

นิเวศพิพิธภัณฑ์ กรณีศึกษา ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

THE ECO MUSEUM A CASE STUDY OF THE SALA JAO RONG THONG

MARKET COMMUNITY, WISET CHAI CHAN DISTRICT, ANG THONG PROVINCE

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเขตร้อน

คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2568

KMITL-2025-AR-M-002-033

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

THE ECO MUSEUM A CASE STUDY OF THE SALA JAO RONG THONG
MARKET COMMUNITY, WISET CHAI CHAN DISTRICT, ANG THONG
PROVINCE

INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF ARCHITECTURE PROGRAM IN TROPICAL ARCHITECTURE
SCHOOL OF ARCHITECTURE, ART, AND DESIGN
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

2025

KMITL-2025-AR-M-002-033

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2025

SCHOOL OF ARCHITECTURE, ART, AND DESIGN

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อค้นคว้าอิสระ	นิเวศพิพิธภัณฑ์ กรณีศึกษา ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษ ชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง
นักศึกษา	มินตรา จันทเพชร
รหัสประจำตัว	67026049
ปริญญา	สถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรมเขตร้อน
พ.ศ.	2568
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผศ.ดร.ปुरुณ์ ขวัญสุวรรณ

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและกระบวนการเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ ผ่านกรณีศึกษาชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง จังหวัดอ่างทอง ซึ่งเป็นย่านชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ด้วยบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าทางน้ำที่สำคัญของภูมิภาค โดยปัจจุบันตลาดแห่งนี้จะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกจังหวัด แต่กระบวนการที่ผ่านมาอาจยังไม่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพและสังคมได้อย่างครอบคลุม แม้มีความพยายามฟื้นฟูชุมชนบนฐานของการอนุรักษ์ แต่ชุมชนยังคงเผชิญกับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การรुकืบของการก่อสร้างอาคารสมัยใหม่ การทะเลาะพื้นที่สาธารณะ รวมถึงการขาดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างรุ่นสู่รุ่น อันอาจนำไปสู่การสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมในอนาคต จากปัญหาดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงเสนอแนวคิด "นิเวศพิพิธภัณฑ์" ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมที่ใช้จัดการกับมรดกทางวัฒนธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของชุมชนในบริบทจริงและการส่งต่อองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการใช้ชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่ โดยการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การสำรวจภาคสนาม และกสนัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อศึกษค้นหาและศึกษามรดกของชุมชน และนำมาวิเคราะห์แนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่การเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์อย่างยั่งยืน จากรอบแนวคิดของนิเวศพิพิธภัณฑ์ต่อไป โดยประโยชน์จากการศึกษาเบื้องต้นคาดว่าจะเป็แนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์ในการต่อยอดพื้นที่มรดกจังหวัดให้เป็นมากกว่าการอนุรักษ์ในเชิงสัญลักษณ์ แต่สามารถนำไปสู่การฟื้นฟูวิถีชีวิตและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Independent study	The Eco Museum A Case Study of the Sala Jao Rong Thong Market Community, Wiset Chai Chan District, Ang Thong Province
Student	Miss Meentra Junpetch
Student ID	67026049
Program	Master of Architecture
Degree	Tropical Architecture
Year	2568
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Poon Kwansuwan

ABSTRACT

This research aims to study the concept and process of developing an eco museum through a case study of Talad San Chao Rong Thong Community, Ang Thong Province an ancient community dating back to the Ayutthaya period, once serving as an important regional trade center. Although the market has been designated as a provincial heritage site, existing conservation efforts have not fully addressed the challenges of physical and social changes. The community still faces risks such as the loss of traditional lifestyles, urban development, neglected public spaces, and the decline of local knowledge transmission, all of which threaten its cultural heritage. To address these issues, this study proposes the eco-museum approach, which emphasizes community participation, the preservation of heritage within its real-life context, and the transfer of knowledge and traditions through daily life and cultural activities. The research employs qualitative methods, including document analysis, field surveys, and stakeholder interviews, to explore the community's heritage and propose strategies for sustainable development as an eco-museum. The expected outcome is to offer practical guidelines for applying the eco-museum concept to enhance heritage areas beyond symbolic conservation, revitalizing local lifestyles, strengthening cultural identity, and promoting sustainable cultural tourism.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

ค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปुरुณ ขวัญสุวรรณ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้แก่ข้าพเจ้า ในการทำให้ คำปรึกษา แนะนำแนวทางการศึกษาและทำงาน ให้ข้าพเจ้าได้พัฒนาตนเองและความรู้ในด้านการงาน ที่มีหลักการและขั้นตอน และขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ในการให้คำแนะนำ แก้ไขและ การประมวลข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอขอบคุณคณาจารย์ คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและ การออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังทุกท่าน ที่สั่งสอนองค์ความรู้ ประสบการณ์ทั้งหลายแก่ข้าพเจ้า และได้นำความรู้และประสบการณ์เหล่านั้นมาใช้ในการทำค้นคว้าอิสระ ฉบับนี้

ขอขอบคุณกลุ่มชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ต่อความเป็นมิตรในการให้ความเข้าใจและ อนุเคราะห์มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ขอขอบคุณครอบครัวของข้าพเจ้า ถึงการให้กำลังใจความ ช่วยเหลือ แง่คิด ที่ช่วยหนุนนำให้ข้าพเจ้ามุ่งมั่นได้ทำในสิ่งที่ดีขึ้นไป และขอขอบคุณกัลยาณมิตรที่ แวดล้อมตัวข้าพเจ้าทุกท่าน ที่คอยให้ความช่วยเหลือคำปรึกษาตลอดจนกำลังใจที่ดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ โรงเรียนสตรีอ่างทอง และกลุ่มเยาวชนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงจาก วิทยาลัยเทคนิคอ่างทอง ต่อความช่วยเหลือในการเป็นผู้ช่วยในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้การค้นคว้า อิสระนี้สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการใช้งานข้อมูล และผู้ที่ สนใจศึกษาต่อในภายหลัง หากมีข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว

มินตรา จันเพชร

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	II
กิตติกรรมประกาศ.....	III
สารบัญ.....	IV
สารบัญภาพ.....	VI
สารบัญตาราง.....	VII
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตในการศึกษา.....	4
1.4 ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาโครงการ.....	5
1.5 วิธีการศึกษา.....	5
1.6 ขั้นตอนการศึกษา.....	6
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	7
2.1 มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า.....	7
2.1.1 มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า.....	7
2.1.2 สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	23
2.1.3 มรดกจังหวัด.....	32
2.2 นิเวศพิพิธภัณฑ์.....	46
2.2.1 ความหมายและคำนิยามของนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	46
2.2.2 ข้อมูลประกอบแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	49
2.2.3 นิเวศพิพิธภัณฑ์กับการฟื้นฟูย่านเมืองเก่า.....	55
2.2.4 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	58
2.2.5 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	64
2.3 กระบวนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่ต่อเนื่องจากการเป็นมรดกจังหวัด.....	73

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.4 กรอบแนวคิด.....	79
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	80
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย.....	80
3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	82
3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ.....	82
3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ.....	82
3.2.3 การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
3.3 การกำหนดพื้นที่ศึกษา.....	86
3.4 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย.....	87
3.4.1 เครื่องมือในการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล.....	87
3.4.2 เครื่องมือในการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการสัมภาษณ์.....	89
3.5 แผนการดำเนินการลงพื้นที่.....	92
บทที่ 4 การดำเนินการวิจัย.....	93
4.1 การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน.....	93
4.1.1. ผลการเก็บข้อมูลการค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรม.....	96
4.2 การบันทึกมรดกชุมชน.....	108
4.2.1 ปฏิทินทางวัฒนธรรม ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	110
4.2.2 แผนที่มรดกชุมชน ตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	113
4.3 การให้ความหมายของพื้นที่จิตสำนึกร่วม.....	119
4.4 การกำหนดพื้นที่นิเวศพิพิธภัณฑ์อย่างมีส่วนร่วม.....	142
4.4.1 ผลการเก็บข้อมูลการกำหนดพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศโดยชุมชน.....	142
4.4.2 ความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วม หรือมรดกชุมชน กับแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	143
4.4.3 ศักยภาพและความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วม หรือมรดกชุมชนในการพัฒนา เป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	144
4.5 การกำหนดบทบาทและทิศทางของนิเวศพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศ.....	152
4.6 การสื่อความหมายผ่านนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	154

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.6.1 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านบุคคล.....	155
4.6.2 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านเส้นทาง.....	159
4.6.3 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านกิจกรรม.....	170
4.6.3 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านสัญญาณ.....	171
บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ.....	173
5.1 สรุปผลการดำเนินงานวิจัย.....	173
5.4 การวิเคราะห์คุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑน์ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	175
5.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษา.....	177
บรรณานุกรม.....	179
ภาคผนวก.....	181
ประวัติผู้เขียน.....	184

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ตารางแสดงตัวชี้วัดดัชนีด้านคุณค่าความสำคัญและองค์ประกอบทางกายภาพ.....	15
2.2 ตารางแสดงตัวชี้วัดและดัชนีมาตรฐานคุณภาพของย่านชุมชนเก่า.....	16
2.3 ตารางแสดงตัวชี้วัดและดัชนีมาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า.....	18
2.4 ตารางแสดงการเปรียบเทียบระหว่างพิพิธภัณฑ์ดั้งเดิมและนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	50
2.5 ตารางสรุปกระบวนการการจัดตั้งในแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	60
2.6 ตารางแสดงรายละเอียดของกระบวนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	61
2.7 ตารางแสดงองค์ประกอบของจิตวิญญาณท้องถิ่น.....	71
2.8 ตารางแสดงรหัสของขั้นตอนในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	73
2.9 ตารางแสดงการเปรียบเทียบกระบวนการนิเวศพิพิธภัณฑ์และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม.....	73
3.1 ตารางแสดงเกณฑ์การวิเคราะห์คุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	84
3.2 ตารางแสดงเกณฑ์การวิเคราะห์คุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	85
3.3 ตารางแสดงประเด็นในการเก็บข้อมูลเพื่อการค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรม ของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	89
3.4 ตารางการบันทึกข้อมูล ความหมายของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือพื้นที่จิตวิญญาณท้องถิ่น.....	90
3.5 ตารางการเก็บข้อมูลความคิดเห็นในการคัดเลือกพื้นที่จิตสำนึกร่วม.....	91
3.6 ตารางแผนการดำเนินงาน.....	92
4.1 ตารางแสดงประเภทและช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูล.....	94
4.2 ตารางบันทึกมรดกชุมชน.....	109
4.3 สรุปองค์ประกอบของกิจกรรมในชุมชนตลอดทั้งปี.....	110
4.4 ปฏิทินทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	112
4.5 แผนที่มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วม ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	113
4.6 แผนที่มรดกชุมชนบริเวณตลาดเก่าร้อยปี.....	114
4.7 แผนที่มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา.....	115
4.8 แผนที่มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทประเพณีภูมิทัศน์พื้นที่ริมน้ำหรือท่าเรือ.....	116
4.9 แผนที่มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทร้านขนมโบราณและวัฒนธรรมอาหาร.....	117
4.10 แผนที่มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถาปัตยกรรม.....	118

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.11 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม บริเวณตลาดเก่าร้อยปี.....	119
4.12 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม วัดนางในธัมมิการาม.....	120
4.13 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ศาลเจ้าพ่อเล้ง.....	121
4.14 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ศาลเจ้าแม่แก่นจันทน์.....	122
4.15 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ศาลเจ้าพ่อกวนอู.....	123
4.16 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ศาลเจ้าตู่จูเอี๊ยะ.....	124
4.17 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม โรงเจ.....	125
4.18 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม พื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำน้อย.....	126
4.19 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม พิพิธภัณฑท์ท่าเรือพลังน้ำ.....	127
4.20 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ท่าเรือโดยสารในอดีต.....	128
4.21 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ร้านขนมไทรทรงนิมิต.....	129
4.22 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ร้านขนมเกสรลำเจียกครุมาลี.....	130
4.23 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ร้านกาเจ้า ร้านกาแพโบราณ.....	131
4.24 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ร้านขนมไทยสูตรท้องถิ่นอื่นๆ.....	132
4.25 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม อาคารเจริญรัชต์.....	133
4.26 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม อาคารไม้หน้าศาลเจ้า.....	134
4.27 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม อาคารพิพิธภัณฑท์ชุมชนเก่า.....	135
4.28 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม อาคารต้นมะขามข้างทอง.....	136
4.29 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ประเพณีไหว้หลวงพ่อบุญ.....	137
4.30 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ประเพณีแห่เจ้าทั้งกระจาด เดือน4.....	138
4.31 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ประเพณีสงกรานต์และเทศกาลอาหาร.....	139
4.32 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม แห่เจ้าพ่อโรงทองเทศกาลกินเจ.....	140
4.33 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม งานปุดอกปู้แก้ว.....	141
4.34 ศักยภาพและความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศ พิพิธภัณฑท์.....	144
4.35 ตารางแสดงข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาพื้นที่นิเวศพิพิธภัณฑท์ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	164
5.1 ตารางแสดงเกณฑ์การวิเคราะห์คุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑท์.....	176

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 การพัฒนาย่านชุมชนเก่า.....	1
1.2 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงขอบเขตชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองและเขตพื้นที่เพลิงไหม้.....	4
1.3 ขั้นตอนการศึกษา.....	6
2.1 แนวคิดในการกำหนดนิยามย่านชุมชนเก่าที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เมืองเก่า ย่านประวัติศาสตร์.....	9
2.2 แนวทางการปรับปรุงย่านชุมชนเก่าที่ควรรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนมวลอาคารและระยะที่โล่งว่างเอาไว้.....	21
2.3 ลักษณะทางกายภาพของอาคารในย่านชุมชนเก่าสะท้อนออกมาจากวัสดุ เทคนิคการก่อสร้าง... ..	21
2.4 สีของอาคาร ผนัง และองค์ประกอบประตู หน้าต่าง ที่มีความเหมาะสม.....	22
2.5 ที่ตั้งของตลาดศาลเจ้าโรงทองบริเวณแม่น้ำน้อย.....	23
2.6 วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนก่อนเหตุการณ์เพลิงไหม้	24
2.7 ตำแหน่งของศาลเจ้าต่างๆในบริเวณชุมชนตลาด.....	25
2.8 ตำแหน่งของศาลเจ้าต่างๆในบริเวณชุมชนตลาด.....	26
2.9 กลุ่มอาคารในบริเวณพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	27
2.10 พัฒนาการของอาคารในตลาดศาลเจ้าโรงทองจนถึงเหตุการณ์เพลิงไหม้.....	28
2.11 ลักษณะแผงค้าขายและถนนชุมชนก่อนเหตุการณ์เพลิงไหม้.....	29
2.12 เส้นทางสัญจรในชุมชนและขนาดความกว้างของถนน.....	30
2.13 องค์ประกอบอาคารที่สำคัญบริเวณหน้าเรือน.....	31
2.14 มรดกแห่งชาติหรือมรดกจังหวัด.....	34
2.15 ฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า.....	36
2.16 ตัวอย่างขอบเขตพื้นที่ย่านชุมชนเก่า.....	36
2.17 ตัวอย่างแบบเสนอมรดกจังหวัด.....	37
2.18 สรุปแผนภูมิขั้นตอนการประกาศมรดกจังหวัด.....	37
2.19 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	38
2.20 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	39
2.21 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	40
2.22 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	41

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.23 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	42
2.24 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	43
2.25 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	44
2.26 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	45
2.27 ตัวแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑน์แบบสร้อยคอ.....	53
2.28 แสดงกระบวนการในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑน์.....	58
2.29 แสดงกระบวนการในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑน์.....	63
2.30 การเตรียมประกาศมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	78
2.31 กรอบแนวคิด.....	79
3.1 รูปแบบกระบวนการวิจัย.....	81
3.2 แผนที่ตั้งชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	86
3.3 ตัวอย่างแผนที่ชุมชนที่ใช้ในการสำรวจ.....	87
3.4 ตัวอย่างแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่ใช้ในการสำรวจ.....	88
3.5 ตัวอย่างปฏิทินทางวัฒนธรรม.....	88
4.1 แผนภาพแสดงอายุผู้ให้ข้อมูล.....	94
4.2 สัดส่วนประเภทของผู้ให้ข้อมูล.....	95
4.3 สัดส่วนอายุของผู้ให้ข้อมูล.....	95
4.4 การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมโดยการสัมภาษณ์.....	96
4.5 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นสิ่งที่สามารถเป็นตัวแทนชุมชน.....	97
4.6 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นสิ่งที่คนภายนอกชุมชนนึกถึง.....	98
4.7 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นสิ่งที่คนภายนอกชุมชนนึกถึง.....	99
4.8 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นพื้นที่ศูนย์รวมชุมชน.....	100
4.9 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นพื้นที่คุณค่าทางประวัติศาสตร์.....	101
4.10 เรือนค้าขายพื้นถิ่นที่ไม่ถูกเพลิงไหม้ในอดีตและปัจจุบัน.....	102
4.11 พื้นที่สาธารณะภายในชุมชนหลังจากถูกฟื้นฟูและปัจจุบัน.....	102
4.12 อาคารที่ถูกดัดแปลงและก่อสร้างใหม่ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	103
4.13 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นพื้นที่คุณค่าทางประวัติศาสตร์.....	106

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.14 การแจวเรือข้ามฟาก.....	107
4.15 สัตว์ส่วนการกำหนดมรดกชุมชนเพื่อเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์.....	142
4.16 สัตว์ส่วนการกำหนดทิศทางของนิเวศพิพิธภัณฑ์ชุมชน.....	153
4.17 การเก็บข้อมูลภาคสนามในการร่วมกำหนดทิศทางของนิเวศพิพิธภัณฑ์ชุมชน.....	154
4.18 การฝึกทักษะวิชาชีพ โครงการมัคคุเทศก์น้อย.....	157
4.19 เจ้าของกิจการร้านกาแฟ “กาเจ้า”.....	158
4.19 ครูมาลี แว่วเพชร เจ้าของร้านขนมเกสรลำเจียก.....	158
4.20 แนวทางการกำหนดเส้นทางตีความที่ชัดเจน.....	160
4.21 เส้นทางการเล่นเรือภายในตลาดศาลเจ้าโรงทอง.....	161

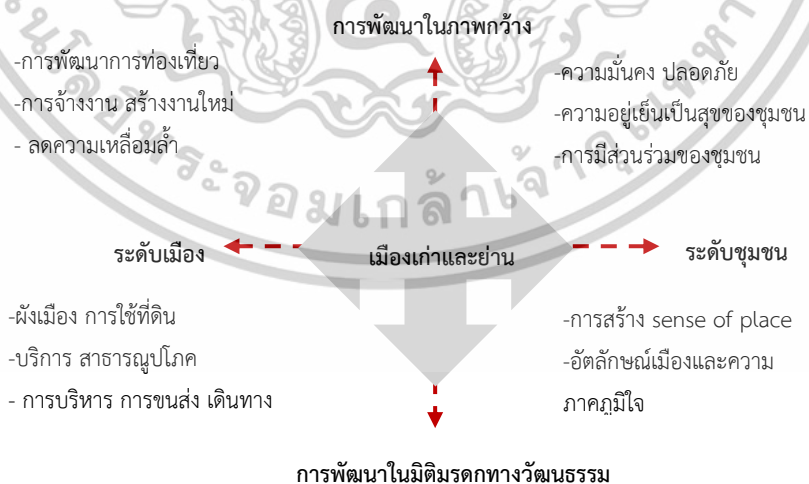

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ที่มาและความสำคัญ

ในปัจจุบันมีย่านชุมชนเก่าที่ได้รับการประกาศเป็นมรดกจังหวัดเป็นจำนวนมาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้ท้องถิ่นเกิดความตระหนักในคุณค่าของย่านชุมชนเก่า ตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าระหว่างย่านชุมชนเก่าและชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเข้าใจในคุณค่าและประโยชน์ของการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าที่มีต่อวิถีชีวิตและฐานรากของชุมชนตนเอง รวมถึงเป็นการสร้างการรับรู้สาธารณะ และการประชาสัมพันธ์มรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัด โดยมีผลผลิตคือประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่าเป็นมรดกจังหวัด ซึ่งมีลักษณะเป็นเชิงส่งเสริมสร้างการรับรู้สาธารณะ แต่ไม่มีผลในทางกฎหมายแต่อย่างใด ซึ่งคาดหวังว่าผลที่ได้จะเป็นการสร้างความภาคภูมิใจของชุมชน ในความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง การประชาสัมพันธ์มรดกทางวัฒนธรรมด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่าของจังหวัด เพื่อสร้างภาพลักษณ์ในด้านการท่องเที่ยวที่ดีในปัจจุบัน แต่ทั้งนี้ย่านชุมชนเก่าก็ยังคงต้องการกลไกอื่น ๆ ที่จะช่วยขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนให้ต่อยอดจากการเป็นมรดกจังหวัด เพื่อให้ชุมชนไปได้ไกลกว่าการสร้างการรับรู้สาธารณะและความภาคภูมิใจ โดยมีความต้องการที่จะพัฒนาตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับเมืองการพัฒนาทั้งในมิติของมรดกทางวัฒนธรรมไปจนถึงการพัฒนาในภาพกว้าง

ภาพที่ 1.1 การพัฒนาย่านชุมชนเก่า
ที่มา ผศ.ดร.ปुरुณ์ ขวัญสุวรรณ, 2567

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์ (Ecomuseum) เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่มีความนิยมในต่างประเทศ แต่ในประเทศไทยยังถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่คนยังไม่รู้จักมากนัก ซึ่งมีความสอดคล้องกับความต้องการขับเคลื่อนชุมชนเก่าให้ไปได้ไกลและต่อยอดจากการเป็นมรดกจังหวัดดังที่กล่าวไปข้างต้น โดยสหพิพิธภัณฑ์นานาชาติ (ICOMS) ได้บัญญัติคำว่านิเวศพิพิธภัณฑ์ให้เป็นพิพิธภัณฑ์แนวคิดใหม่ประเภทหนึ่งที่มีบทบาทในการฟื้นฟูสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (ณศิรา กายราช, 2557) โดยมีรูปแบบการจัดแสดงที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของมนุษย์กับธรรมชาติรอบตัว เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หรืออาจกล่าวได้ว่านิเวศพิพิธภัณฑ์เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะชุมชน เพื่อลดการผูกขาดทางความรู้และอำนาจที่จำกัดอยู่กับรัฐบาลให้ลดลง เน้นกระบวนการทางวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกการเป็นเจ้าของมรดกท้องถิ่น และเป็นพิพิธภัณฑ์ที่สะสมความคิดมากกว่าวัตถุ โดยแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีบทบาทเพื่อพัฒนาสังคมและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ มรดกทางสังคมและทรัพยากรในท้องถิ่นอื่น ๆ ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและการแสวงหาประโยชน์ทางวัฒนธรรมได้มากขึ้นอีกด้วย ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาแนวคิดในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์ผ่านกรณีศึกษา ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ซึ่งเป็นย่านชุมชนเก่าที่พึ่งได้รับการประกาศมรดกจังหวัด โดยเป็นย่านตลาดเก่าแก่มิมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา และเริ่มเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยรัชกาลที่ 5 ในอดีตเป็นศูนย์กลางการค้าขายของจังหวัดอ่างทอง เนื่องจากเป็นท่าเรือและทางผ่านของการคมนาคมทางน้ำ ปัจจุบันมีบ้านเรือนทั้งแบบเก่าที่เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น และอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ตั้งอยู่หนาแน่นระหว่างถนนวัดนางในกับแม่น้ำน้อย โดยมีสภาพอาคารภายในตลาดเป็นอาคารไม้โบราณซึ่งเต็มไปด้วยศิลปะงานไม้มากมาย วัตถุโบราณ และของตกแต่งที่สั่งสมกันมาเป็นเวลายาวนาน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555) โดยตลาดเก่าแห่งนี้เป็นภาพสะท้อนของสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในด้านการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในประเทศไทย นอกจากความโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมแล้ว ตลาดศาลเจ้าโรงทองยังเป็นสถานที่ที่สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างการค้าขายและแม่น้ำน้อย ทำให้ตลาดแห่งนี้มีความเฉพาะตัว และเป็นตลาดที่มีความเจริญเติบโตและมีการซื้อขายที่คึกคักที่สุดในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดอ่างทอง ถึงแม้ว่าปัจจุบันการพัฒนาระบบถนนรอบบริเวณตลาดศาลเจ้าโรงทองจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของชุมชน และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านกับแม่น้ำน้อยจางหายไปบางส่วน แต่ชุมชนยังคงรักษาภาพลักษณ์โดยรวม วิถีชีวิตและความเป็นสังคมเครือญาติไว้อย่างมั่นคง อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2548 เกิดเหตุเพลิงไหม้อย่างฉับพลันที่ทำให้ตลาดศาลเจ้าโรงทองได้รับความเสียหายอย่างรุนแรง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ครอบคลุมอาณาบริเวณ 7 ไร่ 180 หลังคาเรือน เหตุการณ์นี้ไม่ได้เพียงส่งผลกระทบต่อผู้ประสบภัยเท่านั้น แต่ยังนับว่าเป็นการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของสังคมไทยอีกด้วย เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูชุมชนอย่างเหมาะสม จังหวัดอ่างทองจึงได้มอบหมายให้คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดำเนินการกำหนดแนวทางการวางผังและการออกแบบเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเพลิงไหม้ โดยมุ่งเน้นให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนกลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุด

จากเหตุการณ์เพลิงไหม้ที่เกิดขึ้นในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ส่งผลให้อาคารเก่าดั้งเดิมที่เคยเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหลงเหลืออยู่เพียงจำนวนน้อย แม้จะมีการฟื้นฟูชุมชนบนพื้นฐานของการอนุรักษ์ แต่ถึงกระนั้นก็พบว่า ในปัจจุบันชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีความเสี่ยงต่อการสูญสลายอันเป็นผลจากแนวโน้มการพัฒนาที่อาจลดทอนคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนในด้านต่าง ๆ หนึ่งในปัญหาสำคัญที่พบคือการขาดการใช้งานอาคารพื้นถิ่นดั้งเดิม ซึ่งถูกปล่อยให้รกร้างจนเกิดความทรุดโทรม พื้นที่สาธารณะของชุมชนที่เคยเป็นจุดรวมตัวและสร้างความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกในชุมชนกลับถูกละเลยจนเกิดความเสื่อมโทรมเช่นกัน ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนถึงการขาดความตระหนักในการรักษาคุณค่าของชุมชน ซึ่งอาจนำไปสู่การสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญในอนาคต อีกทั้งชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองกำลังเผชิญกับความเสี่ยงและภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านกายภาพและไม่ใช่กายภาพ โดยในด้านกายภาพนั้น พบว่า ชุมชนกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรม โครงสร้างของชุมชนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์ที่ดิน และภูมิทัศน์ของพื้นที่ ซึ่งเห็นได้ชัดจากการก่อสร้างอาคารใหม่ในชุมชนที่ใช้รูปแบบสมัยใหม่ที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการรื้อถอนและตัดแปลงอาคารเก่าที่ไม่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์เพลิงไหม้โดยไม่ยึดตามรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เดิม ส่วนในด้านที่ไม่ใช่กายภาพนั้น พบว่า ชุมชนมีการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมทางวัฒนธรรมและสังคม ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการค้าในชุมชนรวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ประกอบกับชาวบ้านบางส่วนที่ประสบภัยจากเพลิงไหม้ไม่ประสงค์จะกลับมาอาศัยและประกอบอาชีพเช่นเดิม ส่งผลให้ผู้อาศัยในปัจจุบันเป็นผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่ ซึ่งทำให้ชุมชนขาดการถ่ายทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น อันเป็นเหตุให้ความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมของชุมชนจางหายไปทุกวันถึงแม้ว่าชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองจะได้รับการประกาศเป็นมรดกจังหวัดแล้วก็ตาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจในแนวคิดการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑสถาน เพื่อศึกษาโลกในการพัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า จึงเกิดเป็นงานวิจัยในหัวข้อ “นิเวศพิพิธภัณฑสถานศึกษาชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1. นิเวศพิพิธภัณฑที่ต่อเนื่องจากการประกาศมรดกจังหวัด ผ่านกรณีศึกษา ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

1.3. ขอบเขตในการศึกษา

1.3.1. ขอบเขตด้านพื้นที่

กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะย่านชุมชนศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งพื้นที่วิจัยอยู่ระหว่างอำเภอเมืองจังหวัดอ่างทอง และอำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง โดยขอบเขตของพื้นที่ศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสามโก้และอำเภอโพธิ์ทอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองอ่างทอง อ.ป่าโมก

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอดักไถ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเมืองสุพรรณบุรีและอำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

โดยในงานวิจัยนี้ เน้นศึกษาพื้นที่ชุมชนในขอบเขตที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นย่านชุมชนเก่า และส่วนที่เกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ ประกอบด้วย ซอยตลาดเหนือ ตลาดกลาง ตลาดใต้ ตรอกโรงเจ และซอยศาลเจ้าโรงทอง

ภาพที่ 1.2 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงขอบเขตชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองและเขตพื้นที่เพลิงไหม้

ที่มา (ซ้าย) ภาพถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ.2549 (ขวา) ภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ.2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3.2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) การเป็นมรดกจังหวัดของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
- 2) แนวคิดและกระบวนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑที่ต่อเนื่องจากการเป็นมรดกจังหวัด ผ่านกรณีศึกษาชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

1.4. ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาโครงการ

1.4.1. เพื่อต่อยอดการเป็นมรดกของย่านชุมชนเก่าผ่านแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑที่ ซึ่งจะนำไปสู่การอนุรักษ์ รักษา และส่งเสริมพัฒนาย่านชุมชนเก่าในด้านอื่นๆ

1.5. วิธีการศึกษา (Methodology)

เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) โดยมีเครื่องมือและวิธีการเก็บและได้มาซึ่งข้อมูล คือ

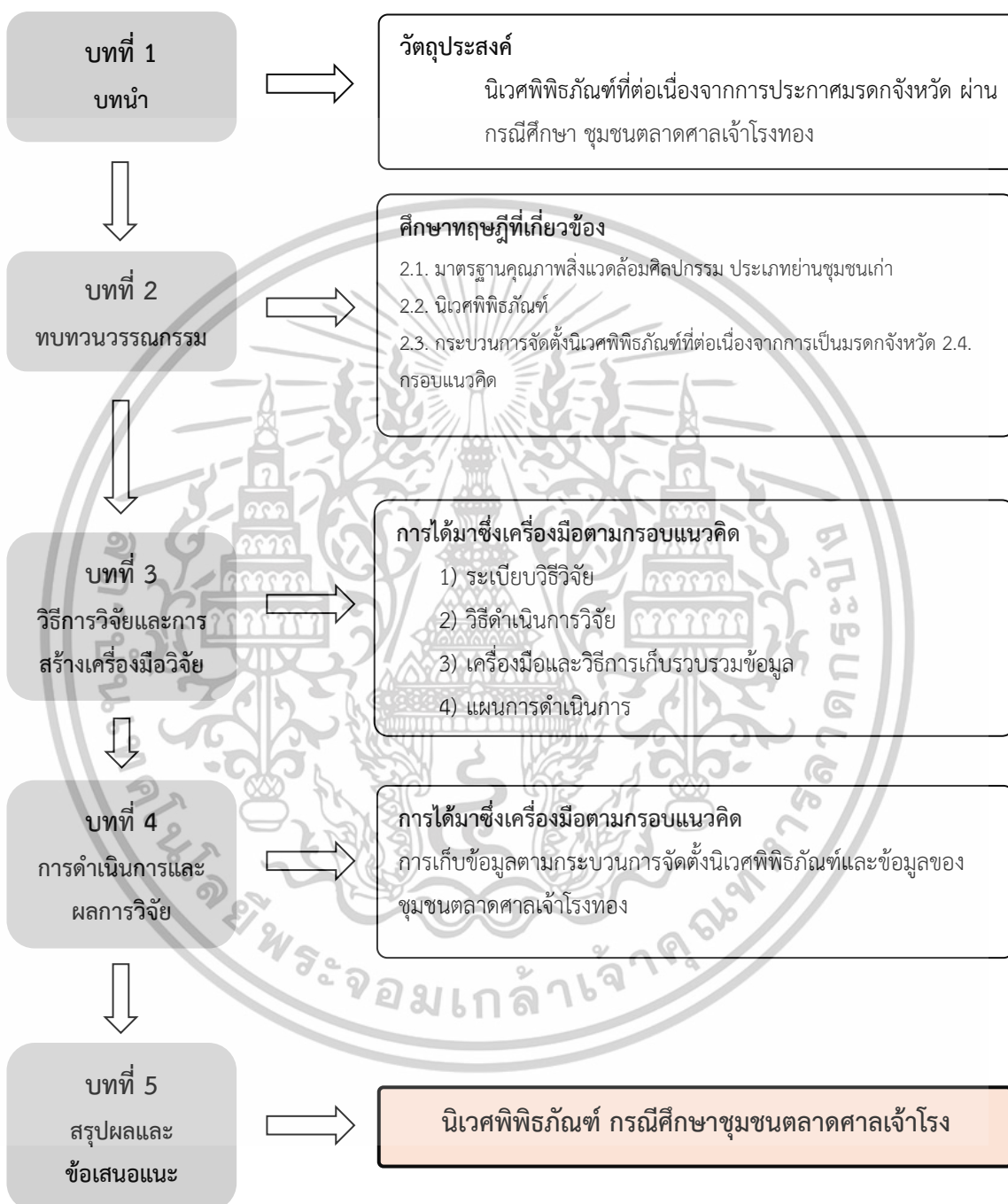
1.5.1. การศึกษาวิจัยด้วยเอกสารเรื่อง แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยหรือข่าวสารที่เกี่ยวข้อง

1.5.2. การสำรวจพื้นที่ศึกษาภาคสนาม ในด้านลักษณะทางกายภาพของชุมชน ลักษณะทางสังคม ลักษณะของสถาปัตยกรรมในชุมชน องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และ พฤติกรรมการใช้พื้นที่ด้วยวิธีการจดบันทึกการสังเกตการณ์ การถ่ายภาพ

1.5.3. การสัมภาษณ์และแบบสัมภาษณ์ความเห็นภายในชุมชน โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการในพื้นที่ พ่อค้าหรือแม่ค้า นักท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยเครื่องมือและวิธีการที่คาดว่าจะใช้ในการวิเคราะห์ เช่น การใช้ mapping การใช้ typology analysis Cross cases เปรียบเทียบ และภาพถ่ายดาวเทียม (Google Map และ Google Earth)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.6. ขั้นตอนการศึกษา

ภาพที่ 1.3 ขั้นตอนการศึกษา

ที่มา ผู้วิจัย , 2567

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษางานวิจัยนี้มุ่งเน้นถึงการเรียนรู้กลไกใหม่ในการขับเคลื่อนและพัฒนาย่านชุมชนเก่าหลังได้รับการประกาศเป็นมรดกจังหวัด คือแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์ กรณีศึกษาชุมชนเก่าตลาดศาลเจ้าโรงทอง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ รวมถึงงานวิจัยต่างๆ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- 2.1. มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า
- 2.2. นิเวศพิพิธภัณฑ์
- 2.3. กระบวนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่ต่อเนื่องจากการเป็นมรดกจังหวัด
- 2.4. กรอบแนวคิด

2.1. มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า

2.1.1. มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า

2.1.1.1. ที่มาและความสำคัญของมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า

ประเทศไทยมีย่านที่อยู่อาศัยดั้งเดิมซึ่งเรียกโดยทั่วไปว่าย่านชุมชนเก่าที่กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ มีรูปแบบลักษณะที่ต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศหรือบริบทของเมือง ย่านชุมชนเก่าส่วนใหญ่มีอายุไม่น้อยกว่า 50 ปีบางแห่งมีอายุนับร้อยปี ย่านชุมชนเก่าจัดได้ว่าเป็นศิลปกรรมประเภทหนึ่งตามนิยามศัพท์ที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ให้คำจำกัดความไว้ ย่านชุมชนเก่าเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ของอดีตที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับการตั้งถิ่นฐานของไทยมาจนถึงปัจจุบัน เป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นเค้าโครงของชุมชนเมืองและสะท้อนถึงวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต ที่ประกอบไปด้วยอาคารที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมเฉพาะ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้เมืองแต่ละแห่งมีความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งถึงแม้สภาพทางกายภาพของย่านชุมชนเก่าจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่ยังคงมีความเป็นต้นกำเนิด ความเป็นของแท้ที่มีคุณค่าทั้งในด้านแนวคิดการตั้งถิ่นฐานการก่อกำเนิดย่านชุมชน องค์ประกอบของย่านชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ตลอดจน การเชื่อมโยงไปยังย่านอื่นๆของเมือง ย่านชุมชนเก่าจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนนั้นๆเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าที่ไม่ได้มีความหมายต่อผู้ที่อยู่อาศัยเท่านั้นหากแต่ยังเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเมือง ทั้งใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี สถาปัตยกรรม การวางผังเมือง รวมถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของเมืองนั้นๆ

ในพื้นที่ภาคกลาง เป็นภาคที่มีย่านชุมชนเก่ากระจายตัวอยู่มากภาคหนึ่ง มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศอันเป็นปัจจัยในการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ประกอบกับกระแสการพัฒนาได้เริ่มมีผลกระทบต่อย่านชุมชนเก่าที่เป็นประวัติศาสตร์ของเมืองหลายแห่ง ดังนั้นจึงมีการนำเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่ามาระบุอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนเก่าทั้งด้านกายภาพ และมีใช้กายภาพ เพื่อให้ประชาชนในย่านนั้นๆ ตลอดจนหน่วยงานส่วนท้องถิ่น เข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าอันเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดี เกิดความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในย่านชุมชนเก่าของตนเพิ่มขึ้น โดยผลของการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า จะก่อให้เกิดแนวทางรักษา พื้นฟูเอกลักษณ์ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และสนับสนุนประชาชนในบริเวณย่านชุมชนเก่าให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ของตน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตร่วมกับสภาพแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน รวมถึงเป็นพื้นฐานในการนำไปสู่การเป็นมรดกจังหวัดและขับเคลื่อนชุมชนเก่าจากกลไกอื่นๆต่อไปในอนาคต

2.1.1.2. สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม-ย่านประวัติศาสตร์-เมืองเก่าและย่านชุมชนเก่า

“**สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม**” หมายถึง สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่อยู่โดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่อง และมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในที่นี้คือสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน และได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ โบราณคดี เทคโนโลยี ได้แก่ พระราชวัง วัด ศาลาการเปรียญ ศาลอนุสาวรีย์ ป้อม กำแพงเมือง คูเมือง อาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม คลองสะพาน ทำน้ำ และแหล่งชุมชนโบราณ และรวมถึงแหล่งศิลปกรรมที่นับเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมด้วย

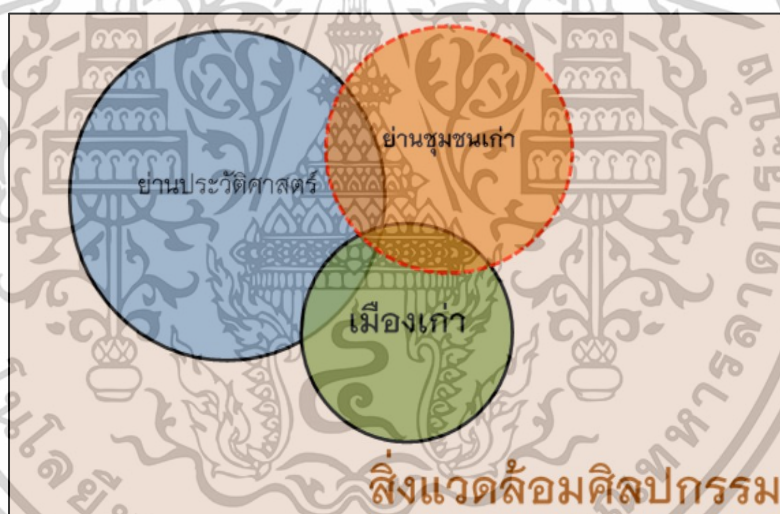
“**ย่านประวัติศาสตร์**” หมายถึง ในลักษณะย่านประวัติศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของเมืองนั้น จะปรากฏอยู่ในเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงจนเหลือเฉพาะพื้นที่ส่วนนั้นเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ของเมือง โดยส่วนใหญ่จะเป็นย่านใจกลางเมืองซึ่งเป็นย่านธุรกิจ หรือการปกครองเมือง และบ่อยครั้งอาจเป็นย่านพักอาศัยของเมือง หรือแม้กระทั่งเป็นย่านชุมชนหมู่บ้านในชนบทก็ได้

“**เมืองเก่า**” หมายถึง เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบทอดมาแต่กาลก่อน หรือมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะจำเพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์ มีคุณค่าทางศิลปะ โบราณคดี และประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สืบทอดความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เมืองเก่ามักจะมีขนาดที่พอเหมาะกับการอยู่อาศัยของมนุษย์ ถนนโครงข่ายต่างๆ มีขนาดไม่ใหญ่โตกว้างขวางมากนัก อาคารบ้านเรือนไม่สูงมากจนรู้สึกอ้าวกว้างหรืออึดอัด เมืองเก่ามีลักษณะที่อบอุ่นเป็นกันเองมากกว่า การรักษาคุณค่าและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าไว้จะเอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สิ่งก่อสร้างและองค์ประกอบเมือง ที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์เมืองเก่ามีศักยภาพสูงในการส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนสามารถเสริมคุณค่าทางเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่นและของประเทศ

“ย่านชุมชนเก่า” หมายถึง พื้นที่ (Space) ที่แสดงออกถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานในเงื่อนไขของภูมิโนคติที่แตกต่างกัน ทั้งที่เป็นพื้นที่เมืองหรือพื้นที่ชนบทมีพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงในมิติที่หลากหลายและสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยมีการสะท้อนเรื่องราวของกลุ่มคน/ วิถีชีวิต/ วัฒนธรรม/ ภูมิปัญญา/ ประเพณี/ ความเชื่อ/ ตำนาน/ ประวัติศาสตร์/ ความทรงจำ รวมไปถึงการมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจนทางกายภาพ เช่น โครงสร้างชุมชน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ ภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง (Built Environment) และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Natural Environment)

ภาพที่ 2.1 แนวคิดในการกำหนดนิยามย่านชุมชนเก่าที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
เมืองเก่า ย่านประวัติศาสตร์

2.1.1.3. ประเภทของย่านชุมชนเก่า

สำหรับในพื้นที่ภาคกลาง สามารถจัดประเภทของย่านชุมชนเก่าจากการศึกษาเอกสาร การลงสำรวจสภาพพื้นที่และนำมาวิเคราะห์ ได้ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“ชุมชนริมน้ำ” เป็นย่านชุมชนที่ยึดเอาลำน้ำในการตั้งถิ่นฐานอาจจะประกอบไปด้วยตัวตลาดและส่วนบ้านเรือนพักอาศัย มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับสภาพที่ตั้งและประโยชน์ใช้สอย รวมไปถึงองค์ประกอบในเชิงระบบนิเวศลำนํ้า พืชพันธุ์และระบบการผลิตเข้ามาเกี่ยวเนื่องด้วย

“ชุมชนรถไฟ” เป็นย่านชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาเส้นทางรถไฟหรือการขยายตัวของย่านชุมชนเดิมที่เกิดจากการเข้ามาของสถานีรถไฟ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นย่านการค้า หากเป็นสถานีที่ผ่านชุมชนขนาดใหญ่หรือเป็นชุมทาง มักจะมีกลุ่มสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องกับรถไฟที่มีลักษณะเฉพาะ

“ชุมชนตลาด/การค้า” เป็นย่านชุมชนที่มีกิจกรรมหรือเคยมีกิจกรรมด้านการค้าเป็นหลัก มีลักษณะความเป็นย่านตลาดของเมือง หรือของชุมชนในละแวก อาจประกอบไปด้วยพื้นที่ค้าขายรวม เช่น ตลาดสด และส่วนที่เป็นสถาปัตยกรรมประเภทเรือนแถวหรือห้องแถวค้าขาย

“ชุมชนหมู่บ้าน” เป็นพื้นที่หมู่บ้านในบริเวณชนบท มีลักษณะเป็นชุมชนพื้นถิ่น ประกอบไปด้วยกลุ่มบ้านเรือนที่สะท้อนลักษณะของท้องถิ่น มีบริเวณบ้าน ลาน และเส้นทางสัญจรเป็นองค์ประกอบของชุมชน และมีความสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมในเชิงระบบวิถีชีวิต มีลักษณะการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพสูง

“ชุมชนประมง/เกษตร” เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับแหล่งทำมาหากิน แหล่งทำการผลิต ซึ่งพื้นที่เหล่านั้นอาจอยู่ไกลจากพื้นที่ของชุมชนออกไป มีพื้นที่ที่เป็นจุดเปลี่ยนถ่าย เช่น แพลตฟอร์มท่าเรือ หรือพื้นที่ที่ต้องใช้เพื่อจัดการผลผลิตนั้น เช่น ลานตากข้าว ที่ตากปลา ที่แกะหอย เป็นต้น

“ชุมชนชาติพันธุ์” เป็นชุมชนที่มีการรวมกลุ่มการตั้งถิ่นฐานจากการที่มีความเป็นชาติพันธุ์ร่วมกัน ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนที่อพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาจากประเทศข้างเคียง โดยนำเอาสัมภาระทางวัฒนธรรม องค์ความรู้ ภาษา ประเพณี ความเชื่อต่างๆติดตัวมาด้วย แต่มีรูปแบบของการปรับตัวทั้งลักษณะกายภาพของชุมชน และทางด้านสังคมกับบริบทที่ใหญ่กว่าแต่ยังคงเอกลักษณ์เฉพาะบางอย่างเอาไว้ ชุมชนลักษณะนี้จะมีความโดดเด่นในเชิงองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ

2.1.1.4. การพิจารณาชนิดประเภทของย่านชุมชนเก่า

การพิจารณาชนิดประเภทของย่านชุมชนเก่า สามารถมีลักษณะร่วมกันได้เนื่องจากแนวทางในการระบุเกิดจากการพิจารณา องค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่ โครงสร้างชุมชน สถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ มุมมอง และองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ ได้แก่ กิจกรรม ความหมาย ประเพณี ความทรงจำ ไปพร้อมๆกัน ภายใต้บริบทของการตั้งถิ่นฐานทั้งที่ร่วมกันและแตกต่างกัน โดยมีเกณฑ์มาตรฐานในการพิจารณาพื้นที่ที่เข้าเกณฑ์ความเป็นย่านชุมชนเก่าอันควรรอนุรักษ์ โดยพิจารณาจาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะทางกายภาพที่ยังคงหลงเหลืออยู่เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา รวมไปถึงองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ อันเป็นองค์ประกอบเสริม ภายใต้บริบทแวดล้อม (Setting) ของย่านชุมชนเก่านั้นๆ ดังนี้

1) การพิจารณาลักษณะทางกายภาพที่เป็นองค์ประกอบของการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ อาคาร (รูปแบบ ความหนาแน่น และความสูง) สถาปัตยกรรม และองค์ประกอบที่สำคัญอื่นๆ อันได้แก่ ช่วงระยะเวลาของการตั้งถิ่นฐาน (life span) ซึ่งทำให้เกิดองค์ประกอบทางกายภาพที่ต่างยุคสมัยกัน แต่สร้างคุณค่าโดยรวมให้แก่ย่านชุมชนเก่า ลักษณะของภูมิทัศน์และระบบที่โล่งว่าง การดำรงอยู่ของกิจกรรมทางการค้าและวัฒนธรรม การใช้ที่ดิน การครอบครองที่ดิน เป็นต้น โดยมีหลักการพิจารณา ได้แก่

1.1) ลักษณะโครงสร้างของชุมชนยังคงอยู่ ได้แก่ เส้นทางสัญจร(path) เส้นทางน้ำ ถนนสายหลัก ถนนสายรอง ตรอก ซอยทางเดิน ที่รวมกิจกรรม (node) ลาน ช่วง แยก ลักษณะของกลุ่มอาคารที่สะท้อนลักษณะโครงสร้างของชุมชน ได้แก่ การวางตัวของกลุ่มอาคารตึกแถวเก่าในย่านการค้าเก่า การวางตัวของกลุ่มเรือนพักอาศัยในย่านชุมชนหมู่บ้าน ที่มีความสัมพันธ์กับเส้นทาง และระบบที่ว่าง เป็นต้น

1.2) ลักษณะโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมยังคงอยู่ ได้แก่ รูปแบบสถาปัตยกรรมที่สามารถอ้างอิงถึงยุคสมัยแห่งการก่อกำเนิดและลักษณะสำคัญของย่านชุมชนเก่านั้นเอาไว้ได้ เช่น อาคารตึกแถวเก่า บ้านคหบดีเก่า เรือนทรงไทยเดิมเก่า เรือนพื้นถิ่นศาสนสถานเก่า โดยถึงแม้ว่าลักษณะทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวจะมีการปรับเปลี่ยนซ่อมแซม หรือมีลักษณะสถาปัตยกรรมที่ต่างยุคสมัยอยู่ร่วมกัน แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นลักษณะโดดเด่นทางศิลปสถาปัตยกรรมเอาไว้ได้

1.3) ลักษณะทางภูมิทัศน์และระบบนิเวศธรรมชาติในย่านชุมชนเก่า ได้แก่ ภูมิทัศน์และทัศนียภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองและส่งเสริมบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุมชนเก่าและบริเวณโดยรอบ เช่น พืชพันธุ์พื้นถิ่นและระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง ทั้งระบบนิเวศเมือง นิเวศวัฒนธรรม และนิเวศธรรมชาติ จินตภาพของเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของที่หมายตาของชุมชนเก่ากับโครงข่ายของเส้นทางและธรรมชาติ

1.4) ลักษณะความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับมุมมอง ได้แก่ การรักษาภาพมุกกว้างของย่านชุมชนเก่าเอาไว้ การรักษาเส้นขอบฟ้าของเมืองที่ไม่ทำลายลักษณะที่สำคัญของย่านชุมชนเก่า และรวมไปถึงการรักษาพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของภูมิสัญลักษณ์ที่สำคัญของย่านชุมชนเก่า เป็นต้น

2) การพิจารณาลักษณะขององค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ ได้แก่ การส่งเสริมลักษณะทางกายภาพที่เป็นลักษณะหลักที่มองเห็นได้ด้วยสายตานั้นเป็นประจักษ์ของการดำรงอยู่ของย่านชุมชนเก่า โดยองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องของกิจกรรม ผู้คน และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ โดยมีหลักการพิจารณา ได้แก่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1) ลักษณะของกิจกรรมในย่านชุมชนเก่า ซึ่งอาจจะเป็นกิจกรรมดั้งเดิมที่สืบปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เช่น กิจกรรมการค้าขายของย่านการค้าเก่า กิจกรรมในการประกอบอาชีพที่ผูกพันกับสภาพแวดล้อมเช่น การทำนา ประมง หรือ เป็นกิจกรรมใหม่ที่เข้าไปอยู่ในลักษณะทางกายภาพเดิมเพื่อที่จะทำให้เกิดการใช้งานของย่านชุมชนเก่ากับลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน เช่น กิจกรรมเพื่อการรองรับการท่องเที่ยว กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

2.2) ลักษณะทางความหมายทางประวัติศาสตร์ของย่านชุมชนเก่า โดยที่ย่านชุมชนเก่านั้นยังคงมีหน้าที่ในทางความหมายเชิงประวัติศาสตร์อยู่มากน้อยเพียงใด เช่น ความเป็นย่านการค้าแห่งแรกของเมือง ความเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญในอดีต เป็นต้น

2.3) การสืบปฏิบัติทางขนบประเพณี โดยขนบประเพณีเหล่านั้นได้สืบปฏิบัติอยู่ในย่านชุมชนเก่านั้นๆมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเพณีการถือศีลกินผัก ประเพณีการแข่งเรือ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เป็นต้น

2.4) ความทรงจำ โดยเฉพาะความทรงจำของผู้คนต่อการดำรงอยู่ของย่านชุมชนเก่านั้นๆความสัมพันธ์กับวัยเด็กของคนในชุมชน การจดจำถึงช่วงสำคัญของการเปลี่ยนแปลงหรือเหตุการณ์สำคัญต่างๆเช่น เหตุการณ์ไฟไหม้ เหตุการณ์น้ำท่วม การก่อสร้างที่มีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ เช่น การตัดถนน สะพาน เป็นต้น

3) การพิจารณาลักษณะของบริบทที่ตั้ง (Setting)

บริบทที่ตั้งของย่านชุมชนเก่า หมายรวมถึงทั้งบริบทแวดล้อมที่ตั้งทั้งทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้าง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการคงอยู่หรือพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่ย่านชุมชนเก่าเหล่านี้จะต้องเผชิญและผ่านประสบการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งมีผลโดยตรงต่อย่านชุมชนเก่าทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเนื่องจากเป็นการดำเนินการในพื้นที่ชุมชนซึ่งมีผู้คนในฐานะพลเมือง/ประชาชนอาศัยอยู่ จำเป็นจะต้องพึงระวังในเรื่องของการลิดรอนสิทธิของประชาชน เสรีภาพ และการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังต้องทำการศึกษาในส่วนซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ที่ทำกิน แหล่งทรัพยากร โดยเฉพาะเรื่องน้ำประกอบด้วยการศึกษา และผลักดันให้เกิดข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เหมาะสมโดยเฉพาะในพื้นที่นำร่อง สำหรับในส่วนของแต่ละประเทศ จะศึกษาตรวจสอบกฎบัตรนานาชาติที่เกี่ยวข้อง ที่มีความทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์ในกระแสปัจจุบัน โดยเฉพาะ Vienna Memorandum ว่าด้วย Historic Urban Landscape ที่ให้ความสำคัญเมืองเก่า/ย่านชุมชนเก่าในฐานะที่เป็นผลจากการซ้อนทับกันทางประวัติศาสตร์ของคุณค่าและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ มากกว่าการเป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์(Historic Centre) หรือกลุ่มอาคาร (ensemble) ซึ่งมีบริบทกว้างครอบคลุมลักษณะทางภูมิศาสตร์ สันฐานของพื้นดิน น้ำ และลักษณะทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างทั้งที่มีมาในอดีตและที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน โครงสร้างพื้นฐานของเมือง พื้นที่โล่งและสวน รูปแบบการใช้ที่ดินและการวางผัง การ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รับรู้และความสัมพันธ์กับทัศนียภาพเมือง และองค์ประกอบอื่นๆที่เกี่ยวข้องนอกจากนี้ยังหมายรวมถึงกิจกรรมและค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรมรูปแบบทางเศรษฐกิจ และมีมิติทางด้านมรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับความหลากหลาย และเอกลักษณ์ ประเด็นเหล่านี้สะท้อนให้เห็นออกมาในเอกสารในที่ประชุมของ ICOMOS เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 254 The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas ที่เน้นในประเด็นการเปลี่ยนแปลง (Aspect of Changes) ในทุกมิติ ตั้งแต่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง สิ่งแวดล้อมทางสังคม และกับมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพ

2.1.1.5. มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า

1) ปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดตัวชี้วัด

นอกจากแนวคิด ทฤษฎี ยังมีปัจจัยที่ได้นำมากำหนดตัวชี้วัดอีก ได้แก่ นิยามของย่านชุมชนเก่า ประเภทของย่านชุมชนเก่า ลักษณะทางกายภาพที่เป็นองค์ประกอบในการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ เช่น โครงสร้างชุมชน ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ลักษณะทางภูมิทัศน์ ระบบนิเวศกิจกรรม ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความหลากหลายและความแตกต่างของย่านชุมชนเก่า เป็นต้น

การกำหนดจึงต้องเหมาะสมกับบริบทชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน และมีความสัมพันธ์ต่อบริบทที่ใหญ่กว่า เช่น เมือง สภาพแวดล้อมธรรมชาติ และเอื้อให้เกิดกระบวนการปรับตัวเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม โดยรักษาบูรณภาพ (Integrity) ไว้มากกว่าการรักษาหรืออนุรักษ์ความแท้ (Authenticity) ทางกายภาพเพียงอย่างเดียว ควรพิจารณาคุณค่าที่ไม่ใช่กายภาพประกอบกันเป็นองค์รวม เพื่อให้ท้องถิ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าของย่านชุมชนเก่า การดำรงอยู่ขององค์ประกอบกายภาพและที่ไม่ใช่กายภาพ ที่อยู่ร่วมกันภายใต้บริบทแวดล้อม รวมไปถึงความพร้อมของชุมชนและท้องถิ่นต่อแนวทางการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่แผนอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า โดยมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1.1) มาตรฐานด้านคุณค่าความสำคัญและกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่า หมายถึง มาตรฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นย่านชุมชนเก่า โดยมีดัชนีที่บ่งชี้ถึงความเป็นย่านชุมชนเก่า ได้แก่ ดัชนีด้านคุณค่าความสำคัญและองค์ประกอบทางกายภาพ ซึ่งมาตรฐานนี้เป็นมาตรฐานหลักที่จะทำให้ทราบว่าชุมชนนั้น เข้าข่ายเป็นย่านชุมชนเก่าหรือไม่ ซึ่งถ้าเข้าข่ายเป็นย่านชุมชนเก่าแล้ว สิ่งที่จะตามมาคือ การอนุรักษ์ และบริหารจัดการ เพื่อให้ชุมชนนั้นคงอยู่อย่างยั่งยืนท่ามกลางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป

1.2) มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า หมายถึง มาตรฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของย่านชุมชนเก่า โดยมีดัชนีบ่งชี้ได้แก่ ดัชนีด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และดัชนีด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งมาตรฐานด้านคุณภาพนี้จะทำให้ทราบว่าย่านชุมชนเก่าที่มีความสมบูรณ์ของย่านอยู่ในระดับใด

1.3) มาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า หมายถึง มาตรฐานที่แสดงให้เห็นถึงความยั่งยืนของย่านชุมชนเก่า โดยมีดัชนีบ่งชี้ได้แก่ ดัชนีด้านความพร้อมของท้องถิ่น และการมีส่วนร่วม ซึ่งมาตรฐานสนับสนุนนี้จะทำให้ทราบว่าย่านชุมชนเก่าที่มีกระบวนการที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนของย่านหรือไม่อย่างไร ซึ่งมาตรฐานด้านคุณภาพและมาตรฐานด้านการบริหารจัดการนี้ จะเป็นตัวบ่งชี้ที่จะทำให้ทราบว่าแนวทางในการดำเนินการให้เกิดความยั่งยืนของย่านและการบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่า มีแนวทางในการดำเนินการอย่างไร

2) วิธีในการได้มาซึ่งมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่าของแต่ละชุมชน คือ แต่ละชุมชนประเมินจากมาตรฐานด้านกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่า มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า โดยในแต่ละมาตรฐานจะมีดัชนี ตัวชี้วัดและเกณฑ์ในการประเมิน โดยประเมินจากมาตรฐานหลัก ได้แก่ มาตรฐานด้านกายภาพของความเป็นย่านชุมชนเก่าก่อน เพื่อทราบว่าเป็นย่านชุมชนเก่าหรือไม่ หลังจากนั้นเมื่อเป็นย่านชุมชนเก่าแล้ว จึงประเมินมาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า ซึ่งเป็นมาตรฐานสนับสนุน เพื่อทราบความสมบูรณ์ของย่านนั้นว่าวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความสัมพันธ์กับภายนอก และความพร้อมของท้องถิ่นในการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่านี้ไว้ มีมากน้อยเพียงใด ซึ่งภายหลังจากการประเมินทั้งมาตรฐานหลักและมาตรฐานสนับสนุน จะเห็นได้จากตัวชี้วัดว่า ตัวชี้วัดใดที่ย่านชุมชนเก่าที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ ตัวชี้วัดนั้นจะเป็นแนวทางหรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นตัวชี้ให้ผู้นำชุมชนผู้บริหารท้องถิ่นตลอดจนผู้อยู่อาศัยในย่านชุมชนเก่าดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวชี้วัดนั้น

โดยลักษณะของการประเมิน จะไม่เป็นลักษณะให้ค่าคะแนน ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีความพยายามของนักอนุรักษ์ในการประเมินคุณค่าของเมืองเก่าในเชิงปริมาณด้วยการใช้ค่าคะแนน เป็นความพยายามในการประเมินคุณค่าตามหลักวิทยาศาสตร์ ตรวจสอบได้ เพื่อที่จะให้เกิดการยอมรับผลของการประเมินในวงกว้าง อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของธนาคารโลก (Serageldin, I. (1999) *Very Special Places: The Architecture and Economics of Intervening in the Historic Cities, Washington DC: The World Bank.*) ได้ให้ความเห็นว่า หากเปรียบเทียบการประเมินคุณค่าเมืองเก่าหรือสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ ระหว่างวิธีเชิงคุณภาพกับวิธีเชิงปริมาณในช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาแล้ว การประเมินคุณค่าด้วยวิธีเชิงปริมาณมีแนวโน้มที่จะได้รับการยอมรับน้อยกว่า ทั้งนี้อาจ

เนื่องมาจากการให้ค่าคะแนนคุณค่าในด้านต่างๆยังต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญของผู้ประเมินในการวิเคราะห์ให้ค่าคะแนน อีกทั้งคะแนนดังกล่าวยังทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างสถาปัตยกรรม หรือชุมชนเก่า หมู่บ้าน หรือพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ยุติธรรมในการเปรียบเทียบคุณค่าของวัฒนธรรมที่ต่างกัน

มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า

ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงตัวชี้วัดดัชนีด้านคุณค่าความสำคัญและองค์ประกอบทางกายภาพ

ดัชนี	ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
<u>ด้านคุณค่า</u> <u>ความสำคัญและ</u> <u>องค์ประกอบทาง</u> <u>กายภาพ</u>	๑. คุณค่าความสำคัญ (Significance) และบูรณภาพ (Integrity) ของย่านชุมชนเก่า	<u>มี/ไม่มี</u> ลักษณะของการดำรงอยู่ของคุณค่าทั้งมรดกวัฒนธรรมกายภาพและมรดกวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพ เป็นบูรณภาพ(Integrity) ในเชิงระบบองค์รวม สามารถอ้างอิงการดำรงอยู่ของมรดกวัฒนธรรมดังกล่าวได้ในชุมชนนั้น
	๒. ลักษณะเด่นทางโครงสร้างชุมชน (Developed Structure) ของย่านชุมชนเก่า	<u>มี/ไม่มี</u> ลักษณะโครงสร้างของชุมชนในการตั้งถิ่นฐาน เช่น กลุ่มอาคาร เส้นทาง ถนน ตรอก ซอย ลำน้ำหลัก ลานทำน้ำ สะพาน เป็นต้น
	๓. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม	<u>มี/ไม่มี</u> ลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ปรากฏให้เห็นทั้งรูปลักษณะภายนอก และพื้นที่ว่างภายใน ที่แสดงออกมาในลักษณะกลุ่มอาคาร โครงสร้างปริมาตรที่ว่าง สัดส่วน วัสดุ สี และองค์ประกอบตกแต่ง
	๔. เทคนิคและวัสดุในการก่อสร้าง	<u>มี/ไม่มี</u> การคงไว้ซึ่งวัสดุก่อสร้างที่เหมาะสมวิธีการก่อสร้างและรูปแบบที่เหมาะสม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ดัชนี	ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
	๕. องค์ประกอบ และลักษณะเด่น ทางภูมิทัศน์	<u>มี/ไม่มี</u> ลักษณะทางภูมิทัศน์ที่แสดงออกถึงการตั้งถิ่นฐานของ ชุมชน เช่น ลาน กลุ่มต้นไม้ใหญ่ ทางน้ำ บ่อน้ำ ป่า ชุมชน หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรม เช่น ทุ่งนา นาเกลือ เป็นต้น
	๖. องค์ประกอบ และลักษณะเด่น ทางภูมิสัญลักษณ์ (Landmark)	<u>มี/ไม่มี</u> องค์ประกอบชุมชนที่เป็นภูมิสัญลักษณ์ ทั้งที่มนุษย์สร้างและธรรมชาติ เช่น หอคอย หอนาฬิกา สะพาน อาคารสำคัญ ต้นไม้ เนินสูง เป็นต้น
	๗. องค์ประกอบ และลักษณะเด่น ด้านมุมมอง	<u>มี/ไม่มี</u> ลักษณะสำคัญด้านมุมมอง กรอบภาพ เส้นขอบฟ้า ที่เน้นให้เห็นถึงภาพรวมของ ชุมชน

มาตรฐานด้านคุณภาพของย่านชุมชนเก่า

ตารางที่ 2.2 ตารางแสดงตัวชี้วัดและดัชนีมาตรฐานคุณภาพของย่านชุมชนเก่า

ดัชนี	ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
<u>๑. ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิต</u>	๑. องค์ประกอบ และลักษณะเด่น ทางกิจกรรมทาง วัฒนธรรม (Intangible aspects)	<u>มี/ไม่มี</u> กิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ภาษา และ สิ่งเกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ อัต ลักษณ์ของชุมชน และมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีต และยังคงกิจกรรมนั้นอยู่ ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนไป ตามสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ดัชนี	ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
	๒. สถานที่ในการ ดำรงกิจกรรมทาง วัฒนธรรม	<u>มี/ไม่มี</u> พื้นที่รองรับกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่นพื้นที่การผลิต พื้นที่ทรัพยากร พื้นที่แสดงออกทางวัฒนธรรม พื้นที่ ค้าขายพื้นที่พบปะ เป็นต้น
	๓. ผู้สืบทอด กิจกรรมทาง วัฒนธรรม	<u>มี/ไม่มี</u> "คน" ซึ่งเป็นเจ้าของและผู้สืบสาน วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่กายภาพนั้นๆ เช่น ปราชญ์ชาวบ้านช่างฝีมือ ครู พระ เป็นต้น
	๔. ความหมายและ ความทรงจำของ ย่านชุมชนเก่า	<u>มี/ไม่มี</u> ความหมายและความทรงจำอยู่ในสำนึกของผู้คนใน ชุมชน และอาจมีการถ่ายทอดถึงคนรุ่นใหม่
	๕. กิจกรรมที่ สนับสนุน ชีวิตประจำวัน	<u>มี/ไม่มี</u> กิจกรรมที่ตอบสนองการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนใน ชุมชน เช่นร้านค้า ร้านอาหาร ร้านตัดผม พื้นที่ พักผ่อน พื้นที่เกี่ยวกับการสัญจร ทารรถท่าเรือ เป็นต้น
	๖. การใช้พื้นที่ สาธารณะ (Public space)	<u>มี/ไม่มี</u> การเปิดโอกาสให้ผู้คน ได้ใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชนได้ อย่างทั่วถึง รวมไปถึงการเอื้อให้เกิดพื้นที่/กิจกรรมของ ชุมชนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
	๗. องค์ประกอบ และลักษณะเด่น ทางกิจกรรมทาง วัฒนธรรม (Intangible aspects)	<u>มี/ไม่มี</u> กิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ภาษา และ สิ่งเกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของ ชุมชน และมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ อดีต และยังคงกิจกรรมนั้นอยู่ ถึงแม้จะมีการ ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ดัชนี	ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
๒.ด้านความสัมพันธ์ กับสภาพแวดล้อม ภายนอก	๑. ประโยชน์ใช้สอย (Functions)ของ ย่านชุมชนเก่าต่อ เมือง	มี/ไม่มี ประโยชน์ใช้สอยและบทบาทต่อเมืองเช่น ยังมีความ เป็นตลาด กิจกรรมค้าขายย่านพักอาศัยของผู้คน ย่านที่ เป็นจุดรวมของการสัญจร เป็นต้น
	๒. ความสัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อม โดยรอบ	มี/ไม่มี เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศทางธรรมชาติ การตั้งถิ่น ฐานและการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนายังอยู่ใน ระดับที่เหมาะสม มีแหล่งผลิตและแหล่งทำกินร่วมอยู่ กับสภาพแวดล้อม เป็นต้น

มาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า

ตารางที่ 2.3 ตารางแสดงตัวชี้วัดและดัชนีมาตรฐานด้านการบริหารจัดการย่านชุมชนเก่า

ดัชนี	ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
๑. ด้านความ พร้อมของท้องถิ่น	๑. การจัดทำแผน ของท้องถิ่นต่อการ อนุรักษ์และฟื้นฟู	มี/ไม่มี การจัดทำแผนอนุรักษ์และพัฒนาย่านชุมชนเก่าใน ระดับท้องถิ่น โดยอาจไม่เป็นแผนโดยตรงต่อการ อนุรักษ์ แต่เป็นแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพคุณภาพชีวิต ของผู้คนในชุมชนก็ได้
	๒. แผนงานทางด้าน ประเพณีวัฒนธรรม	มี/ไม่มี แผนการจัดการที่เกี่ยวข้องกับฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน รวมไปถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ ของชุมชน
	๓. แผนพัฒนา เมือง/ท้องถิ่น	มี/ไม่มี การจัดทำผังเมือง ผังชุมชน ที่ให้ความสำคัญต่อ คุณค่าของย่านชุมชนเก่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ดัชนี	ตัวชี้วัด	เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
	๔. แผนการป้องกัน ความเสี่ยง/ภัย พิบัติ	<u>มี/ไม่มี</u> แผนการป้องกันความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อการสูญ สลายของคุณค่าของชุมชน ทั้งจากธรรมชาติและจาก มนุษย์
	๕. การจัดทำข้อมูล ของย่านชุมชน เก่า	<u>มี/ไม่มี</u> การสำรวจ จัดทำทะเบียน จัดทำข้อมูลทาง ประวัติศาสตร์ของย่านชุมชนเก่า
<u>๒.ด้านกรมีส่วนร่วม</u>	๑. การจัดตั้งองค์กร ชุมชน	<u>มี/ไม่มี</u> มี/ไม่มีองค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของผู้คน ในชุมชน
	๒. การมีส่วนร่วม ของภาคประชา สังคม	<u>มี/ไม่มี</u> การจัดกระบวนการวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนทั้งด้าน กายภาพและสังคมโดยการมีประชาคมเข้าไปมีส่วนร่วม
	๓. การสร้างความ ตระหนักรู้ (Awareness raising activities)	<u>มี/ไม่มี</u> การให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ การสร้าง ความตระหนักรู้ในคุณค่าของชุมชน
	๔. การนำข้อเสนอ ของชุมชนไปใช้ใน การวางแผนท้องถิ่น	<u>มี/ไม่มี</u> การใช้ความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน ในการจัดทำแผน/งบประมาณในการพัฒนา ชุมชน

2.1.1.6. การประเมินความเสี่ยงและภัยคุกคาม

อย่างไรก็ตาม คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมได้มี
ข้อเสนอถึงการประเมินและการจัดการความเสี่ยงต่อการสูญสลายของคุณค่าของย่านชุมชนเก่าในลักษณะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่างๆด้วย ถึงแม้ว่าจะไม่มีการประเมินคุณค่าในลักษณะการให้ค่าคะแนน เพื่อมาจัดลำดับความสำคัญของ ย่านชุมชนเก่าในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น แต่ก็ควรจะมีการพิจารณาถึงความ เสี่ยงและภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นๆ โดยพัฒนาเกณฑ์อีกชุดหนึ่งขึ้นมาประกอบกัน โดยผู้ศึกษาได้ มีแนวทางสำหรับการพิจารณาการประเมินความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อคุณค่าด้านต่างๆของย่านชุมชน เก่า เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ในการประเมินเพื่อนำไปสู่การดำเนินการเฝ้าระวังความเสี่ยงและภัย คุกคามที่จะเกิดขึ้นต่อย่านชุมชนเก่า ได้ดังนี้

1) ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อคุณค่าความสำคัญ เช่นการเกิดแนวโน้มของการ พัฒนาที่จะลดทอนคุณค่าด้านหนึ่งด้านใด หรือการขาดการใช้งาน ความต่อเนื่องของกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับคุณค่าด้านหนึ่งด้านใดของย่านชุมชนเก่าในเชิงบูรณภาพ (Integrity) ไม่ว่าจะเป็น ด้านกายภาพด้านที่ ไม่ใช่กายภาพ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของบริบทสิ่งแวดล้อม

2) ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อองค์ประกอบทาง กายภาพ เช่น แนวโน้มการ เปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรม โครงสร้างของชุมชน กรรมสิทธิ์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ ประโยชน์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงด้านภูมิทัศน์

3) ความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ เช่น แนวโน้มการ เปลี่ยนแปลงในการดำรงอยู่ของกิจกรรมทางวัฒนธรรม การขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาจาก รุ่นสู่รุ่น การหายไปของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น

2.1.1.7. ย่านชุมชนเก่ากับการอนุรักษ์

1) หลักการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

1.1) รักษาคุณค่า การเปลี่ยนแปลงใดๆก็ตาม จะต้องเคารพและอ้างอิงถึง คุณค่าทางวัฒนธรรมของทั้งองค์ประกอบทางกายภาพและไม่ใช่กายภาพ

1.2) รักษาคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงใดๆก็ตาม จะต้องมึเป้าหมายเพื่อ ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนท้องถิ่นและคุณภาพของสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ

1.3) ควบคุมการเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณ การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการ ดำรงอยู่ของปริมาณและคุณภาพขององค์ประกอบที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมควรหลีกเลี่ยง นอกเสีย จากว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะส่งผลต่อการฟื้นฟูและรักษาคุณภาพและคุณค่าทางวัฒนธรรมของย่าน ชุมชนเก่าเอาไว้

1.4) ความเชื่อมโยง ย่านชุมชนเก่าและบริบทแวดล้อมควรมีการพิจารณา ร่วมกันอย่างเป็นองค์รวม และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วางแผนนโยบายการพัฒนาในทุกระดับที่เคารพถึงโครงสร้างทางสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

1.5) ความสมดุลการอนุรักษ์และฟื้นฟูต้องครอบคลุมความสมดุลทั้งด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ การนี้จำเป็นจะต้องมีแผนปฏิบัติที่เอื้อให้ผู้คนในท้องถิ่นดั้งเดิมยังอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ และต้อนรับผู้มาเยือน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันอย่างไม่ขัดแย้ง

1.6) เงื่อนไขของเวลา การควบคุมการเปลี่ยนแปลงคือเงื่อนไขที่สำคัญในการดำรงรักษาคุณค่าโดยรวมของย่านชุมชนเก่าเอาไว้ เพื่อให้ทันกับเวลาของการเปลี่ยนแปลง

2) แนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

2.1) การรักษารูปแบบประกอบที่สำคัญ

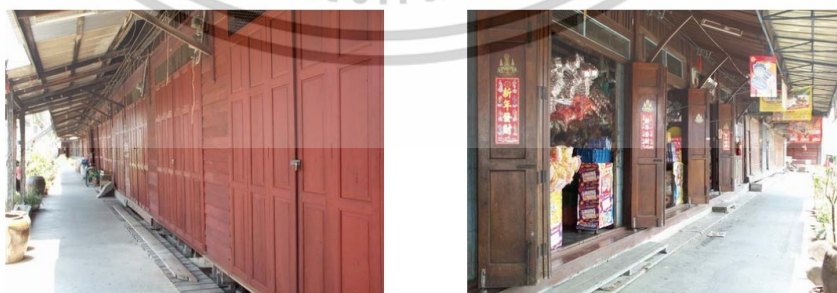
ก) รูปแบบโครงสร้างของย่านชุมชนเก่า ซึ่งถูกกำหนดโดย เส้นทางสัญจร ทางน้ำ ถนน กลุ่มอาคาร ที่วางความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับพื้นที่สีเขียวและที่โล่งว่าง

ภาพที่ 2.2 แนวทางการปรับปรุงย่านชุมชนเก่าที่ควรรักษา

ที่มา โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า

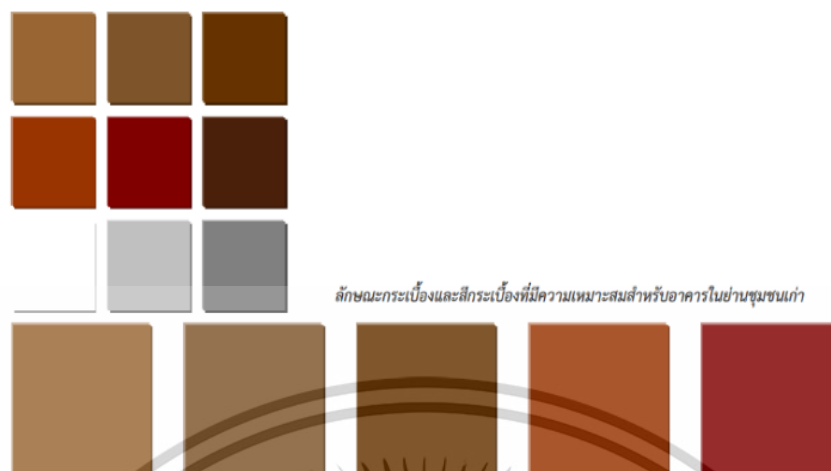
ข) รูปทรงและลักษณะทางกายภาพทั้งภายในและภายนอกของอาคาร ซึ่งถูกกำหนดโดยโครงสร้างอาคาร ปริมาตรรูปแบบ สัดส่วน วัสดุ สี และการประดับตกแต่ง

ภาพที่ 2.3 ลักษณะทางกายภาพของอาคารในย่านชุมชนเก่าสะท้อนออกมาจากวัสดุ

ที่มา โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.4 สีของอาคาร ผนัง และองค์ประกอบประตู หน้าต่าง ที่มีความเหมาะสม
ที่มา โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า

- ค) การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ย่านชุมชนเก่ากับบริบท
แวดล้อม ทั้งธรรมชาติและที่มนุษย์สร้าง
- ง) การรักษาประโยชน์ใช้สอย กิจกรรม ในย่านชุมชนเก่า ที่หลากหลาย
และต่อเนื่องตามช่วงเวลา และยุคสมัย
- จ) การสืบทอดทางประเพณี ภูมิปัญญา คุณค่าของสถานที่ ที่นำไปสู่การ
คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของสถานที่ของย่านชุมชนเก่า
- ฉ) การรักษาโครงสร้าง/โครงข่ายทางสังคม รวมไปถึงความหลากหลาย
ทางวัฒนธรรมในย่านชุมชนเก่า

2.2) การวางแผนเพื่อประโยชน์ใช้สอยใหม่ กิจกรรมและประโยชน์ใช้สอย
รูปแบบใหม่ควรมีการวางแผนและพิจารณาให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของย่านชุมชนเก่า การพัฒนา
ประโยชน์ใช้สอยใหม่ๆ ในย่านชุมชนเก่า เอื้อให้เกิดความหลากหลายของกิจกรรมทั้งกิจกรรมดั้งเดิมและ
กิจกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตและชีวิตประจำวันของผู้คน

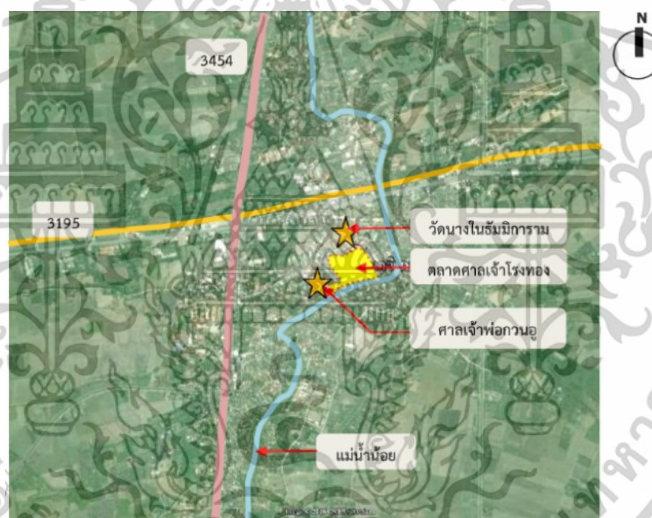
2.3) การควบคุมการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย การออกแบบ
สถาปัตยกรรมใหม่หรือการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเก่า ลักษณะของสถาปัตยกรรมร่วมสมัยควรคำนึงถึง
ความเชื่อมโยงเชิงที่วางกับโครงสร้างเดิมของย่านชุมชนเก่าและบริบทโดยรอบ โดยสถาปัตยกรรมสมัยใหม่
สามารถแสดงออกถึงลักษณะเฉพาะแห่งการออกแบบของสถาปนิกได้โดยมีสัดส่วนและลักษณะทาง
กายภาพอันกลมกลืนไปกับบริบทเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1.2. สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

2.1.2.1. ประวัติความเป็นมา

ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง (หรือบางที่เรียกว่า ตลาดพิเศษชัยชาญ) ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 (บ้านศาลเจ้าโรงทอง) ซึ่งเป็น 1 ใน 12 หมู่บ้านในพื้นที่ตำบลศาลเจ้าโรงทอง แต่อยู่ภายใต้เขตการปกครองของเทศบาลตำบลพิเศษชัยชาญ ชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำน้อยที่เชื่อมกับอำเภอโศก จังหวัดอ่างทอง ทางด้านทิศเหนือ และเชื่อมกับอำเภอดักใต้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทางด้านทิศใต้ และสามารถเข้าถึงได้จากถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3195 และถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3454 (ภาพที่ 2.5) บริเวณชุมชนเป็นพื้นที่ย่านการค้า ซึ่งนอกจากชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองแล้ว พื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นที่ตั้งของอาคารห้องแถวหรือตึกแถวเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยกึ่งพาณิชย์กรรมกระจายอยู่โดยรอบ โดยมีองค์ประกอบที่อยู่ในบริเวณชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ วัดนางในรัชมภิการาม ศาลเจ้าพ่อกวนอู และโรงเรียนชุมชนวัดนางใน (ละเอียดดูปดัมภ์)

ภาพที่ 2.5 ที่ตั้งของตลาดศาลเจ้าโรงทองบริเวณแม่น้ำน้อย

ที่มา ปรับปรุงจาก <http://www.earth.google.com> (ภาพถ่าย ปี พ.ศ. 2557)

ประชากรในบริเวณชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนและประกอบอาชีพค้าขาย เนื่องจากชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองยังคงมีบทบาทเป็นแหล่งทางการค้าที่สำคัญของท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้คนส่วนใหญ่นิยมมาจับจ่ายซื้อของหรือมาส่งสินค้าในตลาดสามารถจอดรถตามถนนในบริเวณชุมชนและที่วัดนางในฯ ซึ่งเป็นจุดจอดรถสำคัญ และยังสามารถข้ามแม่น้ำมาจากฝั่งตรงข้ามด้านทิศตะวันออกมาสู่ท่าเรือบริเวณตลาดเหนือ โดยใช้เรือโยง ซึ่งเป็นเรือที่ขับเคลื่อนโดยใช้พลังน้ำ นับเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่หาพบได้ยากในปัจจุบัน นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนยังคงมีการจัดงานตามเทศกาลต่างๆที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกี่ยวเนื่องกับทั้งประเพณีของชาวจีนและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะมีการจัดขึ้นทั้งที่โรงเจ ศาลเจ้าพ่อกวนอู และที่วัดนางในฯ

ภาพที่ 2.6 วิธีชีวิตของผู้คนในชุมชนก่อนเหตุการณ์เพลิงไหม้
ที่มา โครงการการวิจัย พัฒนาการจากการฟื้นฟูพื้นที่เพลิงไหม้ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

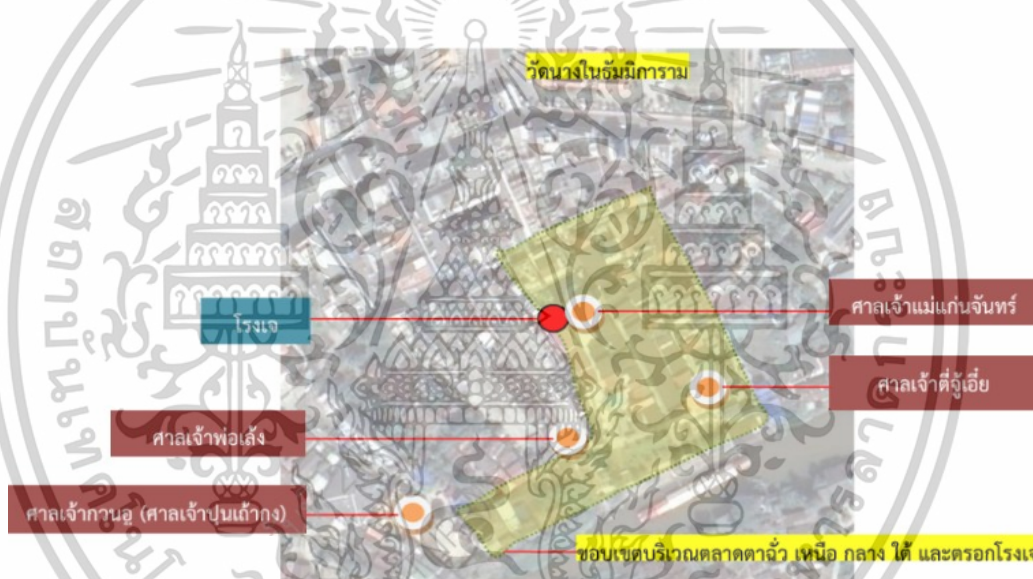
การตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนแห่งนี้เริ่มมีมาเมื่อใดนั้นเป็นการระบุได้ยาก แต่เริ่มมีหลักฐานและจากการบอกเล่าที่สามารถระบุช่วงเวลาของพัฒนาการด้านกายภาพและสถาปัตยกรรมได้ ตั้งแต่ ประมาณปี พ.ศ. 2420 ความเป็นมาและพัฒนาการของชุมชนสามารถกล่าวได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านชุมชน ด้านการพัฒนาการระบบการสัญจร และด้านการพัฒนาการสถาปัตยกรรมของชุมชน (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2549)

“ด้านชุมชน” ความเป็นมาของชุมชนโดยเฉพาะชื่อของตลาดศาลเจ้าโรงทองสามารถกล่าวได้เป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกกล่าวถึงตลาดศาลเจ้าโรงทองว่า เดิมมีชื่อเรียกว่า “บ้านไผ่จำศีล” แขวงเมืองวิเศษชัยชาญ และมีการเปลี่ยนแปลงชื่อมาเป็นตลาดศาลเจ้าโรงทองในปี พ.ศ.2420 โดยมีนายสิงหะ แซ่ฉั่ว เป็นหัวหน้าคณะพร้อมกับชาวจีนอพยพที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) และก่อสร้างศาลเจ้าไว้เป็นสถานที่สักการะและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนภายในชุมชน ศาลเจ้านี้สร้างโดยใช้ ต้นรงค์ทองมาใช้เป็นวัสดุในการทำเสาและหน้าบัน ซึ่งมีศิลปะสวยงาม ภายหลังจากมาชุมชนนี้จึงได้ชื่อว่าบ้านศาลเจ้าโรงทอง (ผู้จัดการรายวัน (1), 2549; ท่องเที่ยวสละดุตา, 2559) และส่วนที่สองมาจากหลักฐานการบอกเล่าของชาวบ้านในชุมชน (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549) กล่าวไว้ที่ตั้งของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองในระยะเริ่มต้นถูกจับจองทำการค้าโดยชาวจีนแต่จิว นำโดยนายสิงหะ แซ่ฉั่วหรือนายฉั่ว ซึ่งได้เปิดร้านค้าของชำ ณ สถานที่นี้ และเป็นร้านชำแห่งเดียวในตัวเมืองวิเศษชัยชาญ ต่อมาได้ทำการสร้างห้องแถวเพื่อให้เช่าและโดยมากผู้เช่าเป็นชาวจีนที่มีอาชีพรับซื้อผัก ปลา เนื้อสัตว์ และอื่นๆ ที่บริเวณหน้าตลาดริมแม่น้ำและขนส่งต่อไปเพื่อนำไปขายที่กรุงเทพฯ ผู้ที่เดินทางผ่านไปมาจะต้องแวะพักและซื้อสินค้าที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดแห่งนี้เนื่องจากมีสินค้าเกือบทุกประเภท กิจกรรมค้าขายของชุมชนแห่งนี้จึงมีพัฒนาการที่ดีอย่างต่อเนื่องและเป็นตลาดที่มีการซื้อขายมากที่สุดแห่งหนึ่งในละแวกจังหวัดอ่างทอง

จุดตั้งต้นของตลาด เริ่มในบริเวณ“ตลาดตาดั่ว” ซึ่งอยู่บริเวณทิศตะวันตกเฉียงใต้ของชุมชนตลาด ณ ปัจจุบัน ชุมชนมีความเป็นอยู่ตามระบบสังคมคนจีนแบบเครือญาติ โดยมีการสร้าง “ศาลเจ้ากวนอู” เป็นศูนย์กลางชุมชน ในอดีตบริเวณตลาดตาดั่วนี้เป็นย่านค้าทองคำ มีร้านทาทองที่มีชื่อเสียงด้านการฝีมือหลายรายมาตั้งร้านในชุมชน เช่น ร้านทองต้นมะขาม เป็นต้น นอกจากนี้เนื่องจากมีศาลเจ้าอื่นๆตั้งกระจายอยู่อีกหลายตำแหน่งในละแวกพื้นที่ชุมชน ได้แก่ ศาลเจ้าแม่แก่นจันทร์ (ตั้งอยู่หน้าโรงเจ) ศาลเจ้าพ่อเล้ง (เจ้าพ่อโรงกระเบื่อง อยู่บริเวณริมแม่น้ำ ำ หน้าโรงกระเบื่องเดิม) ศาลเจ้าที่จู้เอี้ย (ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำ ำ ระหว่างตลาดเหนือและตลาดกลาง) และศาลเจ้าอื่นๆในละแวกชุมชน บริเวณตลาดแห่งนี้จึงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในชื่อ “ตลาดศาลเจ้าโรงทอง”

ภาพที่ 2.7 ตำแหน่งของศาลเจ้าต่างๆในบริเวณชุมชนตลาด

ที่มา โครงการการวิจัย พัฒนาการจากการฟื้นฟูพื้นที่เพลิงไหม้ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

นอกจากนี้ตลาดแห่งนี้เป็นที่รู้จักกันในฐานะ“ตลาดโบราณ”ที่มีการอนุรักษ์บ้านเรือนและสินค้าต่างๆ ในอดีตไว้ โดยเฉพาะการมีร้านขนมสูตรโบราณ ร้านขายยาแผนโบราณ และเป็นแหล่งรวมเครื่องหัตถกรรมพื้นบ้าน ถึงแม้ว่าตลาดจะมีความซบเซาลงไปเนื่องมาจากการพัฒนาระบบสภาพแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ตลาดศาลเจ้าโรงทองแห่งนี้ก็นับได้ว่าเป็นตลาดที่ยังคงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจชุมชน เป็นตลาดที่มีความครึกครื้น มีผู้คนมาจับจ่ายซื้อของมากกว่าตลาดในท้องที่อื่นๆ และชาวบ้านยังคงมีการทำกิจกรรมประเพณีร่วมกันทั้งที่วัด โรงเจ และศาลเจ้าพ่อกวนอู

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.8 ตำแหน่งของศาลเจ้าต่างๆในบริเวณชุมชนตลาด

a) ศาลเจ้าพ่อกวนอู: (ซ้าย) ภาพถ่าย ปี พ.ศ. 2549, (ขวา) ภาพถ่าย ปี 2558

(b) ศาลเจ้าพ่อเล้ง, (c) ศาลเจ้าแม่แก่นจันทน์, (d) ศาลเจ้าตู่จู่เอี้ย, (e) สิ่งศักดิ์อื่นๆ

ที่มา ภาพถ่ายจากชาวบ้านในชุมชนก่อนเหตุการณ์เพลิงไหม้

“ด้านการพัฒนาระบบการสัญจรบริเวณโดยรอบชุมชน” เนื่องจากชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองเป็นชุมชนหนึ่งที่สำคัญบริเวณแม่น้ำน้อย โดยมีจุดเริ่มต้นของชุมชนบริเวณตลาดตาฉั่ว ภายหลังจึงมีการขยายตลาดออกมาทางด้านทิศตะวันออกและมีการปลูกสร้างอาคารเรือนแถวไม้ตลอดสองฝั่งถนน โดย 1 แถวคือ 1 ตลาด ประกอบด้วย ตลาดเหนือ ตลาดกลาง ตลาดใต้ และซอยโรงเจ ตลาดต่างๆถูกเรียกชื่อตามทิศของการไหลของแม่น้ำน้อย ยกเว้นชุมชนซอยโรงเจที่ถูกเรียกชื่อตามองค์ประกอบสำคัญที่ตั้งอยู่ภายในของชุมชน คือ โรงเจ เรือนแถวของแต่ละตลาดไม่มีทางเข้าออกทางด้านหลังอาคาร เนื่องจากมีผนังติดกับด้านหลังของตลาดอีกฝากหนึ่ง ทำให้สามารถเข้า-ออกอาคารจากด้านหน้าเรือนเท่านั้น นอกจากนี้ในอดีตการคมนาคมของชุมชนใช้ทางเรือเป็นสำคัญ และมีการกำหนดจุดจอดเรือตามประเภทของเรือที่จอด โดยแยกกันไปตามท่าเรือของแต่ละตลาด โดยที่ตลาดเหนือที่ทำเรือเขียว ท่าเรือแดงที่ตลาดกลาง และท่าเรือสีเลือดหมูที่ตลาดใต้ ในอดีตการสัญจรภายในชุมชนอาศัยการเดินเท้าเป็นหลัก ซึ่งถนนทางเดินเท้าที่เกิดภายในชุมชนมักมีขนาดเล็ก ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการคมนาคมหลักจากทางน้ำเป็นทางบก โดยมีการใช้รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ รถจักรยานและการเดินเท้าเป็นสำคัญ เส้นทางสัญจรทางบกบางส่วนพัฒนาการมาจากคันดินเดิมที่เป็นร่องสวนและลำกระโดง โดยเฉพาะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เส้นทางที่เลียบวัดนางใน ซึ่งพัฒนาทับเส้นทางน้ำเดิมชื่อคลองกระโถน(หรือคลองยายมี) ซึ่งเป็นลำคลองคันระหว่างวัดนางในอัมมิการามกับตลาดศาลเจ้าโรงทอง ถนนเส้นนี้ได้มีการปรับถมดินในช่วงเวลาประมาณปี พ.ศ. 2480 -2490 การพัฒนาระบบถนนในละแวกพื้นที่โดยรอบชุมชนมีผลทำให้การสัญจรโดยทางเรือได้ยุติลงไป ในปัจจุบันมีเพียงท่าเรือขนาดเล็กสำหรับเรือข้ามฟากอยู่บริเวณตลาดเหนือเท่านั้น นอกจากนี้บริเวณริมน้ำหลังจากชุมชนประสบเหตุเพลิงไหม้ ชาวบ้านได้รวมตัวกันจัดทำแพบริเวณริมแม่น้ำขึ้นเพื่อเป็นร้านค้าและร้านอาหารริมน้ำ และส่งเสริมการท่องเที่ยวของละแวกชุมชน

ภาพที่ 2.9 กลุ่มอาคารในบริเวณพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง ประมาณปี พ.ศ. 2528
ที่มา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2549)

“ด้านการพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมของชุมชน” เมื่อตลาดได้ขยายตัวเกาะตามลำน้ำน้อยขึ้นไปทางต้นน้ำ หลังจากมีการแบ่งสรรกรรมสิทธิ์การครอบครองตลาดให้ผู้สืบตระกูล ได้มีการตัดถนนซอยกว้างประมาณ 6 เมตร 3 ซอย ตั้งฉากกับแม่น้ำน้อยดังปรากฏเป็นหลักฐานในพื้นที่จนถึงปัจจุบัน เพื่อทำการค้าขายพร้อมปลูกสร้างอาคารเรือนแถวไม้ตลอดสองฝั่งถนน โดยเรียกชื่อแต่ละถนนตามตำแหน่งที่ตั้งตามลำดับ

- 1) ตลาดตาดั่ว
- 2) ชุมชนโรงเจขนานถนนโรงเจ
- 3) ตลาดใต้ขนานถนนแขวงเมืองวิเศษ 1/3
- 4) ตลาดกลางขนานถนนแขวงเมืองวิเศษ 1/2
- 5) ตลาดเหนือขนานถนนแขวงเมืองวิเศษ 1/1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณที่ถนนดังกล่าวจรดแม่น้ำน้อย มีท่าเรือจอดเรือโดยสารที่จำแนกตามสี คือ ท่าเรือเขียวสำหรับตลาดเหนือ ท่าเรือแดงสำหรับตลาดกลาง และท่าเรือเลือดหมูสำหรับตลาดใต้ นอกจากนี้บริเวณด้านหลังตลาดทั้งสามตลาดทางด้านทิศเหนือ (จรดถนนแขวงเมืองวิเศษ 1 ณ ปัจจุบัน) มีการกั้นประตูปิด-เปิดช่วงกลางวันและกลางคืนเพื่อความปลอดภัยจากโจรขโมยตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2499 โดยพัฒนาการของการปลูกสร้างอาคารเริ่มต้นจากบริเวณประตูตลาด ลงมาจรดถนนเรียบริมแม่น้ำน้อย (หรือถนนศาลเจ้า 1 ณ ปัจจุบัน) แต่เนื่องด้วยอิทธิพลของกระแสน้ำทำให้เกิดมีที่ดินงอกขึ้นบริเวณพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำบริเวณตลาด จึงทำให้มีการสร้างอาคารบนพื้นที่ดังกล่าว วิวัฒนาการของผังชุมชนและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบ่งเป็น 4 ระยะ

ภาพที่ 2.10 พัฒนาการของอาคารในตลาดศาลเจ้าโรงทองจนถึงเหตุการณ์เพลิงไหม้
ที่มา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2549)

ระยะแรก ช่วงปี พ.ศ. 2420 - 2489 อาคารที่สร้างเป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียวหันหน้าชนกันตามแนวถนนอาคารในช่วงแรกนี้ไม่มีห้องน้ำเป็นเพียงห้องโถงโดยตั้งเสาและคานไม้ยกพื้นเล็กน้อย เพื่อให้น้ำทิ้งไหลลอดใต้อาคารและปล่อยลงสู่แม่น้ำน้อย พื้นและประตูด้านหน้าเป็นไม้กระดานแผ่น มีลิ้นเสียบบนล่าง ซึ่งต่อมาอาคารในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ปรับเปลี่ยนเป็นใช้ประตูบานเฟี้ยม ด้านหน้าอาคารมีพื้นที่ว่าง กว้างประมาณ 2 เมตร มีแม่ค้าที่พายเรือมาจากที่อื่นขึ้นฝั่งมาค้าขายบริเวณนี้ โดยผู้เช่าอาคารเป็นผู้ดูแลเก็บค่าเช่าบริเวณหน้าบ้านของตนเองเมื่อแรกตัดถนนเป็นเพียงถนนดิน และได้จัดสรรพื้นที่สองฝั่งถนนให้เช่าทำการค้า และหากใครต้องการมีอาคารเป็นหน้าร้าน เจ้าของตลาดก็จะจัดสร้างให้ โดยเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการเช่าที่ดินราคา 10 บาทและค่าเช่าอาคาร 25 บาทต่อเดือน ส่วนพื้นที่กลาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ถนนก็ให้เช่าเป็นแผงทำการค้า โดยทำหลังคาคลุมตลอดแนวถนน เมื่อแรกตัดถนนเป็นเพียงถนนดิน และ
ได้จัดสรรพื้นที่สองฝั่งถนนให้เช่าทำการค้า และหากใครต้องการมีอาคารเป็นหน้าร้าน เจ้าของตลาดก็จะ
จัดสร้างให้โดยเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการเช่าที่ดินราคา 10 บาทและค่าเช่าอาคาร 25 บาทต่อเดือน ส่วน
พื้นที่กลางถนนก็ให้เช่าเป็นแผงทำการค้าโดยทำหลังคาคลุมตลอดแนวถนน

ระยะที่สอง ช่วงปี พ.ศ. 2490 - 2519 อาคารเรือนแถวไม้เริ่มถูกต่อเติมจาก
อาคารชั้นเดียวเป็นอาคาร 2 ชั้น มีระเบียงหน้าบ้าน (ยกเว้นอาคารบริเวณซอยโรงเจ ที่ยังคงรูปแบบเรือน
แถวชั้นเดียวจนถึงเหตุการณ์เพลิงไหม้) และเปลี่ยนจากถนนดินเป็นถนนคอนกรีต แต่ยังคงรูปแบบการตั้ง
แผงค้าขายกลางถนนหลังคาคลุมถนนก็ถูกยกขึ้นสูงตามความสูงของอาคารที่ต่อเติมใหม่ ในระยะที่ 2 นี้
ชุมชนเริ่มมีการวางงานระบบประปาและสุขาภิบาล โดยสร้างถังเก็บน้ำของชุมชนและวางแนวท่อน้ำดี-น้ำ
เสีย ตามแนวถนนคอนกรีต การปรับปรุงตลาดในระยะนี้เริ่มต้นที่ตลาดใต้ก่อน ซึ่งยังเป็นกรรมสิทธิ์เดียว
อยู่ ภายหลังปรับปรุงระบบถนน สุขาภิบาลและต่อเติมอาคารเป็น 2 ชั้นแล้วประมาณ 10 ปี จึงเริ่มมีการ
แบ่งขายกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นห้องๆ ให้กับผู้เช่าเป็นรายๆ ไป

ระยะที่สาม ช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2542 อาคารส่วนใหญ่บริเวณตลาดเหนือ
ตลาดกลาง และตลาดใต้ถูกต่อเติมปรับเปลี่ยนเป็น 2 ชั้น บางส่วนขยายต่อเติมพื้นที่ระเบียงชั้นบนให้เป็น
ห้อง บางส่วนเพิ่มชายคาใต้ระเบียงที่ชั้นล่าง มีการรื้อถอนหลังคาคลุมถนนออก ทำให้แผงค้าขายกลาง
ถนนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไป

ระยะที่สี่ ช่วงปี พ.ศ. 2543 - จนถึงเหตุการณ์เพลิงไหม้ มีเพียงการยกเลิกแผง
ค้าขายกลางถนน ปรับให้เป็นถนนสาธารณะและมีการปรับพื้นผิวถนน

ภาพที่ 2.11 ลักษณะแผงค้าขายและถนนชุมชนก่อนเหตุการณ์เพลิงไหม้

(ซ้าย - แผงค้าขายกลางถนน, ขวา - การยกเลิกแผงค้าขายบริเวณถนน)

ที่มา จากการรวบรวมภาพของชาวชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองในช่วง ปี พ.ศ. 2549

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกจากการพัฒนาการของเรือนแถวไม้ อาคารที่สร้างด้วยคอนกรีตทิ้งหลังได้เริ่มมีการก่อสร้างทั้งภายในและละแวกชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของชุมชน และพัฒนาการของวัสดุและเทคโนโลยีในการก่อสร้าง รูปแบบอาคารคอนกรีตเหล่านี้ซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ รวมถึงมีความสูงอาคารมากขึ้น อาคารในพื้นที่เขตเพลิงไหม้มีความสูงตั้งแต่ 1 ชั้น - 3 1/2 ชั้น แต่โดยทั่วไปหรืออาคารส่วนใหญ่ยังคงมีความสูง 1-2 ชั้น ลักษณะอาคารมีทั้งที่สร้างกลมกลืนและมีความขัดแย้งกับสถาปัตยกรรมเดิมชุมชน ถึงแม้จะสร้างให้เกิดความหลากหลายรูปแบบสถาปัตยกรรม แต่อาคารคอนกรีตบางส่วนทำให้เกิดการในเชิงลบเลือนภาพลักษณ์สถาปัตยกรรมของชุมชนเดิมไป

ลักษณะเส้นทางสัญจรของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ตลาด (ตลาดเหนือ ตลาดกลาง ตลาดใต้) และ 1 ตรอกโรงเจ ตลาดและตรอกโรงเจมีลักษณะเป็นถนนอยู่ระหว่างกลาง โดยมีห้องแถวขนานอยู่สองข้างทาง ถนนต่างๆที่เป็นทางสัญจรหลักภายในชุมชนของแต่ละตลาดนั้นส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก-ใหญ่ไม่เท่ากัน (ตั้งแต่ 2.50 เมตร จนถึง 6.50 เมตร) และโดยมากใช้เป็นทางเดินเท้า และเชื่อมต่อกับถนนศาลเจ้า และถนนข้างวัดนางในอัมมิการาม ซึ่งเชื่อมต่อสู่ถนนทางหลวงสาย 3195

ภาพที่ 2.12 เส้นทางสัญจรในชุมชนและขนาดความกว้างของถนน

1-ซอยโรงเจ 2-ตลาดใต้ 3-ตลาดกลาง 4-ตลาดเหนือ

ที่มา โครงการวิจัย เรื่อง “พัฒนาการจากการฟื้นฟูพื้นที่เพลิงไหม้ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง”

2.1.2.2. ชุมชนและสถาปัตยกรรมก่อนเหตุการณ์เพลิงไหม้

ลักษณะอาคาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวไม้ มีผนังอาคารเป็นผนังไม้ตีตามนอน และหลังคาทรงจั่วที่ลาดลงทางด้านหน้าบ้านและหลังบ้าน เรือนแถวทุกหลังทั้งเรือนแถวไม้และตึกแถวมี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทางเข้า-ออกจากด้านหน้าอาคารเพียงด้านเดียว และผนังหลังบ้านอยู่ติดกับหลังเรือนแถวที่อยู่ตลาดถัดไป รายละเอียดขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญจึงอยู่บริเวณตอนหน้าของเรือน (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549) ซึ่งมีดังนี้

1) ฮวงก้อ ซึ่งโดยทั่วไปมักองค์ประกอบที่มักถูกสร้างขึ้นเพื่อการระบายอากาศบนหลังคา แต่สำหรับชุมชนแห่งนี้ ฮวงก้อ หมายถึง หน้าต่างบานกระทุ้งด้วย ซึ่งจะพบที่บริเวณผนังชั้น 2 ของเรือนแถวในบางส่วน

2) ประตูแผ่นไม้กระดาน สอดในชั้นล่าง โดยมีลักษณะเป็นแผ่นไม้ที่หัว-ท้ายถูกทำเป็นลิ้นเพื่อเสียบกับวงกบบน-ล่าง และทำให้สามารถเปิดโล่งได้เต็มที่

3) การยื่นชายคาและระเบียงในส่วนหน้าเรือน ซึ่งบางเรือนมีเฉพาะชั้นล่างและคลุมด้วยหลังคาลาดเอียง บางส่วนมีระเบียงเฉพาะชั้นบน และบางส่วนมีระเบียงทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ทั้งนี้มีระยะยื่นของระเบียงและชายคาโดยประมาณ 1.50-2.00 เมตร

4) ประตูหน้าเรือน โดยมากเป็นบานเฟี้ยมไม้ มักนิยมแกะสลักลวดลายประกอบในบางส่วน และมักมีลักษณะแตกต่างกันออกไปในแต่ละเรือน

5) ช่องลมเหนือประตูบานเฟี้ยม ซึ่งมีตำแหน่งและลักษณะลวดลายที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละเรือน

ภาพที่ 2.13 องค์ประกอบอาคารที่สำคัญบริเวณหน้าเรือน

- (a) หน้าต่างฮวงก้อ, (b) ประตูไม้แผ่นกระดานสอด (บริเวณตลาดตาดำ) (c) ลักษณะช่องลมและประตูบานเฟี้ยม, (d) ลักษณะการยื่นระเบียงและชายคาของอาคารภายในชุมชนที่มา (a), (b) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2549) (c), (d)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทั้งนี้ลักษณะการยื่นขายคาและระเบียบในส่วนหน้าเรือน และโดยเฉพาะประตูบานเพี้ยมและช่องลม เหนือประตูของแต่ละเรือน แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันออกไป แต่มักถูกกล่าวถึงในด้านความงามของลวดลาย ของการแกะสลักและความประณีตของฝีมือช่างของท้องถิ่น

2.1.3. มรดกจังหวัด

2.1.3.1. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมรดกจังหวัด

1) หลักการและเหตุผล

ตามที่คณะรัฐมนตรีเคยมีมติเห็นชอบให้ประกาศแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์เมื่อ พ.ศ.2532 จำนวน 263 แหล่งใน 62 จังหวัด ประกอบกับมีแหล่งศิลปกรรม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่สมควรอนุรักษ์ และบริหารจัดการพื้นที่เพื่อให้มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงไว้ซึ่งความภาคภูมิใจในความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน ซึ่งบางแห่งพบว่าอยู่ในภาวะอันตรายและถูกทำลายจนลดคุณค่าความสำคัญลง แหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องอนุรักษ์ให้เป็นมรดกของชาติไทย ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกอนุสัญญามรดกโลก ได้เสนอการขึ้นทะเบียนมรดกโลกไว้ 5 แห่งและอยู่ระหว่างการเตรียมการอีกหลายพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ในประเทศทั้งพัฒนาและกำลังพัฒนา ก็มีการจัดทำกรสงวนคุ้มครองมรดกของชาติตนเอง เช่น สหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส ฯลฯ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นภาคีสมาชิกในด้านการอนุรักษ์ เช่น อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ อนุสัญญาพื้นที่ชุ่มน้ำ และอนุสัญญาเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งทั้งหมดมีวัตถุประสงค์จะอนุรักษ์และเตรียมพร้อมกับการปรับตัว เพื่อการรองรับการบริหารจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วม และมีหลักเกณฑ์การคัดเลือก ตลอดจนกลยุทธและกฎเกณฑ์ในการรักษาคุ่มครอง อนุรักษ์ พื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

2) วัตถุประสงค์ของการประกาศมรดกจังหวัด

เพื่อสนับสนุนให้ท้องถิ่นเกิดความตระหนักในความสำคัญของย่านชุมชนเก่าตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าระหว่างย่านชุมชนเก่าและชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเข้าใจในคุณค่าและประโยชน์ของการอนุรักษ์ย่านชุมชนเก่าที่มีต่อวิถีชีวิตและเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนตนเอง รวมถึงเป็นการสร้างการรับรู้สาธารณะ การประชาสัมพันธ์มรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัด โดยมีผลผลิตคือประกาศพื้นที่ย่านชุมชนเก่าเป็นมรดกจังหวัด ซึ่งมีลักษณะเป็นเชิงส่งเสริม สร้างการรับรู้สาธารณะ ไม่มีผลในทางกฎหมายแต่อย่างใด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประกาศมรดกจังหวัด

3.1) ความภาคภูมิใจของชุมชน ในความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

3.2) การประชาสัมพันธ์มรดกทางวัฒนธรรมด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่าของจังหวัด เพื่อสร้างภาพลักษณ์ในด้านการท่องเที่ยวอดีตปัจจุบัน สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต โดยเน้นรากเหง้า อัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของจังหวัดในด้านความโดดเด่นและแตกต่าง

3.3) การได้รับโอกาสลำดับต้นในการสนับสนุนการนำพื้นที่ย่านชุมชนเก่าพัฒนาต่อยอดไปสู่การดำเนินการตามภารกิจต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในด้านท่องเที่ยวชุมชน การเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม สร้างมูลค่าเชิงคุณค่าที่คำนึงถึงเศรษฐกิจฐานรากของพื้นที่

4) คุณสมบัติของการเป็นมรดกแห่งชาติ

ในการเป็นมรดกแห่งชาติในระดับจังหวัดหรือระดับชาติ จำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดระดับและขึ้นทะเบียน และจัดระดับมรดกแห่งชาติ โดยการประเมินจากคุณค่าของแหล่งทรัพยากรที่ได้มีการเสนอเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นมรดกแห่งชาติแหล่งมรดกที่จะได้รับการประกาศเป็นมรดกแห่งชาติหรือมรดกจังหวัด จะต้องมียุคคุณค่าที่โดดเด่นเป็นในระดับชาติหรือระดับจังหวัด และจะต้องผ่านเกณฑ์อย่างน้อย 1 เกณฑ์ จาก 10 เกณฑ์ นอกจากนี้ยังต้องผ่านเงื่อนไขด้านความสมบูรณ์ครบถ้วน (integrity) ความแท้ (authenticity) และการปกป้องคุ้มครองและบริหารจัดการ ซึ่งเป็นเงื่อนไขเดียวกันกับมรดกโลก แต่อาจมีระดับความเข้มข้นที่น้อยกว่ามรดกโลกเนื่องจากแหล่งมรดกที่พิจารณาไม่ได้มีคุณค่าในระดับสากล แต่มีคุณค่าระดับชาติหรือระดับจังหวัด

ภาพที่ 2.14 มรดกแห่งชาติหรือมรดกจังหวัด

ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด ,2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1) การประเมินความสมบูรณ์ครบถ้วน (integrity) ความสมบูรณ์ครบถ้วน เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งพิจารณาได้จาก ความเป็นองค์รวม (wholeness) ความสมบูรณ์ (intactness) และการปราศจากสิ่งคุกคาม(absence of threats)

“ความเป็นองค์รวม” หมายถึงการคงอยู่ขององค์ประกอบสำคัญทั้งหมด ที่แสดงถึงคุณค่าของแหล่งมรดก

“ความสมบูรณ์” หมายถึงความสมบูรณ์ขององค์ประกอบสำคัญทั้งหมด ที่ยังปรากฏอยู่ ซึ่งไม่ควรมีส่วนใดสูญหาย หรือถูกทำลายอย่างมีนัยสำคัญ หรือเสื่อมสภาพไป

“การปราศจากสิ่งคุกคาม” หมายถึงองค์ประกอบสำคัญที่มีอยู่มีความปลอดภัย ไม่ถูกคุกคามโดยการพัฒนา การเสื่อมสภาพ หรือถูกทอดทิ้ง

5) หลักเกณฑ์การพิจารณาให้เป็นมรดกแห่งชาติ

เกณฑ์การพิจารณาคูณค่าของทรัพย์สินที่จะเป็นมรดกแห่งชาติหรือมรดกจังหวัด เป็นเกณฑ์ที่อ้างอิงจากเกณฑ์มรดกโลก โดยมีการปรับปรุงถ้อยคำเพื่อให้สอดคล้องต่อการทำความเข้าใจ เฉพาะเท่าที่จำเป็นเพื่อรักษาเนื้อหาให้ตรงตามเกณฑ์มรดกโลกตามที่ระบุในคู่มือของยูเนสโก (UNESCO) ฉบับล่าสุด (2008) ไว้ให้ได้มากที่สุด ประกอบด้วยเกณฑ์ทั้งหมด 10 ข้อ โดยทรัพย์สินที่จะได้เป็นมรดกแห่งชาติหรือมรดกท้องถิ่นจะต้องมีคุณสมบัติที่เข้าเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ และมีคุณค่าตาม เกณฑ์ดังกล่าวในระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1) หลักเกณฑ์ด้านแหล่งศิลปกรรม

เกณฑ์ข้อที่ 1 เป็นผลงานชิ้นเอกจากอัจฉริยภาพการสร้างสรรค์ของ มนุษย์

เกณฑ์ข้อที่ 2 เป็นการแสดงถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงคุณค่า ของมนุษย์ตามกาลเวลา หรือในวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่งของโลก ในการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรม หรือ ทางเทคโนโลยี ศิลปะสถาปัตยกรรมโบราณ การออกแบบผังเมือง หรือการออกแบบภูมิทัศน์

เกณฑ์ข้อที่ 3 เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

เกณฑ์ข้อที่ 4 เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของประเภทอาคาร สิ่งก่อสร้าง งาน สถาปัตยกรรมหรือผลงานทางเทคโนโลยี หรือภูมิทัศน์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาที่สำคัญใน ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

เกณฑ์ข้อที่ 5 เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ปฏิสัมพันธ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามกาลเวลา

เกณฑ์ข้อที่ 6 เป็นผลงานที่มีความสัมพันธ์โดยตรง หรืออย่างเป็นทางการกับเหตุการณ์หรือประเพณีที่ยังดำรงอยู่ แนวคิด ความเชื่อ งานศิลปะ หรือวรรณกรรม ที่มีความสำคัญมาก (การใช้เกณฑ์นี้ควรใช้ร่วมกับเกณฑ์ข้ออื่นอีกอย่างน้อย 1 ข้อ)

5.2) หลักเกณฑ์ด้านแหล่งธรรมชาติ

เกณฑ์ข้อที่ 1 เป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์สุดยอดทางธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่มีความงามตามธรรมชาติที่โดดเด่นและมีความสำคัญด้านสุนทรียภาพ

เกณฑ์ข้อที่ 2 เป็นตัวอย่างที่โดดเด่น แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนสำคัญในประวัติศาสตร์ของโลก (earth history) รวมถึงบันทึกของชีวิต (record of life) กระบวนการสำคัญทางธรณีวิทยาที่ยังดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องในพัฒนาการของภูมิลักษณะ (landforms) หรือลักษณะสำคัญทางธรณีสัณฐานหรือภูมิลักษณะธรณีสัณฐาน (geomorphic or physiographic features)

เกณฑ์ข้อที่ 3 เป็นตัวอย่างที่โดดเด่น แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทางนิเวศวิทยา และชีววิทยาที่สำคัญในวิวัฒนาการและพัฒนาการของพื้นแผ่นดิน น้ำจืด ระบบนิเวศชายฝั่ง ระบบนิเวศทางทะเลและชุมชนของพืชและสัตว์

เกณฑ์ข้อที่ 4 เป็นถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติที่สำคัญ และมีคุณค่าที่สุดสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งที่ตั้ง (in situ conservation) รวมถึงถิ่นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตที่ถูกคุกคามซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในแง่ของวิทยาศาสตร์ หรือการอนุรักษ์

6) ขั้นตอนการดำเนินงานประกาศย่านชุมชนเก่าเป็นมรดกจังหวัด

6.1) คัดเลือกย่านชุมชนเก่าในจังหวัดจากทะเบียนย่านชุมชนเก่าที่ได้ทำการศึกษาและผ่านกระบวนการประเมินมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมศึกษาไว้แล้ว ตามความพร้อมขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่น หรือนอกเหนือจากทะเบียน ตามความสำคัญลักษณะเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ที่ควรได้รับการอนุรักษ์

ภาพที่ 2.15 ฐานข้อมูลย่านชุมชนเก่า
ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด , 2557

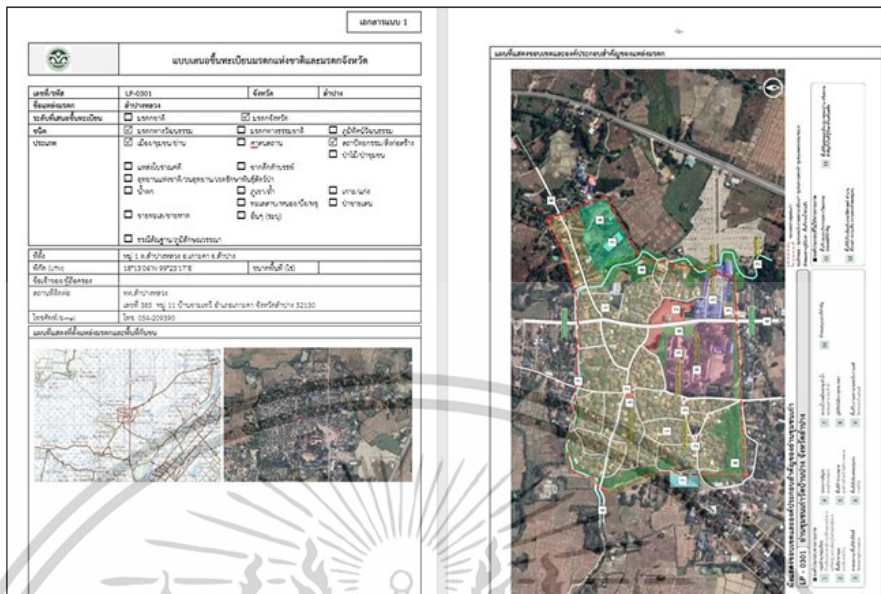
6.2) ทบทวนข้อมูลโดยการสำรวจพื้นที่ย่านชุมชนเก่า เพื่อทบทวนข้อมูลด้าน
ขอบเขตของพื้นที่/ชื่อ/องค์ประกอบสำคัญของย่านชุมชนเก่า ฯลฯ

ภาพที่ 2.16 ตัวอย่างขอบเขตพื้นที่ย่านชุมชนเก่า
ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด . 2557

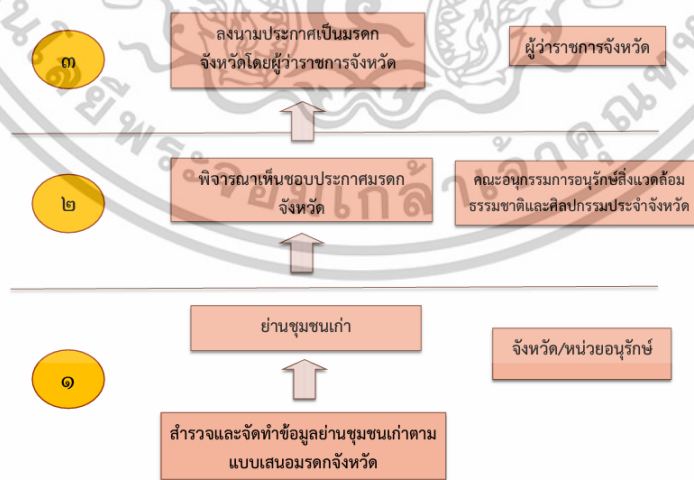
6.3) จัดทำรายละเอียดข้อมูลตามแบบเสนอมรดกจังหวัด ประกอบด้วย
แผนผังแสดงตำแหน่งที่ตั้งและขอบเขต ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบสำคัญทางกายภาพและไม่ใช้
กายภาพ การวิเคราะห์ตามหลักเกณฑ์ในด้านความเป็นองค์รวม ความแท้ การเปลี่ยนแปลง/การคุกคาม
และแผนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.17 ตัวอย่างแบบเสนอมรดกจังหวัด
ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด , 2557

- 6.4) ประชุมหารือผู้บริหาร หรือ ผู้นำชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมในการประกาศเป็นมรดกจังหวัด
- 6.5) นำเสนอคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมประจำจังหวัด พิจารณา
- 6.6) ผู้ว่าราชการจังหวัด ลงนาม ในประกาศจังหวัด

ภาพที่ 2.18 สรุปแผนภูมิขั้นตอนการประกาศมรดกจังหวัด
ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด , 2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1.3.2. มรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

		แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกแห่งชาติและมรดกจังหวัด	
เลขที่/รหัส	ANO1	จังหวัด	อ่างทอง
ชื่อแหล่งมรดก	ย่านชุมชนเก่าตลาดศาลเจ้าโรงทอง ต. ศาลเจ้าโรงทอง อ. วิเศษชัยชาญ จ. อ่างทอง		
ระดับที่เสนอขึ้นทะเบียน	☐ มรดกชาติ	☒ มรดกจังหวัด	
ชนิด	☒ มรดกทางวัฒนธรรม	☐ มรดกทางธรรมชาติ	☐ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม
ประเภท	☒ เมือง/ชุมชน/ย่าน	☐ ศาสนสถาน	☐ สถาปัตยกรรม/สิ่งก่อสร้าง
	☐ แหล่งโบราณคดี	☐ ซากดึกดำบรรพ์	☐ ป่าไม้/ป่าชุมชน
	☐ อุทยานแห่งชาติ/วนอุทยาน/เขต รักษาพันธุ์สัตว์น้ำ	☐ อุทยานแห่งชาติ	
	☐ น้ำตก	☐ ถ้ำ/เขา/ถ้ำ	☐ เกาะ/แก่ง
	☐ ชายทะเล/ชายหาด	☐ ทะเลสาบ/หนอง/บึง/พรุ	☐ ป่าชายเลน
	☐ ธรณีสัณฐาน/ภูมิทัศน์ธรรมชาติ	☐ อื่นๆ (ระบุ)	
ที่ตั้ง	หมู่ ๖ ต. ศาลเจ้าโรงทอง อ. วิเศษชัยชาญ จ. อ่างทอง		
พิกัด (UTM)	๓๔.๕๘๔๖๘๕๐๔๕๒11๓๐๐.๓๖๓๖๓๐๓	ขนาดพื้นที่ (ไร่)	๗ ไร่
ชื่อเจ้าของผู้ถือครอง	เป็นตลาดเอกชน		
สถานที่ติดต่อ	เทศบาลตำบลวิเศษชัยชาญ ศาลเจ้าโรงทอง อ. วิเศษชัยชาญ จ. อ่างทอง		
โทรศัพท์/E-mail	0๘๕-๖๓๓๘๐๕		

ภาพที่ 2.19 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

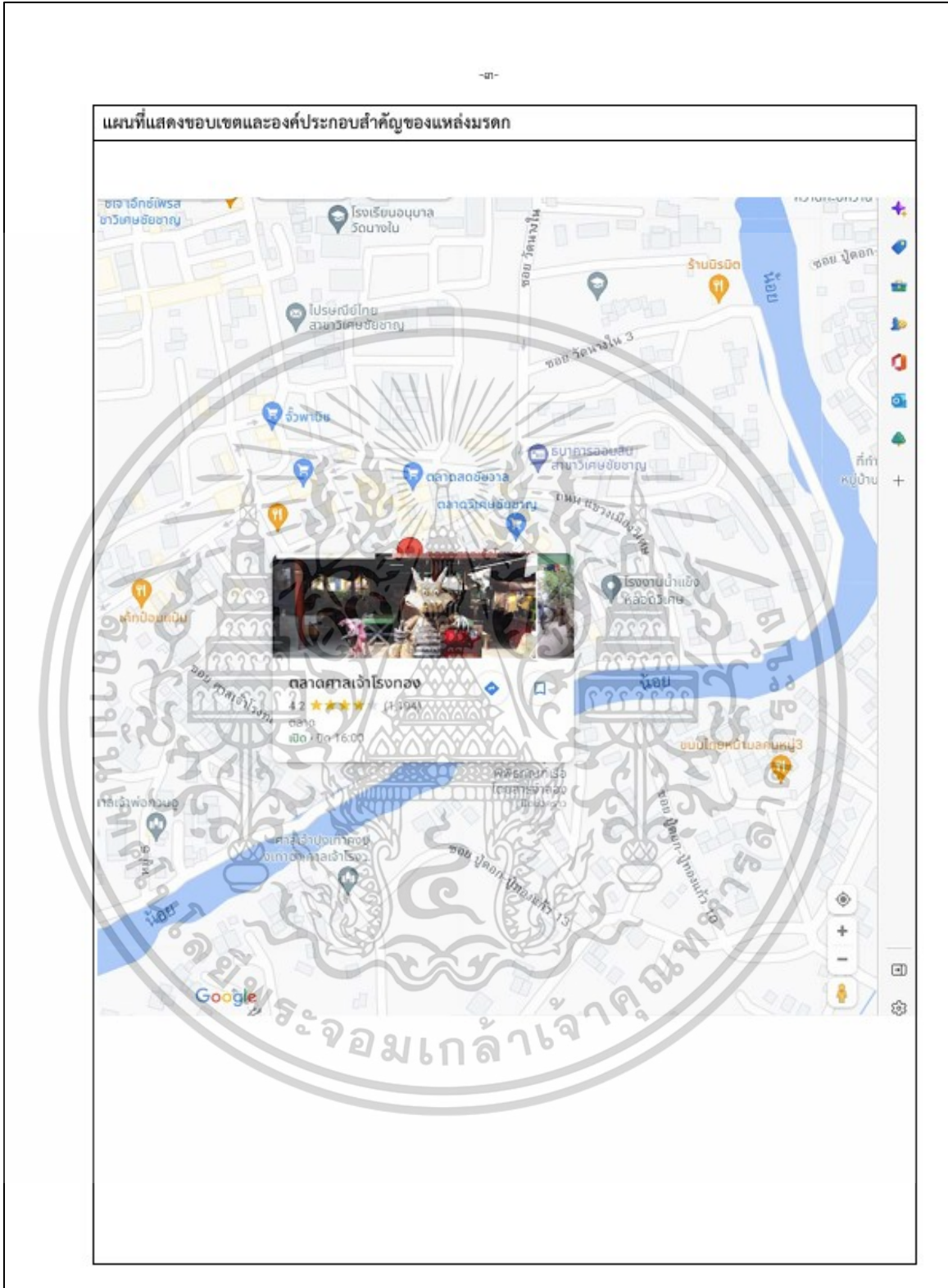
ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด ,2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.20 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด ,2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.21 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด ,2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

-๔-
<p>ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบสำคัญของแหล่งมรดก</p> <p>ตลาดศาลเจ้าโรงทองตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อยอำเภอวิเศษชัยชาญ เดิมเป็นเส้นทางเดินทัพและย่านการค้าสำคัญที่ผู้คนใช้ขึ้น-ลงไปมาระหว่างภาคเหนือและกรุงเทพฯโดยมีชื่อว่าบ้านไผ่จำศีล ชุมชนแห่งนี้เกิดขึ้นจากคณะอั้งยี่ซึ่งนำโดยนายสิงฮะ แซ่ฉิว อพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร และก่อสร้างศาลเจ้าซึ่งอิงศิลปะจีนที่สวยงามไว้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชุมชน ในปี ๒๔๒๐ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นตลาดศาลเจ้าโรงทอง เพราะเป็นที่ตั้งศาลเจ้าพ่อกวนอูและมีโรงทำทองรูปพรรณที่มีชื่อเสียงตั้งอยู่ในตลาดหลายเจ้าเมื่อสิ้นยุคการสู้รบ ประกอบกับรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาจังหวัดอ่างทองจึงทำให้ชาวบ้านอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้น</p> <p>ภายในตลาดศาลเจ้าโรงทองแบ่งเป็นตลาดเหนือ ตลาดกลาง และตลาดใต้ โดยมีร้านขายสินค้าที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นร้านขายยา เครื่องจักรสาน ร้านขายขนมโบราณ ร้านทอง ร้านตัดเสื้อ ฯลฯ เป็นตลาดที่มีความคึกคักมาก เพราะแม่น้ำน้อยเป็นเส้นทางคมนาคมหลักที่เดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ ต่อมาได้มีการตัดถนนสายเอเชียรวมทั้งนิคมการขนส่งทางถนนที่รวดเร็ว และสะดวกมากกว่า ทำให้ตลาดศาลเจ้าโรงทองลดความสำคัญในฐานะศูนย์กลางการกระจายสินค้าลง แต่ก็ยังมีบทบาทในฐานะตลาดท้องถิ่นที่ยังสืบสานวัฒนธรรมไทย-จีนมาโดยตลอด</p> <p>แม้ว่าในวันรุ่งเช้าของวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๔๘ ตลาดแห่งนี้ในส่วนของตลาดเหนือ และตลาดกลางบางส่วนจะถูกเพลิงเผาไหม้ไป แต่คนในชุมชนก็ร่วมมือกันพลิกฟื้นตลาดกลับมาอีกครั้งโดยยังคงรักษารูปสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมในการก่อสร้างบ้านเรือนไม้ไว้ ทำให้ได้รับพระราชทานรางวัล “อนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๐” จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี</p>
<p>การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน</p> <p>๑. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม   ๒. เป็นแหล่งร้านขายขนมไทยโบราณ   ๓. เป็นแหล่งสินค้า OTOP   ๔. เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ   ๕. เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน</p>
<p>คุณค่าตามหลักเกณฑ์มรดกชาติ</p> <p>☐ เป็นผลงานชิ้นเอกจากอัจฉริยภาพการสร้างสรรคของมนุษย์</p> <p>☐ เป็นผลงานที่แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนค่านิยมหรือแนวคิดที่สำคัญในด้านพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมอนุสรณ์ศิลปการวางผังเมืองหรือการออกแบบภูมิทัศน์</p> <p>☐ เป็นผลงานที่เป็นประจักษ์พยานที่สำคัญซึ่งหรือที่โดดเด่นของประเพณีวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ยังคงอยู่หรือที่สิ้นสุดไปแล้ว</p> <p>☒ เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของประเภทอาคารงานสถาปัตยกรรมหรือผลงานทางเทคโนโลยีหรือภูมิทัศน์ซึ่งแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ</p> <p>☐ เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของการตั้งถิ่นฐานการใช้ที่ดินหรือการใช้ทะเลตามประเพณีนิยมซึ่งเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม</p> <p>☐ เป็นผลงานที่มีความสัมพันธ์โดยตรงหรืออย่างเป็นรูปธรรมกับเหตุการณ์หรือประเพณีที่ยังดำรงอยู่แนวคิดความเชื่องานศิลปะหรือวรรณกรรมที่มีความสำคัญมาก</p> <p>☐ เป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์สุดยอดทางธรรมชาติหรือเป็นพื้นที่ที่มีความงามตามธรรมชาติที่โดดเด่นและมีความสำคัญด้านสุนทรียภาพ</p>

ภาพที่ 2.22 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
 ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด ,2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

-๕-

☐ เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นแสดงให้เห็นขั้นตอนสำคัญในประวัติศาสตร์ของโลกรวมถึงบันทึกของชีวิตกระบวนการสำคัญทางธรณีวิทยาที่ยังดำเนินอย่างต่อเนื่องในพัฒนาการของภูมิลักษณะหรือลักษณะสำคัญทางธรณีสัณฐานหรือภูมิลักษณะธรรมชาติ			
☐ เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นแสดงให้เห็นถึงกระบวนการทางนิเวศวิทยาและชีววิทยาที่สำคัญในวิวัฒนาการและพัฒนาการของพื้นแผ่นดินน้ำจืดระบบนิเวศชายฝั่งระบบนิเวศทางทะเลและชุมชนของพืชและสัตว์			
☐ เป็นถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติที่สำคัญที่สุดและมีคุณค่าที่สุดสำหรับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งที่ดึงดูดถึงถิ่นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตที่ถูกคุกคามซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในแง่ของวิทยาศาสตร์หรือการอนุรักษ์			
คุณค่าโดยรวม	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
รายละเอียดและเหตุผล			
<p>ตลาดศาลเจ้าโรงทอง ตำบลศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง สามารถเข้าถึงได้จากถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๓๑๙๕ และถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๕๔ นับเป็นตลาดโบราณเก่าแก่ไปถึงก็ได้รับประทานขนมโบราณอร่อยๆ ไปชมอาคารบ้านเรือนไม้เก่าแก่แบบสถาปัตยกรรมจีน ณ "ตลาดศาลเจ้าโรงทอง" ตลาดวิเศษชัยชาญ-จีน ที่ยังคงมนต์เสน่ห์แห่งวิถีชุมชน</p> <p>เดิมตลาดแห่งนี้มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา คนเก่าแก่ส่วนมากเป็นคนเชื้อสายจีน ในสมัยนั้นตลาดศาลเจ้าโรงทอง แต่เดิมเป็นโรงไม้ถูกเผาเหลือแต่เต้าถ่าน คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่า แม้ตลาดเก่าจะหายไป แต่จิตวิญญาณยังคงอยู่ จึงกลายเป็นตลาดศาลเจ้าโรงทองให้เที่ยวชมถึงทุกวันนี้</p> <p>นับตั้งแต่ที่ก้าวเข้ามาเหมือนกับที่เราหลุดเข้ามาอีกช่วงเวลาหนึ่ง สภาพแวดล้อม บ้านเรือนปลูกชิดติดกัน เป็นการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมไทยกับจีน มีความสำคัญเหมาะสมกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตและความเชื่อของชุมชน ชาวจีนมากกว่าร้อยละ ๖๐ ระบุว่าเดินกะพริบเส้นที่อันเก่าแก่ อาจจะไม่วัยเสียดเสียดแต่ก็มีของให้ชม</p>			
ความสมบูรณ์ครบถ้วน (ประเมินทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม)			
- ความเป็นองค์รวม	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- ความสมบูรณ์	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- การปราศจากสิ่งคุกคาม	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
ความสมบูรณ์ครบถ้วนโดยรวม	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
รายละเอียดและเหตุผล : ประเมินทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม			
<p>ตลาดศาลเจ้าโรงทอง อยู่ริมแม่น้ำน้อย สามารถเข้าถึงได้จากถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๑๙๕ และถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๕๔ บริเวณชุมชนเป็นที่เที่ยวการค้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาคารห้องแถวเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยทั้งพาณิชย์กรรม องค์ประกอบที่สำคัญในบริเวณชุมชนได้แก่ ศาลเจ้าพ่อกวนอู วัดนางในอัมมิการาม โรงเรียนชุมชนวัดนางใน(ละอียดอุปถัมภ์) ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำน้อย ลักษณะเป็นชุมชนเชื้อสายไทย-จีน มีอาชีพค้าขาย ทำนา ทำสวน มีปราชญ์ชาวบ้าน และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งต่อกันมา คนในชุมชนรักษาประเพณี วัฒนธรรม ค้าขาย มีความเป็นอยู่ตามระบบสังคมแบบเครือญาติ และมีกิจกรรมประเพณี ในวันสำคัญต่างๆ ณ ศาลพ่อกวนอู โรงเจ และวัดนางในอัมมิการาม</p>			

ภาพที่ 2.23 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
 ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด ,2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

-๖-

ความแท้ (ประเมินเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมหรือประเด็นทางวัฒนธรรมของแหล่งมรดกแบบผสม)			
- รูปร่างและการออกแบบ	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- วัสดุและเนื้อหา	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- การใช้ประโยชน์และหน้าที่ใช้สอย	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- ประเพณีเทคนิคและระบบการบริหารจัดการ	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- ตำแหน่งที่ตั้งและบริบทโดยรอบ	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- ภาษาและรูปแบบของมรดกเชิงนามธรรมอื่นๆ	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- จิตวิญญาณและความรู้สึก	☒ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- อื่นๆ (ระบุ)	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
ความแท้โดยรวม	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
รายละเอียดและเหตุผล (ประเมินเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมหรือประเด็นทางวัฒนธรรมของแหล่งมรดกแบบผสม)			
<p>ณ วันที่สัมภาษณ์- ตำนานศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีตลาดอันกว้างขวางราว ๗ ไร่ตั้งอยู่ ผู้คนเรียกขานมาเรื่อยๆ ว่าเป็นว่า "ตลาดศาลเจ้าโรงทอง" ด้วยมีศาลเจ้าเจ้าพ่อกวอนอยู่และโรงทำทองรูปพรรณที่มีชื่อเสียงหลายเจ้าตั้งอยู่ในตลาดศาลเจ้าโรงทอง รวมถึงร้านค้าต่างๆในตลาด ส่วนมีขึ้นเพราะชาวจีนหันทะเล หนีมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ ตลาดศาลเจ้าโรงทองมีท่าเรืออยู่ใกล้ๆกันถึง ๓ ท่า เดินถึงกันได้สะดวก ในอดีตท่าตลาดเหนือเป็นที่จอดเรือเจียว ท่าตลาดกลางจอดเรือแดง ท่าตลาดใต้จอดเรือสีเหลือง และท่าเรือสองชั้นจากสิงห์บุรีมาจอดรับผู้โดยสารที่ขึ้นลงระหว่างสิงห์บุรี วิเศษชัยชาญ นครสวรรค์ อยู่สบาย ไปจนถึงที่เพียงนครสวรรค์ นอกจากนี้เป็นที่ผู้คนในภูมิภาคนี้นิยมใช้บริการแล้ว ยังเป็นเรือนสงฆ์สังฆาทรไปจำพรรษาที่กรุงเก่า จากลี้กับขนข้าวของเครื่องใช้จากกรุงเทพฯ มาลงตามหัวเมืองต่างๆ รวมทั้งตลาดศาลเจ้าโรงทองนี้ด้วย ตลาดแห่งนี้จึงเป็นที่คึกคักและมีพัฒนาการมายาวนาน ผ่านยุคกรุงโรมันที่มีแม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญ สู่คลังเรือที่มีความเจริญย้ายไปอยู่ริมถนนแทนแม่น้ำ ถึงกระนั้นตลาดศาลเจ้าโรงทองก็ยังคงมีชีวิตสืบต่อมา</p> <p>เป็นที่รู้จักกันในฐานะ "ตลาดโบราณ" ที่มีอาคารอนุรักษ์บ้านเรือนและสินค้าต่างๆ อาทิ ร้านทองโบราณ ร้านขนมสุครึ้นโบราณ ร้านขายยาแผนโบราณ รวมถึงเป็นแหล่งรวมให้กิจกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น แม้ว่าตลาดแห่งนี้หลายท้องถิ่นมีความขบเซาะลงไปเนื่องมาจากการพัฒนาสภาพแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของประเทศ แต่ก่อนเหตุการณ์เพลิงไหม้ตลาดศาลเจ้าโรงทอง ก็ยังนับได้ว่า เป็นตลาดที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจชุมชนและท้องถิ่น เป็นตลาดที่มีผู้คนมากมาค้าขาย และจับจ่ายซื้อสินค้ามากกว่าตลาดในท้องถิ่นอื่นๆ และชาวบ้านในชุมชนยังคงมีการทำกิจกรรมประเพณีร่วมกันทั้งที่วัด โรงเจ และศาลเจ้าพ่อกวอน</p>			
สภาพปัญหาในปัจจุบัน			
- ขาดการดูแลรักษา/ถูกทิ้งร้าง	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- เสี่ยงจากภัยชาติ	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- ถูกบุกรุกหรือทำลายโดยประชาชนหรือนักลงทุน	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- ผลกระทบจากโครงการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- ผลกระทบจากโครงการพัฒนาของภาคเอกชน	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- การใช้ประโยชน์ไม่เหมาะสม	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย
- ขาดการจัดระเบียบในพื้นที่แหล่งมรดก	☐ มาก	☒ ปานกลาง	☐ น้อย
- ขาดการจัดระเบียบพื้นที่รอบนอกแหล่งมรดก	☐ มาก	☒ ปานกลาง	☐ น้อย
- อื่นๆ (ระบุ)	☐ มาก	☐ ปานกลาง	☐ น้อย

ภาพที่ 2.24 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด ,2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

-๗-

สภาพปัญหาโดยรวม	☐ มาก	☒ ปานกลาง	☐ น้อย
รายละเอียดและเหตุผล สภาพปัญหาในปัจจุบัน ตลาดศาลเจ้าโรงทอง ในปัจจุบันยังคงเป็นตลาดที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม เป็นตลาดที่มีขนมโบราณที่ขึ้นชื่อ เช่น ขนมเกสรลำเจียก ขนมไข่ปลา ขนมลูกตำ ขนมน้ำชุบ และขนมไทยโบราณอีกหลากหลายชนิด อาคารบ้านเรือนปลูกสร้างเป็นแถวติดกัน สภาพบ้านเรือนเป็นตึกแถวไม้ ประตูเป็นลักษณะบานเฟี้ยม ยังคงคุณค่าแก่นักท่องเที่ยวที่มาพบเห็น			

แผนการบริหารจัดการ
<p>ระบุแผนงานและโครงการที่จะดำเนินการในระยะ 5 ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. โครงการจัดตั้งศูนย์พักคอย อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ๒. โครงการงานประเพณีไหว้หลวงพ่อองค์ดำสืบสานวัฒนธรรมไทย - จีน กับขนมขมตลาด ๓. โครงการก่อสร้างถนน คสล. พร้อมท่อระบายน้ำ ๔. โครงการปรับปรุงวิหาร ๕. โครงการบริหารจัดการของเทศบาลและหน่วยงานอื่นๆ ๕ โครงการ ๖. โครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่น ฯลฯ

ภาพที่ 2.25 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
ที่มา แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด ,2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

-๓๐-

แหล่งข้อมูลสำคัญ (เอกสารและบุคคล)	
เทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ หมู่ ๖ ต. ศาลเจ้าโรงทอง อ. วิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โทร. ๐๓๕๖๓๓๕๐๕	
<p>เอกสารอ้างอิง</p> <p>ก่อ สวัสดิ์พานิชย์ ๒๕๓๓. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร. กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ</p> <p>คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระอยู่หัวฯ. ๒๕๔๒. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดอ่างทอง. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย: กระทรวงศึกษาธิการ: กรมศิลปากร</p> <p>คณะกรรมการอำนวยการยุทธศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. ๒๕๔๗. ปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิชุมชนไท.</p> <p>คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๘. โครงการจัดทำแนวทางการวางผังและการออกแบบและร่างเทศบัญญัติเทศบาลศาลเจ้าโรงทองเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนและอาคารในเขตเพลิงไหม้ ตำบลศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.</p> <p>ชูชาติ นพพลกรัง. ๒๕๔๘. วิถีไทย. www.rspu.ac.th. ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๑.</p> <p>ณรงค์ ชื่นชม. ๒๕๕๑. "ระบบทุนนิยม" สยามรัฐ. (๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑): หน้า ๗.</p> <p>ถวิล ธาวุโชนัน. ๒๕๕๓. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: ทีพีวีเอส. พิมพ์ครั้งที่ ๒</p> <p>จริยยะ บุญมี. ๒๕๔๖. ความหลากหลายของชีวิต ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สายธารบำรุง บุญปัญญา. ๒๕๔๙. สามทศวรรษแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไดอานา.</p> <p>ยศิตี บุญนาค. ๒๕๔๘. ย่าน "วัฒนธรรมชุมชน": ราชศิลปะทางการเมืองของชาติพันธุ์ในวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ฟาติงวากัน.</p> <p>วีระ นพเกตุ. ๒๕๔๖. จิตวิทยาการรับรู้. กรุงเทพมหานคร: ประกายพริก</p> <p>วีระา คลายบัวพร. ๒๕๓๓. สังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิวัฒนาพานิช.</p> <p>วราญา หังตบเพียร. ๒๕๔๕. ถนนสายวัฒนธรรมกรุง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ</p> <p>ศุภลักษณ์ ธาราคักดิ์. ๒๕๔๔. สยามริมฝั่งเจ้าพระยา. กรุงเทพมหานคร: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.</p> <p>สมนึก สยามพากย์. ๒๕๓๐. ภาษาวัฒนธรรม. "วัฒนธรรมไทย". ปีที่ ๒๖. ฉบับที่ ๔ (เม.ย. ๒๕๓๐). กรุงเทพมหานคร: หน้า ๓ - ๕</p> <p>สมใจ นิมเล็ก. ๒๕๓๖. เรือนเครื่องผูก. กรุงเทพมหานคร: ศูรสภา.</p> <p>สมรักษ์ ชัยสิงห์ถาณานนท์. ๒๕๔๕. ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินท์ติ้งเฮาส์</p> <p>อรสิริ ปาณินท์. ๒๕๔๓. ความหลากหลายของเรือนไทยพื้นถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.</p> <p>-----๒๕๒๖. ตลาดพื้นบ้านลานนาไทย. กรุงเทพมหานคร: หน้าจั่ว. ฉบับที่ ๓: หน้า ๒๓๓ - ๒๔๖.</p> <p>-----๒๕๓๕. บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสถาปนิกสยาม.</p>	
ลงชื่อ	
ผู้เสนอ	นางสาวไพบุลย์ กุ์หวง
ตำแหน่ง	หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง
สถานที่ติดต่อ	โรงเรียนสตรีอ่างทอง ๖๖ หมู่ ๓ ตำบลศาลาแดง อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ๐๓๕(๖๓๓๕๓๓)
โทรศัพท์/E-mail	๐๘๙๐๗๕๖๐๘๒

ภาพที่ 2.26 แบบเสนอขึ้นทะเบียนมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
 ธีม่า แนวทางการประกาศมรดกจังหวัด ,2557

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2. นิเวศพิพิธภัณฑ์

2.2.1 ความหมายและคำนิยามของนิเวศพิพิธภัณฑ์

นิเวศพิพิธภัณฑ์ (Ecomuseum) หรือพิพิธภัณฑ์แนวคิดใหม่ (New museology) เริ่มเกิดขึ้นหลังการปฏิวัติทางวัฒนธรรมในฝรั่งเศสเมื่อปีค.ศ.1968 โดยพิพิธภัณฑ์ถูกเปลี่ยนแปลงบทบาทให้เกิดความเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม ประกอบกับความเคลื่อนไหวของสังคมในศตวรรษที่ 20 ที่ต้องการเสรีภาพทางการเมืองและการประกาศเอกราชของประเทศอาณานิคม ทำให้เกิดกระแสการหาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ตั้งแต่ ค.ศ.1972 เป็นต้นมา สหพิพิธภัณฑ์นานาชาติ (ICOMS) ได้ประชุมเพื่อปรับแนวคิดพิพิธภัณฑ์ และได้บัญญัติคำว่านิเวศพิพิธภัณฑ์ให้เป็นพิพิธภัณฑ์แนวคิดใหม่ประเภทหนึ่งที่มีบทบาทในการฟื้นฟูสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (ณศิริ ภาณุราช, 2557) โดยมีรูปแบบการจัดแสดงที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของมนุษย์กับธรรมชาติรอบตัว เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชุมชนกับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาควิชาการ เพื่อกระจายอำนาจ หรืออาจกล่าวได้ว่านิเวศพิพิธภัณฑ์เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะชุมชน เพื่อลดการผูกขาดทางความรู้ และอำนาจที่จำกัดอยู่กับรัฐบาลให้ลดลง เน้นกระบวนการทางวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกการเป็นเจ้าของมรดกท้องถิ่น และเป็นพิพิธภัณฑ์ที่สะสมความคิดมากกว่าวัตถุ (Sumstee, 2550)

นิเวศพิพิธภัณฑ์เกิดจากการบูรณะระหว่างคำว่านิเวศวิทยาและพิพิธภัณฑ์ โดย นิเวศวิทยา (Ecology) หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ส่วนพิพิธภัณฑ์ (Museum) หมายถึง เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่เปิดเป็นสถานที่สาธารณะและเป็นสถาบันถาวรที่ให้บริการแก่สังคมและมีส่วนในการพัฒนาสังคม มีหน้าที่รวบรวม สงวนรักษา ค้นคว้าวิจัยเผยแพร่ความรู้และจัดแสดงวัตถุอันเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ทั้งนี้ เพื่อจุดประสงค์ทางการค้นคว้า การศึกษา และความเพลิดเพลินใจ ดังนั้นนิเวศพิพิธภัณฑ์ หมายถึงพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องต่อนิเวศวิทยา จากเดิมเรามักเห็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงสิ่งต่าง ๆ อยู่ภายในอาคาร แต่นิเวศพิพิธภัณฑ์จะแตกต่างออกไปตรงที่มีพื้นที่จัดแสดงออกเป็น 2 ส่วนคือ พิพิธภัณฑ์ในบ้านและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง นำเสนอสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ที่อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมรอบตัว รวมทั้งความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยการลงมือการสัมผัส การเห็น ให้ผู้มาเยือนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาให้เป็นพิพิธภัณฑ์แนวคิดใหม่ที่มีบทบาทเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และถึงแม้ว่าการบัญญัตินิเวศพิพิธภัณฑ์จะได้รับการยอมรับจากสหพิพิธภัณฑ์นานาชาติ (ICOMS) แต่ปัจจุบันก็ยังไม่มีการกำหนดคำนิยามหรือรูปแบบที่ตายตัว จึงเป็นโอกาสให้นักวิชาการและผู้นำในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สามารถนำแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์ไปบูรณาการกับสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันตามบริบทสังคมและแต่ละพื้นที่ (Davis, 2554)

“Riviere” (1985) ได้อธิบายถึง พัฒนาการนิยามของนิเวศพิพิธภัณฑ์ไว้ 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงแรก ในปี ค.ศ.1973 พิพิธภัณฑ์เป็นเพียงพื้นที่จัดแสดงวิถีชีวิตของมนุษย์กับอุตสาหกรรม เน้นประวัติศาสตร์อุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงของคนและสังคมท่ามกลางพื้นที่หรือสภาพแวดล้อมนั้น จึงให้ค่านิยามนิเวศพิพิธภัณฑ์ว่าเปรียบเสมือนสถาบันวิจัยที่คนท้องถิ่นมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเองในกระบวนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมจากฐานทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบที่มีชื่อเสียงของท้องถิ่นนั้น นิเวศพิพิธภัณฑ์จึงเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ก้าวข้ามข้อจำกัดของกาลเวลาและพื้นที่ กล่าวคือ นอกจากนำเสนอประวัติศาสตร์ยุคโบราณเช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์โดยทั่วไปแล้ว ยังสะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์วิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทั้งในยุคปัจจุบัน เชื่อมโยงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ในส่วนของพื้นที่ที่จัดแสดงนั้น นิเวศพิพิธภัณฑ์ใช้พื้นที่ในท้องถิ่นแบบองค์รวม กล่าวคือ มีลักษณะคล้ายอุทยานประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงทุกพื้นที่ที่มีมรดกของชุมชน ซึ่งเป็นโบราณคดีและอาคารบ้านเรือน สิ่งปลูกสร้าง ที่อยู่อาศัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับผู้คน และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอันยาวนาน แต่ลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับความคลุมเครือระหว่างค่านิยามของนิเวศพิพิธภัณฑ์ (Eco-Museum) กับพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง (Open Air Museum) ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เนื่องจากมีจุดร่วมกันคือการมองว่าสถาปัตยกรรมหรืออาคารพิพิธภัณฑ์สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เช่นเดียวกับวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

“Eun” (2013) ได้กล่าวถึงค่านิยามของนิเวศพิพิธภัณฑ์ในเมืองอุตสาหกรรมแห่งแรกของ Le Creusot-Montceau ซึ่งเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ในเมืองอุตสาหกรรมแห่งแรกของโลก จัดตั้งขึ้นเพื่อนำเสนอความภาคภูมิใจในฐานะเป็นประเทศที่ริเริ่มปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ตัวแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ของฝรั่งเศส จุดเด่นคือ รูปแบบการจัดแสดง พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง เช่น โรงงานกระดาษโรงงานแก้ว ที่ใช้เทคโนโลยีการผลิต โดยมีการบูรณะโรงงานที่ปิดตัวลงในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจมาพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑ์ เพื่อจัดแสดงวิถีชีวิตของคนงานตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน บทบาทของนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่ช่วยพิทักษ์รักษามรดกวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของสังคมสมัยใหม่ โดยให้คุณค่าของทรัพยากรที่นำมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อบริโภค และให้ความสำคัญกับผู้แสดงที่เป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงาน หรือเกษตรกรที่มีสิทธิ์จัดการทรัพยากรในพื้นที่ เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและการเกษตร รวมถึงสิ่งก่อสร้างที่ทำจากวัสดุจากธรรมชาติ ในขณะที่ประเทศอังกฤษ ได้พัฒนาตัวระบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ชนบท (Rural Eco-museum) ช่วงแรกของโลกใน Landesde Gascogne จัดแสดงสถาปัตยกรรมกลางแจ้งจากวัสดุธรรมชาติ เทคโนโลยีการผลิตแบบดั้งเดิมและพื้นวัฒนธรรม วิถีของชาวนาในสังคมอุตสาหกรรมของอังกฤษ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ช่วงที่สอง ในปี ค.ศ.1976 คำนิยามของนิเวศพิพิธภัณฑ์ในช่วงนี้เปรียบเสมือน กระเจ๊กเงาสอง ด้านที่นอกจากสะท้อนให้คนในท้องถิ่นรู้จักตนเองเพื่อปลุกกระแสท้องถิ่นแล้ว ยังมีการศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรม เพื่อสะท้อนให้คนภายนอกหรือนักท่องเที่ยวได้เข้าใจตัวตนที่แท้จริงของเจ้าของวัฒนธรรมอีกด้วยการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในช่วงเวลาดังกล่าวมิได้ศึกษาเพียงพัฒนาการหรือความเปลี่ยนแปลงของผู้คนแต่ละยุคสมัยเหมือนเช่นในอดีต แต่เน้นการวิพากษ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมุมมองเจ้าของวัฒนธรรม ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายพัฒนาสังคมอุตสาหกรรมของรัฐสมัยใหม่ โดยจุดเด่นของคำนิยามนิเวศพิพิธภัณฑ์ในช่วงนี้คือ มีการพัฒนาแนวคิดให้คนในท้องถิ่นแสวงหาแนวทางการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า ควบคู่กับการเก็บรักษามรดกวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เปรียบนิเวศพิพิธภัณฑ์เป็นเสมือนโรงเรียนสีเขียว สอดคล้องกับนิเวศพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับถิ่นที่อยู่และสิ่งแวดล้อม ผ่านอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การนำธรรมชาติมาสร้างสรรค์ ซึ่งยังคงให้ความสำคัญกับเจ้าของมรดกวัฒนธรรมเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยเชื่อว่าการเผยแพร่วัฒนธรรมนำมาซึ่งการพัฒนาสังคมในท้องถิ่นให้เข้มแข็ง ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวชนบทให้กลายเป็น "The Green City" ณิชิรา กายราศ (2557)

ช่วงที่สาม ใน ค.ศ. 1980 คำนิยามของนิเวศพิพิธภัณฑ์ในช่วงนี้ยังคงเปรียบเสมือนกระเจ๊กเงาที่สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่น แต่จุดเด่นของนิเวศพิพิธภัณฑ์ในช่วงเวลาดังกล่าว คือการเป็นเครื่องมือสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม โดยภาครัฐเข้ามามีบทบาทมากขึ้น มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการด้านการตลาด เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในขณะที่ชุมชนมีบทบาทเป็นผู้ในการศึกษาและรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีการบันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยเจ้าของวัฒนธรรม โดยมีการบูรณะโรงงานให้เป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์เพื่อจัดเก็บเอกสารประวัติศาสตร์อุตสาหกรรมและจัดแสดงวัตถุเช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์ทั่วไป

“Rivard” (1987) อธิบายเพิ่มเติมว่า นิเวศพิพิธภัณฑ์ (Eco-Museum) ได้ให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัยโดยมองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ (Human Ecology) จึงมีแนวคิดพัฒนาพิพิธภัณฑ์ในบ้าน โดยแสดงวิถีชีวิตของเจ้าของบ้านที่มีปฏิสัมพันธ์กับระบบนิเวศซึ่งต่อมานิเวศพิพิธภัณฑ์ในญี่ปุ่นนำไปประยุกต์ใช้แต่เปลี่ยนมุมมองจาก Human Ecology ไปสู่ Home Economic หรือ Economic Human Ecology ซึ่งเป็นการเน้นการสร้างคุณค่าให้ชีวิตทางด้านสุขภาพ ความมั่นคง และความสงบในการใช้ชีวิตที่อยู่อย่างเรียบง่ายใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่าการใช้ชีวิตแบบหรูหรา ดังนั้น คนในชุมชนหรือเจ้าของมรดกวัฒนธรรมจึงได้เข้ามามีบทบาทเป็นภัณฑารักษ์ได้โดยไม่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐ อีกทั้ง ไม่เป็นภาระในการใช้งบประมาณจำนวนมากในการดูแลรักษา เนื่องจากชาวบ้านใช้บ้านของตนเป็นพิพิธภัณฑ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“Borrelli, & Davis” (2012) ได้กล่าวถึงพิพิธภัณฑ์ในบ้านว่า นิเวศพิพิธภัณฑ์มีพื้นที่จัดแสดงออกเป็น 2 ส่วน คือ พิพิธภัณฑ์ในบ้าน (ในบ้านชาวบ้านหรือในตัวอาคาร) และพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง โดยนำเสนอถึงสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ที่อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมในชุมชนรวมทั้ง ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา โดยนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ผ่านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ด้วยการลงมือ การสัมผัส การมองเห็น นอกจากนี้ Shin (2006) ได้อธิบายถึง กิจกรรมทางนิเวศวิทยาที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ทั้งหมดเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ประกอบด้วย

- 1) การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งธรรมชาติในพื้นที่นั้น
- 2) นิเวศพิพิธภัณฑ์มีการจัดการและการดำเนินงานโดยคนในชุมชน
- 3) นิเวศพิพิธภัณฑ์มีหน้าที่เก็บรักษาวัฒนธรรมและประเพณีให้เป็นมรดกของชุมชน

อีกทั้ง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อพิพิธภัณฑ์ ควรมีความสมดุลและมีการนำมาบูรณาการกันอย่างขาดมิได้

ดังนั้น นิเวศพิพิธภัณฑ์จึงเป็นพิพิธภัณฑ์ของชุมชน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อรักษาและร่วมกันเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในรูปแบบของวิถีการใช้ชีวิต ผ่านการปรึกษาหารือกับชุมชนและผู้มีส่วนได้เสีย ที่ตระหนักถึงมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีคุณค่ารวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน นิเวศพิพิธภัณฑ์ไม่จำเป็นต้องรวบรวมวัตถุสิ่งของไว้ในพิพิธภัณฑ์ แต่ชุมชนสามารถรักษามรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนผ่านกิจกรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนอีกด้วย (Saskatchewan, 2015) และนิเวศพิพิธภัณฑ์ยังไม่มีรูปแบบสำเร็จรูปขึ้นอยู่กับมุมมองด้านนิเวศวิทยาของผู้ก่อตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์ (Eun, 2013)

2.2.2. ข้อมูลประกอบแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์

2.2.2.1. ปัจจัยในการก่อตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์

กระบวนการก่อตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์ ประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ (M: Museum) มรดกท้องถิ่น (H: Heritage) และการมีส่วนร่วม (P: Participation) ของท้องถิ่นในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และการผลิตแบบดั้งเดิม ในส่วนบทบาทของพิพิธภัณฑ์ใหม่นั้นนอกจากเป็นที่เก็บบันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์ฉบับประชาชนแล้ว ยังมีลักษณะการจัดกิจกรรมกลางแจ้งโดยให้ผู้ชมได้ลงมือปฏิบัติเสมือนเจ้าของวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาการใช้ชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติหรือเรียกว่า "พิพิธภัณฑ์ที่ไร้ฝาผนัง" ซึ่งมีการจัดกิจกรรมและนิทรรศการที่ไม่จำกัดพื้นที่ และเวลา (Giebelhusen, 2006) กรณีที่นิเวศพิพิธภัณฑ์มีปัจจัยครบทั้ง 3 ประการแล้ว จัดว่าเป็นนิเวศ

พิพิธภัณฑ์ที่สมบูรณ์ ซึ่งมีศูนย์กลางเครือข่ายท้องถิ่น (Core museum) และถ้าหากพิพิธภัณฑ์มีปัจจัยไม่ครบจะจัดว่าเป็น พิพิธภัณฑ์ในวงโคจร (Satellite museum)

2.2.2.2. เสาหลักของนิเวศพิพิธภัณฑ์

1) ความรู้สึกและจิตวิญญาณของสถานที่ สถานที่ควรจะกำหนดโดยคนในชุมชนเองซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่คนในชุมชนให้ความสำคัญว่าพวกเขาแสดงความรู้สึกของตัวเองในสถานที่อย่างไร

2) การมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากแนวความคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์มีรากฐานมาจาก

3) ความยืดหยุ่นของแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ มีรูปแบบที่ไม่ตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนไปตามบริบทและประวัติศาสตร์ของชุมชนนั้นๆ

2.2.2.3. ความแตกต่างของพิพิธภัณฑ์ดั้งเดิมและนิเวศพิพิธภัณฑ์

ความแตกต่างระหว่างพิพิธภัณฑ์ดั้งเดิม และนิเวศพิพิธภัณฑ์แตกต่างกันตรงที่พิพิธภัณฑ์ดั้งเดิมจะเก็บรักษาวัตถุที่จัดแสดงไว้ในอาคาร ถูกดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และเทคนิคเกี่ยวกับศาสตร์นั้นๆ โดยเฉพาะ และผู้เยี่ยมชมจะได้รับความรู้จากผู้เชี่ยวชาญหรือภัณฑารักษ์ แต่นิเวศพิพิธภัณฑ์จะดำเนินการโดยคนในชุมชน ตั้งแต่การกำหนดมรดกหรือทุนของชุมชนทั้งสิ่งที่จับต้องได้และไม่สามารถจับต้องได้ รวมถึงสถานที่ที่ใช้ในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์ (Corsane, 2551)

พิพิธภัณฑ์ดั้งเดิม = อาคาร + การเก็บสะสม + ผู้เชี่ยวชาญ + ผู้เยี่ยมชม
นิเวศพิพิธภัณฑ์ = อาณาเขตที่ตั้ง + มรดก + ความทรงจำ + ประชาชน

ตารางที่ 2.4 ตารางแสดงการเปรียบเทียบระหว่างพิพิธภัณฑ์ดั้งเดิมและนิเวศพิพิธภัณฑ์

องค์ประกอบ	พิพิธภัณฑ์ดั้งเดิม	นิเวศพิพิธภัณฑ์
สถานที่จัดตั้ง/ อาณาเขตที่ตั้ง	จัดแสดงในอาคาร	อาณาเขตที่ตั้งรวมถึงตั้งแต่ภูมิทัศน์ (ธรณีวิทยา, ทิวทัศน์), มรดกที่สร้างจากฝีมือมนุษย์ (สถาปัตยกรรม), มรดกที่เกิดจากธรรมชาติ และมรดกที่จับต้องไม่ได้ (ภาษาถิ่น, บทเพลง, เรื่องราว ฯลฯ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

องค์ประกอบ	พิพิธภัณฑ์ดั้งเดิม	นิเวศพิพิธภัณฑ์
การสื่อสารของพิพิธภัณฑ์	อ้างอิงกับการสะสมของพิพิธภัณฑ์ อาจมีการจัดแสดงวัตถุทั้งวัตถุโดยทั่วไป และวัตถุที่อยู่ในขอบเขตที่จำกัด	รวมเอาวิชาการหรือศาสตร์ต่างๆเข้าด้วยกันทั้งธรรมชาติและมรดกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีการเก็บรวบรวม การอนุรักษ์ และการวิจัยเป็นสำคัญ แต่มุ่งเน้นไปที่การเก็บรวบรวมวัตถุทั้งหมด
ผู้ดำเนินการ	ถูกดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสตร์นั้นๆโดยเฉพาะ	ถูกดำเนินการโดยคนในชุมชน ตั้งแต่การกำหนดมรดกหรือทุนของชุมชน รวมถึงสถานที่ที่ใช้ในการจัดตั้ง
ผู้เยี่ยมชม	ส่วนใหญ่จะเยี่ยมชมวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์	ผู้เยี่ยมชมสามารถเรียนรู้ ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาด้วยการลงมือสัมผัส การเห็น และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ

ที่มา ธนาพร กิ่งสวีวัฒน์, 2562

2.2.2.4. ลักษณะของนิเวศพิพิธภัณฑ์รูปแบบใหม่

การนำเอาแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์ซึ่งก่อรูปในโลกตะวันตกไปใช้ในเอเชียตะวันออกไม่สามารถ ดำเนินการตามตัวแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ของตะวันตกได้ทั้งหมด เพราะมีบริบททางสังคมและนโยบายพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่แตกต่างกัน อาทิ Yi (2013) กล่าวถึง รูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ของจีนถูกนำมา ใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของรัฐบาลคอมมิวนิสต์เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมือง Eun (2013) กล่าวถึง รูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ในเกาหลีใต้ที่ลบภาพโบราณสถานหรือสิ่งก่อสร้างที่สะท้อนประวัติศาสตร์ ยุคอาณานิคมอันนำไปสู่เป้าหมายในการเยียวยาจิตใจและพัฒนาคุณภาพชีวิตพลเมืองในปัจจุบันมากกว่า การอนุรักษ์ความดั้งเดิม นอกจากนี้ Shin (2006) กล่าวถึงรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ในญี่ปุ่นว่ามีแนวคิด กระจายอำนาจให้ภาคเอกชนมีบทบาทนำในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้โรงงานเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ เพื่อเชื่อมโยงศูนย์กลางเครือข่ายสังคมท้องถิ่นเป็นต้น ในงานวิจัยของคิมฮยอนจอง (Kim, 2008) ได้วิเคราะห์ลักษณะของนิเวศพิพิธภัณฑ์รูปแบบใหม่ซึ่งได้นำเอา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทฤษฎีมานุษยนิเวศวิทยาประยุกต์ใช้ มีลักษณะ 5 ประการ ที่ต่างจากนิเวศพิพิธภัณฑ์กระแสหลักในยุโรป คือ

ประการที่ 1 ความแตกต่างด้านพื้นที่การจัดแสดง นิเวศพิพิธภัณฑ์แนวคิดใหม่มิได้จัดแสดงเฉพาะตัวอาคารโบราณสถานหรือแหล่งชุมชนโบราณ หากแต่มีการมุ่งเน้นการปรับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าใหม่ให้แก่พื้นที่ด้วยการก่อสร้างอาคารสมัยใหม่ที่มีการออกแบบกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมหรือเพิ่มการตกแต่งด้วยงานศิลปะเพื่อบอกเล่าวิถีชีวิตของคนปัจจุบัน มีการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงพื้นที่เกษตรหรือประมงซึ่งเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบที่นำมาใช้บริโภค ตลอดจนพื้นที่ในโรงงานซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้า และร้านค้าหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มต่างๆ

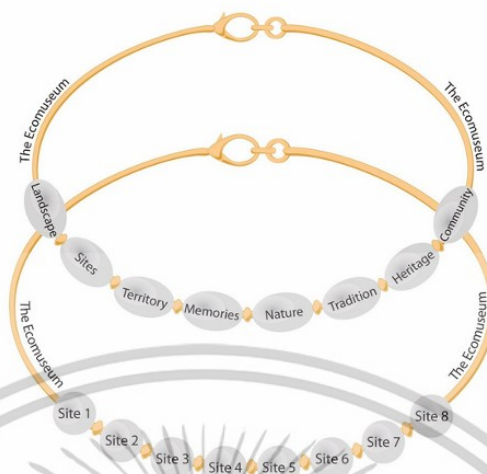
ประการที่ 2 ความแตกต่างด้านสิ่งที่จัดแสดง จัดแสดงวิถีชีวิต แหล่งทำมาหากิน ร้านค้าและที่อยู่อาศัยของคนในปัจจุบัน

ประการที่ 3 ความแตกต่างด้านแนวคิดการสงวนรักษามรดกท้องถิ่น มุ่งเน้นการนำมรดกท้องถิ่นมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยเชื่อว่าเมื่อคนในท้องถิ่นมองเห็นคุณค่าของฐานทรัพยากรที่มีอยู่ก็จะทำให้เกิดจิตสำนึกในการสงวนรักษาตามมา

ประการที่ 4 ความแตกต่างด้านกิจกรรม มุ่งเน้นการออกแบบกิจกรรมให้ผู้ชมได้สัมผัสวิถีชีวิตที่สนุกสนาน จากการที่ชุมชนได้นำภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติมาพัฒนาต่อยอด เป็นสินค้าและบริการที่มีคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ ตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนา

ประการที่ 5 ความแตกต่างด้านการบริหารจัดการ มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายท้องถิ่นโดยมีพื้นที่ซึ่งเรียกว่าศูนย์กลางของนิเวศพิพิธภัณฑ์เรียกว่า Core Museum สำหรับเป็นแหล่งเก็บข้อมูลและทำกิจกรรมฝึกอบรม เชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่ซึ่งกำหนดเป็นจุดกิจกรรมเรียกว่า พิพิธภัณฑ์ในวงโคจรหรือ Satellite Museum ซึ่งภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทเป็นตัวกลางเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นแบบ ประชาธิปไตย โดยในกรณีของไทยได้เคยมีการทดลองใช้แนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์เช่นเดียวกัน แต่มุ่งเน้นไปที่การนำเสนอมรดกนิเวศ นำมาสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครที่กำหนดภารกิจให้ผู้มาเยือนได้มีส่วนร่วมช่วยฟื้นฟูชุมชน มีส่วนน้อยที่เน้นการฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.27 ตัวแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์แบบสร้อยคอ
ที่ท่า มิวเซียมสยาม

ตัวแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์แบบสร้อยคอ (necklace model) ที่เสนอโดยปีเตอร์ เดวิส (Peter Davis) พิพิธภัณฑ์นี้เวศครอบคลุมอาณาบริเวณกว้างขวาง และมีองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างอัตลักษณ์ของพื้นที่ ได้แก่ ภูมิทัศน์ แหล่งประวัติศาสตร์ เขตแคว้น ความทรงจำ ธรรมชาติ ขนบปฏิบัติ มรดก และชุมชน องค์ประกอบเหล่านี้ยึดโยงแหล่งประวัติศาสตร์ต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน แต่ละแหล่งมีรูปแบบการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ที่เรียกว่า ส่วนประกอบย่อยของมรดก (fragments of heritage)

2.2.2.5. ประเภทของนิเวศพิพิธภัณฑ์

ทั้งนี้ (Peter David, 2010:83) ได้จำแนกนิเวศพิพิธภัณฑ์ออกเป็น 4 ประเภทตามวัตถุประสงค์การก่อตั้ง ได้แก่

- 1) Discovery Eco-Museum เป็นอัตลักษณ์ของนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่พัฒนาโดยสำนักฝรั่งเศสซึ่งเน้นการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ
- 2) Development Eco-Museum เป็นรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ การเมืองและสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
- 3) Specialist Eco-Museum เป็นรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่เน้นกลุ่มธุรกิจที่นำทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มาผลิตเป็นสินค้าและบริการ
- 4) Combat Eco-Museum เป็นรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่มีคุณค่าต่อสังคมในด้านการช่วยแก้ไขปัญหาสังคมเมือง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งประเภทของนิเวศพิพิธภัณฑ์ตามมุมมองการจัดประเภทมรดกท้องถิ่นทั้งนิเวศ วัฒนธรรม และอุตสาหกรรม ดังนี้

1) รูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์เพื่อฟื้นฟูมรดกท้องถิ่น

1.1) ด้านมรดกวัฒนธรรม นิเวศพิพิธภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นในยุโรป เพื่อฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมเป็นหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของเกษตรกรและส่งเสริมอาชีพแก่ศิลปินพื้นบ้านในชนบท โดยเน้นการสร้างการรับรู้อัตลักษณ์ท้องถิ่นจากสินค้าพื้นเมืองที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อแสดงถึงความเก่าแก่ของมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยนำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ให้ผู้ชมได้ลองใช้ชีวิตเสมือนคนในท้องถิ่น เพื่อสัมผัสวัฒนธรรมโดยใช้คนเป็นตัวแสดงในการดำเนินเรื่องเพื่อให้พิพิธภัณฑ์มีชีวิตชีวา มีกิจกรรมให้ผู้มาเยือนมีส่วนร่วมในการนำวัตถุดิบที่เตรียมไว้ผลิตเป็นผลงานของตนเองแทนที่การผลิตสินค้าสำเร็จรูปเพื่อจำหน่าย

1.2) ด้านมรดกอุตสาหกรรม นิเวศพิพิธภัณฑ์ที่เน้นการฟื้นฟูมรดกอุตสาหกรรม มีจุดเด่นคือชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ โดยภาครัฐอุปถัมภ์ด้านการเงิน โดยใช้นิเวศพิพิธภัณฑ์แก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตและกัญภัย เศรษฐกิจยุคหลังอุตสาหกรรมโดยใช้พื้นที่ในโรงงานมาบูรณะและจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์ นอกจากจัดแสดงประวัติศาสตร์อุตสาหกรรมสมัยใหม่ยังเน้นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และจัดแสดงจำลองวิถีชีวิตของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม

1.3) ด้านมรดกนิเวศ นิเวศพิพิธภัณฑ์ที่เน้นการฟื้นฟูมรดกนิเวศ มีจุดเด่นคือก้าวข้ามกรอบความคิด เรื่องจากอนุรักษ์แต่เน้นการสร้างโปรแกรมหลากหลายในรูปแบบการท่องเที่ยว สร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้อัตลักษณ์ของมรดกนิเวศที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงกับโรงเรียนในพื้นที่และเน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ มีการสร้างเครือข่ายกับต่างประเทศในเวทีสัมมนาวิชาการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยสร้างความสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนให้ร่วมกันแก้ไขปัญหาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม

2) รูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่ใช้การท่องเที่ยวกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น

นิเวศพิพิธภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวเป็นต้นแบบใหม่ของสำนักฝรั่งเศสที่ได้รับความนิยมในช่วงค.ศ.1980 มีลักษณะปรับภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้มีลักษณะเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์แบบ Theme Park เพื่อสร้างการรับรู้อัตลักษณ์พื้นที่ ทั้งนี้ต้องประกอบด้วยมรดกท้องถิ่น 3 ประการ ได้แก่ มรดกนิเวศ มรดกวัฒนธรรม และมรดกอุตสาหกรรม กิจกรรมประกอบด้วยการเรียนรู้วิถีชีวิตชนบทแบบย้อนยุค การแสดงคอนเสิร์ตกลางแจ้ง การแสดงพื้นเมือง พิพิธภัณฑ์กลางแจ้งแบบสวนสาธารณะที่จัดแสดงอาคารบ้านเรือนแบบดั้งเดิม และผสมผสานกับการจัดแสดงแบบพิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง เพื่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอบสนองกระแสท่องเที่ยวแบบโหยหาอดีต (Nostalgia Tourism) หรือที่เรียกว่า พิพิธภัณฑ์มีชีวิตนับว่าเป็นจุดเด่นของนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่ต่างจากกรณีศึกษาอื่นๆ

3) รูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์เพื่อสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น

ในช่วงค.ศ.1980 เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่พิพิธภัณฑ์แนวคิดใหม่ (New Museology) ซึ่งจัดแสดงแบบพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งได้รับความนิยมน้อยกว่าแพร่หลายในหลายประเทศทั่วโลก แม้ว่าไม่ได้เรียกขานนิเวศพิพิธภัณฑ์แต่ก็เป็นที่ยอมรับว่าพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่พยายามเปลี่ยนแนวคิดการจัดแสดงที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านหรือเจ้าของมรดกวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการออกแบบแนวทางพื้นที่จัดแสดงเคลื่อนไหว ซึ่งก่อตั้งโดยกลุ่มนักวิชาการพิพิธภัณฑ์กับองค์การความร่วมมือทางวัฒนธรรม ทั้งนี้มีการนำนิเวศพิพิธภัณฑ์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายใต้แนวคิดชุมชนเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการพัฒนา และสงวนรักษาทรัพยากรในพื้นที่

4) รูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์เพื่อสร้างการรับรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

นิเวศพิพิธภัณฑ์เพื่อสร้างการรับรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นเพื่อปลุกกระแสชาตินิยม โดยมีรูปแบบการจัดแสดงมรดกนิเวศมรดกวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงกับการบอกเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านโปรแกรมการวางกิจกรรมที่ให้ผู้มาเยือนลงมือปฏิบัติเพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์ เสมือนได้ย้อนเวลากลับไปอยู่ในเหตุการณ์ เป็นการบอกเล่าประวัติศาสตร์แบบตามรอยบุคคลสำคัญ มีการจัดแสดงทั้งรูปแบบพิพิธภัณฑ์ในอาคารและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เพื่อต้องการแสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรม

2.2.3 นิเวศพิพิธภัณฑ์กับการฟื้นฟูย่านเมืองเก่า

เนื่องจากเกิดกระแสความเปลี่ยนแปลง ย่านเมืองเก่าหลายแห่งเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทจนสูญเสียเอกลักษณ์ไป อีกทั้งคนในย่านทั้งผู้ที่อยู่มาก่อนหน้าและผู้ที่เพิ่งอพยพเข้ามาใหม่ขาดความตระหนักรู้และความเข้าใจในบริบทของตนเอง เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาให้ดำรงอยู่ในกระแสความเปลี่ยนแปลงได้

Cogo (2549) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของแนวความคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์ไว้ดังนี้

- 1) เพื่ออนุรักษ์และประเมินคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมและสังคมในท้องถิ่น
- 2) เพื่อปกป้องและค้นหาความทรงจำของคนในชุมชนกับมรดกที่จับต้องไม่ได้ที่มีอยู่ในชุมชน
- 3) เพื่อศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกายภาพ ประวัติศาสตร์ และสังคมใน

ท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ มรดกทางสังคมและทรัพยากรในท้องถิ่นอื่น ๆ ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและการแสวงหาประโยชน์ทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น

5) เพื่อส่งเสริมองค์กรธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคมและการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินการ เพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน

สุวิ خان พัฒนาไพรวัลย์ ได้กล่าวถึงบทบาทของนิเวศพิพิธภัณฑที่ชุมชน เจ้าของวัฒนธรรมจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เลือกลักษณะของมรดกทางวัฒนธรรมจากชุมชนของตนเองเพื่อการอนุรักษ์และตีความวิถีวัฒนธรรมให้คงคุณค่าของอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างภาคภูมิใจและยั่งยืน ท่ามกลางเปลี่ยนแปลงได้อย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

1) บทบาทในการสร้างความรู้สึภาคภูมิใจในชุมชน เพราะกระบวนการที่เกิดการจัดตั้งพิพิธภัณฑเชิงนิเวศชุมชน ทำให้ชุมชนได้ทบทวนตัวเอง ทบทวนความหมายคุณค่า และความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม ทำให้คนในชุมชนได้เข้าใจชุมชนตนเอง รู้ตัวตน เป็นแรงหนุนให้คนในชุมชนเกิดความภูมิใจในประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม และรากเหง้าของชุมชน จนเกิดความรู้สึกรักในความเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (David Storey 2014,p.12) พร้อมทั้งจะปกป้องอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งความรู้สึภาคภูมิใจในชุมชนนี้หากพัฒนาเป็นจิตสำนึกร่วม (Stephanie K Hawke, 2014,p236) จะกลายเป็นแรงบัลดาลใจ เป็นอำนาจและพลังภายในในการพัฒนาชุมชนได้

2) บทบาทในการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมและกำหนดให้ทั้งชุมชนเป็นพิพิธภัณฑเชิงนิเวศ เพื่อปกป้อง อนุรักษ์ สืบสานและพัฒนาผ่านการต่อยอดองค์ความรู้ท้องถิ่นที่คนในชุมชนสามารถเลือก กำหนด ตัดสินใจในรูปแบบและวิธีการอนุรักษ์ สืบสาน ตีความ และสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมที่คนในชุมชนเห็นเหมาะสมและสมควร (Stephanie K Hawke, 2014,p240) ไม่จำเป็นต้องเป็นวิธีการแบบดั้งเดิม หรือเป็นแบบใดแบบหนึ่งตายตัว สัจธรรมของวัฒนธรรมคือ มีความหลากหลาย เชื่อมโยงสัมพันธ์ พึ่งพาอาศัยกัน และมีพัฒนาการ การปรับเปลี่ยนเพื่อความเจริญงอกงาม ดังนั้นการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นการรักษาความหลากหลายทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมให้มีชีวิต

3) บทบาทในการสร้างจุดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ มรดกทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือและเป็นสื่อที่แสดงออกถึงลักษณะเฉพาะของชุมชน ทำให้คนได้มองเห็นความแตกต่างที่ชุมชนมีเมื่อเทียบกับชุมชนอื่น เป็นคุณลักษณะเฉพาะของชุมชน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของชุมชนที่ไม่เหมือนชุมชนทั่วไป เอกลักษณ์เฉพาะนี้เป็นการสร้างจุดเด่นเฉพาะของชุมชนที่ถ่ายทอดการจดจำและนึกถึง (Vincent O'Brien ;et el 2014,p86) โดยจุดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่นี้กลายเป็นแรงดึงดูดให้คนภายนอก ได้หันมามองมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชน(Lois Mansfield,2014,p74) เพราะการพัฒนาหลังสมัยใหม่(Post modern)มุ่งเน้นการเฉลิมฉลองความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Davis,2011,P.63) นอกจากนี้ความเป็นจุดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนยังเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนได้มีพื้นที่ในการแสดงตัวตนทางสังคมสู่สาธารณะได้มากขึ้น ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักและยอมรับมากขึ้นผ่านความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของมรดกทางวัฒนธรรม

4) บทบาทในการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายจากภายนอก มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกและสร้างทัศนคติทางบวกที่นำไปสู่ความร่วมมือสู่สาธารณะ (Jennifer ;et al 2014,p.93) ทำให้คนภายนอกได้เรียนรู้ ได้เข้าใจ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนความรู้สึกทัศนคติ ที่มีต่อชุมชนนั้นๆ ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

5) บทบาทในการเป็นฐานเศรษฐกิจของชุมชน ชุมชนอาจใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำมาหากิน ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งดิน น้ำ ป่าและองค์ความรู้ที่สั่งสมมาจากบรรพบุรุษจนตกผลึกเป็นมรดกทางภูมิปัญญา เป็นทุนและเป็นฐานการผลิตที่สำคัญต่อชีวิตของคนในชุมชน ชุมชนจึงมีความระมัดระวังการใช้และเฝ้าสังเกตการเปลี่ยนแปลงอย่างใกล้ชิด บางระยะชุมชนอาจใช้ประโยชน์มากเกินไปจนเสียหาย ทำให้ชุมชนหันกลับมาดูแลใส่ใจ เพราะชุมชนรู้ว่าถ้าชุดมรดกทางทรัพยากรเพื่อการผลิตมากเกินไปจะส่งผลต่อความมั่นคงของฐานทางเศรษฐกิจในชุมชน การรักษามรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรคือการรักษาฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน จึงทำให้ชุมชนได้นำมรดกทางภูมิปัญญาที่มีผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ได้จากภาคีเครือข่ายหนุนเสริมมาประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสำหรับการผลิตเพื่อเศรษฐกิจในรูปแบบที่เป็นการผลิตที่ไม่ทำลาย สอดคล้องกับแนวคิดพิพิธภัณฑ์วิทยาสมัยใหม่ (Neo Museology) ที่ให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณในการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Davis, Pe-ter. 2011,P.63) ดังนั้นเศรษฐกิจหรือการผลิตของชุมชนจึงเป็นการผลิตที่พึ่งพาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แต่เป็นการใช้ประโยชน์ที่ไม่ทำลาย

6) บทบาทในการเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟู เมื่อนโยบายรัฐและการพัฒนาจากภายนอกได้เป็นเงื่อนไขผลักดันให้ชุมชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีตามพัฒนากระแสหลัก ทำให้วิถีการผลิตเปลี่ยนไป ต้องผลิตเพื่อกำไรและชุดริตธรรมเนียมมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนจึงเสื่อมโทรมลง อีกทั้งความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยน การพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง พึ่งพาเทคโนโลยีและโลกภายนอกมากขึ้น พื้นที่ความเชื่อเริ่มถูกรบกวน บุกรุก ให้หันมาเชื่อวิทยาศาสตร์แทน เมื่อใช้ประโยชน์มากกว่าดูแลรักษาชุมชนจึงจำเป็นต้องย้อนกลับมาหามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ ชุมชนได้เรียนรู้จากกระบวนการทำงานฟื้นฟู ซึ่งนิเวศพิพิธภัณฑ์ควรจัดให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในหลายรูปแบบทั้งที่เป็นรูปแบบการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรมเดิมหรือการเรียนรู้ผ่านการใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและตัวชี้วัดของนิเวศพิพิธภัณฑ์ 21 ข้อที่นักพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศ นำโดย Peter Davis ได้กำหนดไว้ ซึ่งในหลักการทำงานได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่มากกว่าผลผลิต และในกระบวนการเรียนรู้ไม่ได้มีการบังคับ เป็นการเรียนรู้โดยสมัครใจ เป็นพื้นที่การเรียนรู้กระบวนการทำงานแบบประชาธิปไตยจากกระบวนการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมนี้ ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ใน 3 มิติ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

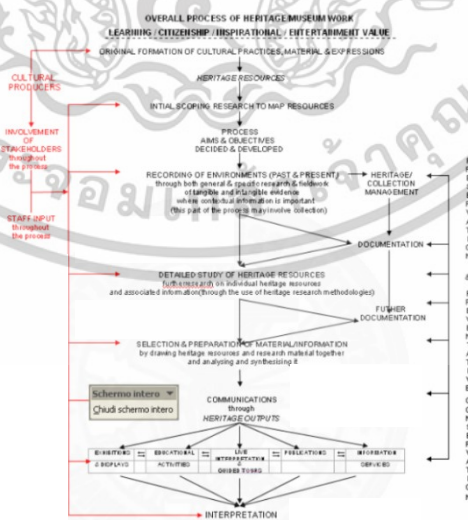
7) บทบาทในการสร้างความตระหนักในการปกป้องพื้นที่ มรดกทางวัฒนธรรมได้ถูกนำมาใช้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการการสร้างคุณค่าให้กลายเป็นความตระหนักในการปกป้องสิทธิ์ ปกป้องพื้นที่ชุมชนสำหรับคนรุ่นใหม่

กล่าวคือ แนวความคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์ถูกพัฒนาให้เป็นแนวคิดใหม่ประเภทหนึ่งที่มีบทบาทในการฟื้นฟูสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทุนหรือมรดกที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและอยากอนุรักษ์ทุนชุมชนนั้นๆ ต่อไป

2.2.4 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์

2.2.4.1. กระบวนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์

Gerard Corsane ได้กล่าวถึงกระบวนการในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์ ในบทความที่ชื่อ From outreach to in reach: how ecomuseum principles encourage community participation in museum processes (1984) ว่ามีขั้นตอนดังนี้

ภาพที่ 2.28 แสดงกระบวนการในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์

ที่มาจาก Gerard Corsane (1984)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากภาพที่ 2.28 สามารถเรียงลำดับกระบวนการในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์ได้ดังนี้

- 1) การค้นหาพรรคชุมชน
- 2) การกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาและเรื่องที่จะศึกษา
- 3) การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนิเวศพิพิธภัณฑ์
- 4) การบันทึกมรดกที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
- 5) การศึกษารายละเอียดของแต่ละพรรคชุมชน
- 6) การคัดเลือกพรรคชุมชน
- 7) การถ่ายทอดหรือการสื่อความหมายมรดกชุมชนออกมาในรูปแบบนิเวศ

พิพิธภัณฑ์

สุวิขาน พัฒนาไพรวัลย์ ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศ ผ่านการศึกษาชุมชนเผ่าพื้นเมืองปะกาเกะยอ จังหวัดตาก ว่ามีขั้นตอนดังนี้

1) กระบวนการทบทวนตัวเอง (Community Self-Reflection) เป็นการทบทวนและวิเคราะห์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งเป็นต้นทุนในการขับเคลื่อนชุมชนดังนั้นการจะจัดทำพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชน จึงเริ่มต้นจากการทบทวนตัวเอง รู้ตัวตน ทำความรู้จักชุมชนตัวเองเพื่อรู้ว่าตัวเองเป็นใคร (Who Am I?) อยู่ที่ไหน (Where I'm) โดยเริ่มจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เพื่อสืบค้นทบทวนทุนเดิมของชุมชน สภาพของชุมชน ว่ามีอะไรที่เป็นศักยภาพของชุมชนบ้างที่สอดคล้องเหมาะสมที่จะนำไปจัดทำพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชน โดยใช้แผนที่ชุมชน (Community mapping) เป็นเครื่องมือในมีส่วนร่วมการแลกเปลี่ยนสะท้อนความคิดของคนในชุมชนสำหรับการทบทวนบริบททั่วไปที่ครอบคลุมขอบเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และมิติทางวัฒนธรรม

2) การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (Sense of Place rummaging) เป็นกระบวนการรู้มรดกของตนเอง ซึ่งจะบอกได้ชัดเจนว่าพื้นที่แต่ละแห่งนั้นในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างไร มีอะไรบ้างที่คงอยู่หรือหายไปแล้ว คือ รู้จักสิ่งที่ดีและไม่ดีในชุมชน และอะไรบ้างที่เมื่อเข้ามาแล้วจะทำลายมูลค่าหรือคุณค่าของตัวตนหรือมรดกบ้างโดยแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (Community Cultural Mapping) และการวิเคราะห์ปฏิทินวัฒนธรรมของชุมชน (Cultural calendar Analysis) เป็นเครื่องมือสำรวจจิตสำนึกร่วมมรดกทางวัฒนธรรมที่คนในชุมชนยังมีความรู้สึกร่วมและยอมรับบทบาทของมรดกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนเป็นการชี้เข้าพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของเช่น สถานที่ทางพิธีกรรม ป่าความเชื่อ ประเพณี

3) การให้ความหมายของพื้นที่จิตสำนึกร่วม (Sense of Place Definitions) เป็นขั้นตอนการสกัดเอาคุณค่า ความหมายและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่คนในเจ้าของวัฒนธรรมต้องเป็นผู้อธิบายด้วยตนเองได้ดีที่สุด โดยเชิญผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในชุมชนมาร่วมการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้เกิดการสะท้อนและแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นในกลุ่มผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ของชุมชนเกี่ยวกับความหมาย คุณค่าความสำคัญของพื้นที่ที่จิตสำนึกร่วมของชุมชนที่เชื่อมโยงมิติในการรักษาความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติ คนกับประเพณีวัฒนธรรม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

4) การกำหนดพื้นที่พิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory in Decision making of Community Eco Museum) เป็นการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมหรือพื้นที่ที่จิตสำนึกร่วมที่มีอยู่ในชุมชนวางแผนต้องการอนุรักษ์ ปกป้อง สืบสานแลพัฒนา มีอะไรบ้างซึ่งไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นกี่เรื่อง โดยเป็นเรื่องของการกำหนดพื้นที่กับสถานที่ (Place and Space) โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกำหนดทิศทางและรูปแบบของพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชนบนฐานของการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนที่ชุมชนมีความห่วงใย

5) การกำหนดบทบาทและทิศทางของพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชน (The Roles and Direction of Community Eco Museum) เพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศที่มีชีวิต อยู่กับชุมชน ส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ที่คนในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจกำหนด ออกแบบทิศทาง การขับเคลื่อนมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง เริ่มจากทำความเข้าใจถึงคุณค่าความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างชัดเจนแก่เครือข่ายภาคีเป็นฝ่ายหนุนเสริมและระดมความร่วมมือในการขับเคลื่อนในพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งชุมชน และเครือข่าย องค์กรหนุนเสริม ร่วมกันวิเคราะห์ต้นทุนที่มีอยู่ ทั้งเรื่องความรู้ ความเชี่ยวชาญ งบประมาณ การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ แล้วหาข้อตกลง (Commitments) ในการลงขันอนุรักษ์ ปกป้อง สืบสานและพัฒนา พิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศที่เป็นรูปธรรมในชุมชน

2.2.4.2. สรุประบวนการก่อตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์จากการทบทวนวรรณกรรม

ตารางที่ 2.5 ตารางสรุประบวนการการจัดตั้งในแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์

ลำดับ ขั้นตอน	กระบวนการในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์	
	Gerard Corsane	สุวิชาน พัฒนาไพรวลัย
1	การค้นหามรดกชุมชน	กระบวนการทบทวนตัวเอง
2	การกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาและเรื่องที่จะศึกษา	การค้นหาพื้นที่ที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน
3	การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนิเวศพิพิธภัณฑ์	การให้ความหมายของพื้นที่ที่จิตสำนึกร่วม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

ลำดับ ขั้นตอน	กระบวนการในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์	
	Gerard Corsane	สุวิ خان พัฒนาไพรวัลย์
4	การบันทึกมรดกที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ทั้งในอดีตและปัจจุบัน	การกำหนดพื้นที่พิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
5	การศึกษารายละเอียดของแต่ละมรดกชุมชน	การกำหนดบทบาทและทิศทางของพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชน
6	การคัดเลือกมรดกชุมชน	-
7	การถ่ายทอดหรือการสื่อความหมายมรดกชุมชนออกมาในรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์	-

ที่มา ผู้วิจัย , 2567

ตารางที่ 2.6 ตารางแสดงรายละเอียดของกระบวนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์

องค์ประกอบ	กระบวนการในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์											
	Gerard Corsane							สุวิ خان พัฒนาไพรวัลย์				
	1.การค้นหามรดกชุมชน	2.การกำหนดขอบเขตพื้นที่	3.เป้าหมายของนิเวศพิพิธภัณฑ์	4.บันทึกมรดก	5.การศึกษารายละเอียดของมรดกชุมชน	6.การคัดเลือกมรดกชุมชน	7.การสื่อความหมาย	1.กระบวนการทบทวนตัวเอง	2.การค้นหาพื้นที่จัดสถานีกรม	3.การให้ความหมายมรดกชุมชน	4.กำหนดพื้นที่นิเวศพิพิธภัณฑ์	5.กำหนดทิศทางนิเวศพิพิธภัณฑ์
สำรวจข้อมูลพื้นฐาน		✓						✓				
กำหนดขอบเขตชุมชน		✓						✓				
สำรวจต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม								✓				
สำรวจองค์ประกอบทางกายภาพ								✓				
สำรวจสิ่งที่มี ความสำคัญในมุมมอง ของชุมชน อดีต- ปัจจุบัน	✓								✓			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

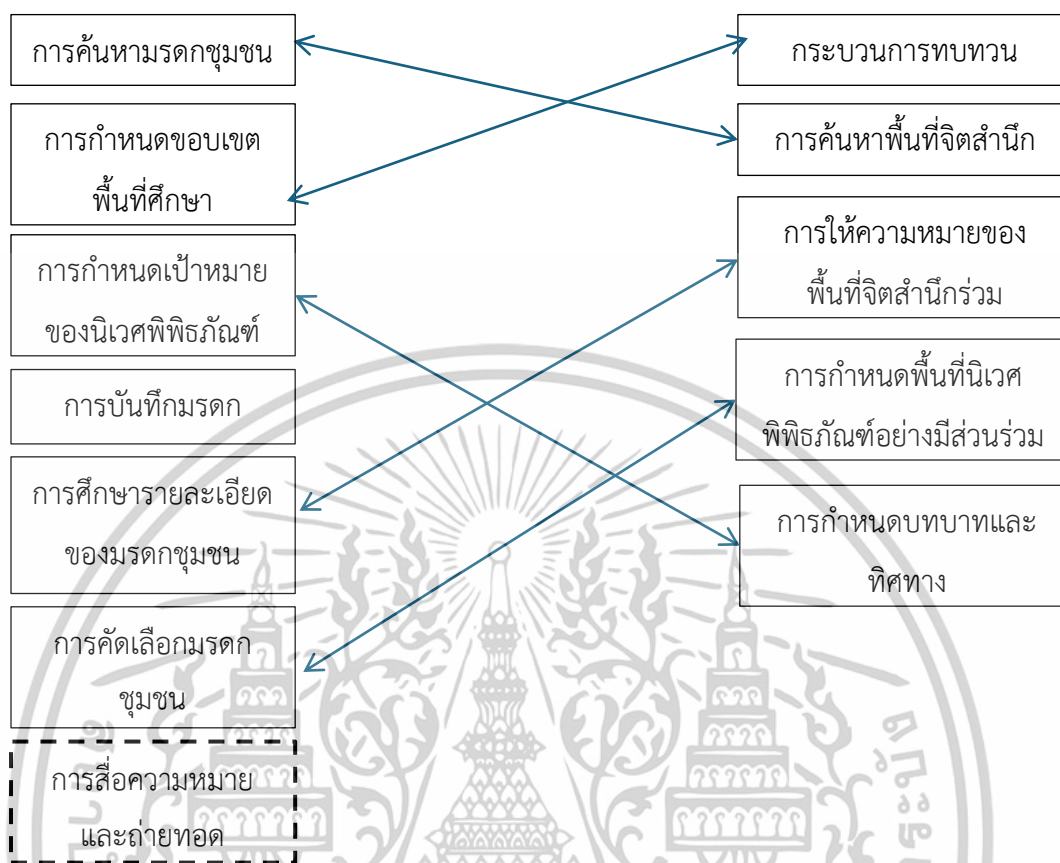
ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

องค์ประกอบ	กระบวนการในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์											
	Gerard Corsane							สุวิ خان พัฒนาไพรวัลย์				
	1.การค้นหามรดกชุมชน	2.การกำหนดขอบเขตพื้นที่	3.เป้าหมายของนิเวศพิพิธภัณฑ์	4.บันทึกมรดก	5.การศึกษารายละเอียดของมรดกชุมชน	6.การคัดเลือกมรดกชุมชน	7.การสื่อความหมาย	1.กระบวนการทบทวนตัวเอง	2.การค้นหพื้นที่จัดสักการกรรม	3.การให้ความหมายมรดกชุมชน	4.กำหนดพื้นที่นิเวศพิพิธภัณฑ์	5.กำหนดทิศทางนิเวศพิพิธภัณฑ์
สิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชน	✓								✓			
สรุปและบันทึกมรดกชุมชน				✓								
ศึกษารายละเอียดของแต่ละมรดกชุมชน					✓					✓		
ศึกษาคุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน					✓					✓		
คัดเลือกมรดกชุมชนเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์						✓					✓	
กำหนดแนวทางของนิเวศพิพิธภัณฑ์จากความต้องการของคนในชุมชน			✓									✓
การสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว							✓					

ที่มา ผู้วิจัย , 2567

จากการทบทวนวรรณกรรมในหัวข้อกระบวนการการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์ สามารถสรุปออกมาเป็นขั้นตอนที่จะใช้ในการค้นคว้าอิสระ หัวข้อ นิเวศพิพิธภัณฑ์ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยการนำกระบวนการจากทฤษฎีของผู้วิจัยทั้ง 2 ท่าน มารวมกัน ได้ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.29 แสดงกระบวนการในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ

ที่มา ผู้วิจัย (2567)

ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการทบทวนตัวเอง (Community Self-Reflection)

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดขอบเขตพื้นที่ของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (Sense of Place rummaging)

ขั้นตอนที่ 4 การบันทึกมรดกชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การให้ความหมายของพื้นที่จิตสำนึกร่วม (Sense of Place Definitions)

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดพื้นที่พิพิธภัณฑเชิงนิเวศชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory in Decision making of Community Eco Museum)

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดบทบาทและทิศทางของพิพิธภัณฑเชิงนิเวศชุมชน (The Roles and Direction of Community Eco Museum)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากแผนภาพที่ 2.29 จะเห็นได้ว่าในขั้นตอนการกำหนดบทบาทและทิศทางของพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชน (The Roles and Direction of Community Eco Museum) สามารถกำหนดได้ก่อนที่จะคัดเลือกมรดกชุมชน หรือเป็นขั้นตอนสุดท้ายก่อนขั้นตอนสื่อความหมายขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน

2.2.5) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2.5.1. แนวคิดการสื่อความหมาย (Interpretation)

การสื่อความหมาย หมายถึง กิจกรรมการให้ความรู้ มีจุดประสงค์ที่ต้องการอธิบายถึงความหมายของสิ่งหนึ่ง และความสัมพันธ์ของสิ่งนั้นที่มีต่อสภาพแวดล้อม โดยมีสื่อประกอบ เช่น วัตถุของจริง รูปภาพ หรือการสัมผัสด้วยตนเอง (Beck, & Cable, 2011) นอกจากนี้ Tilden (1977) ได้ให้คำนิยามว่า การสื่อความหมาย เป็นการให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ที่ต้องการเรียนรู้ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ ดังนั้น การสื่อความหมายจึงเป็นการสื่อสารที่เชื่อมโยงระหว่างนักท่องเที่ยวและทรัพยากรเข้าด้วยกัน

การสื่อความหมาย จึงเปรียบเสมือนศิลปะของการอธิบายสภาพแวดล้อมอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความตระหนักต่อความสัมพันธ์ดังกล่าวมากขึ้น จนก่อให้เกิดแรงปรารถนาในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Choi, 2016) สอดคล้องกับ Ham (1992) ว่าเป็นการให้บริการข้อมูล ข่าวสาร บริการนำศึกษา บริการความเพลิดเพลิน กระตุ้นเตือนใจการสื่อความหมายพยายามมุ่งเน้นให้คนได้มีความเข้าใจ มีความกระตือรือร้น และมีความสนใจเกี่ยวกับสิ่งใหม่ ๆ มากขึ้น นอกจากนี้ (Mossberg, 2007) ยังกล่าวอีกว่าเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ไม่ว่าจะเป็ความรู้สึที่ดีต่อความงาม ความหลากหลาย และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังรวมถึงความรู้สึกที่มีความปรารถนาที่จะเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกทั้ง สมาคมการสื่อความหมายแห่งชาติ (The National Association for Interpretation: NAI) ยังกล่าวสนับสนุนอีกว่าการสื่อความหมาย เป็นกระบวนการสื่อสารที่หลอมความสัมพันธ์ระหว่างความสนใจของผู้มาเยือนและความหมายตามธรรมชาติของทรัพยากรให้เกิดความรู้สึกและได้รับความรู้ (ICOMOS, 2008) จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นคำนิยามของการสื่อว่าหมายถึง การสื่อสารข้อมูลหรือคำอธิบายเกี่ยวกับที่มาและความสำคัญของมรดกในท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชน ไปสู่การรับรู้และการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวจนเกิดเป็นประสบการณ์ที่น่าจดจำ

2.2.5.2. บทบาทของการสื่อความหมาย

การสื่อความหมายมีบทบาทเพื่อส่งสารเกี่ยวกับความหมาย ความสัมพันธ์ หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมไปสู่นักท่องเที่ยว โดยมีบทบาทสำคัญดังต่อไปนี้ (กรมการท่องเที่ยว, 2558)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1) ให้ความรู้ การสื่อความหมายช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอาจอยู่ในลักษณะรูปธรรมหรือนามธรรมของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน ช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจในคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกคล้อยตามสิ่งที่ภัณฑารักษ์หรือผู้สื่อความหมายนำเสนอ เช่น เกิดความรู้สึกซาบซึ้งในเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่นำเสนอหรือความรู้สึกตื่นตาตื่นใจในความงดงามของธรรมชาติ

2) สร้างความเพลิดเพลิน การสื่อความหมายมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความประทับใจและประสบการณ์การเดินทางแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง ช่วยเพิ่มโอกาสให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยี่ยมชมอีก กิจกรรมการสื่อความหมายควรมีความสนุกสนาน และสามารถสร้างความบันเทิงใจมากกว่าให้สาระความรู้เพียงอย่างเดียว การสื่อความหมายไม่ควรนำเสนอเหตุการณ์หรือบุคคลในประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่ควรกระตุ้นความสนใจให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกเสมือนว่าตนเองอยู่ในเหตุการณ์จริง ทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งหรือสนุกสนานเพลิดเพลินในเหตุการณ์ที่กำลังนำเสนอซึ่งเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและรู้สึกคล้อยตามเรื่องราว

3) การอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน การสื่อความหมายมีบทบาทสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนนั้น สนับสนุนการเรียนรู้และสร้างความประทับใจ ส่งผลบวกต่อการให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน โดยจำแนกบทบาทได้ 4 ประการ ดังนี้

3.1) การสื่อความหมายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการลดผลกระทบอันเกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว อีกทั้ง ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเดินทางไปสำรวจแหล่งท่องเที่ยวใหม่มากขึ้น การสื่อความหมายจึงเป็นการให้ความรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวที่อาจเป็นภัยต่อสัตว์ป่า เช่น ลดการใช้เสียงรบกวนสัตว์ป่า จำกัดความเร็วของรถ เพื่อป้องกันอุบัติเหตุ ห้ามสูบบุหรี่ ตั้งแคมป์กองไฟ

3.2) การพัฒนาเศรษฐกิจ การสื่อความหมายสามารถเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีต่อนักท่องเที่ยวมีผลให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาช้านานมากขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มโอกาสในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวสามารถจัดกิจกรรมพิเศษให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน เป็นการช่วยสนับสนุนระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3.3) การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและมรดกวัฒนธรรม การสื่อความหมายมีบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนาระบบนิเวศ เพราะช่วยลดผลกระทบเนื่องมาจากบางกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่เป็นภัยคุกคามสภาพแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรในระยะยาว การสื่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความหมายจึงมีบทบาทสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงคุณค่าของสภาพแวดล้อมในพื้นที่ และความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันระหว่างสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในชุมชน ช่วยเพิ่มความเข้าใจ ความเข้าใจ และความประทับใจ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยวให้มีความเคารพต่อสถานที่รวมทั้งเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่

3.4) การพัฒนาชุมชน การสื่อความหมายช่วยพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เนื่องจาก ชุมชนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ห่วงแหน วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีดั้งเดิม การสื่อความหมายสามารถสร้างความเข้าใจ ความประทับใจ การเคารพต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ย่อมมีผลต่อการสร้างทัศนคติที่ดีช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวจากกิจกรรมท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการสนับสนุนให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

2.2.5.3. หลักการในการสื่อความหมาย

ในการสื่อความหมายนั้นมีทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบุคคลภายใน หมายถึง คนในชุมชนที่มีส่วนในการรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรเพื่อการท่องเที่ยว ประชาชนชาวบ้าน ภัณฑารักษ์ เยาวชน สถาบันการศึกษา และรวมถึงคนในชุมชนที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน อีกหนึ่งกลุ่มคือกลุ่มบุคคลภายนอก หมายถึง คนนอกชุมชน เช่น นักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐที่อยู่นอกพื้นที่

การสื่อความหมายนิยมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ การสื่อความหมายผ่านบุคคลและการสื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ (ราณี อธิชัยกุล, และชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2555;กรมการท่องเที่ยว, 2558)

1) การสื่อความหมายผ่านบุคคล เป็นการสื่อความหมายโดยใช้บุคคลจริงในการส่งสารข้อมูลไปยังนักท่องเที่ยว เช่น ภัณฑารักษ์บรรยาย เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ สามารถตอบคำถามของนักท่องเที่ยวได้ทันท่วงที ให้รายละเอียดได้มากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ ผู้พูดจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่ถ่ายทอด และมีทักษะการสื่อสารที่ดีสามารถกระตุ้นความสนใจให้นักท่องเที่ยวได้คิดและร่วมค้นหาคำตอบก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ที่สำคัญถ้าผู้บรรยายมีอารมณ์ขันก็สามารถสร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน สร้างความสนิทสนมเป็นกันเองซึ่งจะช่วยสร้างความประทับใจในที่สุด การสื่อความหมายโดยใช้บุคคล ประกอบไปด้วย การบริการข้อมูล การนำเที่ยว การบรรยาย การแต่งกาย การแสดงออกทางท่าทาง

การสื่อความหมายโดยบุคคล มีข้อดีคือ เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพมากในการสื่อความหมายเป็นการสื่อสารสองทาง โดยที่ผู้พูดและผู้ฟังสามารถเห็นหน้าตา บุคลิก สีลา ท่าทาง น้ำเสียง ซึ่งมีอิทธิพลสูงในการโน้มน้าวชักจูงได้เป็นอย่างดี โดยที่ผู้พูดสามารถมีความยืดหยุ่นปรับเนื้อหา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ให้เหมาะสมกับผู้ฟังได้เสมอ สามารถนำเสนอเรื่องราวที่สลับซับซ้อน สร้างความตื่นเต้นและเพิ่มความน่าสนใจได้เป็นอย่างดี สำหรับข้อเสียนี้ สื่อผ่านบุคคลไม่สามารถเข้าถึงผู้ฟังจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้พูดขาดทักษะการพูด จูงใจ ก็ทำให้การสื่อความหมายไม่ประสบผลสำเร็จ เป็นสื่อที่ไม่มีหลักฐานอ้างอิงที่ชัดเจน อีกทั้งการสื่อความหมายผ่านบุคคล ยังข้อจำกัดของจำนวนเจ้าหน้าที่ในการให้คำบรรยาย ประสิทธิภาพ และข้อมูลในการบรรยายของเจ้าหน้าที่ก็อาจไม่มีความสม่ำเสมอ

2) การสื่อความหมายผ่านสัญญาณ ประกอบด้วย

2.1) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับ โปสเตอร์ คู่มือ และหนังสือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

2.2) ป้ายแนะนำทาง เป็นการอธิบายลักษณะของพื้นที่นั้น ควรพิจารณาความเหมาะสมทั้งขนาดของป้าย รูปภาพ สี สัน และวัสดุเนื้อผิว ความคงทนต่อสภาพแวดล้อม ในขณะเดียวกันควรใช้สัญลักษณ์และสีที่เป็นสากล ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

2.3) การจัดนิทรรศการ เป็นเครื่องมือแสดงรูปภาพและวัตถุสิ่งของ พร้อมทั้งมีคำอธิบาย ประกอบ แต่เนื่องจากนักท่องเที่ยวเป็นผู้ชมอิสระ จึงควรนำเสนอเรื่องย่อ ๆ และใช้เวลาเพียงเล็กน้อยเพื่อสร้างความเข้าใจ นิทรรศการที่ดีควรมีความสวยงามสะอาดตา และมีเสียงประกอบเพื่อสร้างความน่าสนใจ เช่น นิทรรศการกลางแจ้ง นิทรรศการในอาคาร

2.4) สื่อโสตทัศนูปกรณ์ ประกอบด้วยสื่อภาพและเสียง สามารถใช้เทคนิคสร้างเหตุการณ์ ประกอบฉากได้อย่างสมจริง ช่วยเร่งเร้าความสนใจและสร้างอารมณ์ของผู้ชมได้อย่างตื่นตาตื่นใจ ครอบคลุมผู้ฟังจำนวนมากได้ในแต่ละครั้ง สื่อเสียงสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหลักได้มากและให้ข้อมูลเชิงลึกได้ดี เช่น ประเภทเครื่องฉาย ประเภทเครื่องเสียง

2.5) สื่อผสมหรือมัลติมีเดีย (Multimedia) หมายถึง การนำเอาสื่อหลาย ๆ ประเภทมาใช้ ร่วมกันทั้งวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ในการสื่อความหมาย ในปัจจุบันมีการนำคอมพิวเตอร์มาร่วมใช้เพื่อการควบคุมการทำงานของอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเสนอข้อมูลทั้งตัวอักษร ภาพกราฟิก ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหวแบบวีดิทัศน์และเสียง

2.6) สื่อ QR Code เป็นบาร์โค้ด 2 มิติ ทำหน้าที่เก็บข้อมูลต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็ว เพียงยกมือถือมาสแกน QR Code ที่พบเห็นบนป้ายประชาสัมพันธ์ตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โปรแกรมก็จะนำเสนอข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวบนมือถือโดยอัตโนมัติ โดยจะแสดงภาพเคลื่อนไหวพร้อมคำบรรยายแบบวีดิทัศน์ ปัจจุบัน QR Code ได้รับความนิยมอย่างสูงในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

2.7) สื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายบนอินเทอร์เน็ตในยุคปัจจุบัน มีคุณสมบัติพิเศษคือ สามารถให้ข้อมูลได้ทันทีและทันต่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เหตุการณ์เสมอมีต้นทุนต่ำในการทำโฆษณา อีกทั้งข้อมูลยังกระจายได้ในวงกว้างอย่างรวดเร็ว สามารถสื่อสารข้อมูลได้มากมายหลากหลายรูปแบบ น่าดึงดูด เกิดความมั่นใจในข้อมูล และสามารถครอบคลุมได้ในเกือบทุกกลุ่มลูกค้าโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ เช่น WebBlog, Website หรือ YouTube

2.8) เส้นทางเพื่อสื่อความหมาย (Interpretive Trail) เป็นเครื่องมือทางการศึกษาอย่างหนึ่งที่ทำให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป สามารถจัดสร้างได้ในเขตสงวนประเภทต่าง ๆ เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ปกติเส้นทางในป่ามีหลายประเภทเช่น ทางเดินชมป่า ทางจักรยาน ทางขี่ม้า ทางน้ำมี ทางเรือ ทางไต่หน้า เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีทางสำหรับคนพิการ เส้นทางดังกล่าวมีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นทางชมวิวดูเดินออกกำลังกาย เพื่อหาความเพลิดเพลินกับธรรมชาติ แต่เส้นทางเพื่อสื่อความหมาย โดยเฉพาะนั้นมี ความมุ่งหมายพิเศษ เนื้อหาสาระควรแก่การเข้าแวะชม นักท่องเที่ยวจะได้ความรู้หลายประการ อันจะทำให้เกิดความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์มากขึ้น ประกอบด้วย

เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติที่มีนักสื่อความหมาย (Guided Interpretive Trail) เป็นเส้นทางธรรมชาติที่ต้องอาศัยนักธรรมชาติวิทยา สามารถสื่อความหมายเป็นผู้นำทางให้คำแนะนำและบรรยายเกี่ยวกับธรรมชาติตามเส้นทาง การศึกษาธรรมชาติโดยวิธีนี้จะต้องกำหนดจำนวนกลุ่มและตารางการนำเที่ยวที่แน่นอน เส้นทางประเภทนี้ไม่ต้องอาศัยหลักวิชาการในการออกแบบและก่อสร้างมากนัก คุณภาพของเส้นทางจะขึ้นอยู่กับบุคลิกของเจ้าหน้าที่ผู้นำทางและเทคนิคการสื่อความหมาย ผลดีของเส้นทางประเภทนี้คือ จะใช้ป้ายสื่อความหมายไม่มากนักและไม่ต้องใช้คู่มือประกอบ

เส้นทางเดินศึกษาด้วยตนเอง (Self Guide Interpretive Trail) เป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นเองเพื่อให้นักท่องเที่ยว มีโอกาสศึกษาธรรมชาติโดยศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยตนเอง ตามเส้นทางจะมีป้ายสื่อความหมาย การใช้คู่มือ เอกสาร หรือการใช้เทปบรรยาย อธิบายจุดที่สำคัญหรือสิ่งที่น่าสนใจบนเส้นทาง เหมาะสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ โดยเฉพาะครอบครัวและมีจะนวนหลายกลุ่ม ทางประเภทนี้จะรองรับนักท่องเที่ยวไม่จำกัดจำนวน

2.9) ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว มีหน้าที่ให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจในภาพรวม เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว นิยมตั้งอยู่ภายในบริเวณที่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยว และมีการใช้สื่อที่หลากหลายในการนำเสนอ เช่น การจัดแสดงแบบจำลอง การจัดนิทรรศการ และการใช้สื่อมัลติมีเดีย

2.10) การจัดกิจกรรมพิเศษ เป็นโปรแกรมการนำเสนอที่จัดขึ้นตามวาระหรือโอกาสสำคัญต่าง ๆ โดยมากจัดในรูปของนิทรรศการ งานฉลอง การประกวด การแข่งขัน งานสถาปนาครบรอบวันสำคัญ หรือจัดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมกิจกรรมในวันสำคัญ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดังนั้น การสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ นักสื่อความหมาย จำเป็นต้องทำความเข้าใจและวิเคราะห์กลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้ามาเยือนว่าเป็นใคร กลุ่มวัยไหน เดินทางมาจากที่ใด อยู่ภูมิภาคใด มีความสนใจเรื่องใดเป็นพิเศษ เพราะข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้ จะนำไปสู่ การนำเสนอเนื้อหา สื่อที่นำเสนอ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการนำเสนอ นั้น ให้เกิดประสิทธิภาพและมีความเข้าใจง่าย เช่น กลุ่มเยาวชน เหมาะสมกับกิจกรรมที่นำเสนอการละเล่นที่สร้างความเพลิดเพลิน สนุกสนาน เนื้อหาไม่มีความซับซ้อน มีการบรรยาย มีการสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกัน รวมถึงการใช้สื่อ มัลติมีเดียที่ช่วยสร้างความน่าสนใจและมีสีสัน นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มวัยทำงาน โดยเป็นช่วงวัยที่มีความ สนใจและความเชี่ยวชาญในเครื่องมือเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย โดยเฉพาะ QR Code ที่เป็นช่องทางเลือกที่เหมาะสมอีกหนึ่งทาง และกลุ่มผู้สูงอายุ มักให้ความสำคัญกับธรรมชาติ สุขภาพด้านจิตใจ คติธรรม วิถีชีวิต และกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้กำลังมาก นอกจากนี้ นี้ Amadeus (<http://madeus.com/tribe2030>) องค์กรผู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ให้บริการข้อมูลเพื่อการเดินทางและการท่องเที่ยวระดับโลก ได้ อธิบายถึงพฤติกรรมและความสนใจของนักท่องเที่ยวว่า ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวนิยมออกเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองมากขึ้น เพื่อต้องการประสบการณ์ที่แปลกใหม่ โดยมีความต้องการสัมผัสถึง ประสบการณ์จริง ได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับคนในพื้นที่ ให้ความสำคัญกับการถ่ายรูป แหล่งท่องเที่ยวและสังคมออนไลน์ มีความรู้สึกคาดหวังในสินค้าและบริการมากขึ้น และที่สำคัญ นักท่องเที่ยวยังมีความใส่ใจต่อกระแสของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

ปัจจุบันการพิจารณาเลือกสื่อที่ใช้ในการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีความชัดเจนตายตัว อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาหลากหลายปัจจัยที่ช่วยในการกำหนดสื่อให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นฐานทางวัฒนธรรมแรงจูงใจในการเดินทาง ความสนใจ ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยว ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ขนาดพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ที่มีความเปราะบางวัตถุประสงคในการสื่อความหมาย เนื้อหาและเรื่องราวที่น่าสนใจขอเสนอข้อดีข้อด้อยของสื่อแต่ละประเภท

ดังนั้น การสื่อความหมายจึงกล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการสื่อสารที่ กระตุ้นความสนใจ ความรู้สึก และความนึกคิดของนักท่องเที่ยว โดยมีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ทางมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ด้วยการสื่อความหมายผ่านบุคคล จากคนในท้องถิ่นที่เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจและผูกพันต่อชุมชน ได้แก่ การนำเที่ยว การบรรยาย การแต่งกายของคนในชุมชน รวมทั้ง ทำทางในการอธิบาย นอกจากนี้ ยังมีการสื่อความหมายผ่านสัญญาณ ประกอบด้วย 1) สื่อออฟไลน์ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ป้ายแนะนำ เส้นทางเพื่อสื่อความหมาย การจัดกิจกรรม ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว และ 2) สื่อออนไลน์ ได้แก่ WebBlog, Social Networking, Online Videoช่วยนักท่องเที่ยวเกิดความ

เข้าใจในคุณค่าแหล่งท่องเที่ยว เสริมสร้างประสบการณ์เดินทาง รวมทั้งสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน

2.2.5.2. แนวคิดจิตวิญญาณท้องถิ่น (Sense of place)

“Relph” (2008) ได้กล่าวว่า จิตวิญญาณท้องถิ่น คือความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีกับสถานที่ เป็นความสามารถในการรับรู้ (Recognize) และอัตลักษณ์ (Identity) ของสถานที่ที่สามารถสร้างและพัฒนาขึ้นในระยะยาว โดยมีความสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Vanclay(2008) ที่อธิบายว่า จิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถานที่ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความรู้สึกต่อสถานที่ที่เกิดกับบุคคลที่เข้าไปในพื้นที่นั้น โดยการรับรู้นี้เป็นสิ่งที่ค่อนข้างลึกซึ้ง นอกจากนี้ Foote, & Azaryahu (2009) กล่าวเพิ่มเติมว่า จิตวิญญาณท้องถิ่นว่าเป็นพื้นที่หรือสถานที่ใดที่หนึ่ง เมื่อมีคนเข้าไปในพื้นที่นั้น ทุกคนจำเป็นที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสภาพแวดล้อมนั้น โดยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามกระบวนการทางจิตวิทยาของมนุษย์คณะกรรมการแห่งมูลนิธิมรดกทางวัฒนธรรมเมืองมอทรืออล ประเทศแคนาดา โดย Mr. Dinu Bummaru ได้กล่าวถึงจิตวิญญาณท้องถิ่นว่าเป็นความรู้สึกต่อสถานที่ของบุคคลจิตวิญญาณท้องถิ่นเปรียบเสมือนศูนย์กลางของความเข้าใจและประสบการณ์ของวัฒนธรรม โดยรู้สึกได้จากภูมิทัศน์ ตัวอาคาร บ้านเรือน และอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ในชุมชน สิ่งสำคัญคือ คนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการรู้สึกนี้ด้วย อีกทั้ง ยังมีบทบาทสำคัญในการทำให้วัฒนธรรมมีชีวิต มีความงดงาม

“Goodrich, & Sampson” (2008) กล่าวว่าจิตวิญญาณท้องถิ่นเกิดจากการตีความหมายทั้งจากความหมายตรง(Denotation) และการตีความหมายโดยนัยแฝง (Connotation) ซึ่งมีปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อกระทบกับความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้คนและวัฒนธรรม นอกจากนี้ “DeMiglio, & Williams” (2008) อธิบายว่าเป็นอารมณ์ความรู้สึกหรือความผูกพันเกิดขึ้นจากรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับสถานที่ที่แตกต่างกันจนเรียกว่าจิตวิญญาณท้องถิ่น ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบท โดยขึ้นกับประสบการณ์ของแต่ละคน อีกทั้ง จิตวิญญาณท้องถิ่นยังอธิบายถึงความผูกพันทางอารมณ์ เช่น ความเอื้ออาทร ความรักความผูกพัน ความซื่อสัตย์ การช่วยเหลือกันและกันที่มีต่อสถานที่ซึ่งมนุษย์ให้ความเอาใจใส่ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์และเวลาอยู่ร่วมกัน เช่น สวนสาธารณะ บ้าน ตลาด เมือง วัด

“Steele” (1981) ชี้ให้เห็นว่า จิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นการรวมกันระหว่างความสัมพันธ์ของสถานที่กับการเคลื่อนไหวของสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคน จิตวิญญาณ ลัทธิความเชื่อ ตำนาน เรื่องเล่า ของใช้ในชีวิตประจำวัน และผู้อาศัยอยู่ในชุมชน สอดคล้องกับ Jackson(1994) มีมุมมองต่อจิตวิญญาณท้องถิ่น ว่าเป็นการรวมตัวกันของ 3 สิ่ง คือ สถานที่ตั้ง ภูมิทัศน์ และความเกี่ยวข้องของมนุษย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากแนวคิดข้างต้นแสดงให้เห็นว่าจิตวิญญาณท้องถิ่น คือความสัมพันธ์ของ
คนกับสถานที่โดยผ่านประสบการณ์ในการรับรู้ผ่าน 2 องค์ประกอบหลักคือ คน (Person) ที่สะสม
ประสบการณ์การรับรู้ กิจกรรมทางสังคม ความพอใจ และความผูกพันที่มีกับสถานที่ และสถานที่ (Place)
ทั้งในด้านกายภาพและทางสังคม

1) องค์ประกอบของจิตวิญญาณท้องถิ่น

ในแต่ละท้องถิ่นล้วนมีความแตกต่างกันทั้งทางลักษณะพื้นที่ภูมิศาสตร์
วัฒนธรรมความเชื่อ วิถีชีวิตของรุ่นสู่รุ่นที่สั่งสมและสืบทอด จนก่อให้เกิดเป็นจิตวิญญาณท้องถิ่นซึ่ง
องค์ประกอบของจิตวิญญาณท้องถิ่น มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.7 ตารางแสดงองค์ประกอบของจิตวิญญาณท้องถิ่น

องค์ประกอบ	คุณลักษณะสำคัญ
ภูมิทัศน์(Landscape)	ภูมิทัศน์ในชุมชนมีความหมายต่อความรู้สึกของทุกคน ในชุมชนและนักท่องเที่ยว เช่น ภูมิทัศน์ป่า, ภูมิทัศน์ที่ ปลูก, มรดกทางวัฒนธรรมและโครงสร้างพื้นฐานด้าน การท่องเที่ยว
ความสัมพันธ์ทางสังคม(Social Relationships)	การที่นักท่องเที่ยวได้รู้จักชาวบ้านและความภาคภูมิใจ ของคนในชุมชนนั้น สามารถช่วยสร้างให้เกิด ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรต่อกันดังนั้น ความสำคัญด้าน บุคคลและสังคมจะส่งผลดีต่อการรับรู้ของ นักท่องเที่ยว เมื่อคนในชุมชนทำงานเพื่อท้องถิ่นและมี ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน
วัฒนธรรมชุมชน(Local Culture)	วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่มองเห็นได้เป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภาษา เศรษฐกิจ ศาสนาและประเพณี เป็นสิ่งที่สร้างจุดเด่นของสถานที่ ทั้งจากนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนผ่านการบูรณา การอัตลักษณ์ของชุมชน ที่มีผลต่อชีวิตและจิต วิญญาณ มีการบันทึกเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในอดีต และปัจจุบันที่มีการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม อีกทั้งยังมีการสะสม อนุรักษ์ รักษา ทรัพยากรและมรดกแบบเป็นองค์รวมทั้งรูปธรรมและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	คุณลักษณะสำคัญ
	นามธรรมที่ตั้งอยู่ในอาคารและกลางแจ้ง และการพัฒนาทรัพยากรในชุมชนอย่างยั่งยืน
กิจกรรมนันทนาการ(Leisure Activities)	มีการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงเครือข่ายกับสถานที่อื่น ๆ ในชุมชน อีกทั้งยังคงมีความร่วมสมัยของคนในยุคปัจจุบันที่ยังคงใช้ชีวิตแบบเดิม

ที่มา: David, 1999; Davenport, & Anderson, 2005

จากตารางที่ 2.7 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของจิตวิญญาณท้องถิ่น (Sense of Place) ที่สมบูรณ์แบบ กล่าวคือ ควรมีปัจจัยครบ ทั้งภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ รวมทั้งสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่สามารถส่งผลต่อความรู้สึกของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่ได้เข้าไปเยี่ยมชมจนเกิดความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมนั้น นอกจากนี้ การความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีต่อกัน การช่วยเหลือกัน มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน รวมถึง วัฒนธรรมชุมชน เช่น ภาษา ศาสนา ความเชื่อประเพณี วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม อุปกรณ์ที่ใช้ทำมาหากินตั้งแต่อดีต ที่เจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมได้มีการอนุรักษ์ และมีการสืบทอด ได้ส่งผลต่อการรับรู้จิตวิญญาณท้องถิ่นทั้งต่อคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยพบว่า การรับรู้ถึงจิตวิญญาณท้องถิ่นในแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันออกไปตามความรู้สึก มีตั้งแต่ไม่รู้สึกรถึงความสัมพันธ์จนถึงความรู้สึกหลอมรวมไปกับสถานที่แห่งนั้นได้

จากการศึกษาแนวคิดจิตวิญญาณท้องถิ่น กล่าวได้ว่า จิตวิญญาณท้องถิ่น เป็นเสมือนภาพตัวแทนที่เกิดจากกระบวนการของความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประสบการณ์ของบุคคลภายในชุมชนนั้น โดยเป็นผลรวมของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถานที่โดยผ่านวิธีการสื่อความหมาย ทั้งผ่านบุคคลและสัญลักษณ์ เพื่อเป็นการเชื่อมโยงไปสู่ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว จากการสื่อความหมายต่อการพัฒนาจิตสำนึก (Awareness) ความซาบซึ้งใจ (Appreciation) และความเข้าใจ (Understanding) ต่อจิตวิญญาณท้องถิ่นที่ถ่ายทอดผ่านนิเวศพิพิธภัณฑสถาน และจากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่า นิเวศพิพิธภัณฑสถานนั้นมีการนำเสนอตัวตนของชุมชน ผ่านสถานที่ที่มีใช้เพียงแคในตัวอย่างอาหาร แต่รวมถึงพื้นที่ทางภูมิทัศน์ป่า ภูมิทัศน์การเกษตรรวมถึง เอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยมีการจัดการทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรมกับธรรมชาติที่มียั่งยืนบริหารงานโดยคนในชุมชนและให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งสามารถส่งผลต่อจิตวิญญาณท้องถิ่นและประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ด้วยวิธีการสื่อความหมายจิตวิญญาณท้องถิ่นผ่านนิเวศพิพิธภัณฑสถาน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการพัฒนาจิตสำนึก (Awareness) ความซาบซึ้งใจ (Appreciation) และความเข้าใจ (Understanding) อันก่อให้เกิดเป็นรูปแบบการสื่อความหมายจิตวิญญาณท้องถิ่นผ่านนิเวศพิพิธภัณฑสถาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3. กระบวนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่ต่อเนื่องจากการเป็นมรดกจังหวัด

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่าในกระบวนการของการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์มีความสัมพันธ์ในการทับซ้อนขององค์ประกอบบางประการกับกระบวนการเป็นมรดกจังหวัด โดยมีองค์ประกอบในรายละเอียดทั้งในด้านคุณค่าความสำคัญและองค์ประกอบทางกายภาพและด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมถึงองค์ประกอบย่อยในด้านความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก ที่ครอบคลุมกรอบแนวคิดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า(การเป็นมรดกจังหวัด) และเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดและกระบวนการเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ด้วยแต่ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด ผู้วิจัยจึงนำ 2 กรอบแนวคิดนี้มาเปรียบเทียบกันเพื่อจะสรุปออกมาเฉพาะขั้นตอนที่ยังไม่ได้ทำซึ่งจะทำให้กระบวนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์สมบูรณ์และนำไปเข้าสู่กระบวนการคืนข้อมูลสู่ชุมชนต่อไป

ตารางที่ 2.8 ตารางแสดงรหัสของขั้นตอนในการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์

รหัส	ลำดับ	ขั้นตอนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์
A	1	กระบวนการทบทวนตัวเอง (Community Self-Reflection)
B	2	การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (Sense of Place rummaging)
C	3	การบันทึกมรดกชุมชน
D	4	การให้ความหมายของพื้นที่จิตสำนึกร่วม (Sense of Place Definitions)
E	5	การกำหนดพื้นที่พิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory in Decision making of Community Eco Museum)
F	6	การกำหนดบทบาทและทิศทางของพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชน (The Roles and Direction of Community Eco Museum)
G	7	การถ่ายทอดหรือการสื่อความหมายมรดกชุมชนออกมาในรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์

ตารางที่ 2.9 ตารางแสดงการเปรียบเทียบกระบวนการนิเวศพิพิธภัณฑ์และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

ดัชนี	ตัวชี้วัด	ขั้นตอนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ์	
<u>ด้านคุณค่าความสำคัญและองค์ประกอบทางกายภาพ</u>	๑. คุณค่าความสำคัญ (Significance) และบูรณภาพ (Integrity) ของย่านชุมชนเก่า	A	✓
		B	✗
		C	✗
		D	✗

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.9 (ต่อ)

ดัชนี	ตัวชี้วัด	ขั้นตอนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ		
	๑. คุณค่าความสำคัญ (Significance) และบูรณภาพ (Integrity) ของย่านชุมชนเก่า	E	✗	
		F	✗	
		G	✗	
	๒. ลักษณะเด่นทางโครงสร้าง ชุมชน (Developed Structure) ของ ย่าน ชุมชนเก่า	A	✓	
		B	✗	
		C	✗	
		D	✗	
		E	✗	
		F	✗	
		G	✗	
	๓. องค์ประกอบและลักษณะ เด่น ทางสถาปัตยกรรม	A	✓	
		B	✗	
		C	✗	
	ด้านคุณค่าความสำคัญ และองค์ประกอบทาง ภายนอก	๓. องค์ประกอบและลักษณะ เด่น ทางสถาปัตยกรรม	D	✗
			E	✗
		F	✗	
		G	✗	
๔. เทคนิคและวัสดุในการ ก่อสร้าง	A	✓		
	B	✗		
	C	✗		
	D	✗		
	E	✗		
	F	✗		
	G	✗		
	๕. องค์ประกอบและลักษณะ เด่น ทางภูมิทัศน์	A	✓	
B		✗		
C		✗		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.9 (ต่อ)

ดัชนี	ตัวชี้วัด	ขั้นตอนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ	
		D	×
		E	×
		F	×
		G	×
	๖. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางภูมิสัญลักษณ์ (Landmark)	A	✓
		B	×
		C	×
		D	×
		E	×
		F	×
		G	×
	๗. องค์ประกอบและลักษณะเด่นด้านมุมมอง	A	✓
		B	×
		C	×
D		×	
E		×	
F		×	
G		×	
<u>ด้านวัฒนธรรม</u> <u>และวิถีชีวิต</u>	๑. องค์ประกอบและลักษณะเด่นทางกิจกรรมทางวัฒนธรรม (Intangible aspects)	A	✓
		B	×
		C	×
		D	×
		E	×
		F	×
		G	×
		๒. สถานที่ในการดำรงกิจกรรมทางวัฒนธรรม	A
	B		×

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.9 (ต่อ)

ดัชนี	ตัวชี้วัด	ขั้นตอนการจัดตั้งนิเวศพิภพทัศน์	
		C	D
		C	✗
		D	✗
		E	✗
		F	✗
		G	✗
		A	✓
		B	✗
	๓. ผู้สืบทอดกิจกรรมทางวัฒนธรรม	C	✗
		D	✗
		E	✗
		F	✗
		G	✗
		A	✓
		B	✗
	๔. ความหมายและความทรงจำของย่านชุมชนเก่า	C	✗
		D	✗
		E	✗
		F	✗
		G	✗
		A	✓
		B	✗
๕. กิจกรรมที่สนับสนุนชีวิตประจำวัน	C	✗	
	D	✗	
ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต	E	✗	
	F	✗	
	G	✗	
	A	✓	
	B	✗	
	๖. การใช้พื้นที่สาธารณะ (Publicspace)	C	✗
		D	✗
	E	✗	
	F	✗	
	A	✓	
	B	✗	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.9 (ต่อ)

ดัชนี	ตัวชี้วัด	ขั้นตอนการจัดตั้งนิเวศพิพิธภัณฑ		
<u>ด้านวัฒนธรรม</u> <u>และวิถีชีวิต</u>	๖. การใช้พื้นที่สาธารณะ (Publicspace)	C	×	
		D	×	
		E	×	
		F	×	
		G	×	
		๗. องค์ประกอบและลักษณะเด่น ทางกิจกรรมทางวัฒนธรรม (Intangible aspects)	A	✓
			B	×
	C		×	
	D		×	
	E		×	
	F		×	
	G		×	
	<u>ด้านความสัมพันธ์</u> <u>กับสภาพแวดล้อม</u> <u>ภายนอก</u>	๑. ประโยชน์ใช้สอย (Functions)ของย่านชุมชนเก่า ต่อเมือง	A	✓
			B	×
C			×	
D			×	
E			×	
F			×	
G			×	
๒. ความสัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อมโดยรอบ		A	✓	
		B	×	
		C	×	
		D	×	
		E	×	
		F	×	
		G	×	

ที่มา ผู้วิจัย , 2567

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบกระบวนการนิเวศพิพิธภัณฑ์และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า จะเห็นได้ว่าในขั้นตอนที่ 1 คือ กระบวนการทบทวนตัวเอง (Community Self-Reflection) ซึ่งเป็นการทบทวนและวิเคราะห์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเป็นต้นทุนในการขับเคลื่อนชุมชนและการศึกษาข้อมูลทั่วไปในด้านกายภาพ มีองค์ประกอบที่ครอบคลุมกรอบมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เมื่อชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองได้รับการประกาศเป็นมรดกจังหวัดแล้ว จึงหมายความว่าชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองได้รับการประเมินและระบุรายละเอียดตามกรอบมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ดังนั้น สำหรับกระบวนการทบทวนตัวเองในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองจึงถือว่ามี การดำเนินการศึกษาจนแล้วเสร็จแล้วผ่านการประกาศมรดกจังหวัด ในกรอบแนวคิดของการค้นคว้าอิสระนี้ จึงมุ่งเน้นศึกษากระบวนการที่ต้องศึกษาต่อเพื่อให้กระบวนการเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (Sense of Place rummaging)

ขั้นตอนที่ 2 การบันทึกมรดกชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การให้ความหมายของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือพื้นที่จิตวิญญาณท้องถิ่น (Sense of Place Definitions)

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดพื้นที่พิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory in Decision making of Community Eco Museum)

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดบทบาทและทิศทางของพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชน (The Roles and Direction of Community Eco Museum)

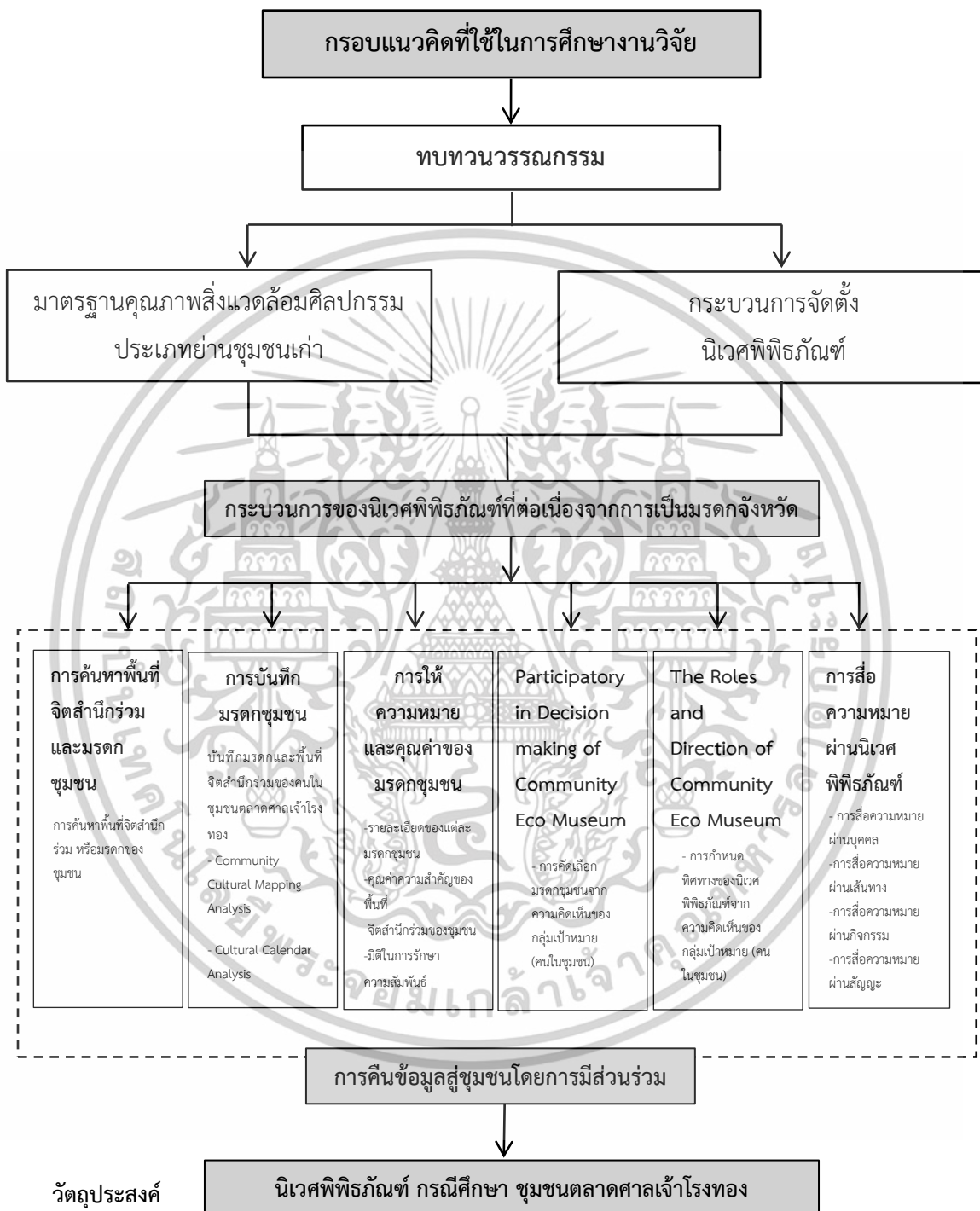
ขั้นตอนที่ 6 การถ่ายทอดหรือการสื่อความหมายมรดกชุมชนออกมาในรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์

ภาพที่ 2.30 การเตรียมประกาศมรดกจังหวัด ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
ที่มา สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอ่างทอง (2566)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.4. กรอบแนวคิด

ภาพที่ 2.31 กรอบแนวคิด

ทีมา ผู้วิจัย (2567)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

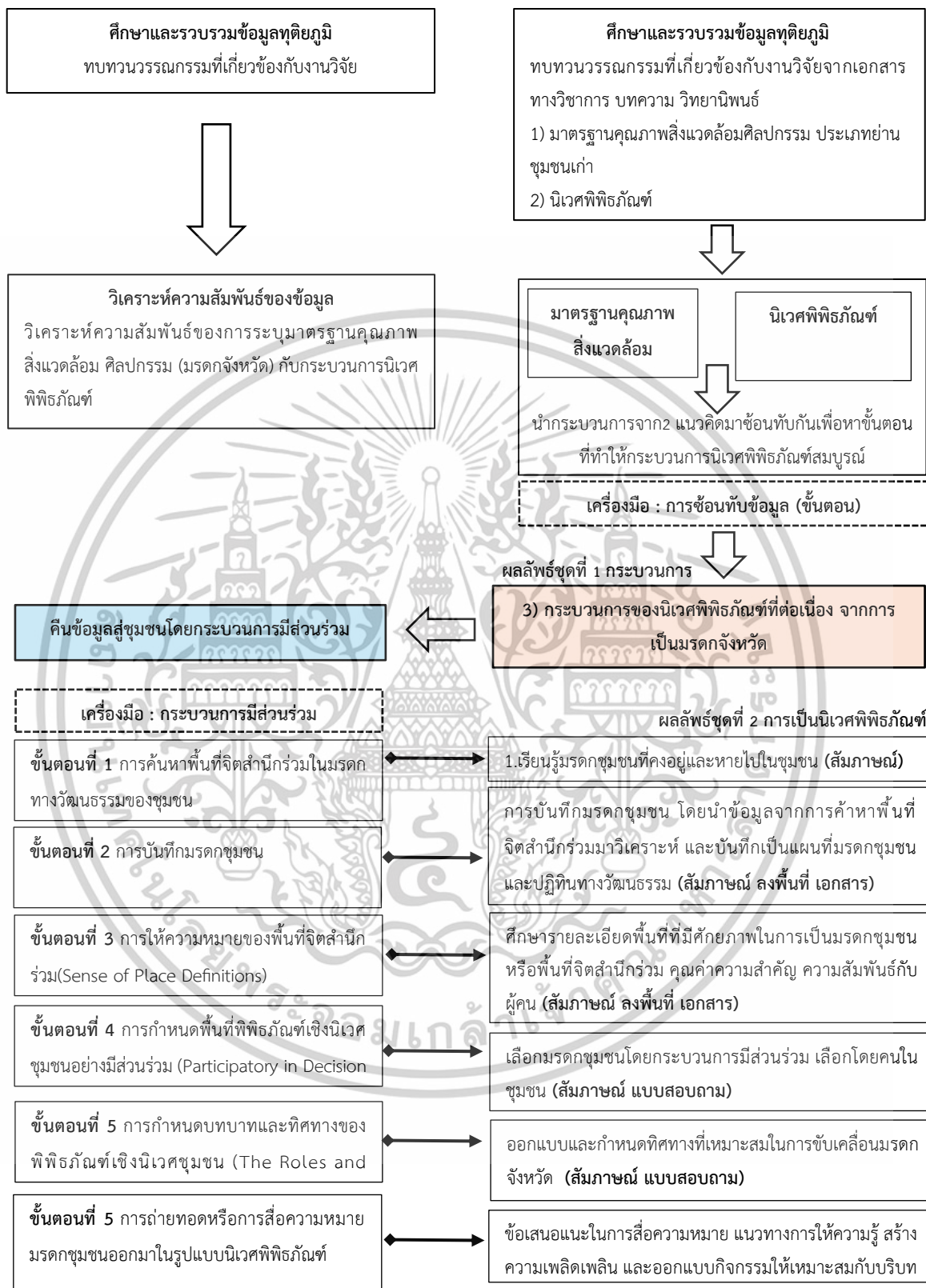
งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับกลไกที่จะสามารถขับเคลื่อนย่านชุมชนเก่าหลังจากได้รับการประกาศเป็นมรดกจังหวัด กล่าวคือ “แนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ” โดยในงานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลทางกายภาพและเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามกระบวนการของนิเวศพิพิธภัณฑ เพื่อหาแนวทางและความเป็นไปได้ในการขับเคลื่อนย่านชุมชนเก่าให้สามารถพัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์ โดยในบทนี้จะกล่าวถึงวิธีการในการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ของงานวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

- 3.1 ระเบียบวิธีวิจัย
- 3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 3.3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การเลือกพื้นที่ศึกษา
- 3.5 แผนการดำเนินการลงพื้นที่

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) ในการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “นิเวศพิพิธภัณฑกรณีศึกษา ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง” เริ่มจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย บทความเชิงวิชาการ และสื่อสารสนเทศ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีนิเวศพิพิธภัณฑ และกระบวนการเป็นมรดกจังหวัดเพื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกระบวนการจนได้กรอบแนวคิดในงานวิจัยแล้วจึงวางแผนกระบวนการวิจัยด้วยการออกแบบเครื่องมือ คือการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่จะเป็นการเก็บข้อมูลทางกายภาพของชุมชน โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยในเบื้องต้น และเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากมีความเหมาะสมสำหรับการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจบริบททางสังคม พฤติกรรม ทศนคติ ประสบการณ์ของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในกระบวนการวิจัยที่ต้องการสรุปข้อมูลให้ได้ในเชิงอธิบายของผู้ให้ข้อมูล เช่น การเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ หรือการสนทนาเชิงลึก ซึ่งสามารถสะท้อนรายละเอียดได้หลายมิติและซับซ้อนมากกว่าการวิเคราะห์เป็นตัวเลข

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 3.1 รูปแบบกระบวนการวิจัย
ที่มา ผู้วิจัย 2567

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

การเก็บข้อมูลทุติยภูมิจะทำการเก็บจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ เอกสาร นโยบาย และแผนพัฒนาต่างๆ รวมถึงข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักๆ ไว้ 2 หัวข้อ ดังนี้

- 1) ข้อมูลทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่าและการเป็นมรดกจังหวัด
- 2) ข้อมูลทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับนิเวศพิพิธภัณฑ
- 3) วิเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง หาความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของกระบวนการเป็นนิเวศพิพิธภัณฑหลังจากได้รับการประกาศมรดกจังหวัด

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการศึกษาในพื้นที่จริงของชุมชนผ่านการเดินสำรวจ เพื่อเรียนรู้และสำรวจบริบททางกายภาพและสังคมของมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมในประเด็นการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนเก็บข้อมูลโดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษารูปแบบของประเพณีและพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงแนวทางการใช้มรดกทางวัฒนธรรมในบริบทของชุมชนท้องถิ่น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลถูกจัดลำดับตามกรอบแนวคิดที่วางไว้ โดยมีขั้นตอนและวิธีการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้สามารถสะท้อนภาพรวมของกระบวนการและบริบทของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาอย่างครอบคลุม

- 1) การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (Sense of Place Rummaging) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการคัดเลือก โดยคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มประชากรในชุมชน ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มแม่ค้าและกลุ่มผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสะท้อนความหลากหลายของมุมมองเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมข้อมูลที่เก็บรวบรวมมุ่งเน้นไปที่การรับรู้และความเข้าใจของชุมชนต่อ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และร่วมสมัย รวมถึงองค์ประกอบที่ยังคงอยู่หรือเสื่อมสลายไป ตลอดจนการระบุสิ่งที่มีผลกระทบเชิงบวกและลบต่อคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้รับการวิเคราะห์และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของ แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (Community Cultural Mapping) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ของพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ปฏิทินวัฒนธรรมของชุมชน (Cultural Calendar Analysis) เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาต่าง ๆ ตลอดทั้งปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงจังหวะชีวิต ความเชื่อ และความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมของชุมชนในบริบทของเวลาในขั้นตอนการบันทึกมรดกชุมชนต่อไป

2) การบันทึกมรดกจังหวัด โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การทำแบบสอบถามและการลงพื้นที่ภาคสนามจากการระดมความคิดเห็นมรดกชุมชน มาวิเคราะห์และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบปฏิทินทางวัฒนธรรม และแผนที่มรดกชุมชน

3) การให้ความหมายของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือพื้นที่จิตวิญญาณท้องถิ่น (Sense of Place Definitions) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมรดกชุมชนจากการเก็บรวบรวมขั้นต้นมาศึกษาความหมายและคุณค่าของพื้นที่จิตสำนึกร่วมในบริบทของชุมชน โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจมิติทางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณที่ชุมชนผูกพันกับพื้นที่ ทั้งนี้ การศึกษาดังกล่าวได้ดำเนินการผ่านการวิเคราะห์เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของชุมชน ซึ่งการเก็บข้อมูลมุ่งเน้นที่การทำความเข้าใจคุณค่าทางนามธรรมของพื้นที่ซึ่งมีบทบาทในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ ความผูกพัน และความรู้สึกร่วมของผู้อยู่ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ คนกับชนบทธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และคนกับความเชื่อหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ พื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือพื้นที่จิตวิญญาณท้องถิ่นจึงมิได้เป็นเพียงทางกายภาพเท่านั้น หากแต่เป็นพื้นที่ที่แฝงด้วยความทรงจำร่วม ความศรัทธา และการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงไว้ซึ่งโครงสร้างทางสังคม อัตลักษณ์ และความยั่งยืนทางวัฒนธรรมของชุมชน

4) การกำหนดพื้นที่พิพิธภัณฑสถานเชิงนิเวศชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory in Decision-Making of Community Eco-Museum) การกำหนดพื้นที่สำหรับจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานเชิงนิเวศชุมชนดำเนินการภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อคัดเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเป็นตัวแทนของพื้นที่จิตสำนึกร่วม (Sense of Place) หรือมรดกชุมชนที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยกระบวนการดังกล่าวมุ่งเน้นการสะท้อนมุมมองของคนในชุมชนต่อคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ซึ่งสามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้พิพิธภัณฑสถานเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นมีรากฐานจากความเห็นพ้องร่วมกันของคนในพื้นที่ และเป็นกลไกในการธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5) การกำหนดบทบาทและทิศทางของพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชน (The Roles and Direction of Community Eco-Museum) การศึกษาเพื่อกำหนดบทบาทและทิศทางของพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชนดำเนินการโดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของคนในชุมชน เพื่อสะท้อนความต้องการและความคาดหวังของชุมชนในการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑ์ในฐานะเครื่องมือในการอนุรักษ์ ถ่ายทอด และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยข้อมูลที่ได้รับถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการสื่อความหมายของพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ทั้งในมิติของเนื้อหา รูปแบบกิจกรรม และกลไกการมีส่วนร่วม เพื่อให้พิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีชีวิต และสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างแท้จริง

6) การสื่อความหมายผ่านนิเวศพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชน (communication of community heritage in the form of an eco museum) โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวไว้ข้างต้นมาสรุปและวิเคราะห์ และใช้เป็นข้อเสนอแนะต่อไปตามกรอบแนวคิดและนิยามในการสื่อความหมายในการทบทวนวรรณกรรม

3.2.3. การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เกณฑ์การประเมินคุณสมบัตินิเวศพิพิธภัณฑ์ หรือ MACDAB 21 ข้อซึ่งมีที่มาจากตัวอักษรสกุลของผู้คิดค้นทฤษฎีนิเวศพิพิธภัณฑ์ 4 คน ได้แก่ Maurizio Maggi, Gerage Corsane, Davis Peter, Nunzia Borrelli มารวมกัน (Davis, 2011) โดยมีการกำหนดระดับคะแนนเพื่อประเมินผล ดังนี้

ตารางที่ 3.1 ตารางแสดงเกณฑ์การวิเคราะห์คุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ์

ระดับคะแนน	เกณฑ์การวิเคราะห์คุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ์
สอดคล้อง 1-13 ข้อ	ชุมชนมีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์แบบเดิมมิใช่เนเวศพิพิธภัณฑ์
สอดคล้อง 14-19 ข้อ	ชุมชนกำลังตื่นตัวเรื่องท้องถิ่น มีการแสวงหาเครือข่ายเชื่อมโยง แต่ขาดปัจจัยบางประการ มีโอกาสพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่สมบูรณ์แบบได้ในอนาคต
สอดคล้อง 20-21 ข้อ	ชุมชนมีศักยภาพเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่สมบูรณ์แบบ กล่าวคือ มีปัจจัยครบถ้วนทั้งมรดกนิเวศ มรดกวัฒนธรรม และมรดกอุตสาหกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.2 ตารางแสดงเกณฑ์การวิเคราะห์คุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ

ข้อ	เกณฑ์การประเมินคุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ
1	มีการบริหารจัดการแบบเชื่อมโยงเครือข่ายในท้องถิ่น
2	มีการทำประชาคมและได้รับความเห็นชอบจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอนุญาตให้สามารถดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ได้
3	มีการวางแผนเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก อาทิ สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ฯลฯ
4	มีการบริหารจัดการเพื่อสงวนรักษาทรัพยากรในพื้นที่มากกว่านำมาใช้เพื่อผลิตเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค
5	มีการส่งเสริมให้คนพิการ จิตกร นักดนตรี ศิลปินพื้นบ้าน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
6	มีกลุ่มอาสาสมัครในชุมชนอุทิศตนทำงานเพื่อท้องถิ่นและมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน
7	มีอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าต่อชีวิตและจิตวิญญาณ
8	มีการบูรณาการอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่หลากหลายได้อย่างเหมาะสม
9	มีการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของคนในยุคปัจจุบันที่ยังคงใช้ชีวิตแบบเดิมอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการแบ่งพื้นที่และช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อให้เห็นความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงเหมือนพิพิธภัณฑโดยทั่วไป
10	สถานที่ตั้งนิเวศพิพิธภัณฑต้องเป็นศูนย์กลางท้องถิ่น โดยสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงตัวอาคารหรือสถานที่อื่นๆในท้องถิ่น
11	มีการส่งเสริมให้เกิดการสะสม อนุรักษ์ และสงวนรักษาทรัพยากรท้องถิ่นภายในชุมชน
12	มีความสนใจศึกษามรดกท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวมทั้งรูปธรรมและนามธรรม
13	มีการส่งเสริมให้เกิดการสงวนรักษาควบคู่กับการนำทรัพยากรมาใช้อย่างรู้คุณค่า
14	มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทัศนคติเพื่ออนาคตที่ดีกว่า
15	มีการบันทึกเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในอดีตและปัจจุบันที่มีการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม (รวมด้านชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง)
16	มีการส่งเสริมให้นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกเข้ามาศึกษาวิจัย
17	มีการบูรณาการวิชาการระหว่างศาสตร์หลากหลายสาขาในการพัฒนา
18	มีการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างนิเวศและวัฒนธรรมควบคู่กัน
19	มีความพยายามอธิบาย 3 คู่ความสัมพันธ์ระหว่างเทคนิค (ภูมิปัญญา) กับตนเอง นิเวศกับวัฒนธรรม และอดีตกับปัจจุบัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ข้อ	เกณฑ์การประเมินคุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ
20	มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม
21	มีการประสานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (รายได้จากการท่องเที่ยว) ภายในเครือข่ายท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวม

ที่มา Davis, 2011

3.3 การกำหนดพื้นที่ศึกษา

การดำเนินการศึกษาในงานวิจัยนี้ได้คัดเลือกพื้นที่กรณีศึกษาในบริเวณ ชุมชนตลาดร้อยปี ศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง เนื่องจากเป็นย่านชุมชนเก่าที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการตั้งถิ่นฐานซึ่งควรค่าต่อการศึกษา โดยชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองได้รับการประกาศเป็นมรดกจังหวัดและต้องการแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนโดยการสร้างอัตลักษณ์เมืองและความภาคภูมิใจควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ชุมชน

ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรง ตั้งอยู่ในหมู่ 6 (บ้านศาลเจ้าโรงทอง) ซึ่งเป็น 1 ใน 12 หมู่บ้านในพื้นที่ตำบลศาลเจ้าโรงทอง แต่อยู่ภายใต้เขตการปกครองของเทศบาลตำบลวิเศษชัยชาญ ชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำน้อยที่เชื่อมกับอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ทางด้านทิศเหนือ และเชื่อมกับอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทางด้านทิศใต้ และสามารถเข้าถึงได้จากถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3195 และถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3454 ครอบคลุมพื้นที่โดยประมาณ 7 ไร่

ภาพที่ 3.2 แผนที่ตั้งชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ที่มา วันดี พินิจวรสิน, 2561

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

3.4.1 เครื่องมือในการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แผนที่ชุมชน (community Mapping) ในการศึกษาพื้นที่ทางกายภาพและข้อมูลทั่วไปของชุมชน ยกตัวอย่างเช่น

- บ้านเรือน: สถานที่ที่อยู่อาศัยของสมาชิกในชุมชน
- สถานศึกษา: โรงเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ
- ศูนย์บริการสาธารณสุข: โรงพยาบาล, คลินิก, หรือสถานเอนามัย
- ตลาดและร้านค้า: แหล่งการค้าขายสินค้าหรือบริการต่าง ๆ
- พื้นที่สาธารณะ: สวนสาธารณะ, สนามกีฬา, หรือสถานที่พบปะชุมชน
- ระบบถนนและเส้นทาง: ถนนหลัก, ซอย, และเส้นทางการเดินทาง
- สถานที่สำคัญ: วัด, ศาล, หรือสถานที่ทางประวัติศาสตร์

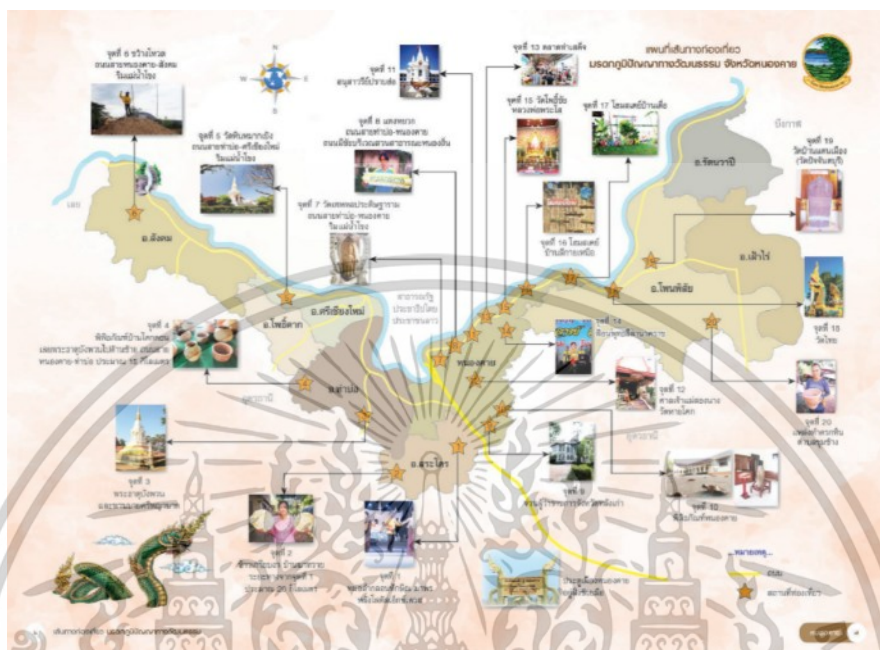

ภาพที่ 3.3 ตัวอย่างแผนที่ชุมชนที่ใช้ในการสำรวจ

ที่มา วันดี พินิจวรสิน, 2561

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชน(Community Cultural Mapping) ในการศึกษา มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

ภาพที่ 3.4 ตัวอย่างแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่ใช้ในการสำรวจที่มา แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดหนองคาย, 2555

3) การวิเคราะห์ปฏิทินทางวัฒนธรรม (Cultural Calendar Analysis) ในการศึกษา พิธีกรรมประเพณีวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในรอบปี

กิจกรรม		กิจกรรม		กิจกรรม		กิจกรรม		กิจกรรม		กิจกรรม	
วันอาทิตย์	จันทร์	วันอังคาร	วันพุธ	วันพฤหัสบดี	วันศุกร์	วันเสาร์	วันอาทิตย์	วันจันทร์	วันอังคาร	วันพุธ	วันพฤหัสบดี
๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗
๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘
๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐
๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๑
๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓
๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕
๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๑	๒	๓	๔	๕	๖
๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘
๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐
๓๑	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑
๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓
๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๑	๒	๓	๔
๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖
๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘
๒๙	๓๐	๓๑	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙
๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑
๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๑	๒
๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔
๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖
๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙
๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐	๓๑

ภาพที่ 3.5 ตัวอย่างปฏิทินทางวัฒนธรรม ที่มา กระทรวงวัฒนธรรม , 2567

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4.2 เครื่องมือในการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการสัมภาษณ์

จากแนวคิดเรื่อง “นิเวศพิพิธภัณฑ” ซึ่งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นเป็นแกนกลาง การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้คนในพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจองค์ประกอบที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ความผูกพันทางวัฒนธรรม และรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษามรดกชุมชน

การรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยใช้ชุดคำถามที่ครอบคลุมทั้งในมิติกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระแสสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการใช้พื้นที่ วิถีชีวิต ความเชื่อดั้งเดิม ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และแนวโน้มของการปรับตัว ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑเชิงนิเวศให้มีความเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ตารางที่ 3.3 ตารางแสดงประเด็นในการเก็บข้อมูลเพื่อการค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ประเด็นในการเก็บข้อมูล	
การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (Sense of Place rummaging)	
1	สิ่งใดหรือสถานที่ใดที่สามารถใช้เป็นตัวแทนของชุมชน
2	สิ่งที่เป็นสิ่งแรกที่คนนอกชุมชนจะนึกถึงการเป็นชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
3	สิ่งที่เป็นสิ่งแรกที่คนในชุมชนจะนึกถึงการเป็นชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
4	พื้นที่ไหนในชุมชนที่เป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน
5	พื้นที่ใดบ้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เพราะอะไร
6	ในปัจจุบันที่โลกเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคเทคโนโลยี ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อชุมชนหรือไม่ อย่างไร
7	คนในชุมชนมีการรับมือหรือปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
8	เคยมีการบันทึกหรือจัดกิจกรรมให้คนนอกชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนหรือไม่ อย่างไร
9	มีวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ทำตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันที่สามารถพบเห็นได้อยู่หรือไม่ มีที่ใดและทำอะไรบ้าง
10	ชุมชนมีประเพณีใดที่แตกต่างจากที่อื่น และยังมีอยู่/หายไปแล้ว ถ้ายังมีอยู่จะจัดขึ้นวันใดของปี
11	วิถีชีวิตใดที่ท่านมองว่าแตกต่างจากที่อื่น
12	มีวิถีชีวิตใดบ้างที่หายไปแล้ว และควรนำกลับมาใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ประเด็นในการเก็บข้อมูล	
การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (Sense of Place rummaging)	
13	สิ่งใดที่เป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ภูมิปัญญา
14	คนในชุมชนดั้งเดิมมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดในการอนุรักษ์วัฒนธรรม/ภูมิปัญญานั้นๆ

ที่มา ธนาพร กังสวิวัฒน์, 2562 ปรับปรุงโดย ผู้วิจัย

ตารางที่ 3.4 ตารางการบันทึกข้อมูล ความหมายของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือพื้นที่จิตวิญญาณท้องถิ่น

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภท : _____					
มรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณ ท้องถิ่น	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่ สำคัญทาง ความเชื่อ
ชื่อ					
รูปถ่าย :	ตำแหน่ง :				
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึกร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่		สูญหาย		
รายละเอียด :					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.5 ตารางการเก็บข้อมูลความคิดเห็นในการคัดเลือกพื้นที่จัดสำนักร่วม หรือมรดกชุมชนที่มีความเหมาะสมในการต่อยอดเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ และการกำหนดแนวทาง

นิเวศพิพิธภัณฑ์ กรณีศึกษา : ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง			
แบบสำรวจข้อมูลประกอบวิทยานิพนธ์สาขาสถาปัตยกรรมเขตร้อน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปและการออกแบบ			
สิ่งใดหรือสถานที่ใดที่สามารถใช้เป็นตัวแทนของชุมชนในการพัฒนาต่อเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ หรือเป็นองค์ประกอบในการจัดแสดงของนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนถึงความเป็นชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง			
มรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณ ท้องถิ่น			
มรดกร่วมAA	มรดกร่วมBB	มรดกร่วมCC	มรดกร่วมDD
ทิศทางในการขับเคลื่อนชุมชนที่ต้องการ :			
			
ประเภทของนิเวศพิพิธภัณฑ์			
1) Discovery Eco-Museum	เน้นการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ		
2) Development Eco-Museum	เน้นด้านการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ การเมืองและสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น		
3) Specialist Eco-Museum	เน้นกลุ่มธุรกิจที่นำทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มาผลิตเป็นสินค้าและบริการ		
4) Combat Eco-Museum	มีคุณค่าต่อสังคมในด้านการช่วย แก้ไขปัญหาสังคมเมือง		
รูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์เพื่อฟื้นฟูมรดกท้องถิ่น			
1) ด้านมรดกวัฒนธรรม	ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรม เป็นหลัก		
2) ด้านมรดกอุตสาหกรรม	เน้นการฟื้นฟูมรดกอุตสาหกรรม		
3) ด้านมรดกนิเวศ	นิเวศพิพิธภัณฑ์ที่เน้นการฟื้นฟูมรดกนิเวศ		
4) ด้านการท่องเที่ยว	นิเวศพิพิธภัณฑ์ที่เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น		
5) ด้านการสร้างการรับรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	นิเวศพิพิธภัณฑ์ที่ปลูกกระแสชาตินิยม เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.5 แผนการดำเนินงาน

ตารางที่ 3.6 ตารางแผนการดำเนินงาน

ตารางงาน	ตารางเวลา (เดือน)												
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ดำเนินการเขียนแบบร่างและศึกษาข้อมูล	←→												
ศึกษารายละเอียดและความเป็นไปได้ของโครงการ	←→												
ดำเนินการวิจัยและเขียนรูปแบบที่ 1-3		←→											
สรุปหัวข้อและดำเนินการขอสอบ		←→											
การขออนุมัติหัวข้อ		←→											
แก้ไขกระบวนการวิจัยตามคำแนะนำของกรรมการ			←→										
ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสำรวจและสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม	←→		←→										
เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ตามรายละเอียดและกรอบแนวคิดในการวิจัย			←→										
ดำเนินการรวบรวมข้อมูลที่เก็บได้และสรุปข้อมูล			←→										
ดำเนินการเขียนงานวิจัยในรูปแบบรูปเล่ม บทที่ 4 - 5			←→										
ดำเนินการขอสอบจบการค้นคว้าอิสระ			←→										
ดำเนินการสอบจบ					←→								
แก้ไขรูปเล่มตามคำแนะนำของกรรมการเพิ่มเติม					←→								
ส่งรูปเล่มการค้นคว้าอิสระฉบับสมบูรณ์					←→								

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

การดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าอิสระในหัวข้อ “นิเวศพิพิธภัณฑ์ กรณีศึกษาชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง” ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทั้งแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อสำรวจและระบุพื้นที่ที่สะท้อนจิตสำนึกร่วมหรือมรดกของชุมชน ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ ภายใต้แนวคิดของการวิจัยเชิงมีส่วนร่วม โดยในการเก็บข้อมูลภาคสนาม มีการใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมควบคู่กับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

4.1. การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วม ดำเนินการโดยเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายและครอบคลุมในเชิงประชากรศาสตร์ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มผู้สูงอายุท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้เป็นผู้ที่มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมของชุมชน โดยการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ เป็นส่วนหนึ่งของการค้นหาข้อมูลสู่ชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้ให้ข้อมูลได้มีโอกาสทบทวนและสะท้อนองค์ความรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และบริบทปัจจุบัน โดยครอบคลุมทั้งองค์ประกอบที่ยังคงดำรงอยู่ องค์ประกอบที่เลือนหายไป ตลอดจนสิ่งที่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่า หรืออาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน ข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการดังกล่าวจะถูกนำไปวิเคราะห์และประมวลผลเพื่อจัดทำ แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุพื้นที่สำคัญทางวัฒนธรรม รวมถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์และความหลากหลายของชุมชนในแต่ละบริบท รวมถึงการวิเคราะห์ปฏิทินวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อรวบรวมและศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรม ประเพณี และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาต่าง ๆ ตลอดทั้งปี

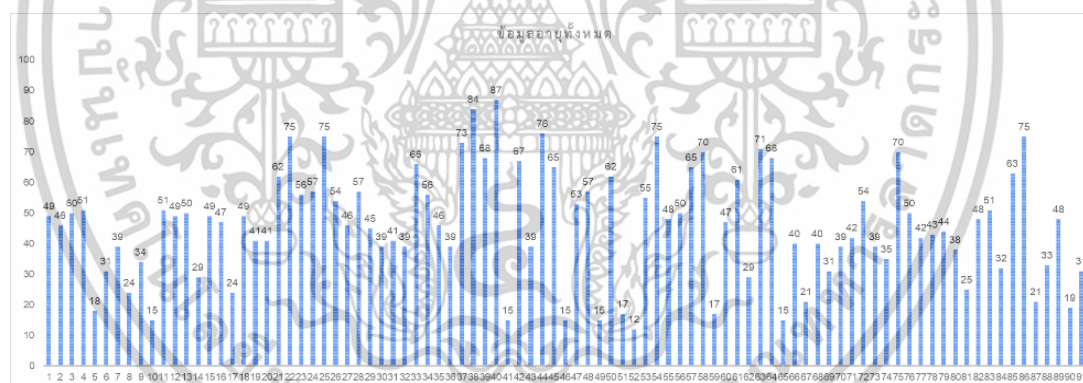
ในการศึกษาค้นคว้าอิสระหัวข้อ “นิเวศพิพิธภัณฑ์ กรณีศึกษาชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยมีเยาวชนซึ่งเป็นผู้อาศัยในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงจากวิทยาลัยเทคนิคอ่างทอง จำนวน 4 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยวิจัยในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยผู้ให้

ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 91 ราย กระบวนการเก็บข้อมูลดำเนินไปจนข้อมูลมีความอิ่มตัว และพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรดกชุมชนมีแนวโน้มสอดคล้องกันในประเด็นหลักที่ศึกษา

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงประเภทและช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูล

ประเภทผู้ให้ข้อมูล	จำนวน(คน)	ช่วงอายุ	จำนวน(คน)
กลุ่มผู้อาศัยดั้งเดิมในชุมชน	35	ต่ำกว่า 20 ปี	10
กลุ่มแม่ค้า/แม่บ้าน	24	21-30 ปี	7
กลุ่มเยาวชน	16	31-40 ปี	17
ผู้เยี่ยมเยียน	4	41-50 ปี	24
กลุ่มผู้นำชุมชน	3	51 ปีขึ้นไป	33
กลุ่มผู้อาศัยใหม่ และ ละแวกใกล้เคียง	9		
รวมจำนวน	91 คน		91 คน

ที่มา ผู้วิจัย , 2568

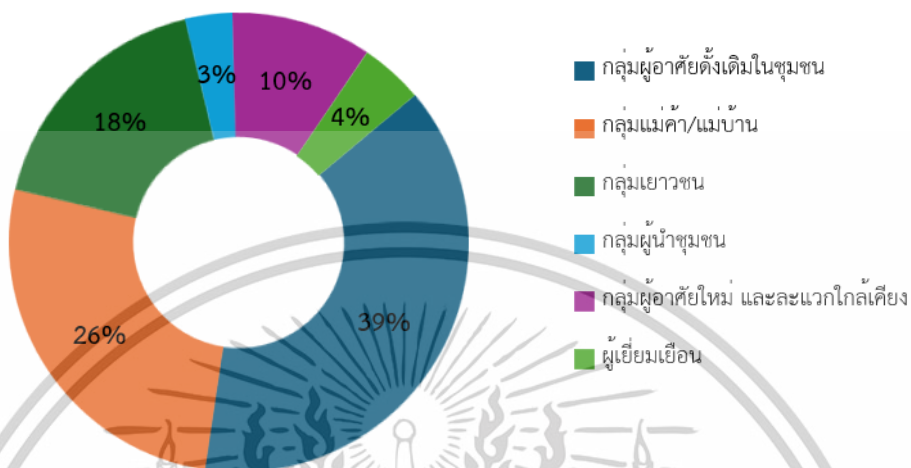
ภาพที่ 4.1 แผนภาพแสดงอายุผู้ให้ข้อมูล

ที่มา ผู้วิจัย, 2568

ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ มีผู้ให้ข้อมูลและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ครอบคลุมช่วงอายุตั้งแต่เยาวชนอายุ 15 ปี ไปจนถึงผู้สูงอายุที่มีอายุมากที่สุด 87 ปี โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ซึ่งพำนักอยู่ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมาตั้งแต่กำเนิดหรือมีระยะเวลาอาศัยมากกว่า 50 ปี ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับบริบททางวัฒนธรรมในพื้นที่ ทั้งนี้ สามารถสรุปสัดส่วนของผู้ให้ข้อมูลตามช่วงอายุและลักษณะประเภทผู้ให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน เพื่อประกอบการวิเคราะห์และสรุปในประเด็นเกี่ยวกับบรรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

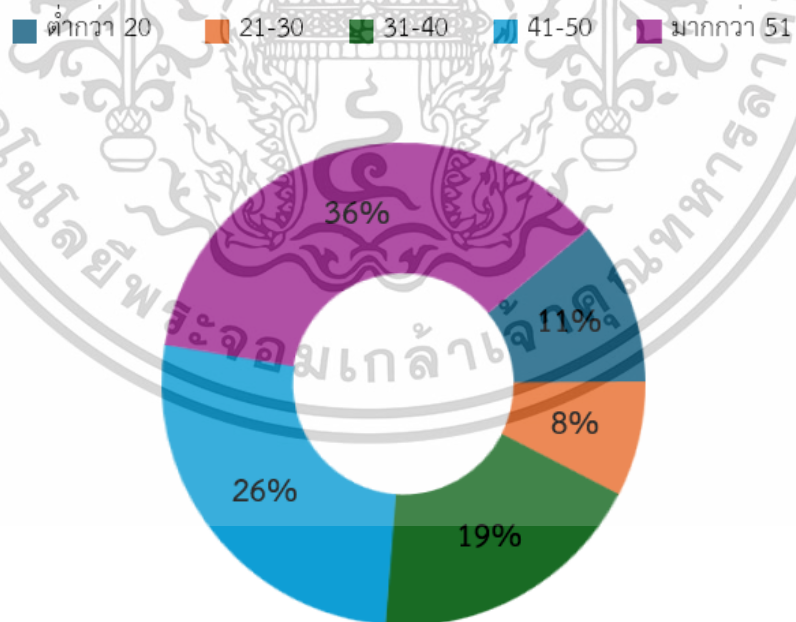
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สัดส่วนประเภทผู้ให้ข้อมูล

ภาพที่ 4.2 สัดส่วนประเภทของผู้ให้ข้อมูล
ที่มา ผู้วิจัย, 2568

สัดส่วนอายุผู้ให้ข้อมูล (ปี)

ภาพที่ 4.3 สัดส่วนอายุของผู้ให้ข้อมูล
ที่มา ผู้วิจัย, 2568

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.4 การค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมโดยการสัมภาษณ์

ที่มา ผู้วิจัย, 2568

4.1.1. ผลการเก็บข้อมูลการค้นหาพื้นที่จิตสำนึกร่วมในมรดกทางวัฒนธรรม

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและดำเนินการสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 91 ราย เกี่ยวกับประเด็น "มรดกร่วมของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง" ทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมรดกชุมชนและพื้นที่ที่มีจิตสำนึกร่วมกัน ซึ่งมีความหลากหลายตามมุมมองของผู้ให้ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ ดังนี้

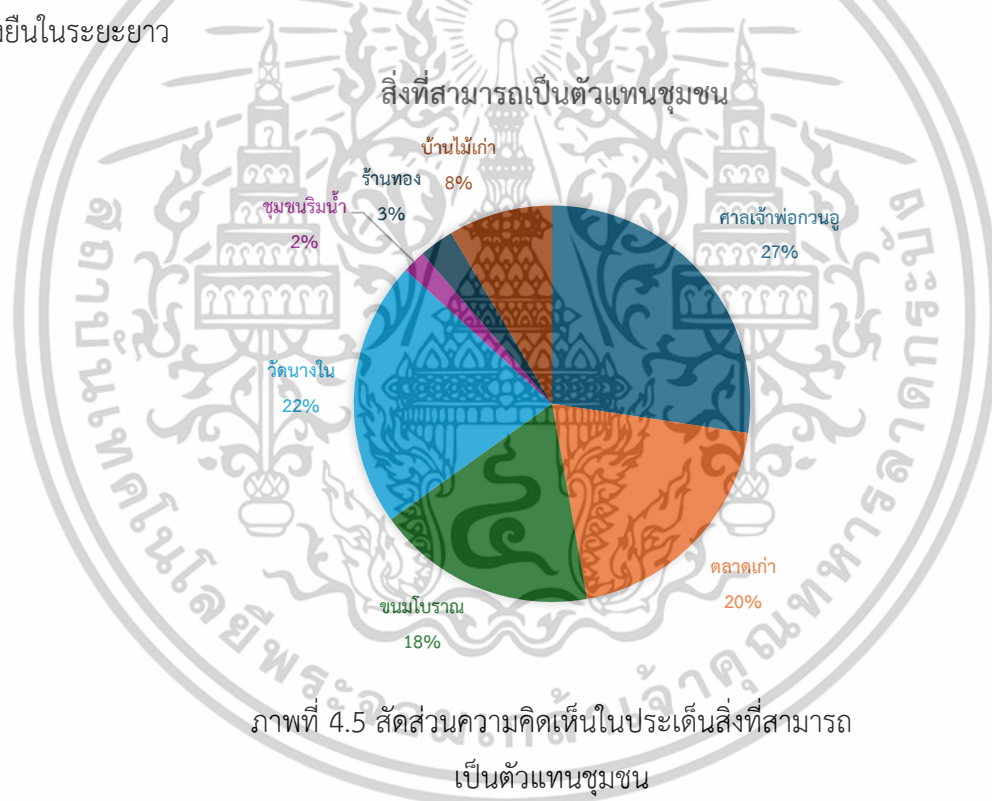
4.1.1.1 สิ่งที่สามารถใช้เป็นตัวแทนของชุมชนจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของชุมชนในประเด็นของสิ่งที่สามารถใช้เป็นตัวแทนของท้องถิ่น พบว่า ชุมชนมีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อสถานที่และองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และความเชื่อของท้องถิ่นอย่างหลากหลาย โดยสถานที่ที่ได้รับการคัดเลือกมากที่สุด ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อกวนอูและศาลเจ้าอื่นๆ เช่น ศาลเจ้าแม่แก่นจันทร์ ศาลเจ้าพ่อเล้ง ศาลเจ้าตุ้จูเอี้ยะ คิดเป็นร้อยละ 27 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทในฐานะศูนย์รวมจิตใจและความศรัทธาของชาวบ้าน ตามมาด้วย วัดนางในธัมมิการาม ร้อยละ 22 และบริเวณตลาดเก่าร้อยปี ร้อยละ 20 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างศาสนา เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกจากนี้ ร้านขนมโบราณ เช่น ร้านลูกจันทร์ ร้านทรงนิมิต ร้านขนมไทยพรรณ ร้านเกสรลำเจียกครู มาลี ได้รับการเลือกในสัดส่วนร้อยละ 18 โดยมีคุณค่าในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการบริโภคที่สืบทอดมาแต่โบราณ ขณะที่สถาปัตยกรรมดั้งเดิมของชุมชน มีสัดส่วนร้อยละ 6 แสดงถึงความห่วงหาญต่อเอกลักษณ์ทางกายภาพของชุมชน ส่วน ร้านมะขามช่างทอง และ พื้นที่ริมน้ำและท่าเรือพลังงานน้ำ ได้รับการเลือกในสัดส่วนร้อยละ 3 และ 2 ตามลำดับ ซึ่งแม้จะมีสัดส่วนน้อย แต่ก็มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน

จากผลการสำรวจดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของคุณค่าที่ชุมชนให้ความสำคัญ และชี้ให้เห็นว่า การกำหนดพื้นที่พิพธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชนควรยึดหลักการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยเน้นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้ให้ข้อมูล การเรียนรู้ร่วมกัน และการคำนึงถึงจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาให้สถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้คงอยู่เป็นมรดกของชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

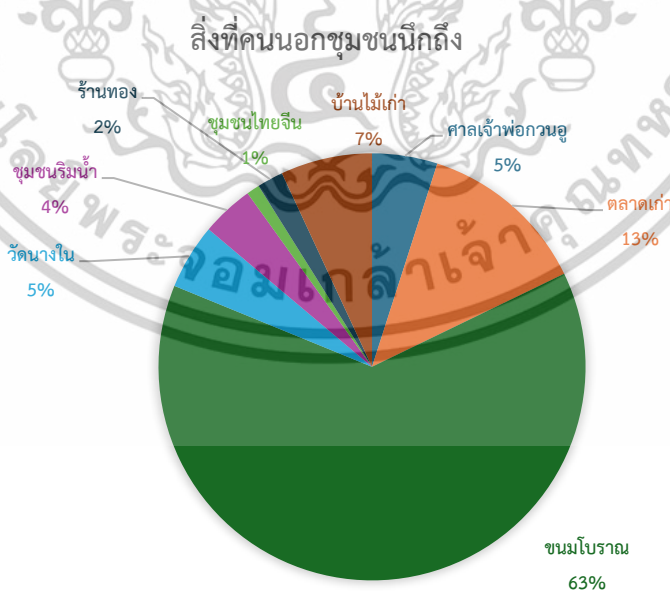
4.1.1.2. สิ่งที่เป็นสิ่งแรกที่คนนอกชุมชนจะนึกถึงการเป็นชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง เกี่ยวกับสิ่งที่บุคคลภายนอกหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวมักนึกถึงเมื่อกล่าวถึงชุมชนแห่งนี้ พบว่าภาพจำที่เด่นชัดที่สุดและสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ได้มากที่สุด คือ ขนมโบราณ และ ร้านขนมพื้นถิ่นที่สืบทอดโดยคนในชุมชน โดยเฉพาะขนมที่มีลักษณะเฉพาะและหายาก เช่น ขนมเกสรลำเจียก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขนมลูกเต๋า และขนมจุกก้วย เป็นต้น โดยร้านขนมโบราณที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดจากกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 63 ระบุว่าร้านที่สะท้อนความทรงจำและความโดดเด่นของชุมชน ได้แก่ ร้านกาแฟโบราณกาเจ้า ซึ่งมีอายุเกือบหนึ่งร้อยปี ร้านขนมเกสรลำเจียกของครูมาลี ร้านขนมไทยลูกจันทร์ ร้านทรงนิมิตร และร้านขนมไทยพรพรรณ ซึ่งล้วนเป็นผู้ประกอบการในท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาอาหารดั้งเดิม ทั้งในฐานะสินค้าทางวัฒนธรรมและเครื่องมือสื่อสารเรื่องราวของชุมชน รองลงมาเป็นร้อยละ 13 ของกลุ่มตัวอย่าง ระบุถึงภาพจำของชุมชนในฐานะตลาดเก่าร้อยปี ซึ่งเป็นย่านการค้าที่มีความเชื่อมโยงกับการขายขนมโบราณและวิถีการค้าขายแบบดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต ส่วนร้อยละ 7 ได้กล่าวถึงความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยเฉพาะอาคารไม้แบบเรือนแถวผสมผสานกับสถาปัตยกรรมจีน ซึ่งยังคงหลงเหลืออยู่ในย่านการค้าและสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการอยู่อาศัยและประกอบอาชีพแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ ร้อยละ 5 ของกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่าศาลเจ้าพ่อกวนอูเป็นพื้นที่ทางศรัทธาและศูนย์กลางวัฒนธรรมจีนในชุมชน โดยมีบทบาทในพิธีกรรมและการแสดงทางวัฒนธรรมในช่วงเทศกาลต่าง ๆ อีกร้อยละ 5 ให้ความสำคัญกับวัดนางในอัมมิการาม ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่มีบทบาทด้านศาสนาและการจัดกิจกรรมชุมชน ส่วนอีกร้อยละ 4 ระบุถึงภาพจำของชุมชนริมน้ำน้อยที่ครั้งหนึ่งเคยมีบทบาทในการสัญจรและประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจริมฝั่งแม่น้ำ และร้อยละ 2 กล่าวถึงร้านต้นมะขามช่างทอง ซึ่งสะท้อนถึงอดีตของอาชีพช่างทองในชุมชน

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ภาพจำของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองจากมุมมองของบุคคลภายนอกนั้น มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับมิติของวัฒนธรรมการกิน ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตดั้งเดิม

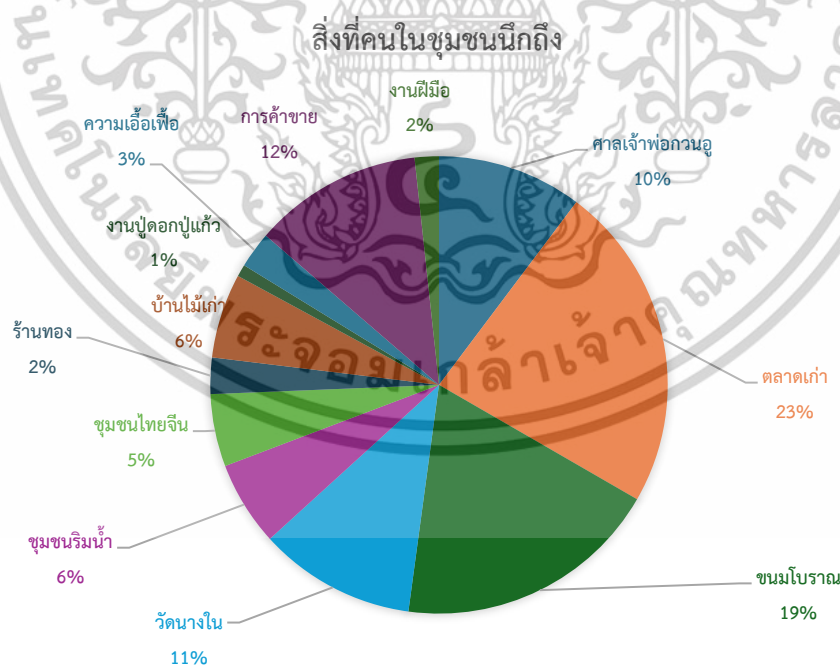

ภาพที่ 4.6 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นสิ่งที่คนภายนอกชุมชนนึกถึง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.1.3 สิ่งที่เป็นสิ่งแรกที่คนในชุมชนจะนึกถึงการเป็นชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง เกี่ยวกับสิ่งที่คนในชุมชนจะนึกถึงตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยในลำดับแรก สิ่งที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดคือ บริเวณตลาดเก่า ซึ่งประกอบด้วย ตลาดเหนือ ตลาดกลาง ตลาดใต้ ซอยโรงเจและตลาดตาวัว คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 23 ของความคิดเห็นทั้งหมด สะท้อนถึงการรับรู้ร่วมกันของคนในชุมชนต่อบทบาทสำคัญของตลาดในฐานะศูนย์กลางเศรษฐกิจ พาณิชยกรรม ซึ่งมีความต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รองลงมาคือ ขนมโบราณ คิดเป็นร้อยละ 19 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารและการสืบทอดวัฒนธรรมผ่านสูตรขนมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนในมิติของวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และในลำดับถัดมา คือ วัดนางในธัมมิการาม ได้รับการกล่าวถึงร้อยละ 11 แสดงถึงบทบาทของวัดในฐานะศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน รวมทั้งเป็นสถานที่จัดกิจกรรมพิธีกรรมและงานบุญประจำปี ส่วนการค้าขาย ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 12 ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชุมชนเชิงเศรษฐกิจที่พึ่งพาการค้าขายย่อยเป็นฐานหลักของวิถีชีวิต ขณะที่ศาลเจ้าพ่อกวนอูและศาลเจ้าอื่นๆ มีสัดส่วนร้อยละ 10 แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาและรากฐานวัฒนธรรมเงินที่มีบทบาทสำคัญในพื้นที่ และเป็นสัญลักษณ์สำคัญอีกประการหนึ่งของชุมชนนอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่นที่มีการกล่าวถึงในระดับปานกลาง ได้แก่ ชุมชนริมน้ำและบ้านไม้เก่า ซึ่งสะท้อนภาพความทรงจำของชุมชนที่เคยผูกพันกับแม่น้ำและการอยู่อาศัยในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

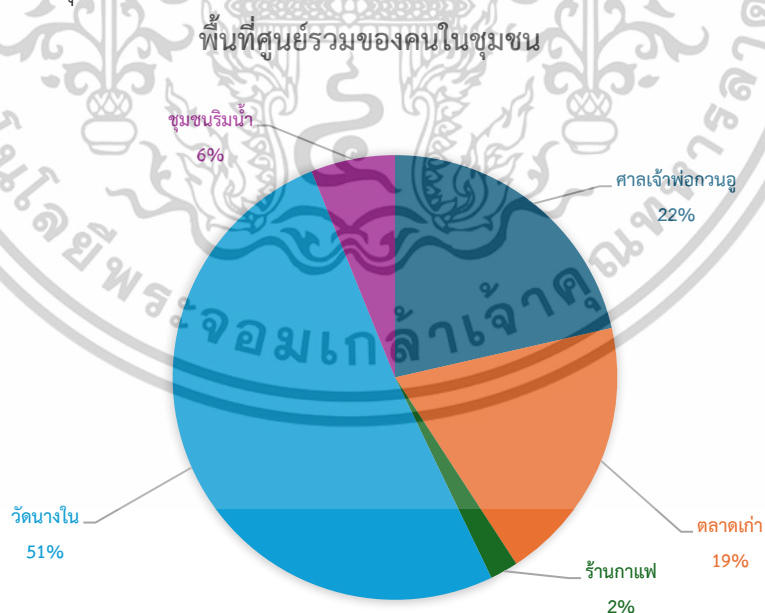

ภาพที่ 4.7 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นสิ่งที่คนภายนอกชุมชนนึกถึง
ที่มา ผู้วิจัย, 2568

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.1.4 พื้นที่ที่เป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นของสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองตามการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่ พบว่าวัดนางในธัมมิการามได้รับการระบุว่าเป็นศูนย์รวมของชุมชนมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 51 ของความคิดเห็นทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางทางศาสนา พิธีกรรม และกิจกรรมชุมชน ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ทั้งในมิติของจิตใจ ความเชื่อ ประเพณี และการรวมตัวของผู้คนในโอกาสต่าง ๆ ในอันดับที่สอง คือ ศาลเจ้าพ่อกวอนอและศาลเจ้าอื่นๆ ประกอบด้วย ศาลเจ้าพ่อเลี้ยง ศาลเจ้าแม่แก่นจันทน์ และศาลเจ้าตู่เอี้ยะ คิดเป็นร้อยละ 22 ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญในฐานะศูนย์กลางความเชื่อทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งยังคงมีบทบาทอย่างแข็งแกร่งในการสร้างความสามัคคี การจัดงานเทศกาล และเป็นพื้นที่แสดงตัวตนทางวัฒนธรรมของชุมชน และในอันดับต่อมา คือ บริเวณตลาดเก่าร้อยปี ซึ่งได้รับการระบุเป็นศูนย์รวมชุมชนในระดับที่สูงเช่นกัน โดยมีสัดส่วนร้อยละ 19 ซึ่งสะท้อนบทบาทของตลาดในฐานะพื้นที่พบปะแลกเปลี่ยน การค้าขาย และศูนย์กลางเศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่สะท้อนถึงความเป็นอยู่และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ศูนย์รวมชุมชนที่ได้รับการกล่าวถึง ถึงแม้ว่าจะมีสัดส่วนที่น้อยแต่ก็แสดงถึงความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิตเช่นกัน ซึ่งก็คือพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำน้อย รวมถึงท่าเรือที่เคยเป็นจุดรองรับผู้โดยสาร และร้านกาแฟกาเจ้า ถูกระบุว่าเป็นจุดรวมตัวของคนในชุมชนเพียงเล็กน้อย คือร้อยละ 2 โดยเป็นพื้นที่รวมตัวอย่างไม่เป็นทางการของคนในชุมชน

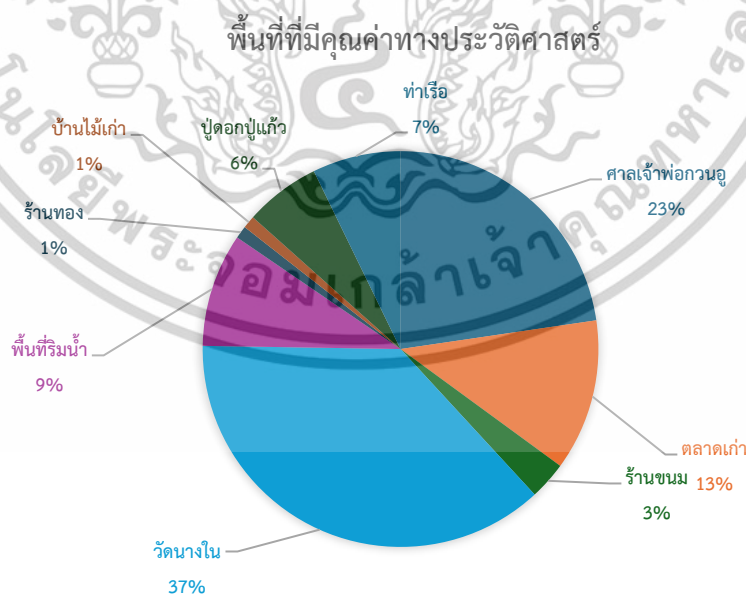
ภาพที่ 4.8 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นพื้นที่ศูนย์รวมชุมชน

ที่มา ผู้วิจัย, 2568

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.1.5 พื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง พบว่า วัดนางในธัมมิการาม ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37 ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด โดยชุมชนมีความเห็นว่าวัดแห่งนี้มีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนมาอย่างยาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2393 ทั้งยังเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรม ประเพณี และเป็นศูนย์รวมความทรงจำร่วมของคนในชุมชน รองลงมา ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อกวนอูและศาลเจ้าอื่น ๆ ซึ่งได้รับการระบุว่าเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเชิงความเชื่อของชุมชนไทยเชื้อสายจีน คิดเป็นร้อยละ 23 พื้นที่เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรม ความศรัทธา และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเทศกาลสำคัญ เช่น การแห่เจ้าพ่อหรืองานประจำปี นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ ตลาดเก่าร้อยปี ซึ่งได้รับการระบุว่ามีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในแง่ของการสะท้อนวิถีชีวิตและเศรษฐกิจดั้งเดิมของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 13 ส่วนพื้นที่ริมแม่น้ำน้อย ได้รับการกล่าวถึงในสัดส่วนร้อยละ 9 โดยชี้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานที่มีบทบาทสำคัญในอดีต และสะท้อนถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำ เช่นเดียวกับพื้นที่ ท่าเรือ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 7 ซึ่งในอดีตเคยเป็นจุดสำคัญในการสัญจรและการขนส่งสินค้า ปัจจุบันยังสามารถใช้เป็นพื้นที่เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตริมน้ำของชุมชนได้เป็นอย่างดี และท้ายที่สุด แม้ว่าอยู่นอกขอบเขตทางกายภาพของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง แต่ อนุสาวรีย์ปุดอกปู้แก้ว ก็ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อจิตใจของคนในชุมชน เนื่องจากปุดอกปู้แก้วถือเป็นวีรบุรุษท้องถิ่นของชาววิเศษชัยชาญที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถืออย่างลึกซึ้ง

ภาพที่ 4.9 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นพื้นที่คุณค่าทางประวัติศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.1.6 การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่าการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สามารถจำแนกออกเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน โดยในปัจจุบันมีการเสื่อมสภาพของอาคารเก่า เช่น อาคารไม้ดั้งเดิมที่ไม่ได้รับการดูแลหรือซ่อมแซม ทำให้เกิดความเสียหายต่อการสูญเสียมรดกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และเหตุการณ์เพลิงไหม้ ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2548 ส่งผลให้พื้นที่ตลาดบางส่วนได้รับความเสียหาย และต้องมีการรื้อถอนหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารเดิม รวมถึง การขยายตัวของโครงสร้างสมัยใหม่ เช่น อาคารพาณิชย์หรือสิ่งปลูกสร้างที่ไม่กลมกลืนกับบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ดั้งเดิมของพื้นที่

ภาพที่ 4.10 เรือนค้าขายพื้นถิ่นที่ไม่ถูกเพลิงไหม้ในอดีตและปัจจุบัน
ที่มา (ซ้าย) ตลาดชุมชนโบราณ ,2557 (ขวา) ผู้วิจัย ,2567

ภาพที่ 4.11 พื้นที่สาธารณะภายในชุมชนหลังจากถูกฟื้นฟูและปัจจุบัน
ที่มา (ซ้าย) , 2557 (ขวา) ผู้วิจัย , 2567

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.12 อาคารที่ถูกตัดแปลงและก่อสร้างใหม่ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

ที่มา ผู้วิจัย , 2567

2) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โดยในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง เกิดภาวะการลดลงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น เช่น การค้าขายแบบดั้งเดิมหรือการผลิตขนมโบราณที่เริ่มลดจำนวนลง อันเป็นผลจากพฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลง อีกทั้งการเจริญเติบโตของห้างร้านและธุรกิจสมัยใหม่ ทำให้ร้านค้าท้องถิ่นดั้งเดิมมีการแข่งขันสูงและไม่สามารถดำเนินกิจการได้ต่อเนื่อง

3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่เกิดการย้ายถิ่นของคนรุ่นใหม่ ซึ่งออกไปทำงานหรือศึกษาในพื้นที่ ทำให้เกิดภาวะชุมชนสูงวัย และขาดการสืบทอดองค์ความรู้ในชุมชน เช่น ภูมิปัญญาขนมไทยพื้นถิ่น ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญสลาย อีกทั้งยังมีการลดลงของกิจกรรมชุมชน เช่น งานบุญ งานเทศกาล หรืองานแห่เจ้า ที่เคยเป็นกิจกรรมรวมกลุ่มของชาวบ้าน เริ่มลดความคึกคักลงจากเดิม เช่น งานแห่เจ้าพ่อหรือการแสดงจ๊ว จากเคยมีงานประจำปี 5 ครั้ง แต่ในปัจจุบันมีการจัดกิจกรรมลดลงเหลือเพียง 2 ถึง 3 ครั้งต่อปี

4) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม มีการลดความสำคัญของพิธีกรรมและประเพณีดั้งเดิม เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า วัด หรือแม่น้ำ เริ่มถูกลดบทบาทจากวิถีชีวิตประจำวัน การท่องเที่ยวที่ไม่สมดุล หากพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจส่งผลให้วิถีชีวิตดั้งเดิมถูกกลืนหาย

5) การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม โดยในปัจจุบันคุณภาพของแม่น้ำน้อยเกิดความเปลี่ยนแปลง ทั้งจากการขาดการดูแลและการพัฒนาเชิงกายภาพโดยไม่คำนึงถึงระบบนิเวศดั้งเดิม ส่งผลกระทบต่อการใช้พื้นที่ริมน้ำ อีกทั้งยังมีการลดลงของพื้นที่สีเขียวและพื้นที่เปิดโล่ง ที่เคยใช้ในการจัดกิจกรรมชุมชน เช่น ลานหน้าศาลเจ้า ท่าเรือ หรือพื้นที่สาธารณะริมน้ำ โดยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และเน้นการอนุรักษ์คุณค่าเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ควบคู่ไปกับการปรับตัวให้เท่าทันบริบทสมัยใหม่ เพื่อให้ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองสามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนเองและพัฒนาไปในทิศทางที่ยั่งยืน

4.1.1.7 การรับมือหรือปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า โดยส่วนมาก คนในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีแนวโน้มในการปรับตัวโดยมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจและการค้าขายเป็นหลัก เพื่อตอบสนองต่อสภาวะตลาดที่ซบเซาลงในช่วงที่ผ่านมา ชุมชนได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการใช้สื่อออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น โซเชียลมีเดียและระบบสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย กระตุ้นการตลาด และขยายฐานลูกค้า ทั้งภายในและภายนอกชุมชน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวเชิงเศรษฐกิจของชุมชน ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในยุคดิจิทัล

4.1.1.8 การบันทึกหรือจัดกิจกรรมให้คนนอกชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า โดยทั่วไป กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกชุมชนได้มีส่วนร่วมกับชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง มักอยู่ในลักษณะของกิจกรรมทางศาสนาและความเชื่อ ซึ่งสะท้อนถึงอัตลักษณ์และรากวัฒนธรรมของชุมชน ตัวอย่างที่สำคัญ ได้แก่ พิธีแห่หลวงพ่อบุญ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ได้รับความเคารพศรัทธาอย่างกว้างขวางจากประชาชนในพื้นที่และผู้ศรัทธาจากต่างถิ่น โดยกิจกรรมดังกล่าวดึงดูดผู้คนหลากหลายให้เข้าร่วมทั้งในมิติของศาสนาและวัฒนธรรม และอีกกิจกรรมสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงคือ พิธีแห่เจ้าที่กระจาด ซึ่งเป็นประเพณีของชุมชนไทยเชื้อสายจีนที่มีการจัดขบวนแห่อย่างยิ่งใหญ่ โดยมีองค์ประกอบของการแสดงทางวัฒนธรรมและศิลปะการแสดงแบบดั้งเดิม ทั้งนี้ ในแต่ละปีมักมีการเชิญชวนเยาวชนจากโรงเรียนประจำจังหวัดในพื้นที่ เช่น โรงเรียนสตรีอ่างทอง และโรงเรียนอ่างทองปัทมโรจน์วิทยาคม เข้าร่วมในขบวนแห่และกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและเยาวชน ตลอดจนการสืบสานวัฒนธรรมร่วมสมัยผ่านกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในพื้นที่จริงของชุมชน

4.1.1.9 วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ทำตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่าในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ยังคงปรากฏวิถีชีวิตดั้งเดิมที่สืบทอดและดำรงอยู่ร่วมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ ซึ่งสะท้อนถึงความผูกพันกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ชุมชนอย่างชัดเจน โดยวิถีชีวิตเหล่านี้สามารถจำแนกได้ดังนี้

1) วิธีการค้าขายแบบดั้งเดิม โดยในปัจจุบันยังคงทำการเปิดร้านค้าตั้งแต่เช้ามืด โดยเฉพาะร้านข้าวของชำ ขนมไทย และของใช้พื้นบ้าน และทำการค้าขายหน้าบ้าน ที่อยู่อาศัยและร้านค้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผสมผสานในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของตลาดเก่า รวมถึงการใช้คำพูด ทักทายการขายและการอธิบายสินค้า โดยเฉพาะขนมพื้นถิ่นมากกว่าการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ

2) วิธีการผลิตอาหารและขนมไทยพื้นถิ่น การทำขนมโบราณจากสูตรดั้งเดิม เช่น ขนมเกสรลำเจียก ขนมลูกเต๋า ขนมจู้ก้วย ขนมสำปันนี ที่ยังคงใช้กรรมวิธีดั้งเดิมและวัตถุดิบพื้นถิ่น การส่งต่อองค์ความรู้ภายในครอบครัว เช่น ร้านขนมไทยหลายแห่งที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการผลิตในครัวเรือน โดยไม่มีการขยายเป็นเชิงอุตสาหกรรม

3) วิถีความเชื่อและพิธีกรรม เช่น การไหว้ศาลเจ้าพ่อกวนอูและเข้าร่วมเทศกาลสำคัญ เช่น งานจี่ว ไหว้เจ้าที่กระจาด และแห่เจ้าพ่อ การประกอบพิธีทางศาสนาพุทธในวัดนางในธัมมิการาม เช่น การทำบุญวันพระ การแห่หลวงพ่อนุ่ม การร่วมงานบุญปลูกปุ่อกแก้ว การเวียนเทียน และการบวชเณรช่วงปิดเทอม รวมถึงการรักษาศิลปวัฒนธรรมผ่านพิธีกรรมแบบจีนผสมไทย

4) วิถีชีวิตริมน้ำ เช่น การใช้พื้นที่ริมแม่น้ำน้อยเป็นจุดพักผ่อน พบปะ หรือทำกิจกรรมเล็กๆ ของครอบครัว และการทำกิจกรรมร่วมกับท่าเรือเก่า เช่น การลอยกระทง การตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ หรือการเล่าเรื่องอดีตของการสัญจรทางน้ำ และพิพิธภัณฑวัตถุเรือ

5) วิถีชุมชนแบบสังคมเครือญาติ เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มชุมชน เช่น การแบ่งปันวัตถุดิบ การแลกเปลี่ยนแรงงาน หรือการช่วยดูแลบุตรหลาน การมีปฏิสัมพันธ์ข้ามรุ่น โดยเฉพาะในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม

6) การรักษาอาคารไม้ดั้งเดิมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยการอยู่อาศัยในอาคารไม้แบบโบราณที่ยังไม่ได้รื้อถอนหรือดัดแปลงมาก การใช้วัสดุพื้นถิ่นในการบูรณะอาคาร เช่น ไม้กระดาน กระเบื้องดินเผา รวมถึงการอนุรักษ์โครงสร้างเดิมร่วมกับการใช้งานในชีวิตประจำวัน

4.1.1.10 วิถีชีวิตที่แตกต่างจากที่อื่น

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง พบว่า ชุมชนแห่งนี้มีวิถีชีวิตเฉพาะถิ่นที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์อันโดดเด่นและแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถสังเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1) วิถีชีวิตแบบไทย-จีน ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีลักษณะการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีนอย่างกลมกลืน โดยเฉพาะในบริบทของศาสนาและประเพณี ตัวอย่างที่เด่นชัด ได้แก่ พิธีแห่หลวงพ่อนุ่ม ซึ่งเป็นประเพณีทางพุทธศาสนา และพิธีแห่เจ้าที่กระจาด ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมจีนที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของความเชื่อสองวัฒนธรรมที่หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวในวิถีชีวิตประจำวัน

2) วิถีชีวิตริมแม่น้ำน้อย ซึ่งถือเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยในชุมชนมาตั้งแต่อดีต ทั้งในด้านการคมนาคม การประกอบอาชีพ และกิจกรรมทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตริมน้ำ

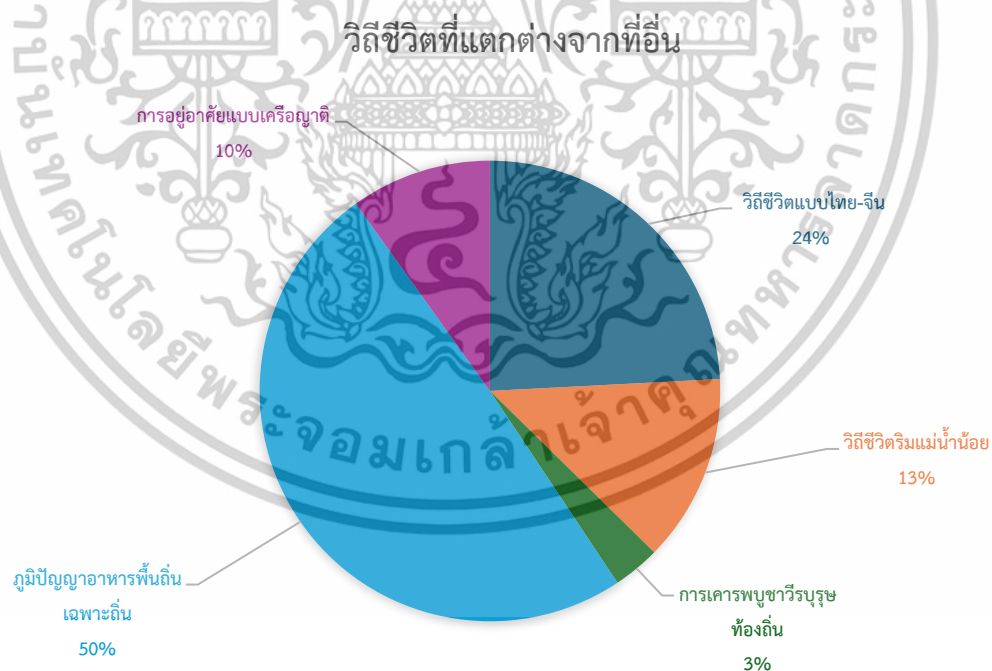
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ยังคงปรากฏในรูปแบบของการใช้งานพื้นที่ริมฝั่งเพื่อพักผ่อน พบปะ หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ยังคงมีความหมายต่อชุมชนในปัจจุบัน

3) การเคารพบูชาวีรบุรุษท้องถิ่น โดยชุมชนให้ความเคารพนับถือต่อ ปุดอกปู่แก้ว วีรบุรุษที่มีบทบาทในการปกป้องและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ท้องถิ่นในอดีต แมื่อนุสาวรีย์ของท่านจะตั้งอยู่นอกพื้นที่ชุมชนโดยตรง แต่ยังคงมีบทบาทในฐานะศูนย์รวมจิตใจและความทรงจำร่วมที่หล่อหลอมความรู้สึกร่วมกันของการเป็นเจ้าของมรดกทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน

4) ภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นเฉพาะถิ่น โดยชุมชนยังคงรักษาการผลิตอาหารและขนมโบราณที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งใช้สูตรและวิธีการผลิตที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ภูมิปัญญานี้ไม่เพียงแต่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมเท่านั้น หากยังมีศักยภาพทางเศรษฐกิจในฐานะสินค้าวัฒนธรรมของชุมชน

5) การอยู่อาศัยแบบเครือญาติ โดยโครงสร้างทางสังคมของชุมชนยังคงเป็นแบบเครือญาติ ที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างครอบครัวและรุ่นต่าง ๆ ภายในบ้านเดียวกัน หรือในละแวกใกล้เคียง วิธีชีวิตเช่นนี้เอื้อต่อการสืบทอดองค์ความรู้ การถ่ายทอดวัฒนธรรม และการรักษาความมั่นคงทางสังคมในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 4.13 สัดส่วนความคิดเห็นในประเด็นพื้นที่คุณค่าทางประวัติศาสตร์

ที่มา ผู้วิจัย, 2568

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.1.12 วิถีชีวิตที่หายไปแล้ว และควรนำกลับมาใหม่

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง พบว่า วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ได้สูญหายไปแล้ว แต่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางว่าควรได้รับการฟื้นฟูมากที่สุดจากกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด ได้แก่ การแจวเรือข้ามฟาก ซึ่งในอดีตเป็นกิจกรรมสำคัญที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำของชุมชน ซึ่งการแจวเรือข้ามฟากโดยใช้เรือพายหรือเรือแจวขนาดเล็กถึงขนาดกลาง ถือเป็นรูปแบบการคมนาคมพื้นถิ่นที่มีความเรียบง่ายและพึ่งพาแรงงานมนุษย์ในการขับเคลื่อน ด้วยการใช้ไม้พายหรือไม้แจว โดยเฉพาะในบริเวณที่มีแม่น้ำหรือคลองคั่นกลางระหว่างชุมชนหรือย่านต่าง ๆ กิจกรรมดังกล่าวนอกจากจะมีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนแล้ว ยังเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและความยั่งยืนของวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับบริบททางภูมิศาสตร์ของพื้นที่

ภาพที่ 4.14 การแจวเรือข้ามฟาก
ที่มา บ้านสวนแผ่นดินแม่ , 2557

4.1.1.13 สิ่งใดที่เป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรม/ภูมิปัญญา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง พบว่าขนมไทยพื้นถิ่นเป็นหนึ่งในองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ชาวชุมชนให้ความสำคัญและภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ขนมโบราณที่มีการสืบทอดสูตรและวิธีการทำจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ขนมเกสรลำเจียก ขนมลูกเต๋า ขนมจู้กัวย รวมถึงขนมอื่น ๆ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังเป็นสื่อกลางของความทรงจำและตัวตนของชุมชน โดยความภาคภูมิใจของชาวชุมชนสะท้อนผ่านการรักษาและส่งต่อองค์ความรู้ด้านการทำขนมไทยให้คงอยู่ในครัวเรือนและร้านค้าท้องถิ่น นอกจากนี้ การผลิตและจำหน่ายขนมไทยยังเป็นแหล่งรายได้เสริมที่สำคัญ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระดับครัวเรือน และยังเป็นจุดขายเชิงวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ความภาคภูมิใจจึงไม่เพียงแค่อารักขาประเพณีเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงความสามารถของชุมชนในการใช้วัฒนธรรมเป็นทุนในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์

4.1.1.14 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน

1) มีส่วนร่วมโดยการจัดกิจกรรมประเพณีสำคัญประจำปี ที่คนในชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ เช่น ประเพณีแห่หลวงพ่อนุ่ม และ พิธีทิ้งกระจาดของศาลเจ้าพ่อกวนอู ซึ่งมีการระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้สูงอายุ เยาวชน จนถึงภาคธุรกิจชุมชน นอกจากการจัดงานแล้ว คนในชุมชนยังมีบทบาทในการเล่าเรื่อง อธิบายความหมาย และถ่ายทอดบริบทของกิจกรรมให้คนรุ่นใหม่และผู้มาเยือนเข้าใจ

2) การสืบทอดภูมิปัญญา โดยเฉพาะด้านอาหารท้องถิ่น เช่น การทำขนมไทยโบราณ ก็เป็นอีกมิติหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ร้านขนมหลายแห่งยังคงใช้สูตรดั้งเดิม และวิธีการผลิตแบบพื้นบ้าน โดยสมาชิกในครอบครัวจะช่วยกันทำขนม สอนรุ่นลูกรุ่นหลาน และเปิดบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้สนใจ

4.2. การบันทึกมรดกชุมชน

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและดำเนินการสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 91 ราย เกี่ยวกับประเด็นมรดกร่วมของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมรดกชุมชน และพื้นที่ที่มีจิตสำนึกร่วมกัน ซึ่งมีความหลากหลายตามมุมมองของผู้ให้ข้อมูล และเพื่อนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการจำแนกและจัดหมวดหมู่มรดกชุมชนและพื้นที่จิตสำนึกร่วมออกเป็น 6 ประเภทหลัก ดังนี้

- 1) บริเวณตลาดเก่าร้อยปี
- 2) สถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา
- 3) ภูมิทัศน์พื้นที่ริมน้ำหรือท่าเรือ
- 4) ขนมโบราณและวัฒนธรรมอาหาร
- 5) สถาปัตยกรรมที่หลงเหลือจากการถูกไฟไหม้
- 6) ประเพณีสำคัญในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.2 ตารางบันทึกมรดกชุมชน

ประเภทมรดกชุมชน	สถานะมรดกชุมชน		หมายเหตุ
	คงอยู่	สูญหาย	
1) บริเวณตลาดเก่าร้อยปี			
ตลาดเหนือ			
ตลาดกลาง			
ตลาดใต้			
ตลาดตาวัว			ไม่ใช้งาน
ซอยโรงเจ			
2) สถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา			
วัดนางในธัมมิการาม			
ศาลเจ้าพ่อเล้ง (เจ้าพ่อโรงกระเบื่อง)			
ศาลเจ้าแม่แก่นจันทน์			
ศาลเจ้าพ่อกวนอู			
ศาลเจ้าตี่จูเอี๊ยะ			
โรงเจ			
3) ภูมิทัศน์พื้นที่ริมน้ำหรือท่าเรือ			
พื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำน้อย			ทิ้งร้าง
พิพิธภัณฑ์ท่าเรือพลังน้ำ			
ท่าเรือโดยสารในอดีต			
4) ขนมโบราณและวัฒนธรรมอาหาร			
ร้านขนมไทยทรงนิมิต			
ร้านขนมเกสรลำเจียกครุมาลี			
ร้านกาเจ้า ร้านกาแพโบราณ			
ร้านขนมไทยสูตรท้องถิ่นอื่นๆ			
5) สถาปัตยกรรมที่หลงเหลือจากการถูกไฟไหม้			
อาคารเจริญรัชต์			ทิ้งร้าง
อาคารไม้หน้าศาลเจ้า			ทิ้งร้าง
อาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเก่า			ทิ้งร้าง
อาคารต้นมะขามข้างทอง			

ที่มา ผู้วิจัย , 2568

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเภทมรดกชุมชน	สถานะมรดกชุมชน		หมายเหตุ
	คงอยู่	สูญหาย	
6) ประเพณีสำคัญในชุมชน			
ประเพณีไหว้หลวงพ่อบุญ (ช่วงตรุษจีน)			
ประเพณีแห่เจ้าที่กระจาด เดือน4			
ประเพณีสงกรานต์และเทศกาลอาหารและ ศิลปวัฒนธรรมไทย			
แห่เจ้าพ่อโรงทองเทศกาลกินเจ			
งานปุดอกปูแก้ว			

ที่มา ผู้วิจัย , 2568

4.2.1. ปฏิทินทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

การวิเคราะห์ปฏิทินทางวัฒนธรรมของ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีการพิจารณาจากมิติด้านประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ และเศรษฐกิจชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลาและกิจกรรมตลอดทั้งปี โดยมีองค์ประกอบหลักที่รวบรวมได้จากผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 4.3 สรุปองค์ประกอบของกิจกรรมในชุมชนตลอดทั้งปี

เทศกาล	กิจกรรม
ประเพณีไหว้หลวงพ่อบุญ(ช่วง ตรุษจีน) (ประมาณเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์)	กิจกรรม 1 : ไหว้เจ้า เดินขบวนแห่ การแสดงเชิดสิงโต ดนตรีจีนเป็นช่วงเวลาแห่งการรวมญาติและเสริมสิริมงคล จุดเด่นคือความร่วมมือของชุมชน การฟื้นฟูวัฒนธรรมจีน และการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น กิจกรรม 2 : ปิดทองและแห่หลวงพ่อบุญจากวัดนางในธัมมิ การามไปจนถึงภายในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
งานปุดอกปูแก้ว (มีนาคม)	กิจกรรม 1 : รำลึกถึงคุณงามความดี และเชิดชูเกียรติ ประวัติอันยิ่งใหญ่ของนายดอก นายทองแก้ว วีรชนผู้กล้า หาญแห่งแขวงเมืองวิเศษชัยชาญ กิจกรรม 2 : การแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการ จัดแสดงและขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของอำเภอวิเศษชัยชาญ อีกด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

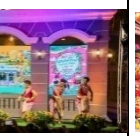

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

เทศกาล	กิจกรรม
ประเพณีไหว้หลวงพ่อบุญ(ช่วง ตรุษจีน) (ประมาณเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์)	กิจกรรม 1 : ไหว้เจ้า เดินขบวนแห่ การแสดงเชิดสิงโต ดนตรีจีนเป็นช่วงเวลาแห่งการรวมญาติและเสริมสิริมงคล จุดเด่นคือความร่วมมือของชุมชน การฟื้นฟูวัฒนธรรมจีน และการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น กิจกรรม 2 : ปิดทองและแห่หลวงพ่อบุญจากวัดนางในธัมม การามไปจนถึงภายในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง
งานไหว้เจ้า ทิ้งกระจาดเดือนสี่ (พฤษภาคม)	กิจกรรม 1 : ไหว้เจ้า เดินขบวนแห่ เจ้าพ่อกวนอู การแสดง เชิดสิงโต การแสดงงิ้ว กิจกรรม 2 : แจกจ่ายอาหารและของใช้จำเป็นให้แก่ผู้ยากไร้ และอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณไร้ญาติ ตามความเชื่อเรื่อง ความเมตตาและการไม่ลืมผู้ล่วงลับของชาวจีน
เทศกาลกินเจ (ประมาณเดือนกันยายน - ตุลาคม ตาม จันทรคติจีน)	กิจกรรม 1 : งดเว้นเนื้อสัตว์ สวดมนต์ ไหว้เจ้าแม่ทับทิม และจัดขบวนแห่ สะท้อนอัตลักษณ์จีนในชุมชน เน้นความ สะอาดบริสุทธิ์ทั้งกายและจิตใจ และสร้างความร่วมมือของ ชาวบ้านในการจัดงาน
งานประจำปีศาลเจ้าโรงทอง (อาจตรง กับช่วงเทศกาลกินเจหรือแยกต่างหาก)	กิจกรรม 1 : แห่เจ้าพ่อเจ้าแม่โรงทอง การแสดงงิ้ว การ ทำบุญตักบาตร แสดงถึงความศรัทธาและบทบาทศาลเจ้าที่ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน เสริมความสัมพันธ์ทาง สังคม และกระตุ้นเศรษฐกิจของตลาดชุมชน
งานประเพณีลอยกระทง (เดือนพฤศจิกายน)	กิจกรรม 1 : ประทวงกระทง การแสดงพื้นบ้าน การลอย กระทงในแม่น้ำน้อย สะท้อนความผูกพันของชุมชนกับ แม่น้ำ เป็นงานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและส่งเสริมเศรษฐกิจ ชุมชน

ที่มา ผู้วิจัย , 2568

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 ปฏิทินทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

เดือน	เทศกาล						
							
มกราคม	↑						
กุมภาพันธ์	↓						
มีนาคม		↑					
เมษายน			↑		↓		
พฤษภาคม					↓		
มิถุนายน							
กรกฎาคม							
สิงหาคม							
กันยายน					↑	↑	
ตุลาคม						↓	
พฤศจิกายน							↑
ธันวาคม							

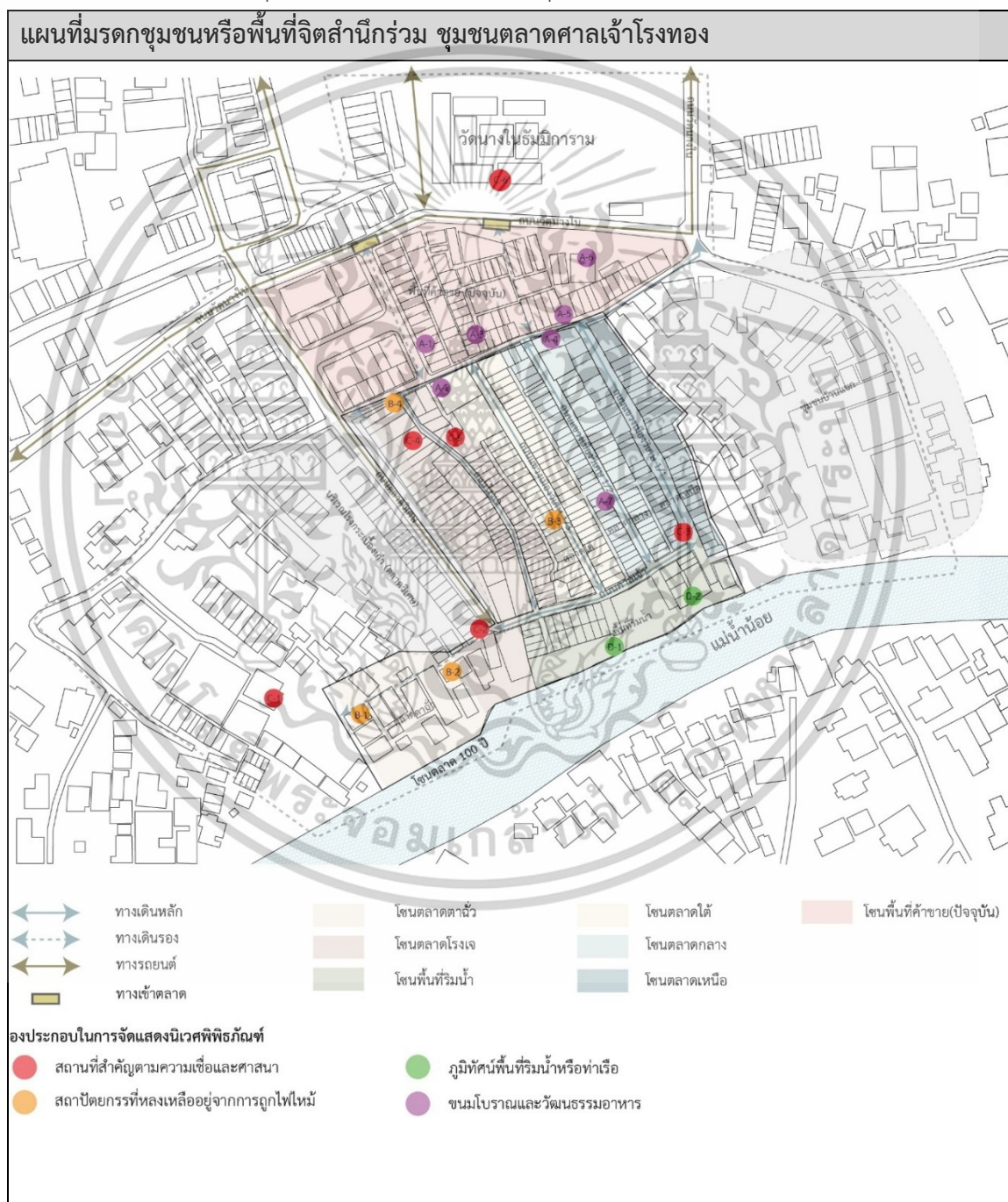
ที่มา ผู้วิจัย , 2568

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.2.2. แผนที่มรดกชุมชนของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

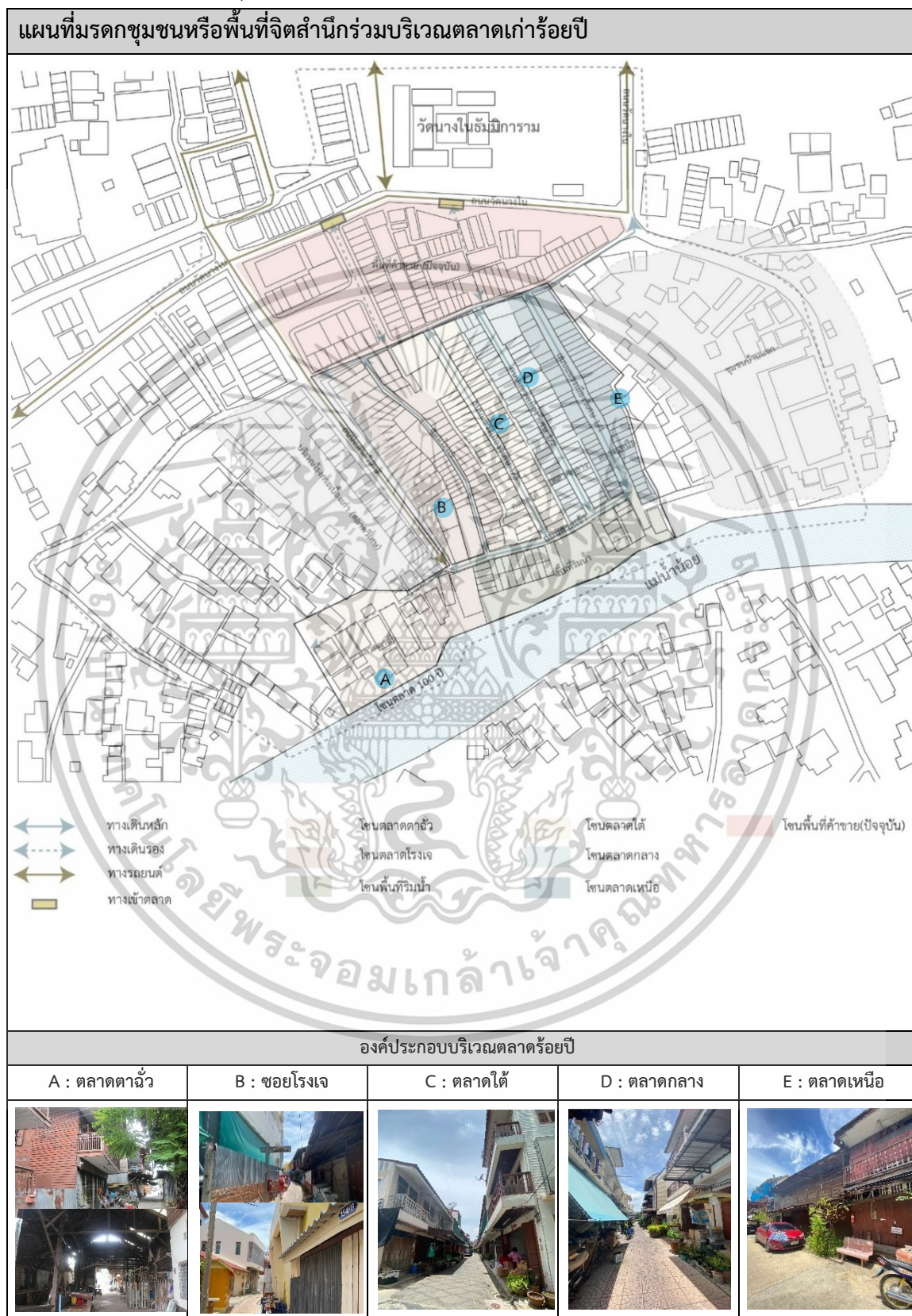
จากการศึกษารายละเอียดและการให้ความหมายของมรดกชุมชนตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ สามารถประมวลผลและวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อนำมาจัดทำเป็นแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.5 แผนที่มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วม ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

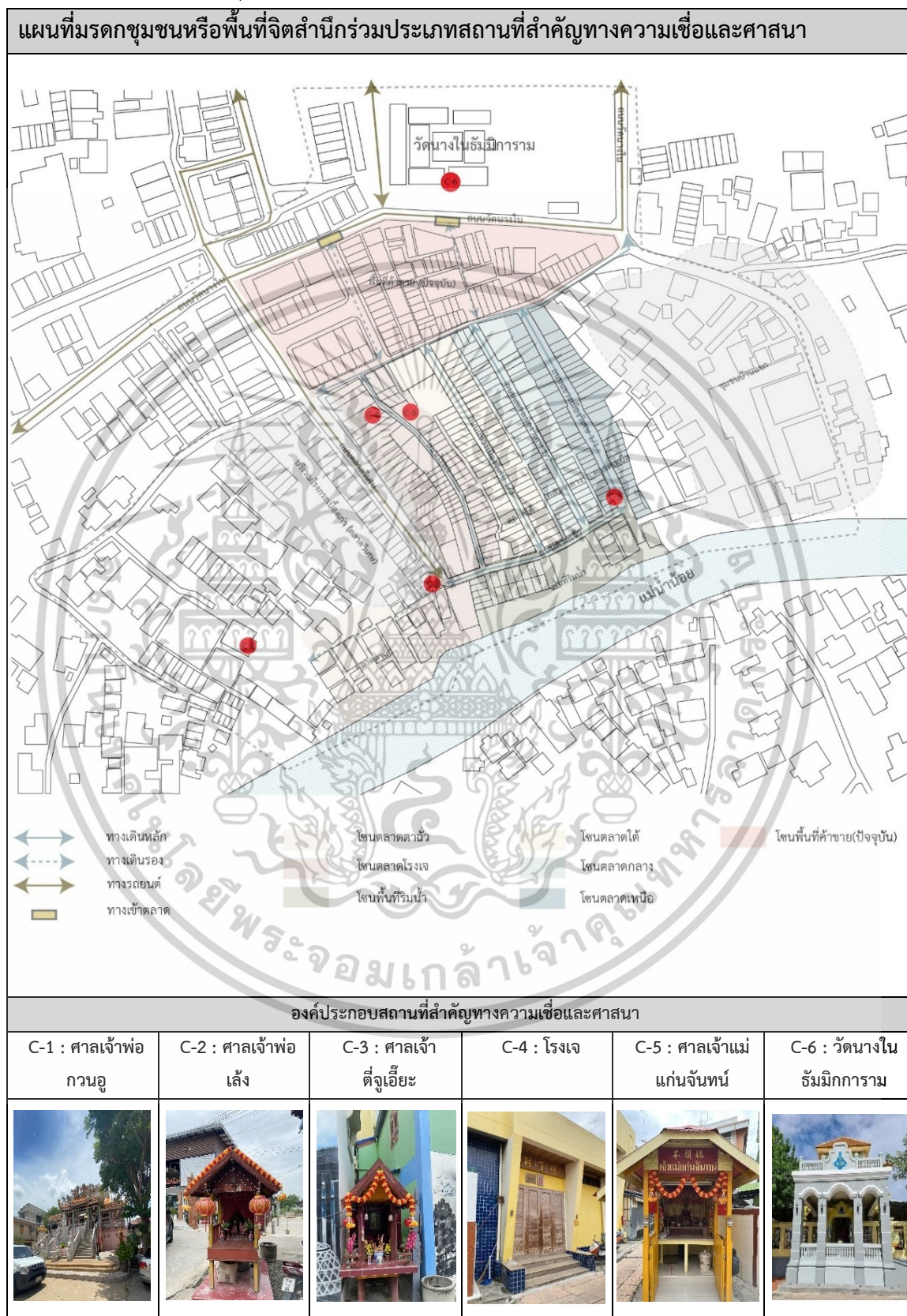
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.6 แผนที่มรดกชุมชนบริเวณตลาดเก่าร้อยปี

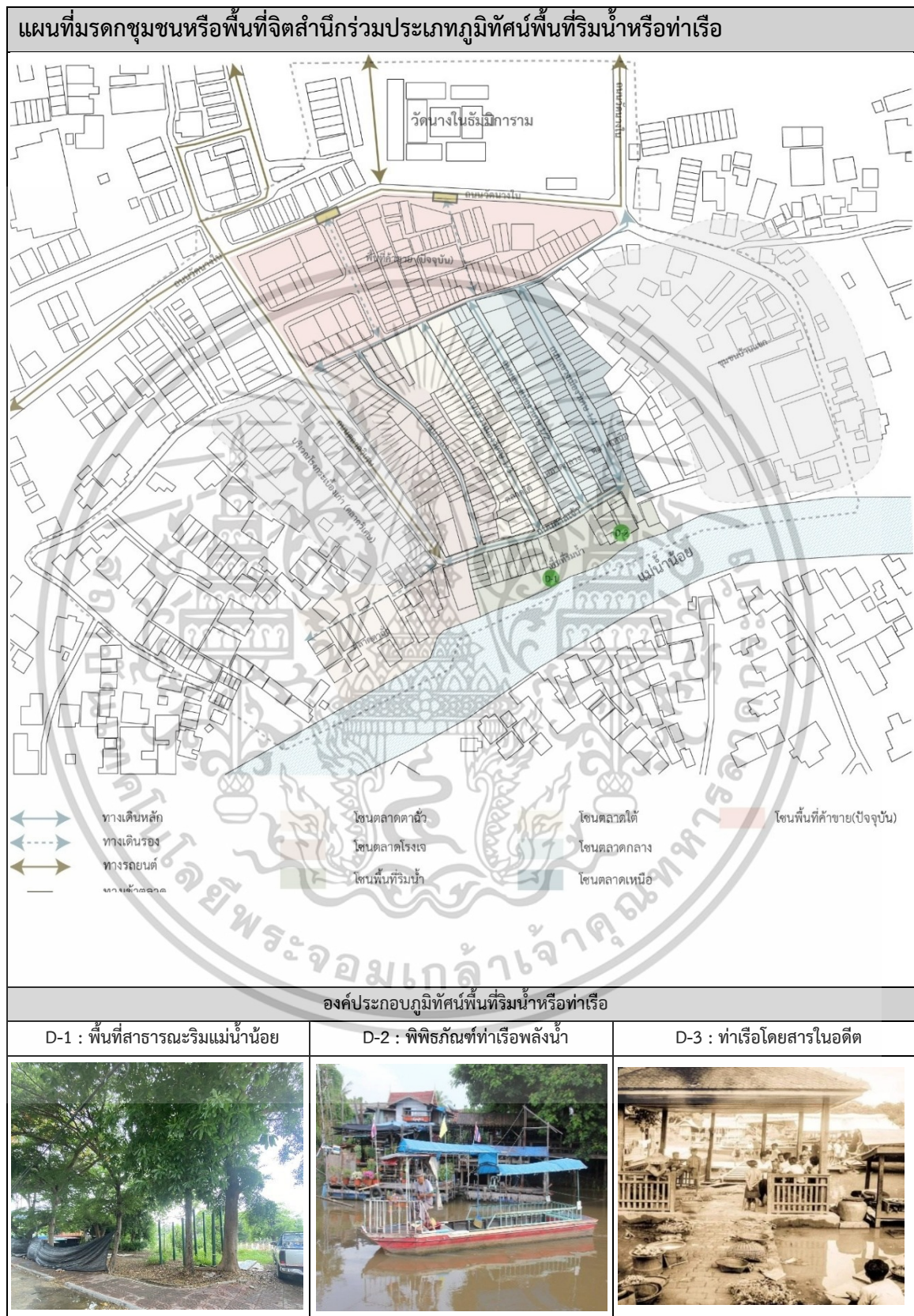
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.7 แผนที่มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.8 แผนที่มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทประเพณีภูมิทัศน์พื้นที่ริมน้ำหรือท่าเรือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.10 แผนที่มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถาปัตยกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.3. การให้ความหมายของพื้นที่จิตสำนึกร่วม

1) บริเวณตลาดเก่าร้อยปี

ตารางที่ 4.11 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม บริเวณตลาดเก่าร้อยปี

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมบริเวณตลาดเก่าร้อยปี					
ชื่อ : บริเวณตลาดเก่าร้อยปี	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
		✓	✓	✓	✓
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม, ภูมิปัญญา				
<p>รายละเอียด : ตลาดร้อยปีศาลเจ้าโรงทองเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญหลากหลายมิติ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม โดยสามารถวิเคราะห์ความสำคัญของตลาดแห่งนี้ได้ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ด้านประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ชุมชน ตลาดแห่งนี้เป็นแหล่งบอกเล่าเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยและไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาค้าขายตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 5 อาคารไม้โบราณตลอดแนวตลาดสะท้อนถึงรูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมที่หล่อหลอมขึ้นจากวัฒนธรรมผสมผสาน ทำให้ตลาดแห่งนี้เปรียบเสมือน "พิพิธภัณฑ์มีชีวิต" ซึ่งช่วยอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลาดแห่งนี้เป็นแหล่งรวมของขนมไทยและอาหารพื้นบ้านซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาการปรุงอาหารของชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ขนมเกสรลำเจียก ขนมลูกเต๋า และกาแฟโบราณร้านกาเจ้า สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นสินค้าทางกายภาพ แต่ยังแฝงไปด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของชุมชน ด้านสังคมและการมีส่วนร่วม ตลาดเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงผู้คนทุกวัยเข้าด้วยกัน ทั้งในบทบาทของผู้ค้า ชาวบ้านนักท่องเที่ยว และนักเรียน นักศึกษา ตลาดจึงทำหน้าที่เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ และส่งเสริมความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชุมชน ตลาดเก่าแก่ที่สุดเริ่มที่บริเวณตลาดตาฉั่ว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ยังหลงเหลือให้เห็นบริบทดั้งเดิมจากการถูกไฟไหม้ บริเวณซอยโรงเจและตลาดเหนือก็คงยังปรากฏลักษณะอาคารและร้านค้าแบบดั้งเดิมให้เห็นอยู่เนื่องจากเป็นจุดที่ไฟลุกลามไปถึงน้อยที่สุด 					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2) สถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา

ตารางที่ 4.12 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม วัดนางในธัมมิการาม

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา					
ชื่อ : วัดนางในธัมมิการาม	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
			✓	✓	
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
รายละเอียด :					
<p>1. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม วัดนางในธัมมิการามมีอายุยาวนานกว่า 170 ปี (ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2393) เป็นหนึ่งในวัดสำคัญในเขตอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญทางประวัติศาสตร์ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมในวัด รวมถึงพระพุทธรูปและเจดีย์ที่ยังคงหลงเหลือจากอดีต เป็นหลักฐานที่สะท้อนถึงรากเหง้าทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนในอดีตได้อย่างชัดเจน</p> <p>2. ความสำคัญทางศาสนาและจิตวิญญาณของชุมชน วัดนางในเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในพื้นที่ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา งานบุญประเพณี และกิจกรรมสืบสานพุทธศาสนา โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น ตรุษจีน สงกรานต์ หรือวันเข้าพรรษา ประชาชนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงจะมารวมตัวกันที่วัด ทำให้วัดทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางของศรัทธาและความสามัคคีของคนในท้องถิ่น</p> <p>3. บทบาทในการพัฒนาชุมชน ภายใต้การนำของ “หลวงพ่อกุ่ม ธัมมาราโม” วัดนางในได้มีบทบาทเชิงรุกในการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การสร้างโรงเรียนประชาบาล สะพาน และถนนในพื้นที่ ส่งผลให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเชิงกายภาพและสังคม ซึ่งสะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างวัดกับวิถีชีวิตของประชาชนอย่างแนบแน่น</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.13 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ศาลเจ้าพ่อเล้ง (เจ้าพ่อโรงกระเบื่อง)

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา					
ชื่อ : ศาลเจ้าพ่อเล้ง (เจ้าพ่อโรงกระเบื่อง)	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
				✓	
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : สิ่งเหนือธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
รายละเอียด :					
<p>1. รากเหง้าแห่งอุตสาหกรรมดั้งเดิมของชุมชน ชื่อของศาลเจ้านี้ว่า "ศาลเจ้าพ่อโรงกระเบื่อง" สะท้อนถึงความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยพื้นที่แห่งนี้เคยเป็นแหล่งผลิตกระเบื่องหรือเครื่องปั้นดินเผาในอดีต ศาลเจ้านี้จึงทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของอาชีพดั้งเดิม และเป็นสิ่งเตือนใจให้คนรุ่นหลังตระหนักถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า</p> <p>2. ศูนย์รวมความเชื่อและการเคารพบูชา ศาลเจ้าพ่อเล้งเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านในละแวกนั้นให้ความเคารพนับถือ มักจะมาขอพรด้านความมั่นคงในชีวิต การประกอบอาชีพ และความเจริญรุ่งเรือง เชื่อว่าท่านเป็น "ผู้คุ้มครอง" โรงกระเบื่องและผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องในอดีต</p> <p>3. ความเชื่อและจิตวิญญาณ ศาลเจ้าพ่อเล้งเป็นสถานที่ที่ชาวชุมชนให้ความเคารพศรัทธา โดยเชื่อว่า "เจ้าพ่อเล้ง" เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้ปกป้องรักษาดูแลชุมชน โดยเฉพาะในด้านโชคลาภ การค้าขาย ความปลอดภัย และสุขภาพ ชาวบ้านมักมากราบไหว้ขอพรหรืออบนบานในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น ก่อนเปิดกิจการ หรือในยามเผชิญปัญหาชีวิต</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.14 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ศาลเจ้าแม่แก่นจันทน์

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทประเภทสถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา					
ชื่อ : ศาลเจ้าแม่แก่นจันทน์	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
				✓	
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : สิ่งเหนือธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
รายละเอียด :					
<p>1. ศูนย์รวมศรัทธาและยึดเหนี่ยวจิตใจ ศาลเจ้าแม่แก่นจันทน์เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธาอย่างสูง โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงและแม่บ้านในชุมชน ซึ่งมักจะมาราบไหว้ขอพรในเรื่องสุขภาพ การงาน ความปลอดภัยในครอบครัว และความอุดมสมบูรณ์ในชีวิตเจ้าแม่แก่นจันทน์ได้รับการยกย่องในฐานะ “เทพผู้หญิง” ที่มีเมตตา ค้ำครองผู้คน และช่วยบันดาลให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ผู้เคารพนับถือ</p> <p>2. สะท้อนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-จีน แม้ว่าโดยรูปแบบแล้วศาลเจ้าแม่แก่นจันทน์จะมีลักษณะผสมผสานระหว่างความเชื่อของจีนและความเชื่อท้องถิ่นไทย แต่ก็สะท้อนถึงการปรับตัวและอยู่ร่วมกันของสองวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ซึ่งมีทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนและไทยพื้นถิ่นอาศัยอยู่ร่วมกันมานาน</p> <p>3. พื้นที่ประกอบพิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น ศาลเจ้าแม่แก่นจันทน์มักเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมในช่วงเวลาสำคัญ เช่น การทำบุญเสริมดวง สะเดาะเคราะห์ พิธีไหว้เจ้า หรือแม้กระทั่งกิจกรรมขอฝนในช่วงหน้าแล้ง เป็นบทบาทที่แสดงถึงการเชื่อมโยงของวิถีชีวิตคนในชุมชนกับธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์</p> <p>4. สร้างความสามัคคีของคนในชุมชน กิจกรรมร่วมกัน เช่น การจัดงานประจำปีของศาลเจ้าแม่แก่นจันทน์ (อาจมีงานไหว้ใหญ่หรือการแห่องค์เจ้า) เป็นโอกาสที่ชาวบ้านทุกช่วงวัยเข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียง ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างผู้คนในชุมชน และยังเป็นการสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.15 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ศาลเจ้าพ่อกวนอู

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา					
ชื่อ : ศาลเจ้าแม่แก่นจันทร์	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
		✓	✓	✓	
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : สิ่งเหนือธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
<p>รายละเอียด :</p> <p>ศาลเจ้าพ่อกวนอูในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ และมีความสำคัญทั้งในมิติทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และสังคม โดยสามารถอธิบายความสำคัญได้ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ศาลเจ้าพ่อกวนอู เป็นสถานที่ที่ชาวชุมชนมักเดินทางมาไหว้สักการะเพื่อขอพรด้านความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ และความยุติธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญที่กวนอู (เทพเจ้ากวนอู) เป็นตัวแทน นอกจากนี้ ยังมีการขนานศาลกล่าว และจัดพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคลในครอบครัวและกิจการ สะท้อนรากเหง้าทางวัฒนธรรมจีน การตั้งศาลเจ้าพ่อกวนอูแสดงให้เห็นถึงร่องรอยของการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง ซึ่งมีประวัติยาวนานกว่า 100 ปี ชาวจีนได้นำความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนาเข้ามา ซึ่งศาลเจ้าแห่งนี้ก็เป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของการสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ พื้นที่ประกอบพิธีกรรมและเทศกาล ศาลเจ้าแห่งนี้มักใช้เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลจีนสำคัญ เช่น เทศกาลไหว้เจ้า เทศกาลกินเจ หรือวันคล้ายวันเกิดเทพเจ้ากวนอู ซึ่งดึงดูดทุกคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวให้เข้ามามีส่วนร่วม สร้างความมีชีวิตชีวาและความสามัคคีในชุมชน แหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ศาลเจ้าพ่อกวนอูเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเชื่อทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมจีน และความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับวิถีชีวิตของชุมชนไทย-จีน 					

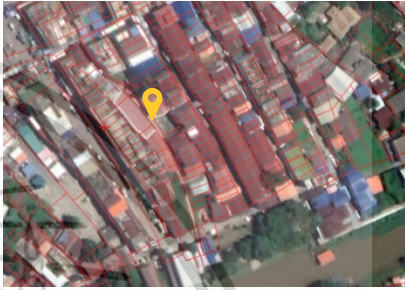
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.16 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ศาลเจ้าตี่จูเอี้ยะ

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา					
ชื่อ : ศาลเจ้าตี่จูเอี้ยะ	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
				✓	
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน		คงอยู่	✓	สูญหาย	
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม		ความเชื่อมโยงในมิติของคน : สิ่งเหนือธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม			
รายละเอียด :					
<p>1. ศูนย์กลางแห่งความเคารพในชีวิตประจำวัน แม้จะมีขนาดเล็กกว่าศาลเจ้าอื่น ๆ แต่ศาลเจ้าตี่จูเอี้ยะมีบทบาทใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของชาวบ้านมากที่สุด ผู้คนมักมากราบไหว้ทุกเช้า เพื่อขอให้กิจการค้าขายรุ่งเรือง อยู่เย็นเป็นสุข หรือขอให้เจรจาค้าขายราบรื่นจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่สร้างความมั่นใจและความสงบในชีวิตประจำวันของผู้คน</p> <p>2. มีบทบาทในเทศกาลและพิธีกรรมท้องถิ่น ในช่วงเทศกาลสำคัญของจีน เช่น ตรุษจีน หรือ สารทจีน รวมถึง เทศกาลไหว้เจ้าต่าง ๆ ชาวบ้านจะมีการทำความสะอาดศาล ไหว้เครื่องเซ่น และจุดธูปเทียนอย่างต่อเนื่องการไหว้ตี่จูเอี้ยะเป็นธรรมเนียมสำคัญที่ครอบครัวในตลาดศาลเจ้าโรงทองยังรักษาไว้ ช่วยสะท้อนถึงการสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น</p> <p>3. เป็นที่เคารพในฐานะเทพารักษ์ผู้คุ้มครองถิ่นฐาน ตี่จูเอี้ยะ หรือ “เทพเจ้าประจำดิน” เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนเคารพนับถือกันมาแต่โบราณ เชื่อว่าเป็นเทพที่คอยคุ้มครองบ้านเรือน ผืนแผ่นดิน และกิจการของผู้คนในพื้นที่ในบริบทของตลาดศาลเจ้าโรงทอง ตี่จูเอี้ยะจึงเปรียบเสมือนผู้ดูแลพื้นที่ชุมชนทั้งทางกายภาพและทางจิตวิญญาณ</p> <p>4. มีบทบาทในเทศกาลและพิธีกรรมท้องถิ่น ในช่วงเทศกาลสำคัญของจีน เช่น ตรุษจีน หรือ สารทจีน รวมถึง เทศกาลไหว้เจ้าต่าง ๆ ชาวบ้านจะมีการทำความสะอาดศาล ไหว้เครื่องเซ่น และจุดธูปเทียนอย่างต่อเนื่องการไหว้ตี่จูเอี้ยะเป็นธรรมเนียมสำคัญที่ครอบครัวในตลาดศาลเจ้าโรงทองยังรักษาไว้ ช่วยสะท้อนถึงการสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.17 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม โรงเรียน

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนา					
ชื่อ : โรงเรียน	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
				✓	
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน		คงอยู่	✓	สูญหาย	
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม		ความเชื่อมโยงในมิติของคน : สิ่งเหนือธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม			
รายละเอียด :					
<p>1.มิติศาสนาและจิตวิญญาณ โรงเรียนทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมตามแนวทางศาสนาเต๋าและพุทธมหายาน ซึ่งสะท้อนความศรัทธาในเทพเจ้าและหลักการเมตตา ความสงบ และการละเว้นจากการเบียดเบียน (อหิงสา) การกินเจจึงไม่ใช่เพียงการถือศีลอาหาร แต่เป็นการฝึกจิตและจริยธรรมตามหลักศาสนา</p> <p>2.มิตวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการดำรงและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ ผ่านภาษา การแต่งกาย พิธีกรรม และอาหารเจ เป็นกลไกที่ช่วยรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมในชุมชน3.เป็นที่เคารพในฐานะเทพารักษ์ผู้คุ้มครองถิ่นฐาน</p> <p>3.มิติชุมชนและสังคม โรงเรียนเป็นพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือและความสามัคคีในชุมชน ผ่านกิจกรรมกุศล งานประเพณี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างทุนทางสังคม (social capital) และส่งเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน</p> <p>4.การอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม โรงเรียนไม่ได้ดูแลโดยรัฐหรือองค์กรภายนอก หากแต่ชาวชุมชนเป็นผู้ดูแล รักษา และฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนิเวศพิพิธภณท์ที่เน้น การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ในฐานะ “เจ้าของวัฒนธรรม”</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) ภูมิทัศน์พื้นที่ริมน้ำหรือท่าเรือ

ตารางที่ 4.18 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม พื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำน้อย

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทภูมิทัศน์พื้นที่ริมน้ำหรือท่าเรือ					
ชื่อ : พื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำน้อย	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
		✓		✓	
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓ (ทั้งร้าง)	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
<p>รายละเอียด :</p> <p>1.รากฐานของการค้าและการคมนาคมในอดีต แม่น้ำน้อยเคยเป็นเส้นทางสัญจรหลักที่สำคัญในภูมิภาคอ่างทอง ชาวบ้านในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองเคยใช้แม่น้ำสายนี้เป็นเส้นทางในการเดินทาง ขนส่งสินค้า และค้าขายกับชุมชนต่าง ๆ โดยรอบท่าเรือริมแม่น้ำน้อย จึงเคยเป็นจุดศูนย์กลางของการค้าทางน้ำที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนในอดีต</p> <p>2.แหล่งทำมาหากินและวิถีชีวิตริมน้ำ พื้นที่ริมแม่น้ำน้อยเป็นที่ตั้งของเรือนแพ โรงสีเก่า และบ้านเรือนที่สร้างเรียงรายตามแนวตลิ่ง ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตริมน้ำที่อิงธรรมชาติ เช่น การจับปลา การหาปู การปลูกพืชริมน้ำ รวมถึงการใช้แม่น้ำเพื่ออุปโภคบริโภคภาพวิถีชีวิตเหล่านี้ยังคงปรากฏอยู่บางส่วนในปัจจุบัน และถือเป็น “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์</p> <p>3.พื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำน้อยในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีบทบาทในฐานะ พื้นที่คุณภาพของชีวิต พื้นที่ที่ตอบสนองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่หล่อหลอมวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนอย่างลึกซึ้ง ทั้งในระดับปัจเจกและส่วนรวม จึงควรได้รับการพัฒนาและอนุรักษ์ให้คงอยู่ในฐานะพื้นที่สาธารณะเพื่อการใช้ชีวิต อย่างแท้จริง นอกจากคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์แล้วพื้นที่ริมน้ำมักใช้เป็นที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ตลาดนัดชุมชน งานประเพณี ลอยกระทง หรือกิจกรรมศาสนา ซึ่งส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เป็นพื้นที่สร้าง ทุนทางสังคมผ่านการพบปะ แลกเปลี่ยน และร่วมมือกัน</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.19 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม พิพิธภัณฑสถานทำเรือพลังน้ำ

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทภูมิทัศน์พื้นที่ริมน้ำหรือท่าเรือ					
ชื่อ : พิพิธภัณฑสถานทำเรือพลังน้ำ	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
				✓	✓
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม, ภูมิปัญญา				
<p>รายละเอียด :</p> <p>ท่าเรือพลังน้ำในตลาดศาลเจ้าโรงทองเป็นตัวอย่างของ วัฒนธรรมเชิงวัฒนธรรม ที่เกิดจากการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีพื้นบ้าน และความรู้ร่วมสมัย โดยมีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ช่วยสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนา เป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟู “นิเวศวัฒนธรรม” ริมแม่น้ำที่หล่อหลอมวิถีชีวิตของชาวชุมชนมาอย่างยาวนาน</p> <p>1. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีพื้นบ้าน ท่าเรือพลังน้ำสะท้อนการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยอาศัยพลังงานจากกระแสน้ำ ซึ่งเป็นพลังงานหมุนเวียน ช่วยลดการพึ่งพาพลังงานไฟฟ้าจากภายนอก จึงถือเป็นตัวอย่างของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงเทคโนโลยี ที่ผสมผสานความรู้ดั้งเดิมกับนวัตกรรมชุมชน</p> <p>2. ด้านประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรม ในอดีตแม่น้ำน้อยเป็นเส้นทางสัญจรและคมนาคมหลักของตลาดศาลเจ้าโรงทอง ท่าเรือจึงมีบทบาทสำคัญในการขนส่งสินค้าและการเดินทางของผู้คน การพัฒนาให้ท่าเรือกลับมามีชีวิตอีกครั้งด้วยพลังน้ำ จึงเป็นการ ฟื้นฟูมรดกทางประวัติศาสตร์ ที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันในเชิงสัญลักษณ์และการใช้ประโยชน์จริง</p> <p>4. ด้านสังคมและความร่วมมือของชุมชน ท่าเรือพลังน้ำไม่เพียงเป็นโครงสร้างพื้นฐาน แต่ยังเป็น “จุดศูนย์รวม” ของกิจกรรมชุมชน เช่น งานประเพณี การโดยสารทางน้ำ หรือกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การออกแบบ พัฒนา และดูแลท่าเรือโดยคนในชุมชนเองสะท้อนรูปแบบของ การจัดการทรัพยากรร่วม ที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.20 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ท่าเรือโดยสารในอดีต

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทภูมิทัศน์พื้นที่ริมน้ำหรือท่าเรือ					
ชื่อ : ท่าเรือโดยสารในอดีต	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
				✓	✓
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่		สูญหาย	✓	
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม, ภูมิปัญญา				
<p>รายละเอียด :</p> <p>ท่าเรือโดยสารในอดีตของตลาดศาลเจ้าโรงทองเป็นองค์ประกอบสำคัญของ ภูมิโนเวศวัฒนธรรม ที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ของชุมชนริมแม่น้ำ ผ่านมิติของคมนาคม วิถีชีวิต เศรษฐกิจ และความทรงจำร่วมทางวัฒนธรรม จึงมีคุณค่าทั้งในแง่มรดกทางวัฒนธรรมและศักยภาพในการเป็นพื้นที่เรียนรู้และฟื้นฟูอัตลักษณ์ท้องถิ่นในอนาคต</p> <p>1. ด้านประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์มนุษย์ ท่าเรือโดยสารริมแม่น้ำน้อยเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการเชื่อมโยงตลาดศาลเจ้าโรงทองกับชุมชนโดยรอบ ผ่านเส้นทางสัญจรทางน้ำ ซึ่งเป็นระบบคมนาคมหลักในอดีต การมีท่าเรือจึงส่งเสริมให้พื้นที่นี้กลายเป็น จุดศูนย์กลางของการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาเมือง โดยสะท้อนรูปแบบการตั้งชุมชนริมแม่น้ำในภูมิภาคลุ่มน้ำภาคกลางของไทย</p> <p>2. ด้านเศรษฐกิจท้องถิ่นและการแลกเปลี่ยน ท่าเรือทำหน้าที่เป็นจุดรับ-ส่งสินค้าและผู้โดยสารระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตวิเศษชัยชาญและพื้นที่ใกล้เคียง ส่งเสริมการค้าขาย การเดินทางของพ่อค้า และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรในท้องถิ่น สร้างให้ตลาดศาลเจ้าโรงทองเป็นศูนย์กลางการค้าริมน้ำที่มีชีวิตชีวาในอดีต จึงถือเป็น โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่หล่อหลอมวิถีชีวิตและระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น</p> <p>3. ด้านการจัดการพื้นที่สาธารณะในชุมชน ท่าเรือไม่เพียงแต่เป็นจุดขึ้นลงเรือเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ชุมชน พบปะ และประกอบกิจกรรมทางสังคม เป็นพื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำ ที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและพื้นที่ จึงมีคุณค่าในฐานะพื้นที่สาธารณะที่สะท้อนระบบโครงสร้างทางสังคมและการใช้พื้นที่ร่วมกันของชุมชน</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4) ร้านขนมโบราณและวัฒนธรรมอาหาร

ตารางที่ 4.21 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ร้านขนมไทยทรงนิมิต

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทร้านขนมโบราณและภูมิปัญญาอาหาร					
ชื่อ : ร้านขนมไทยทรงนิมิต	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
					✓
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย		ตำแหน่ง			
 					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม, ภูมิปัญญา				
<p>รายละเอียด : ร้านขนมไทยทรงนิมิต อยู่คู่ตลาดศาลเจ้าโรงทองมากกว่า 40ปี และเป็นหนึ่งในร้านที่เหลือรอดจากเหตุการณ์เพลิงไหม้ ซึ่งมีคุณค่าในฐานะผู้สืบทอดและสร้างสรรค์มรดกวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ดั้งเดิม อัตลักษณ์ชุมชน และระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับฐานราก ทั้งยังมีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้และแรงบันดาลใจแก่คนรุ่นใหม่ จึงควรได้รับการสนับสนุนทั้งในเชิงการอนุรักษ์ การพัฒนา และการเผยแพร่</p> <p>1. ด้านมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนมไทยเป็นตัวแทนของ มรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งรวมถึงสูตรดั้งเดิม เทคนิคการทำ การเลือกวัตถุดิบในท้องถิ่น และการประดิษฐ์อย่างประณีต ร้านทรงนิมิตเป็นผู้สืบทอดความรู้ด้านการทำขนมไทยแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะในบริบทชุมชนไทยเชื้อสายจีนที่ปรับเปลี่ยนสูตรให้สอดคล้องกับรสนิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ถือเป็นการรักษาและส่งต่อ ความรู้ปฏิบัติ จากรุ่นสู่รุ่น</p> <p>2. ด้านวัฒนธรรมอาหารและอัตลักษณ์ชุมชน ร้านขนมไทยทรงนิมิตเป็นส่วนกลางที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอาหารของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อันสะท้อนถึงรสนิยม วิถีชีวิต และความเชื่อ เช่น การทำขนมในเทศกาลไหว้เจ้า งานบุญ หรือประเพณีท้องถิ่น ขนมไทยจึงมีบทบาทในการหล่อหลอม อัตลักษณ์ของชุมชนผ่านอาหาร และเป็นเครื่องมือในการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อผู้มาเยือน</p> <p>4. ด้านสังคมและการเรียนรู้ระหว่างรุ่น ร้านทรงนิมิตยังเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ทักษะการทำขนมไทยจากคนรุ่นก่อน เป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ข้ามรุ่น ที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมในรูปแบบที่ยังมีชีวิต</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.22 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ร้านขนมเกสรลำเจียกครุมาลี

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทร้านขนมโบราณและภูมิปัญญาอาหาร					
ชื่อ : ร้านขนมเกสรลำเจียกครุมาลี	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
				✓	
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
รายละเอียด :					
<p>ขนมเกสรลำเจียกในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองเป็นตัวอย่างสำคัญของมรดกภูมิปัญญาที่สะท้อนความงามทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ท้องถิ่น และการอนุรักษ์เชิงมีส่วนร่วม มีคุณค่าทั้งในเชิงศิลปะ วัฒนธรรม และการศึกษาชุมชน จึงควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระยะยาว</p> <p>1.ด้านอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชุมชน การที่ตลาดศาลเจ้าโรงทองยังคงมีผู้ผลิตขนมเกสรลำเจียกอยู่ ทำให้ขนมชนิดนี้กลายเป็น อัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน เป็นทั้งเครื่องยืนยันถึงความเชี่ยวชาญของคนในพื้นที่ และเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันได้อย่างมีความหมาย ขนมชนิดนี้จึงมีบทบาทในการสร้างความภาคภูมิใจร่วมในระดับท้องถิ่น</p> <p>2.ด้านมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ ขนมเกสรลำเจียกเป็นขนมที่ต้องใช้ทักษะและความประณีตสูงในกระบวนการ การที่ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองยังสามารถผลิตขนมชนิดนี้ได้ สะท้อนถึงการ อนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของมรดกวัฒนธรรมไทย</p> <p>3.ด้านการเรียนรู้และการอนุรักษ์เชิงมีส่วนร่วม ขนมเกสรลำเจียกสามารถใช้เป็น สื่อกลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในรูปแบบของการสาธิต ฝึกอบรม หรือเวิร์กช็อปสำหรับเยาวชนและนักท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ชุมชนมีบทบาทเชิงรุกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนเองผ่านการถ่ายทอดจริง ไม่ใช่เพียงการเก็บรักษาไว้เฉย ๆ</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.23 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ร้านกาเจ้า ร้านกาแพโบราณ

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทร้านขนมโบราณและภูมิปัญญาอาหาร					
ชื่อ : ร้านกาเจ้า ร้านกาแพโบราณ	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
					✓
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
<p>รายละเอียด :</p> <p>ร้านกาเจ้าเป็นร้านกาแพโบราณที่ตั้งอยู่ในตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีประวัติยาวนานกว่า 90 ปี ปัจจุบันดำเนินการโดยคุณสุจินต์ ต้นดีจรรยาโรจน์ เจ้าของร้านรุ่นที่ 3 ร้านยังคงใช้สูตรการชงกาแพแบบดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากรุ่นแรก โดยใช้ลูกกาแพและหน้าร้อนถ่ายไปมา เพื่อให้ได้รสชาติกลมกล่อมแบบโบราณ ความโดดเด่นของร้านอยู่ที่การรักษาบรรยากาศและวิธีการชงกาแพแบบโบราณ โดยการเสิร์ฟกาแพในกระป๋องนมที่ผูกเชือกฟางเป็นหูหิ้ว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของร้าน นอกจากนี้ ร้านยังเป็นจุดเช็คอินยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสบรรยากาศย้อนยุคและลิ้มรสกาแพโบราณที่หาทานได้ยากในปัจจุบัน</p> <p>1.มรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต</p> <p>การคงอยู่ของร้านกาแพโบราณกาเจ้า ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเมืองและธุรกิจสมัยใหม่ เป็นตัวอย่างของ มรดกวัฒนธรรมที่ยังมีชีวิต ซึ่งยังคงใช้งานและมีความหมายต่อผู้คนในปัจจุบัน ไม่ใช่เพียงการเก็บรักษาอดีต แต่เป็นการดำรงอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตร่วมสมัยอย่างกลมกลืน</p> <p>2. พื้นที่พบปะของชุมชน</p> <p>ร้านกาแพกาเจ้าทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะไม่เป็นทางการ ที่เปิดให้ผู้คนในชุมชนมาพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสาร และรักษาความสัมพันธ์ในแบบสังคมเครือญาติและเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะในชุมชนตลาดเก่าที่ความแน่นแฟ้นทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญ จึงสะท้อนบทบาทของร้านกาแพในฐานะพื้นที่ทางสังคม</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.24 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ร้านขนมไทยสูตรท้องถิ่นอื่นๆ

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทร้านขนมโบราณและภูมิปัญญาอาหาร					
ชื่อ : ร้านกาเจ้า ร้านกาแพโบราณ	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
					✓
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
รายละเอียด :					
<p>ร้านขนมไทยสูตรดั้งเดิมในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง มีคุณค่าและความสำคัญทางวัฒนธรรมในหลายมิติ ทั้งในด้านมรดกภูมิปัญญา อัตลักษณ์ท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน และเศรษฐกิจวัฒนธรรม</p> <p>1. ด้านมรดกภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ ขนมไทยสูตรดั้งเดิม เช่น ขนมเกสรลำเจียก ขนมทองเอก ขนมชั้น หรือขนมใส่ไส้ เป็นตัวแทนขององค์ความรู้ท้องถิ่นที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน การทำขนมเหล่านี้ต้องอาศัยทักษะ ความประณีต และความเข้าใจในวัตถุดิบและกระบวนการผลิต ซึ่งเป็นลักษณะของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ควรได้รับการอนุรักษ์และส่งต่อระหว่างรุ่น</p> <p>2. ด้านอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชุมชน ร้านขนมไทยที่ยังคงใช้สูตรดั้งเดิมเป็นสัญลักษณ์ของรากเหง้าทางวัฒนธรรม และสะท้อนความภาคภูมิใจของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง การคงอยู่ของขนมเหล่านี้ช่วยยืนยันถึงความเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน และแสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติเป็นภาษาทางวัฒนธรรมที่ส่งต่อความทรงจำร่วมในระดับชุมชน</p> <p>3. ด้านเศรษฐกิจวัฒนธรรม ขนมไทยดั้งเดิมสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ที่มีมูลค่าเพิ่มในตลาดปัจจุบัน โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นจุดขาย ทั้งในด้านรสชาติ ประวัติความเป็นมา และบรรจุภัณฑ์ สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวชุมชนหรือเทศกาลวัฒนธรรม เป็นรูปแบบหนึ่งของ เศรษฐกิจวัฒนธรรมแบบยั่งยืน</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5) สถาปัตยกรรมที่หลงเหลือจากการถูกไฟไหม้

ตารางที่ 4.25 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม อาคารเจริญรัชต์

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถาปัตยกรรมที่หลงเหลือจากการถูกไฟไหม้					
ชื่อ : อาคารเจริญรัชต์	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
			✓		✓
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
<p>รายละเอียด :</p> <p>อาคารไม้เจริญรัชต์ เดิมถูกใช้เป็นร้านค้าของชำ โดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผา เต่า ดินสอพอง โดยเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ยังหลงเหลือจากเหตุไฟไหม้ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองเพียงไม่กี่หลังที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ โดยยังปรากฏลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมที่เคยมีก่อนไฟไหม้ เช่น รูปแบบราวกันตก หน้าต่างฮวงก้อ และช่องลมบานประตู ซึ่งเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการอนุรักษ์เชิงมีส่วนร่วม และการพัฒนาเป็นพื้นที่เรียนรู้ภายใต้แนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑสถานอย่างยั่งยืน โดยอาคารเจริญรัชต์มีคุณค่าในหลากหลายด้าน เช่น</p> <p>1.คุณค่าทางประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วม</p> <p>อาคารที่ยังหลงเหลือหลังไฟไหม้เป็น หลักฐานทางกายภาพของประวัติศาสตร์ชุมชน ที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของตลาดในฐานะศูนย์กลางการค้า และเป็นพยานของอดีตที่ยังมีบทบาทในปัจจุบัน การคงอยู่ของอาคารเหล่านี้จึงช่วยรักษา ความทรงจำร่วมของชุมชน และเป็นจุดยึดโยงเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์</p> <p>2.คุณค่าด้านการอนุรักษ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>การคงสภาพอาคารไม้เหล่านี้ไว้ (แม้บางส่วนอาจชำรุด) ช่วยให้เห็นภูมิปัญญาในการก่อสร้าง เช่น การใช้ไม้ประกอบด้วยสลัก การเลือกทิศทางรับลม การระบายอากาศด้วยช่องลม รวมถึงระบบกันไฟแบบพื้นบ้าน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่แฝงอยู่ในสิ่งปลูกสร้างที่ควรค่าแก่การศึกษาต่อและส่งต่อ</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.26 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม อาคารไม้หน้าศาลเจ้า

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถาปัตยกรรมที่หลงเหลือจากการถูกไฟไหม้					
ชื่อ : อาคารไม้หน้าศาลเจ้า	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
			✓		
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
<p>รายละเอียด :</p> <p>อาคารไม้หน้าศาลเจ้า ปัจจุบันยังมีการใช้งานอยู่ในฐานะของที่อยู่อาศัย โดยไม่มีการใช้งานเกี่ยวกับการประกอบอาชีพค้าขาย โดยเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ยังหลงเหลือจากเหตุไฟไหม้ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองเพียงไม่กี่หลังในบริเวณตลาดค้าวัวก่อนถึงศาลเจ้าพ่อกวนอู ที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ โดยยังปรากฏลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมที่เคยมีก่อนไฟไหม้ เช่น รูปแบบราวกันตก หน้าต่างหวงก้อ และช่องลมบานประตู ซึ่งเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการอนุรักษ์เชิงมีส่วนร่วม และการพัฒนาเป็นพื้นที่เรียนรู้ภายใต้แนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์อย่างยั่งยืนได้ โดยอาคารเจริญรัชต์มีคุณค่าในหลากหลายด้าน เช่น</p> <p>1.คุณค่าทางประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วม</p> <p>อาคารที่ยังหลงเหลือหลังไฟไหม้เป็น หลักฐานทางกายภาพของประวัติศาสตร์ชุมชน ที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของตลาดในฐานะศูนย์กลางการค้า และเป็นพยานของอดีตที่ยังมีบทบาทในปัจจุบัน การคงอยู่ของอาคารเหล่านี้จึงช่วยรักษา ความทรงจำร่วมของชุมชน และเป็นจุดยึดโยงเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์</p> <p>2.คุณค่าด้านการอนุรักษ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>การคงสภาพอาคารไม้เหล่านี้ไว้ (แม้บางส่วนอาจชำรุด) ช่วยให้เห็นภูมิปัญญาในการก่อสร้าง เช่น การใช้ไม้ประกอบด้วยสลัก การเลือกทิศทางรับลม การระบายอากาศด้วยช่องลม รวมถึงระบบกันไฟแบบพื้นบ้าน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่แฝงอยู่ในสิ่งปลูกสร้างที่ควรค่าแก่การศึกษาต่อและส่งต่อ</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.27 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม อาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเก่า

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถาปัตยกรรมที่หลงเหลือจากการถูกไฟไหม้					
ชื่อ : อาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเก่า	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
			✓		
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
<p>รายละเอียด :</p> <p>อาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนเก่า ในอดีตเคยเป็นจุดจัดแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญในอดีต รวมถึงบุคคลสำคัญในชุมชนให้ผู้เยี่ยมชมได้ศึกษา ซึ่งปัจจุบันถูกทิ้งร้างและขาดการใช้งานเป็นระยะเวลาหลายปีทำให้เกิดสภาพที่ทรุดโทรมแต่ก็ยังคงเห็นเค้าโครงของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในชุมชนอยู่ โดยยังปรากฏลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมที่เคยมีก่อนไฟไหม้ เช่น รูปแบบราวกันตก หน้าต่างวงกบ และช่องลมบานประตู ซึ่งเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการอนุรักษ์เชิงมีส่วนร่วม และการพัฒนาเป็นพื้นที่เรียนรู้ภายใต้แนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์อย่างยั่งยืนได้ โดยอาคารเจริญรัชต์มีคุณค่าในหลากหลายด้าน เช่น</p> <p>1.คุณค่าทางประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วม</p> <p>อาคารที่ยังหลงเหลือหลังไฟไหม้เป็น หลักฐานทางกายภาพของประวัติศาสตร์ชุมชน ที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของตลาดในฐานะศูนย์กลางการค้า และเป็นพยานของอดีตที่ยังมีบทบาทในปัจจุบัน การคงอยู่ของอาคารเหล่านี้จึงช่วยรักษา ความทรงจำร่วมของชุมชน และเป็นจุดยึดโยงเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์</p> <p>2.คุณค่าด้านการอนุรักษ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>การคงสภาพอาคารไม้เหล่านี้ไว้ (แม้บางส่วนอาจชำรุด) ช่วยให้เห็นภูมิปัญญาในการก่อสร้าง เช่น การใช้ไม้ประกอบด้วยสลัก การเลือกทิศทางรับลม การระบายอากาศด้วยช่องลม รวมถึงระบบกันไฟแบบพื้นบ้าน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่แฝงอยู่ในสิ่งปลูกสร้างที่ควรค่าแก่การศึกษาต่อและส่งต่อ</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.28 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม อาคารต้นมะขามข้างทอง

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทสถาปัตยกรรมที่หลงเหลือจากการถูกไฟไหม้					
ชื่อ : อาคารต้นมะขามข้างทอง	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
			✓		
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย			ตำแหน่ง		
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
<p>รายละเอียด :</p> <p>ร้านต้นมะขามข้างทอง นับเป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ทั้งในมิติประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสามารถอธิบายคุณค่าและความสำคัญได้ดังนี้</p> <p>1.คุณค่าทางประวัติศาสตร์</p> <p>ร้านต้นมะขามข้างทองมีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 110 ปี นับตั้งแต่ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2443 ซึ่งสะท้อนถึงการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของชุมชนในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ตอนปลาย โดยเฉพาะในฐานะกิจการที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อย ซึ่งเคยเป็นเส้นทางคมนาคมและการค้าสำคัญของอำเภอวิเศษชัยชาญ การดำรงอยู่ของร้านจึงเปรียบเสมือนหลักฐานมีชีวิตของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น</p> <p>2.คุณค่าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา</p> <p>การสืบทอดองค์ความรู้และเทคนิคงานช่างทองจากรุ่นสู่รุ่นภายในครอบครัวตลอด 4 ชั่วอายุคน ถือเป็นภาระอันยิ่งใหญ่ซึ่งภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนในด้านหัตถกรรมทองคำ ซึ่งมีความโดดเด่นด้านรูปแบบ เทคนิค และความประณีตที่แตกต่างจากการผลิตเชิงอุตสาหกรรมในปัจจุบัน กระบวนการทำงานที่ใช้แรงงานฝีมือ เช่น การตี การหลอม การสลัก ลวดลาย ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ควรได้รับการอนุรักษ์</p> <p>3.คุณค่าทางสังคมและอัตลักษณ์ชุมชน</p> <p>ร้านต้นมะขามข้างทองเปรียบเสมือนจุดหมายทางความทรงจำของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง เพราะมีรากฐานเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน และความภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น การรักษาร้านต้นมะขามเดิมภายในอาคารร้านเป็นการยืนยันถึงความผูกพันระหว่างสถานที่กับเรื่องเล่าของชุมชน ซึ่งช่วยหล่อหลอมความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันอีกด้วย</p>					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6) วัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในชุมชน

ตารางที่ 4.29 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ประเพณีไหว้หลวงพ่อบุญ

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในชุมชน					
ชื่อ : ประเพณีไหว้หลวงพ่อบุญ (ช่วง ตรุษจีน)	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
				✓	✓
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย					
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม , สิ่งเหนือ ธรรมชาติ				
รายละเอียด :					
<p>เป็นอีก 1 งานประเพณีของท้องถิ่นของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อ.วิเศษชัยชาญ จ.อ่างทอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันสืบทอดงานเพณีไหว้สักการะ หลวงพ่อบุญ วัดนางในฉิมมิการาม พระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังของจังหวัดอ่างทองที่มีผู้เคารพศรัทธา กราบไหว้บูชา และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนในพื้นที่ เป็นเวลายาวนาน โดยงานจะจัดขึ้นในช่วงต้นปี ประมาณปลายเดือนมกราคม ถึง ประมาณกุมภาพันธ์ของทุกปี โดยในพิธีจะมีการปิดทองและแห่หลวงพ่อบุญจากวัดนางในฉิมมิการามไปจนถึงภายในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อีกทั้ง ยังมีของดีขนมไทยโบราณของไทยในท้องถิ่น ขนมมงคลต่างๆ มากมายหลายอย่าง ที่มีอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่น อาทิเช่น ขนมเกสรลำเจียก ดอกจอก ขนมหม้อตาล และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งนับวันจะมีคนรู้จักกันน้อยและไม่มีคนสืบทอด ทั้งนี้โดยหวังให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักตลาดที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานและได้ชิมขนมโบราณ อาหารพื้นบ้านที่หารับประทานได้ยาก จึงควรมีการอนุรักษ์และสืบสานไว้ให้กับเยาวชนได้เรียนรู้ ขั้นตอน วิธีการและกระบวนการทำขนมไว้ให้อยู่เคียงคู่ท้องถิ่นจนถึงรุ่นหลัง รวมทั้งจะก่อให้เกิดรายได้สร้างเศรษฐกิจให้กับพ่อค้าแม่ค้า ในตลาดศาลเจ้าโรงทองต่อไป</p>					
วันที่จัดกิจกรรม	จัดภายในช่วงเวลาปลายเดือน มกราคม – ต้นเดือนกุมภาพันธ์ ของทุกปี (เปลี่ยนตามปฏิทินจีน)				

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.30 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ประเพณีแห่เจ้าที่กระจาด เดือน4

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในชุมชน					
ชื่อ : ประเพณีแห่เจ้าที่กระจาด เดือน4	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
				✓	✓
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย					
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม , สิ่งเหนือ ธรรมชาติ				
รายละเอียด :					
<p>ประเพณี แห่เจ้าและทิ้งกระจาดในเดือน 4 ของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีรากฐานมาจากความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 โดยกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนและแต้จิ๋วซึ่งอพยพมาค้าขาย ร่วมกันสร้างศาลเจ้าขึ้นริมแม่น้ำน้อยเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อขอพร ขจัดเคราะห์ และแสดงความกตัญญูต่อดวงวิญญาณบรรพบุรุษและผู้ไร้ญาติ ประเพณีนี้จึงถือกำเนิดขึ้นควบคู่กับศาลเจ้าหลักในชุมชน ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อกวนอู ซึ่งได้รับการนับถืออย่างกว้างขวาง และกลายเป็นศูนย์กลางความศรัทธาของทั้งชาวตลาดและชาวบ้านโดยรอบ</p> <p>ประเพณีในอดีต งานแห่เจ้าเริ่มต้นจากการอัญเชิญองค์เจ้าพ่อเจ้าแม่ออกจากศาลเจ้าประทับบน เกี้ยวแห่ เดินขบวนรอบตลาดพร้อมเครื่องเช่น ไห้ว ขบวนกลองยาว และผู้ร่วมขบวนที่สวมใส่ชุดจีนโบราณ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและขอพรให้เกิดความสงบสุขในชุมชน</p> <p>พิธีทิ้งกระจาด เดิมมีจุดมุ่งหมายเพื่อแจกจ่ายอาหารและของใช้จำเป็นให้แก่ผู้ยากไร้ และอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณไร้ญาติ ตามความเชื่อเรื่องความเมตตาและการไม่ลืมผู้ล่วงลับของชาวจีน โดยจะมีการเผากระดาษเงินกระดาษทอง จัดโรงทาน และมีการแสดงงิ้วหรือมหรสพเพื่อบูชาเทพเจ้า</p>					
วันที่จัดกิจกรรม	จัดภายในช่วงเวลาต้นเดือนเมษายน-พฤษภาคม (ตามปฏิทินจีน)				

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.31 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม ประเพณีสงกรานต์และเทศกาล
อาหารและศิลปวัฒนธรรมไทย

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในชุมชน					
ชื่อ : ประเพณีสงกรานต์และเทศกาล อาหารและศิลปวัฒนธรรมไทย	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
			✓	✓	
กรณีที่มีมรดกชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย					
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : ธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม , สิ่งเหนือ ธรรมชาติ				
รายละเอียด :					
<p>วัดนางในอัมมิกการามเป็นวัดเก่าแก่ริมแม่น้ำน้อย ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตแบบไทยดั้งเดิม ผสมผสานระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน ประเพณีสงกรานต์ที่จัดขึ้นประจำทุกปีที่วัดแห่งนี้ จึงมีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนความเป็นชุมชนชนบทภาคกลางอย่างเด่นชัด โดยมักมีการทำบุญ สรงน้ำพระ อีกทั้งในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองที่มีความแน่นแฟ้นกันตั้งเครือข่ายดี จึงมีความผูกพันและการแสดงความเคารพผู้ใหญ่ โดยการรดน้ำดำหัวเป็นกิจกรรมสำคัญในเทศกาล นอกจากนี้ในช่วงสงกรานต์ของทุกปี ชุมชนจะมีการจัดการเทศกาลอาหารและศิลปวัฒนธรรมไทยร่วมด้วยซึ่งจะเต็มไปด้วยความสนุกสนานรื่นเริง และยังมีกิจกรรมอีกมากมายตลอดทั้งเดือนเมษายน ซึ่งทุกกิจกรรมล้วนสร้างสรรคจากต้นทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดอ่างทอง โดยในช่วงกลางคืนมักมีการจัดกิจกรรม การแสดงและการจัดแสดงสินค้าท้องถิ่นรวมถึงขนมท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของชุมชนอีกด้วย</p>					
วันที่จัดกิจกรรม	จัดภายในช่วงเวลาวันที่11-14 เมษายน				

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.32 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม แห่งเจ้าพ่อโรงทองเทศกาลกีนเจ

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในชุมชน					
ชื่อ : แห่งเจ้าพ่อโรงทองเทศกาลกีนเจ	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม ประเพณี	ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่สำคัญ ทางความเชื่อ
				✓	✓
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึก ร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : สิ่งเหนือธรรมชาติ , ประเพณีวัฒนธรรม				
<p>รายละเอียด :</p> <p>เทศกาลกีนเจในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะ ประเพณีสำคัญที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งสืบทอดกันมายาวนานหลายชั่วอายุคน โดยชุมชนแห่งนี้มีศาลเจ้าจีนเป็นศูนย์กลางความศรัทธา อาทิ ศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่โรงทอง ซึ่งเป็นสถานที่หลักในการประกอบพิธีกีนเจและพิธีกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยลักษณะสำคัญของเทศกาลกีนเจในชุมชน ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การจัดพิธีกรรมที่ศาลเจ้า ในช่วงเทศกาลกีนเจ (ประมาณช่วงเดือน 9 ตามปฏิทินจีน) ชาวชุมชนจะร่วมกันจัดพิธีกรรมอัญเชิญเทพเจ้า เพื่อขอพรให้ชุมชนร่มเย็น ปราศจากโรคภัย รวมถึงจัดโต๊ะบูชาเทพเจ้าด้วยอาหารเจอย่างพิถีพิถัน มีการจุดธูปเทียนและแขวนธงสีเหลืองตามบ้านและร้านค้า เพื่อแสดงเจตจำนงในการละเว้นเนื้อสัตว์และปฏิบัติธรรมในช่วงเวลาดังกล่าว 2.การจัดโรงเจและโรงทานอาหารเจ จุดเด่นของเทศกาลในชุมชนนี้คือ โรงเจชั่วคราว ซึ่งจัดขึ้นที่ศาลเจ้า เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาและแจกจ่ายอาหารเจให้กับประชาชนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย โดยมีจิตอาสาในชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุและแม่ค้าในตลาด ร่วมกันประกอบอาหารด้วยความตั้งใจเพื่อแสดงถึงเมตตาและการลดละจากกิเลส 3.ช่วงเทศกาลเจจะมีการแห่เจ้าพ่อโรงทองร่วมด้วยหรืออาจจะจัดแยกในบางครั้ง โดยจะมีการแสดงความเคารพบูชา การแห่เจ้า ล่อแก้ว ขบวนแตงวง ขบวนมังกร และกิจกรรมวัฒนธรรมเงินหลากหลายยังคงมีอยู่ และจัดเป็นประจำทุกปี 					
วันที่จัดกิจกรรม	จัดภายในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม (ขึ้นอยู่กับปฏิทินจีน)				

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.33 มรดกชุมชนและการให้ความหมายพื้นที่จิตสำนึกร่วม งานปุดอกปูแก้ว

มรดกชุมชนหรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมประเภทวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในชุมชน					
ชื่อ : งานปุดอกปูแก้ว	ภูมิทัศน์	สถาปัตยกรรม	วัฒนธรรม	ภูมิปัญญา	สถานที่สำคัญ
		ม	ประเพณี	ท้องถิ่น	ทางความเชื่อ
			✓	✓	
กรณีที่มีมรดกร่วมชุมชนหรือจิตวิญญาณท้องถิ่นเป็นเชิงสถานที่					
รูปถ่าย					
					
สถานะของมรดกชุมชน	คงอยู่	✓	สูญหาย		
คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จิตสำนึกร่วม	ความเชื่อมโยงในมิติของคน : สิ่งเหนือธรรมชาติ, ประเพณีวัฒนธรรม				
รายละเอียด :					
<p>งานปุดอกปูแก้วเป็นงานประจำปีที่จัดงานรำลึกวีรชนแขวงเมืองวิเศษชัยชาญ ถือเป็นหนึ่งในงานสำคัญของจังหวัดอ่างทองที่ทุกภาคส่วนของอำเภอวิเศษชัยชาญได้ร่วมกันจัดขึ้น เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดี และเชิดชูเกียรติประวัติอันยิ่งใหญ่ของนายดอก นายทองแก้ว วีรชนผู้กล้าหาญแห่งแขวงเมืองวิเศษชัยชาญ จนได้รับการจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ชาติไทย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดอ่างทองด้วย ถึงแม้ว่างานนี้จะไม่ได้ถูกจัดภายในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองโดยตรง แต่ปุดอกปูแก้วก็เป็นที่เคารพนับถือของผู้คนในชุมชนอยู่มาก โดยภายในงานนอกจากจะจัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงวีรชนผู้กล้าหาญของอ่างทองแล้ว ยังมีการจัดแสดง แสง สี เสียง ซึ่งเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังมีกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการจัดแสดงและขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของอำเภอวิเศษชัยชาญอีกด้วย</p>					
วันที่จัดกิจกรรม	จัดภายในช่วงปลายเดือนมีนาคม				

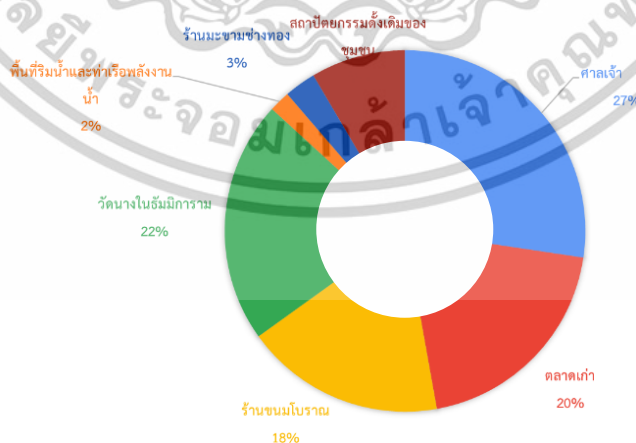
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.4. การกำหนดพื้นที่นิเวศพิพิธภัณฑ์อย่างมีส่วนร่วม

นิเวศพิพิธภัณฑ์ไม่ใช่เพียงการจัดแสดงวัตถุในพื้นที่เปิดหรือปิดเท่านั้น แต่คือการทำให้อุคนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวและเป็นเจ้าของมรดกนั้นอย่างแท้จริง ดังนั้น พื้นที่ใดก็ตามที่มีความเป็นพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกของชุมชน จึงเหมาะกับการเป็นองค์ประกอบหรือแกนกลางของนิเวศพิพิธภัณฑ์

4.4.1 ผลการเก็บข้อมูลการกำหนดพื้นที่พิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของชุมชนในการคัดเลือกมรดกท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชน พบว่า ชุมชนมีความตระหนักและให้ความสำคัญต่อสถานที่และองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และความเชื่อของท้องถิ่นอย่างหลากหลาย โดยสถานที่ที่ได้รับการคัดเลือกมากที่สุด ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อกวนอูและศาลเจ้าอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 27 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทในฐานะศูนย์รวมจิตใจและความศรัทธาของชาวบ้าน ตามมาด้วย วัดนางในธัมมิการาม ร้อยละ 22 และบริเวณตลาดเก่าร้อยปี ร้อยละ 20 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างศาสนา เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน นอกจากนี้ ร้านขนมโบราณ ได้รับการเลือกในสัดส่วนร้อยละ 18 โดยมีคุณค่าในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการบริโภคที่สืบทอดมาแต่โบราณ ขณะที่สถาปัตยกรรมดั้งเดิมของชุมชน มีสัดส่วนร้อยละ 6 แสดงถึงความห่วงแหนต่อเอกลักษณ์ทางกายภาพของชุมชน ส่วน ร้านมะขามช่างทอง และ พื้นที่ริมน้ำและท่าเรือพลังงานน้ำ ได้รับการเลือกในสัดส่วนร้อยละ 3 และ 2 ตามลำดับ ซึ่งแม้จะมีสัดส่วนน้อย แต่ก็มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน

ภาพที่ 4.15 สัดส่วนการกำหนดมรดกชุมชนเพื่อเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์

ที่มา ผู้วิจัย, 2568

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากผลการสำรวจดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของคุณค่าที่ชุมชนให้ความสำคัญ และชี้ให้เห็นว่า การกำหนดพื้นที่พิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชนควรยึดหลักการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยเน้นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้ให้ข้อมูล การเรียนรู้ร่วมกัน และการคำนึงถึงจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาให้สถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้คงอยู่เป็นมรดกของชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

4.4.2 ความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนกับแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์

แนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์ (Ecomuseum) มุ่งเน้นให้พื้นที่จริงของชุมชนทำหน้าที่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับ มรดกชุมชน และ พื้นที่จิตสำนึกร่วม ซึ่งประกอบด้วยทั้ง สิ่งปลูกสร้าง วิถีชีวิต ประเพณี และความทรงจำร่วมของผู้คนในพื้นที่นั้นๆ ความเชื่อมโยงในกรณีของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง สามารถอธิบายได้ใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) การใช้พื้นที่จริงเป็นพื้นที่เรียนรู้ โดยพื้นที่ต่างๆ ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง เช่น ศาลเจ้าพ่อกวนอู ศาลเจ้าแม่แก่นจันทร์ โรงเจ รวมถึงศาลเจ้าอื่นๆ ท่าเรือริมแม่น้ำน้อย อาคารไม้เก่าที่หลงเหลือจากเหตุการณ์เพลิงไหม้ ร้านขนมไทย และร้านกาแฟโบราณ ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบกิจกรรมประจำวันเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมฝังอยู่ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ทำหน้าที่คล้ายกับนิทรรศการเปิด ที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงผ่านการสัมผัส บทสนทนา และเรื่องเล่าจากคนในท้องถิ่น

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดเรื่องราวและดูแลรักษา โดยในนิเวศพิพิธภัณฑ์ บทบาทของภัณฑารักษ์ไม่จำกัดอยู่เพียงผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก แต่กลับเปิดกว้างให้คนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวของตนเอง ผ่านการเล่าประวัติของสถานที่ วิถีชีวิต หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในตลาดศาลเจ้าโรงทอง คนในชุมชนมีบทบาทในการดูแลรักษาพื้นที่ที่สำคัญ เช่น การดูแลศาลเจ้า การรักษาสูตรขนมดั้งเดิม การเล่าความหลังของท่าเรือ และการจัดกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3) ความสามารถในการเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตที่ไม่ต้องพึ่งโครงสร้างตายตัว โดยแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์ยกเลิกข้อจำกัดของพิพิธภัณฑ์แบบดั้งเดิมที่ต้องมีอาคารจัดแสดง มีตู้โชว์ หรือระบบจัดการเฉพาะทาง เพราะชุมชนเองสามารถทำหน้าที่เป็นพิพิธภัณฑ์เองได้ หากมีการรักษาความทรงจำ วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมไว้อย่างมีชีวิต ตลาดศาลเจ้าโรงทองจึงสามารถถูกมองว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตที่ทุกองค์ประกอบล้วนมีความหมาย เช่น ร้านขนมไทยที่ยังทำด้วยสูตรโบราณที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และท่าเรือที่สะท้อนการคมนาคมในอดีต รวมถึงอาคารไม้ที่หลงเหลือจาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เหตุการณ์เพลิงไหม้ ซึ่งกลายเป็นหลักฐานทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ โดยทั้งหมดนี้ช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมโดยไม่ต้องสร้างอาคารหรือโครงสร้างถาวรใดเพิ่มเติม

กล่าวโดยสรุปคือ ในการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่จิตสำนึกร่วม หรือมรดกชุมชนของตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง กับแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑน์นั้นแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการใช้พื้นที่จริง ผู้คน และเรื่องเล่ารวมถึงประสบการณ์ เพื่อการสร้างระบบการเรียนรู้ที่มีชีวิตและมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของนิเวศพิพิธภัณฑน์ในฐานะเครื่องมือพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

4.4.3 ศักยภาพและความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑน์

ตารางที่ 4.34 ศักยภาพและความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑน์

ศักยภาพความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑน์		
พื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชน	ศักยภาพและความเชื่อมโยง	รายละเอียด
1. ศาลเจ้าพ่อกวนอู และศาลเจ้าอื่นๆ ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง	1.1. พื้นที่จริงที่มีความหมายทางวัฒนธรรม	ศาลเจ้าพ่อกวนอู รวมถึงศาลเจ้าอื่นๆ ในชุมชนที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อแบบจีน เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในบริบทจริงของชุมชน ไม่ได้ถูกตัดขาดหรือทำหน้าที่เพียงการจัดแสดงเชิงสัญลักษณ์ แต่เป็นสถานที่ที่ยังคงใช้ในการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อ และการรวมกลุ่มของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑน์ที่เน้นการใช้พื้นที่จริง และเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประสบการณ์และมีความหมายในเชิงสังคมวัฒนธรรม
	1.2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	การบริหารจัดการศาลเจ้าโดยคณะกรรมการและสมาชิกในชุมชนแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของนิเวศพิพิธภัณฑน์ที่ชุมชนเป็นเจ้าขององค์ความรู้และผู้จัดการมรดกของตนเอง ไม่ใช่การควบคุมจากภายนอก ความสัมพันธ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นพื้นที่จิตสำนึกร่วม ที่ชุมชนมีบทบาทเชิงรุกในการรักษาและสื่อสารมรดกของตน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.34 (ต่อ)

ศักยภาพความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์		
พื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชน	ศักยภาพและความเชื่อมโยง	รายละเอียด
1.ศาลเจ้าพ่อกวอนอูและศาลเจ้าอื่นๆ ในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง	1.3.พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต	ศาลเจ้าในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ไม่ได้ทำหน้าที่ในลักษณะพิพิธภัณฑ์แบบดั้งเดิม หากแต่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ซึ่งชุมชนยังคงใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น พิธีเซ่นไหว้ เทศกาลกินเจ หรือการแสดงศิลปะพื้นบ้าน การดำรงอยู่ของพิธีกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งยืนยันว่าศาลเจ้ามีชีวิตและยังคงมีความหมายต่อชุมชนอย่างแท้จริง
	1.4. การเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ	ศาลเจ้าตั้งอยู่ในใจกลางตลาดเก่าที่รายล้อมด้วยบ้านเรือน อาคารไม้ ร้านค้าดั้งเดิม และพื้นที่ริมน้ำ ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถเชื่อมโยงเป็นเส้นทางการเรียนรู้แบบองค์รวมในรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์ได้อย่างสอดคล้องกัน ทำให้เกิดการบูรณาการทั้งด้านกายภาพและเนื้อหาทางวัฒนธรรมอย่างมีพลวัต
	1.5.การถ่ายทอดองค์ความรู้และความทรงจำร่วม	บทบาทของศาลเจ้าในการเป็นพื้นที่ถ่ายทอดความเชื่อ พิธีกรรม และเรื่องเล่าของบรรพบุรุษสู่คนรุ่นใหม่ เป็นกลไกสำคัญของการส่งต่อมรดกวัฒนธรรมที่ไม่เป็นวัตถุ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่เน้นการอนุรักษ์ ทั้งรูปธรรมและนามธรรมควบคู่กันไป
2.วัดนางในธัมมิการาม	2.1.พื้นที่จริงที่มีความหมายทางวัฒนธรรม	วัดนางในธัมมิการามมีลักษณะของสถานที่จริงที่ยังคงดำรงบทบาทเป็นพื้นที่ศาสนาและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น งานบุญ ประเพณีประจำปี การสอนศีลธรรมแก่เยาวชน และการเป็นสถานที่พบปะของคนในชุมชน แสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างมีชีวิตชีวา ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่เน้นการใช้สถานที่จริงในการเรียนรู้ และไม่แยกวัดออกจากบริบททางสังคมดั้งเดิมของชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.34 (ต่อ)

ศักยภาพความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์		
พื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชน	ศักยภาพและความเชื่อมโยง	รายละเอียด
2. วัดนางในธัมมิการาม	2.2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	วัดเป็นพื้นที่ที่เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน ทั้งในด้านการบำรุงรักษา การจัดกิจกรรม และการถ่ายทอดความรู้ ผู้สูงอายุ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และเยาวชนมีบทบาทในการใช้งาน และส่งต่อองค์ความรู้ เช่น เรื่องเล่าเกี่ยวกับวัดและความเชื่อท้องถิ่น รวมถึงประวัติศาสตร์ของพื้นที่ โดยกระบวนการเหล่านี้เป็นตัวอย่างของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ อย่างยั่งยืน
	2.3. พิพิธภัณฑ์มีชีวิต	วัดไม่ได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งจัดแสดงเชิงสัญลักษณ์เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นสถานที่ที่ยังคงมีการใช้งานจริงในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน กิจกรรมทางศาสนา การเรียนรู้ และกิจกรรมจิตอาสา เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงสถานภาพของวัดในฐานะพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ซึ่งผู้คนในชุมชนเป็นทั้งผู้ใช้ ผู้สืบทอด และผู้สร้างสรรค์ความหมายใหม่อย่างต่อเนื่อง
	2.4. การเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ	วัดนางในฯ ตั้งอยู่ใกล้กับศาลเจ้าพ่อกวนอู ตลาดเก่าร้อยปี ท่าเรือ พื้นที่ริมแม่น้ำน้อย และชุมชนบ้านเรือนดั้งเดิม ซึ่งทั้งหมดสามารถนำมาบูรณาการเพื่อพัฒนาเป็นเส้นทางวัฒนธรรม หรือพื้นที่เรียนรู้เชิงนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่มีจุดเชื่อมโยงระหว่างภูมิทัศน์ทางธรรมชาติกับมรดกทางวัฒนธรรมแบบองค์รวมได้เป็นอย่างดี
	2.5. การถ่ายทอดองค์ความรู้และความทรงจำร่วม	วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดความรู้ข้ามรุ่น ทั้งในรูปแบบพิธีกรรม คำสอน และเรื่องเล่าท้องถิ่น ซึ่งเป็นวิธีการส่งต่อมรดกที่ไม่เป็นทางการแต่ค่อนข้างสำคัญ บทบาทนี้สอดคล้องกับแนวคิดของนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่เน้นการรักษาและเผยแพร่จิตสำนึกร่วมของชุมชน ซึ่งมีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นและความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.34 (ต่อ)

ศักยภาพความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ		
พื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชน	ศักยภาพและความเชื่อมโยง	รายละเอียด
3. บริเวณตลาดเก่าร้อยปี	3.1. พื้นที่จริงในฐานะพื้นที่เรียนรู้	บริเวณตลาดเก่าร้อยปีเป็นพื้นที่ที่ยังใช้งานจริงในชีวิตประจำวันในการทำกิจกรรมค้าขาย โดยเฉพาะขนมท้องถิ่น อาคารไม้โบราณยังคงเป็นที่อยู่อาศัยและร้านค้าท่าเรือยังมีบทบาทในการคมนาคมทางน้ำหลงเหลืออยู่บ้างเล็กน้อย พื้นที่เหล่านี้เป็นแหล่งเรียนรู้จากสถานที่จริง ที่ผู้มาเยือนสามารถเรียนรู้เรื่องราวผ่านการสัมผัสประสบการณ์จริง ไม่ใช่เพียงการจัดแสดงเชิงสัญลักษณ์แบบในพิพิธภัณฑดั้งเดิม
	3.2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	ผู้คนในตลาดยังคงดำเนินวิถีชีวิตที่สะท้อนภูมิปัญญาเดิม เช่น การทำขนมพื้นบ้าน การค้าขายแบบดั้งเดิม และการเล่าเรื่องชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ บทบาทของชาวบ้านในฐานะผู้สืบทอดและผู้เล่าเรื่องท้องถิ่น ทำให้พื้นที่นี้เป็นนิเวศพิพิธภัณฑที่มีเจ้าของร่วม อย่างแท้จริง
	3.3. พิพิธภัณฑที่มีชีวิต	ตลาดเก่าไม่ได้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีชีวิตและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยผู้คนยังคงปรับตัวเพื่อให้ตลาดอยู่รอดในโลกปัจจุบัน และไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ท้องถิ่น จึง
	3.3. พิพิธภัณฑที่มีชีวิต	สามารถเป็นพิพิธภัณฑมีชีวิต ที่สะท้อนพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน
	3.4. การเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ	ตลาดเก่าร้อยปีตั้งอยู่ใกล้กับศาลเจ้าพ่อกวนอู วัดนางในธัมมิการาม พื้นที่ริมน้ำและท่าเรือพลังน้ำในชุมชน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงเป็นเส้นทางวัฒนธรรมในลักษณะของพิพิธภัณฑเชิงนิเวศที่มีรูปแบบแบบกระจายตัวซึ่งทำให้ผู้มาเยือนสามารถเข้าใจภาพรวมของชุมชนทั้งในเชิงพื้นที่และเนื้อหา
3.5. การถ่ายทอดองค์ความรู้และความทรงจำร่วม	ตลาดเก่าร้อยปีเป็นพื้นที่ที่มีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างรุ่น เช่น การทำขนมไทยหายากอย่างขนมเกสรลำเจียก การค้าขายแบบดั้งเดิม การเล่าเรื่องตำนานท้องถิ่น ความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้า ซึ่งการถ่ายทอดนี้สะท้อน	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.34 (ต่อ)

ศักยภาพความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์		
พื้นที่จิตสำนึกร่วม หรือมรดกชุมชน	ศักยภาพและความเชื่อมโยง	รายละเอียด
3. บริเวณตลาดเก่า ร้อยปี	3.5. การถ่ายทอดองค์ความรู้และ ความทรงจำร่วม	จิตสำนึกร่วมและความภูมิใจในรากเหง้าของชุมชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของนิเวศพิพิธภัณฑ์
4. สถาปัตยกรรม ดั้งเดิมที่หลงเหลือ จากเหตุการณ์เพลิง ไหม้	4.1. พื้นที่จริงในฐานะพื้นที่เรียนรู้	สถาปัตยกรรมไม้และอาคารพาณิชย์ดั้งเดิมเป็นตัวแทนของภูมิปัญญาพื้นถิ่น ทั้งในด้านการใช้วัสดุท้องถิ่น เช่น ไม้เนื้อแข็ง การออกแบบเพื่อระบายอากาศ รูปแบบราวกันตก ฮวงก้อ และช่องลมบนบานประตู รวมถึงการปรับตัวเข้ากับสภาพภูมิอากาศ อาคารเหล่านี้จึงสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีชีวิตสำหรับนักเรียน นักวิจัย และนักท่องเที่ยวในการศึกษาความรู้ท้องถิ่นโดยตรงโดยไม่ต้องพึ่งพาการจำลองหรือจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์แบบดั้งเดิม
	4.2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ การฟื้นฟูอาคารไม้ในลักษณะที่ไม่เพียงแต่รักษาสภาพดั้งเดิม แต่ยังเอื้อต่อการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เช่น เป็นพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการท้องถิ่น จุดเล่าเรื่องชุมชน ร้านกาแฟ หรือศูนย์เรียนรู้ข้างไม้พื้นถิ่น ล้วนเป็นแนวทางที่ช่วยให้ชุมชนมีบทบาทโดยตรงในกระบวนการอนุรักษ์ ขับเคลื่อนจากฐานรากสู่ความยั่งยืนตามแนวทางของนิเวศ
	4.2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	พิพิธภัณฑ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมแทนการครอบงำจากภายนอก
	4.3. พิพิธภัณฑ์มีชีวิต	อาคารไม้ที่เหลือรอดจากเพลิงไหม้ทำหน้าที่เป็นพยานทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนผ่านลักษณะทางกายภาพของอาคาร เช่น โครงสร้างไม้ การจัดวางพื้นที่ และรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมริมน้ำ การอนุรักษ์อาคารเหล่านี้ในสภาพเดิมหรือดัดแปลงใช้งานอย่างเคารพต่อคุณค่าเดิม ช่วยให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้จากสถานที่จริง ซึ่งเป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญของแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.34 (ต่อ)

ศักยภาพความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์		
พื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชน	ศักยภาพและความเชื่อมโยง	รายละเอียด
	4.4. การเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ	อาคารไม้ดั้งเดิมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นในชุมชน เช่น ศาลเจ้าพ่อกวนอู วัดนางโนรัมมีการาม ตลาดริมน้ำ หรือท่าเรือพลังน้ำ เมื่อมองในเชิงเครือข่ายพื้นที่ อาคารเหล่านี้สามารถทำหน้าที่เป็นจุดเล่าเรื่องที่ผสมผสานเป็นเส้นทางเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในรูปแบบพิพิธภัณฑ์เปิด ซึ่งไม่จำกัดอยู่แค่ในอาคาร แต่เปิดโอกาสให้ชุมชนใช้พื้นที่ทั้งหมดในการเรียนรู้และสื่อสารอัตลักษณ์ตนเอง
	4.5. การถ่ายทอดองค์ความรู้และความทรงจำร่วม	ลักษณะการก่อสร้างของอาคารไม้พื้นถิ่นสะท้อนภูมิปัญญาดั้งเดิมในการรับมือกับสภาพแวดล้อม เช่น การยกพื้นเพื่อป้องกันน้ำหลาก ช่องลมเพื่อการระบายอากาศ หรือการเลือกใช้วัสดุไม้ในท้องถิ่น ซึ่งสามารถใช้เป็นหัวข้อในการถ่ายทอดความรู้ด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ช่างไม้พื้นบ้าน และการออกแบบเชิงยั่งยืนให้แก่คนรุ่นใหม่
5. ร้านขนมพื้นถิ่นและภูมิปัญญาอาหาร	5.1. พื้นที่จริงในฐานะพื้นที่เรียนรู้	ร้านขนมไทยพื้นถิ่นในตลาดศาลเจ้าโรงทอง เช่น ร้านทรงนิมิตร หรือร้านที่ยังคงผลิตขนมแบบดั้งเดิม ถือเป็นพื้นที่ที่มีการทำงานจริงในชีวิตประจำวัน ผู้เข้าชมสามารถเรียนรู้จากกระบวนการทำขนมได้โดยตรง เช่น การกวนขนมด้วยมือ การห่อด้วยใบตอง การนึ่งด้วยหวดไม้ไผ่ พื้นที่เช่นนี้เปรียบ
	5.1. พื้นที่จริงในฐานะพื้นที่เรียนรู้	ได้กับห้องเรียนเปิด ที่สร้างการเรียนรู้จากของจริงแทนการจัดแสดงในห้องนิทรรศการแบบปิด
	5.2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	ร้านขนมไทยส่วนใหญ่ดำเนินกิจการโดยครอบครัวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ชาวบ้านมีบทบาทในการผลิต และบอกเล่าเรื่องราว รวมถึงถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้สนใจ ร้านขนมยังเป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุและคนในชุมชนสามารถรวมตัว สื่อสาร และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกัน ทำให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.34 (ต่อ)

ศักยภาพความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ		
พื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชน	ศักยภาพและความเชื่อมโยง	รายละเอียด
5.ร้านขนมพื้นถิ่นและภูมิปัญญาอาหาร	5.2.การมีส่วนร่วมของชุมชน	ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม และผู้ดูแลพื้นที่พิพิธภัณฑ
	5.3.พิพิธภัณฑที่มีชีวิต	ร้านขนมไทยไม่ใช่เพียงวัตถุจัดแสดง แต่เป็นกระบวนการที่ยังมีชีวิต เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชุมชนและวิถีชีวิตที่ยังคงดำเนินอยู่ แม้จะมีการปรับตัว เช่น การใช้บรรจุภัณฑ์ทันสมัย หรือการขายผ่านช่องทางออนไลน์ ร้านเหล่านี้ก็ยังคงรักษาแก่นของภูมิปัญญาเดิมไว้ได้ จึงสามารถสะท้อนพลวัตของวัฒนธรรมในโลกสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจน
	5.4.การเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ	ร้านขนมไทยในตลาดเชื่อมโยงกับพื้นที่ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น ศาลเจ้าพ่อกวนอู วัดนางในธัมมิการาม และท่าเรือพลังน้ำ ขนมอบางชนิดยังเกี่ยวข้องกับเทศกาลหรือพิธีกรรมที่จัดขึ้น ณ สถานที่เหล่านั้น เช่น การทำขนมไหว้เจ้าหรือขนมในเทศกาลกินเจ ร้านขนมจึงเป็นจุดเชื่อมโยงวัฒนธรรมในระดับพื้นที่ที่สำคัญ และสามารถถูกรวมไว้ในเส้นทางวัฒนธรรมแบบนิเวศพิพิธภัณฑ
	5.5.การถ่ายทอดองค์ความรู้และความทรงจำร่วม	ขนมไทยไม่เพียงเป็นอาหาร แต่เป็นตัวแทนของความทรงจำส่วนบุคคลและส่วนรวม เช่น ขนมเกสรลำเจียกที่กำลังจะสูญหายมีสูตรเฉพาะของครอบครัว สื่อถึงรสนิยม ศิลปะ และบทบาทของหญิงในสังคมโบราณ การถ่ายทอดกระบวนการทำขนมด้วยปากเปล่าและการลงมือทำจริง ทำให้ร้านขนมเป็นแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้จากหนังสือเพียงอย่างเดียว
6.ภูมิทัศน์ริมน้ำและท่าเรือพลังน้ำ	6.1.พื้นที่จริงในฐานะพื้นที่เรียนรู้	แม่น้ำน้อยและท่าเรือพลังน้ำเป็นพื้นที่ใช้จริงของชุมชน โดยเฉพาะในอดีตที่เคยเป็นเส้นทางคมนาคมและค้าขายสำคัญของเมืองวิเศษชัยชาญ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้จึงไม่ใช่เพียงเรื่องของธรรมชาติหรือภูมิประเทศ แต่รวมถึงประวัติศาสตร์การใช้พลังน้ำในชุมชน การขนส่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.34 (ต่อ)

ศักยภาพความเชื่อมโยงของพื้นที่ที่จัดสำนักร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ		
พื้นที่ที่จัดสำนักร่วมหรือมรดกชุมชน	ศักยภาพและความเชื่อมโยง	รายละเอียด
		ทางเรือ วิถีชาวแพ และการปรับตัวของผู้คนต่อการเปลี่ยนแปลงของสายน้ำและเศรษฐกิจ ตัวอย่างการเรียนรู้ เช่น ระบบการไหลของแม่น้ำ การใช้พลังงานหมุนเวียน เครื่องจักร การออกแบบท่าเรือพื้นบ้าน ฯลฯ
	6.2.การมีส่วนร่วมของชุมชน	ชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมีบทบาทในการดูแลท่าเรือพลังน้ำและใช้พื้นที่ริมน้ำเพื่อกิจกรรมประจำวันหลงเหลืออยู่บ้าง เช่น การประมง การทำพิพิธภัณฑเรือ โดยชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการบอกเล่าเรื่องราวท้องถิ่น การจัดกิจกรรมนำชม หรือการฟื้นฟูวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ เช่น การแข่งขันเรือ หรือการแสดงดนตรีริมน้ำ
	6.3.พิพิธภัณฑที่มีชีวิต	พิพิธภัณฑที่มีชีวิตต่างจากพิพิธภัณฑแบบดั้งเดิม ท่าเรือและริมแม่น้ำในตลาดศาลเจ้าโรงทองยังเป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานจริงและมีชีวิต วิถีชาวบ้านที่ยังมีอยู่ เช่น การใช้เรือพาย การพูดคุยริมตลิ่ง หรือการใช้ศาลาริมน้ำ ทำให้พื้นที่นี้มีศักยภาพเป็นพิพิธภัณฑที่มีชีวิต ที่ไม่เพียงเก็บรักษาความทรงจำ แต่ยังเป็นฉากของกิจกรรมร่วมสมัยที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรม
	6.4.การเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ	ท่าเรือและริมแม่น้ำสามารถเชื่อมโยงกับสถานที่สำคัญในพื้นที่ เช่น ตลาดเก่าร้อยปี ศาลเจ้าพ่อกวนอู วัดนางในธัมมิการาม และร้านขนมไทยดั้งเดิม ก่อเกิดเป็นเครือข่ายวัฒนธรรมหรือเส้นทางเรียนรู้เชิงนิเวศพิพิธภัณฑ ที่ให้ภาพรวมของวิถีชีวิตชุมชนผ่านสถานที่หลากหลายมิติ
	6.5.การถ่ายทอดองค์ความรู้และความทรงจำร่วม	ริมแม่น้ำน้อยเป็นพื้นที่ที่สั่งสมความทรงจำของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ พิธีกรรม และความเชื่อ เช่น ประเพณีลอยกระทง การทำบุญตักบาตรทางเรือ การเล่าเรื่องตำนาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.34 (ต่อ)

ศักยภาพความเชื่อมโยงของพื้นที่จิตสำนึกร่วมหรือมรดกชุมชนในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ		
พื้นที่จิตสำนึกร่วม หรือมรดกชุมชน	ศักยภาพและความเชื่อมโยง	รายละเอียด
6. ภูมิทัศน์ริมน้ำและ ท่าเรือพลังน้ำ	6.5. การถ่ายทอดองค์ความรู้และ ความทรงจำร่วม	แม่น้ำ และเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบริเวณท่าหน้า การถ่ายทอดนี้สามารถเกิดขึ้นผ่านการเล่าเรื่องของผู้สูง วัยในชุมชน การจัดนิทรรศการกลางแจ้ง หรือกิจกรรม เชิงประสบการณ์

ที่มา ผู้วิจัย ,2568

4.4 การกำหนดบทบาทและทิศทางของพิพิธภัณฑเชิงนิเวศชุมชน

การขับเคลื่อนพิพิธภัณฑเชิงนิเวศในบริบทของชุมชนจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มรดกเหล่านั้นไม่เป็นเพียงสิ่งที่ถูกเก็บรักษาไว้ในเชิงวัตถุ แต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ร่วมกับชุมชน การกำหนดบทบาทและทิศทางของพิพิธภัณฑเชิงนิเวศ จึงไม่ควรถูกกำหนดโดยหน่วยงานภายนอกแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่ต้องเปิดพื้นที่ให้คนในชุมชนมีบทบาทหลักในการตัดสินใจ ออกแบบแนวทาง และกำหนดทิศทางในการดูแลและส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง โดยอาศัยความเข้าใจร่วมกันในคุณค่าและอัตลักษณ์ของชุมชนเป็นแกนกลาง

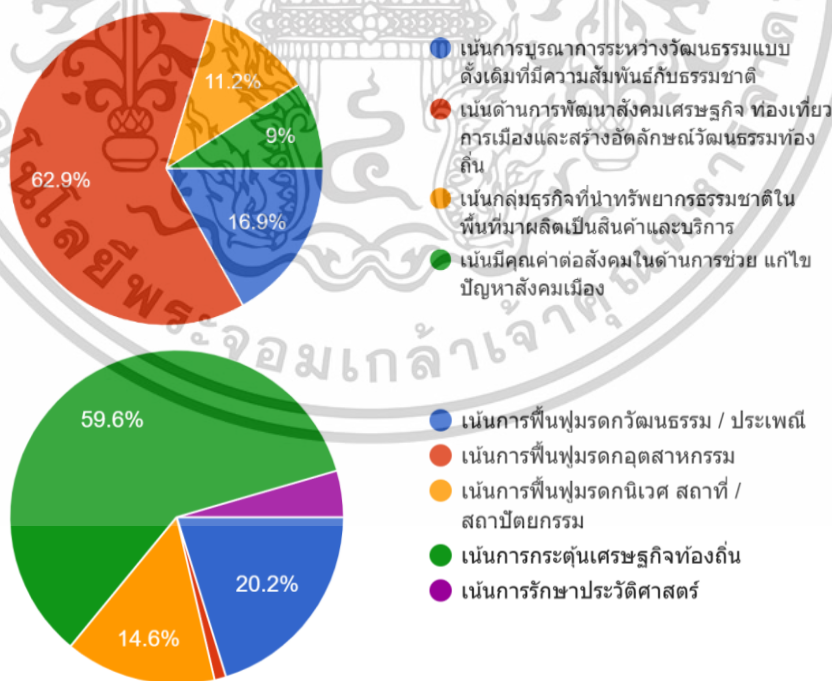
โดยการริเริ่มกระบวนการนี้สามารถเริ่มต้นจากการสร้างความตระหนักในระดับท้องถิ่นผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันสำรวจ ย้อนทบทวน และตีความมรดกวัฒนธรรมของตนเองอย่างมีส่วนร่วม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างกระบวนการอนุรักษ์ที่มีชีวิตและยั่งยืนบนฐานของความเข้าใจ ความภาคภูมิใจ และความรับผิดชอบร่วมกันของคนในท้องถิ่น

จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 91 ราย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดแนวทางการพัฒนาย่านชุมชนเก่าตลาดศาลเจ้าโรงทองในฐานะนิเวศพิพิธภัณฑ โดยการลงความเห็นในการเลือกประเภทของนิเวศพิพิธภัณฑ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง อัตราร้อยละ 62.9 เห็นควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาในมิติด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การเมือง และการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนถึงความคาดหวังให้ย่านชุมชนแห่งนี้กลายเป็นพื้นที่ที่มีชีวิตชีวา ที่สามารถสร้างรายได้ กระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น และยกระดับภาพลักษณ์ของชุมชนให้มีความโดดเด่นในระดับพื้นที่และระดับภูมิภาค และลำดับถัดมาในอัตราร้อยละ 16.9 ให้ความสำคัญกับการบูรณาการมิติทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ แสดงถึงความห่วงใยใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รากเหง้า ความผูกพันกับสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน ซึ่งขณะเดียวกันในอัตราร้อยละ 11.2 เห็นว่าแนวทางการพัฒนาควรมุ่งส่งเสริมธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในลักษณะที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และทำที่สุดถึงแม้จะมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 9 แต่ยังมีผู้ให้ความสนใจในแนวทางการ บูรณาการด้านสังคม โดยมุ่งเน้นการใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือ พื้นฟู และแก้ไข ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นหลังภาวะวิกฤตเมือง สะท้อนถึงมิติของพิพิธภัณฑสถานในฐานะกลไกเชิงสังคมที่เชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

นอกจากนี้มีการดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บแบบสอบถามในประเด็นของรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑสถานเพื่อการฟื้นฟูมรดกท้องถิ่นที่ชุมชนมีความต้องการ ซึ่งผลจากการเก็บข้อมูลพบว่าประชากรจากกลุ่มตัวอย่างส่วนมากในอัตราร้อยละ 56.9 มีความคิดเห็นในการขับเคลื่อนย่านชุมชนเก่าตลาดศาลเจ้าโรงทองในมิติของนิเวศพิพิธภัณฑสถานเพื่อฟื้นฟูมรดกท้องถิ่น ว่าควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้พื้นที่แห่งนี้สามารถเป็นทั้งศูนย์กลางทางวัฒนธรรม การเรียนรู้ และแหล่งรายได้ของชุมชนได้อย่างยั่งยืนในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับนิเวศพิพิธภัณฑสถานประเภท “Development Eco-Museum” ซึ่งเป็นรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑสถานที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และเน้นการฟื้นฟูมรดกท้องถิ่นในด้านการท่องเที่ยวโดยเป็นนิเวศพิพิธภัณฑสถานที่กระตุ้นเศรษฐกิจ

ภาพที่ 4.16 สัดส่วนการกำหนดทิศทางของนิเวศพิพิธภัณฑสถานชุมชน
ที่มา ผู้วิจัย, 2568

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.17 การเก็บข้อมูลภาคสนามในการร่วมกำหนดทิศทางของนิเวศพิพิธภัณฑ์ชุมชน
ที่มา ผู้วิจัย, 2568

4.5 การสื่อความหมายผ่านนิเวศพิพิธภัณฑ์

เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านเวลาในการดำเนินการค้นคว้าอิสระ การถ่ายทอดสาระตามกรอบแนวคิด จึงจำเป็นต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ทางการออกแบบอย่างรอบคอบ ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการนำเสนอการสื่อความหมายของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองในรูปแบบของการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะในเบื้องต้น อันอาจนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ต่อไปในอนาคต

การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนในปัจจุบัน มุ่งเน้นไปที่การจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ ตลอดจนการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อสร้างจุดสนใจและแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาถ่ายภาพ ชื่นชมความแปลกใหม่ และความสวยงามตามกระแสนิยมมากกว่าการมุ่งเน้นการนำเสนอเรื่องราวหรือการสื่อความหมายที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และแก่นแท้ของแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ซึ่งแนวทางดังกล่าวมีความแตกต่างจากแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์ซึ่งมองว่าชุมชน คือพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต และเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ แหล่งสร้างประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว (Tourisms Cape) (David, 2011) โดยแนวคิดนี้เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น การสื่อความหมายในบริบทของการท่องเที่ยวจึงถือเป็นศิลปะแห่งการสื่อสารที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเสริมสร้างอรรถรส กระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยว และส่งผลให้เกิดประสบการณ์เชิงบวก ความเข้าใจ ความตระหนักในคุณค่า ตลอดจนการเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ไปเยือน (ราณี อธิชัยกุลและชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2555) ซึ่งการแสวงหาแนวทางการสื่อความหมายผ่านวิธีการใหม่ๆ ที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สามารถนำไปสู่การสร้างจิตสำนึก(Awareness) ความซาบซึ้งใจ (Appreciation) และความเข้าใจ (Understanding) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวชุมชนบรรลุเป้าหมายด้านความยั่งยืน เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะได้รับทั้งความเพลิดเพลิน พร้อมกับประสบการณ์ที่มีคุณค่า ซึ่งนำไปสู่การตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว และเกิดความเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

ในการจัดทำคั่นคว่ำอิสระเรื่อง “นิเวศพิพิธภัณฑน์ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง” ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยวโดยประยุกต์ใช้แนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑน์ (Eco-Museum) เป็นกรอบแนวทางหลักในการพัฒนาและถ่ายทอดสาระของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ การนำเสนอข้อเสนอแนะดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดด้านการสื่อความหมายที่ได้กล่าวถึงในการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบของการเสนอแนะดังนี้

- 4.5.1 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านบุคคล
- 4.5.2 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านเส้นทาง
- 4.5.3 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านกิจกรรม
- 4.5.4 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านสัญญาณ (สื่อสังคมออนไลน์)

4.5.1 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านบุคคล

การสื่อความหมายผ่านบุคคล เป็นหนึ่งในรูปแบบการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างนักท่องเที่ยวกับบุคคลในพื้นที่ ช่วยให้เกิดการถ่ายทอดข้อมูล ความรู้ และเรื่องราวในเชิงลึกอย่างมีชีวิตชีวาและน่าประทับใจ โดยจากลักษณะของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองที่มีความเป็นท้องถิ่นสูงและมีบุคคลผู้รู้เรื่องราวต่างๆ เช่น ผู้สูงอายุในชุมชน พ่อค้าแม่ค้าเก่าแก่ หรือผู้นำชุมชน ซึ่งการสื่อความหมายผ่านบุคคลยังไม่ถูกจัดระบบอย่างเป็นทางการ โดยส่วนใหญ่มักเป็นการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการหรือเกิดขึ้นเฉพาะบางโอกาส เช่น เทศกาลหรืองานประเพณี ดังนั้น ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านบุคคลผ่านนิเวศพิพิธภัณฑน์ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง คือการ ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยแนวทางที่ผสมผสานระหว่างความรู้วิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จุดเน้นควรอยู่ที่การเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถทำหน้าที่เป็นนักเล่าเรื่องของชุมชนซึ่งจะเป็นการฟื้นฟูบทบาทของชุมชนในฐานะแหล่งเรียนรู้ และส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการสื่อความหมายผ่านบุคคลที่เหมาะสมกับบริบทของนิเวศพิพิธภัณฑน์ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1) พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (Local Guides)

ในการส่งเสริมให้คนในชุมชนทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจะช่วยให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวจากมุมมองของเจ้าของพื้นที่ ซึ่งมีความน่าเชื่อถือและน่าสนใจมากกว่าข้อมูลเชิงวิชาการเพียงอย่างเดียว ซึ่งจากแนวคิดของ Tilden (1957) และ Ham (1992) ชี้ให้เห็นว่า มัคคุเทศก์ที่ดีไม่เพียงแค่ให้ข้อมูล แต่ต้องสามารถตีความให้ผู้ฟังเห็นความหมายและคุณค่าที่ลึกซึ้งได้ โดยอาจจะเน้นการฝึกอบรมที่ครอบคลุมการเสนอชุมชนได้อย่างครบถ้วน เช่น ทักษะการเล่าเรื่องอย่างมีอิมหรือเล่าเรื่องอย่างมีความหมาย ทักษะการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวหลากหลายวัยและวัฒนธรรม รวมถึงภาษาอังกฤษพื้นฐานและคำศัพท์เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ทักษะเหล่านี้เหมาะสำหรับการนำไปพัฒนาบุคลากรกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลวัดนางใน (ละแวกอุบลรัตน์) เนื่องจากในโรงเรียนประจำจังหวัด หรือโรงเรียนประจำอำเภอระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในจังหวัดอ่างทอง มักจะมีโครงการส่งเสริมเยาวชนในการฝึกอบรมการสื่อสารผ่านโครงการ “มัคคุเทศก์น้อย” ซึ่งมีคุณค่าต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในหลายมิติ ทั้งการเสริมสร้างการเรียนรู้ท้องถิ่นให้กับเยาวชน การสร้างแรงบันดาลใจและความภาคภูมิใจในชุมชน ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้มีการผลักดันและการดำเนินโครงการมัคคุเทศก์น้อยกลับเข้ามาในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยใช้วิธีการดังนี้

1.1) คัดเลือกและพัฒนาเยาวชนที่มีศักยภาพ เยาวชนที่มีความสนใจในวัฒนธรรม การพูด การแสดงออก และมีความมุ่งมั่น ควรได้รับการสนับสนุนจากทั้งครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

1.2) ออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยควรพัฒนาเนื้อหาการอบรมที่ครอบคลุมทั้งความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทักษะการพูด ทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ การเล่าเรื่อง และการสร้างความมั่นใจในการนำชม

1.3) ส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกับโรงเรียน โครงการมัคคุเทศก์น้อยสามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมในหลักสูตรสถานศึกษา เช่น รายวิชาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นศึกษา หรือกิจกรรมชุมนุม เพื่อสร้างความต่อเนื่องและมีความยั่งยืน

1.4) จัดเวทีสาธิตหรือกิจกรรมจริงเพื่อให้ประสบการณ์ การจัดกิจกรรมจริง เช่น วันตลาดเล่าเรื่อง หรือ ทัวร์ตลาดโดยมัคคุเทศก์น้อย จะทำให้เยาวชนมีเวทีแสดงศักยภาพ และเกิดการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

1.5) บูรณาการเข้ากับการสื่อความหมายของนิเวศพิพิธภัณฑสถาน เยาวชนสามารถทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารวัฒนธรรม ในฐานะส่วนหนึ่งของนิเวศพิพิธภัณฑสถาน โดยทำหน้าที่นำชมและเล่าเรื่องภายในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม เช่น ศาลเจ้า โรงเจ บ้านเก่า ร้านโบราณ ฯลฯ

กล่าวโดยสรุปคือ โครงการมัคคุเทศก์น้อยถือเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการสื่อความหมายผ่านบุคคลในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยเสริมสร้างศักยภาพของเยาวชน ถ่ายทอดเรื่องราวในมิติที่มีชีวิต สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว และส่งเสริมความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

ภาพที่ 4.18 การฝึกทักษะวิชาชีพ โครงการมัคคุเทศก์น้อย
ที่มา (ซ้าย) คณะศิลปศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว, 2556
(ขวา) โรงเรียนสตรีอ่างทอง, 2560

2) ส่งเสริมบทบาทของผู้รู้ท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน

ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่สั่งสมความรู้เกี่ยวกับตลาด เช่น พ่อค้าแม่ค้าเก่า หรือเจ้าของกิจการรุ่นเก่า รวมถึงผู้สืบทอดกิจการ ควรได้รับการสนับสนุนให้เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวที่มีชีวิต ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Eco-Museum ที่มองว่าชุมชนคือพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (Davis, 2011) ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนาม พบว่าบทบาทของผู้รู้ท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเหมาะสมในการส่งเสริมบทบาทด้านการท่องเที่ยว มีดังนี้

2.1) เจ้าของกิจการร้านกาแฟ “กาเจ้า” ซึ่งเป็นร้านกาแฟโบราณที่เปิดดำเนินกิจการมาเกือบหนึ่งศตวรรษ ปัจจุบันมีผู้สืบทอดกิจการในรุ่นที่สาม คือ คุณสุจินต์ ต้นดีจรรยาโรจน์ ร้านกาเจ้าตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีความสำคัญของตลาด โดยอยู่บริเวณจุดเชื่อมต่อระหว่างทางเข้าตลาดศาลเจ้าโรงทองและวัดนางในธัมมิการาม ซึ่งเป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวมักสัญจรผ่านมากที่สุด ด้วยความผูกพันและความคุ้นเคยกับพื้นที่ คุณสุจินต์ในฐานะเจ้าของร้าน มักจะมีบทบาทในการให้ข้อมูลแนะนำเส้นทาง รวมถึงถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิถีชีวิต และสถานที่สำคัญในบริเวณใกล้เคียงแก่นักท่องเที่ยวอยู่เสมอ ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของบุคคลในฐานะผู้สื่อความหมายท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีชีวิตชีวาและเป็นธรรมชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.19 เจ้าของกิจการร้านกาแฟ “กาเจ้า”
ที่มา ผู้วิจัย, 2568

2.2) ครูมาลี แว่วเพ็ชร เจ้าของร้านขนมเกสรลำเจียก เป็นครูภูมิปัญญาไทยด้านการโภชนาการ รุ่นที่ 4 จากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และเป็นผู้ประกอบการที่สืบทอดและดำเนินกิจการผลิตขนมเกสรลำเจียก ซึ่งถือเป็นขนมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ด้วยภูมิหลังทางวิชาชีพในฐานะครู และความเชี่ยวชาญด้านอาหารไทย ครูมาลีมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น โดยเน้นการอธิบายที่ครอบคลุมตั้งแต่ประวัติความเป็นมาของขนมไทยแต่ละชนิด ความเชื่อมโยงระหว่างประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะ และอาหาร ตลอดจนกระบวนการผลิตที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาดั้งเดิม บทบาทของครูมาลีจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงในฐานะผู้ผลิตและจำหน่ายขนมท้องถิ่นเท่านั้น หากแต่ยังทำหน้าที่เป็นผู้สื่อความหมายที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการปฏิสัมพันธ์ที่เป็นมิตร อธิบายอย่างเข้าใจง่าย และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนโดยตรง

ภาพที่ 4.19 ครูมาลี แว่วเพ็ชร เจ้าของร้านขนมเกสรลำเจียก
ที่มา สำนักข่าวไทยรัฐ, 2566

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) บูรณาการการสื่อความหมายผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

ในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เช่น การทำขนมโบราณ การชงชาหรือกาแฟในร้านค้าเก่า การเขียนป้ายภาษาจีนแบบดั้งเดิม ควรมีบุคคลในชุมชนเป็นผู้นำกิจกรรม ซึ่งไม่เพียงแต่ถ่ายทอดทักษะเท่านั้น แต่ยังสามารถเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมควบคู่กันไปได้ด้วย โดยแนวคิดของ Kolb (1984) ระบุว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมและเจตคติได้ดีกว่าการเรียนรู้แบบรับข้อมูลเพียงฝ่ายเดียว การบูรณาการการสื่อความหมายผ่านกิจกรรม จึงเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนสู่สาธารณะได้อย่างมีศักยภาพ

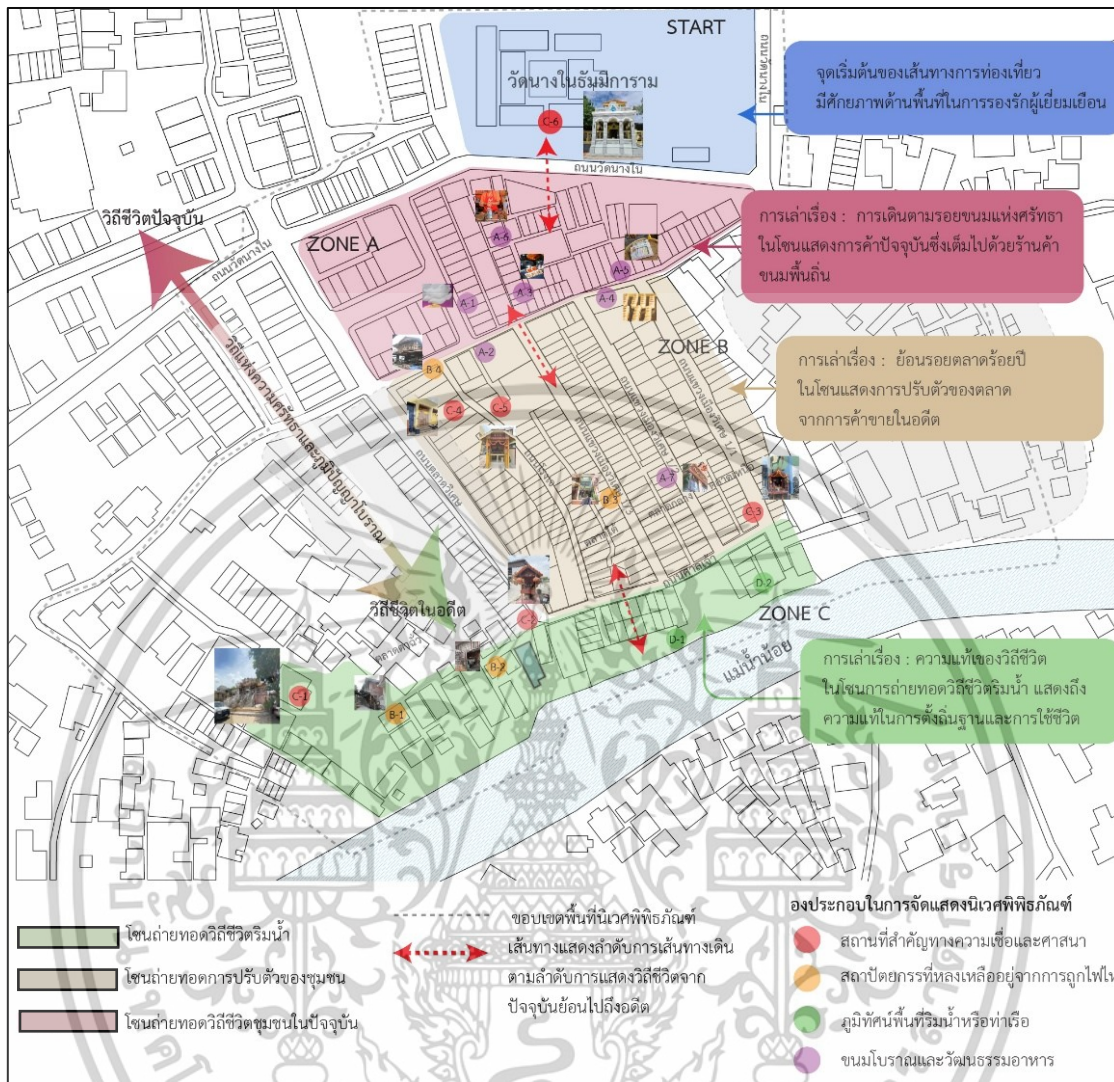
4) สร้างระบบการเล่าเรื่องที่เน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง

การสื่อความหมายที่ดีควรใช้เรื่องราวของบุคคลจริงเพื่อเชื่อมโยงกับสถานที่ เช่น เรื่องของแม่ค้ารุ่นที่สามของตลาด หรือครอบครัวที่ดูแลศาลเจ้ามาหลายชั่วอายุคน เรื่องเล่าที่ผูกโยงกับชีวิตจริงช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อมโยงทางอารมณ์ และตระหนักถึงคุณค่าของสถานที่นั้นมากยิ่งขึ้น (Chronis, 2012)

4.5.2 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านเส้นทาง

1) แนวทางการกำหนดเส้นทางตีความที่ชัดเจน การสื่อความหมายผ่านเส้นทางในนิเวศพิพิธภัณฑ์ เป็นกลยุทธ์สำคัญในการจัดการการเรียนรู้เชิงพื้นที่ ที่ไม่เพียงแต่เชื่อมโยงจุดต่างๆของชุมชนเข้าด้วยกันอย่างมีระบบ แต่ยังถ่ายทอดอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และความทรงจำของชุมชนออกมาอย่างมีชีวิตชีวา โดยการออกแบบเส้นทางควรตั้งอยู่บนฐานของการมีส่วนร่วม การเชื่อมโยงเนื้อหา และการสร้างปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่ลึกซึ้งและนำไปสู่ความเข้าใจในคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง โดยในการศึกษาบริบทของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง พบว่าแม้ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีศักยภาพด้านเรื่องเล่าและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย แต่ยังไม่เห็นเส้นทางเดินชมที่ชัดเจนในแง่ของธีม และการเล่าเรื่องหลักและการเชื่อมโยงเชิงความหมายระหว่างจุดต่าง ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว โดยเน้นการนำเสนอผ่านธีมหลักและการเล่าเรื่องที่ชัดเจน อาทิ “วิถีแห่งความศรัทธาและภูมิปัญญาโบราณ” ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดเส้นทางให้เชื่อมโยงกันอย่างมีเรื่องราวและมีความหมายร่วมกัน โดยใช้การเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างประสบการณ์ เช่น “การเดินทางรอยขนมแห่งศรัทธา” หรือ “ย้อนกาลตลาดเก่า 100 ปี” เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการออกแบบแผนที่เส้นทางตีความ เพื่อใช้เป็นสื่อในการสื่อสารความหมายของเส้นทาง โดยแผนที่ดังกล่าวควรนำเสนอข้อมูลที่สอดคล้องกับธีมหลักและช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเข้าใจบริบททางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาในพื้นที่ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

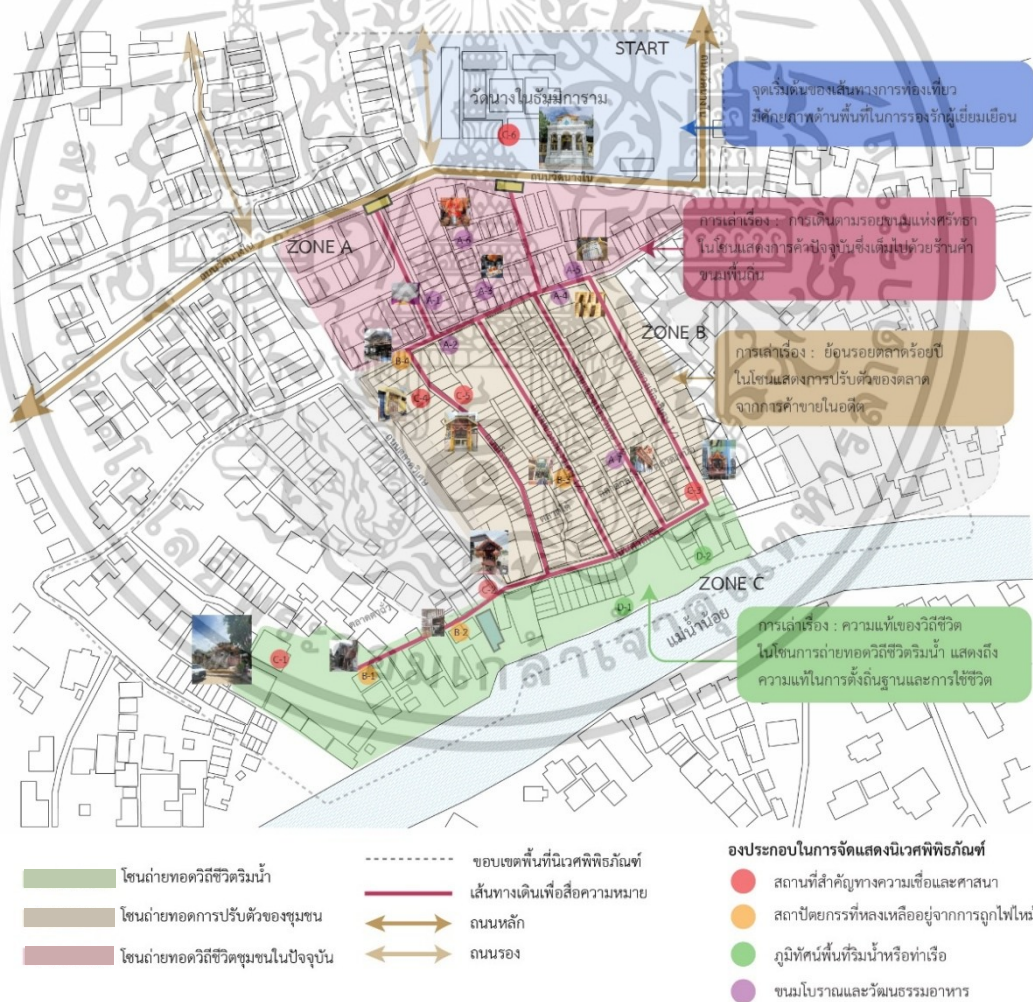

ภาพที่ 4.20 แนวทางการกำหนดเส้นทางตีความที่ชัดเจน
ที่มา ผู้วิจัย, 2568

2) แนวทางการจัดการพื้นที่และออกแบบเส้นทางนิเวศพิพิธภัณฑ โดยในการค้นคว้าอิสระนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้เริ่มต้นเส้นทางสื่อความหมายจากวัดนางในอัมมิการาม เนื่องจากเป็นจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับถนนสายหลักและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่สำคัญ เช่น วัดม่วง อีกทั้งวัดนางในอัมมิการามยังมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว ด้วยพื้นที่บริเวณวัดที่กว้างขวาง สะดวกต่อการจอดรถ และมีความพร้อมในการต้อนรับผู้มาเยือน อีกทั้งวัดแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการเริ่มต้นการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัดเก่าแก่ในพื้นที่ ตลอดจนการสักการะหลวงพ่อหนุ่ม เพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนเริ่มต้นการท่องเที่ยวภายในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1) เส้นทางการเล่นเรื่องภายในตลาดศาลเจ้าโรงทอง ควรเริ่มต้นจากบริเวณหัวตลาด และดำเนินไปตามแนวตลาดจนถึงพื้นที่ริมแม่น้ำน้อย โดยกำหนดให้เป็นการเดินทางเยี่ยมชมที่สะท้อนพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่อย่างเป็นลำดับ เริ่มจากการนำเสนอวิถีชีวิตและการค้าขายในปัจจุบัน แล้วค่อย ๆ เคลื่อนเข้าสู่พื้นที่ที่มีความเก่าแก่และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย ตลาดตาวัว ตลาดโรงเจ ตลาดใต้ ตลาดกลาง และตลาดเหนือ โดยจุดสุดท้ายของเส้นทางอยู่ที่บริเวณริมแม่น้ำน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สะท้อนถึงความเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง และถือเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในอดีต โดยแนวทางการเล่นเรื่องนี้สอดคล้องกับธีมหลักที่เน้นการเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน ซึ่งเริ่มต้นจากภาพชีวิตร่วมสมัยและค่อย ๆ ย้อนกลับไปสู่รากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ เส้นทางดังกล่าวควรกำหนดระยะเวลาในการเยี่ยมชมอยู่ที่ประมาณ 1-2 ชั่วโมง และสามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมของชุมชนในแต่ละจุดได้อย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายแก่ผู้เข้าชม

ภาพที่ 4.21 เส้นทางการเล่นเรื่องภายในตลาดศาลเจ้าโรงทอง
 ที่มา ผู้วิจัย, 2568

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2) ศักยภาพและการจัดการพื้นที่ โดยจากการศึกษาบริบทพื้นที่ของชุมชน ตลาดศาลเจ้าโรงทอง ซึ่งเป็นย่านชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน ประกอบกับลักษณะเชิง กายภาพ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่มีความโดดเด่นเฉพาะถิ่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ ศักยภาพของมรดกชุมชนในมิติต่าง ๆ โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ควบคู่กับการรับรู้ของคนในชุมชน เกี่ยวกับคุณค่าของพื้นที่ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญซึ่งสามารถ นำมาสู่การพัฒนาในมิติที่ยั่งยืนภายใต้แนวคิดของนิเวศพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งเน้นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่าง พื้นที่ มนุษย์ วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการส่งเสริมบทบาทของชุมชนในฐานะเจ้าของพิพิธภัณฑสถานที่มีสิทธิ์กำหนดทิศทางการพัฒนาและการจัดการมรดกของตนเอง โดยจากการสังเคราะห์ข้อมูลในข้างต้น สามารถสรุปศักยภาพและข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาในประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

ก) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและภูมิทัศน์พื้นที่สาธารณะ เช่น พื้นที่ ริมน้ำน้อยและท่าเรือเก่ามีศักยภาพสูงในฐานะภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน อย่างไรก็ตาม สภาพพื้นที่บางส่วนอยู่ในภาวะเสื่อมโทรม ขาดการดูแลรักษา และขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ ส่วนอื่นของชุมชนอย่างเป็นระบบ จึงควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ สร้างจุดชมวิว เส้นทางเดินเท้า และพื้นที่ นั่งพัก เพื่อฟื้นฟูบทบาทของพื้นที่ริมน้ำให้กลับมาเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับการเรียนรู้ การพักผ่อน และ กิจกรรมของชุมชน

ข) การฟื้นฟูอาคารมรดกและส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างมีคุณค่า อาคารไม้โบราณในย่านตลาดมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ แต่อยู่ในสภาพทรุดโทรม และ ขาดแนวทางการอนุรักษ์ที่เป็นระบบ ควรมีการส่งเสริมการบูรณะอาคารโดยคงคุณลักษณะทางวัฒนธรรม ดั้งเดิมไว้ พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้ประโยชน์ใหม่อย่างสร้างสรรค์ เช่น เป็นร้านค้าท้องถิ่น คาเฟ่วัฒนธรรม หรือพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการ เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จริงควบคู่กับการอนุรักษ์

ค) การพัฒนาพื้นที่กิจกรรมและการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม พื้นที่ศาลเจ้า และวัดนางในธัมมิการามมีศักยภาพในการเป็นจุดศูนย์กลางของกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีประจำปี เช่น งานแห่เจ้า พิธีไหว้ครู และประเพณีลอยกระทง ควรมีการพัฒนากระบวนการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม เช่น ป้าย ข้อมูล แผ่นพับ หรือเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าใจความหมายของพิธีกรรมและ ประวัติศาสตร์ของพื้นที่อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ยังควรส่งเสริมให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ วัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

ง) การออกแบบเส้นทางวัฒนธรรมและการเชื่อมโยงพื้นที่ ควรเชื่อมโยง จุดสำคัญในชุมชน เช่น ตลาดเก่า ศาลเจ้า วัด ร้านขนมไทยดั้งเดิม และท่าเรือเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยควรมีการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย และแนวทางเดินเท้าที่เหมาะสมทั้งในเชิงฟังก์ชัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และการออกแบบเชิงสุนทรียะ เพื่อให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสและเรียนรู้มรดกของชุมชนในรูปแบบประสบการณ์จริง

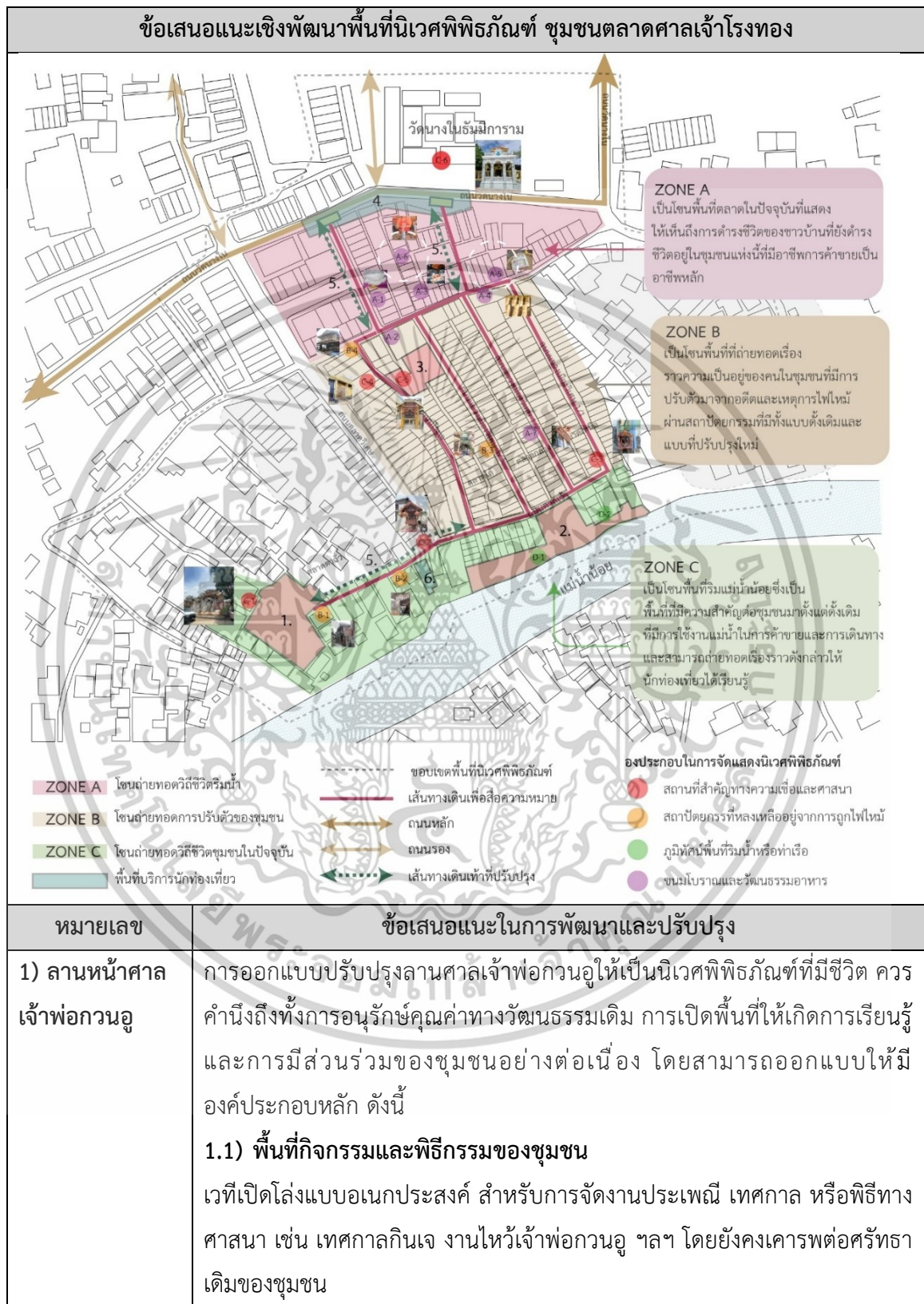
จ) การจัดการเชิงระบบเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ พื้นที่ยังขาดระบบจัดการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น จุดบริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ระบบสุขภาพ พื้นที่จอดรถหรือเส้นทางเดินที่ปลอดภัยและเหมาะสม จึงควรมีการวางแผนร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ โดยไม่รบกวนวิถีชีวิตและความสงบของชุมชนดั้งเดิม พร้อมทั้งกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพที่เน้นความเข้าใจและเคารพต่อมรดกวัฒนธรรม

ฉ) การส่งเสริมบทบาทของชุมชนในฐานะผู้ดูแลและผู้ถ่ายทอด จากการศึกษาพบว่าชาวชุมชนยังคงมีองค์ความรู้เกี่ยวกับมรดกของตนเอง ทั้งในด้านภูมิปัญญา ทักษะอาชีพ วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงควรส่งเสริมให้เกิดระบบการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสอนทำขนมไทย การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน หรือการจัดเวิร์คช็อปเชิงวัฒนธรรม รวมถึงพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถเป็นผู้นำการจัดการพื้นที่พิพิธภัณฑสถานในรูปแบบมีส่วนร่วมได้อย่างยั่งยืน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.35 ตารางแสดงข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาพื้นที่นิเวศพิพิธภัณฑ์ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.35 (ต่อ)

หมายเลข	ข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุง
1) ลานหน้าศาลเจ้าพ่อกวานอู	<p>และลานกิจกรรมเรียนรู้ เช่น การแสดงดนตรีจีน การแสดงจิว พิธีชงชา งานฝีมือ หรืองานสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>1.2) ป้ายข้อมูลเชิงวิชาการ ป้ายจัดแสดงเรื่องราวประวัติศาสตร์ของศาลเจ้า เช่น ตำนานเจ้าพ่อกวานอู เจ้าพ่อเล้ง และเจ้าแม่แก่นจันทร์ การก่อสร้างศาลเจ้า รวมถึงบทบาทของศาลเจ้าในชุมชน และป้ายอธิบายพิธีกรรม ความเชื่อ และวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ และแสดงแผนที่เชิงวัฒนธรรมของย่านโดยรวม</p> <p>1.3) พื้นที่จัดแสดงกลางแจ้ง จัดแสดงวัตถุหรือภาพถ่ายเก่า เช่น ภาพถ่ายของศาลเจ้าในอดีต, รูปขบวนแห่, เครื่องสักการะโบราณ รวมถึงจัดแสดงวัตถุจำลอง ที่สื่อถึงองค์เจ้าพ่อกวานอู วัฒนธรรมจีนในชุมชน หรือวิถีชีวิตตลาดศาลเจ้าโรงทอง</p> <p>1.4) จุดนั่งพักและชมพื้นที่ ม้านั่งและศาลาในรูปแบบที่สื่อถึงความเป็นพื้นถิ่น ใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่หรือไม้เนื้อแข็งท้องถิ่น เพื่อให้กลมกลืนกับบริบทพื้นที่ พร้อมกับแนวต้นไม้และพรรณไม้พื้นถิ่น เพื่อสร้างร่มเงาและบรรยากาศของพื้นที่เรียนรู้ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>1.5) ศูนย์ข้อมูลขนาดย่อม สำหรับให้ข้อมูลท่องเที่ยวในย่าน หรือจัดจำหน่ายแผ่นพับ แผนที่ และของที่ระลึกจากชุมชน โดยอาจมี QR code สำหรับเข้าชมนิทรรศการเสมือนหรือคลังข้อมูลออนไลน์</p> <p>1.6) ระบบไฟและแสงสว่างที่เน้นความเรียบง่าย การใช้ไฟประหยัดพลังงานหรือติดตั้งระบบพลังงานแสงอาทิตย์ และการออกแบบแสงควรเน้นการเน้นองค์ประกอบสำคัญ เช่น รูปปั้นเจ้าพ่อกวานอู หรือซุ้มประตูศาลเจ้า โดยไม่รบกวนบรรยากาศความศักดิ์สิทธิ์</p> <p>1.7) ระบบทางเดินและการเข้าถึงที่เป็นมิตรกับทุกคน ปรับปรุงทางเดินให้เรียบ ปลอดภัย และรองรับผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ควรมีป้ายบอกทางและสื่ออธิบายเป็น 2 ภาษา (ไทย-อังกฤษ) เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั่วไป</p> <p>1.8) การมีส่วนร่วมของชุมชน</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.35 (ต่อ)

หมายเลข	ข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุง
1) ลานหน้าศาลเจ้าพ่อกวานอู	<p>การจัดตารางเวรดุแลพื้นที่โดยคนในชุมชน รวมถึงการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนหรือผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกัน</p> <p>เชิญชวนชุมชนออกแบบเนื้อหานิทรรศการร่วมกัน เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่</p>
2) พื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำน้อย	<p>การปรับปรุงพื้นที่สวนสาธารณะริมแม่น้ำน้อยให้มีศักยภาพเป็นนิเวศพิพิธภัณฑสถานของชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ควรเน้นแนวทางที่ฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับแม่น้ำ ตามวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยคำนึงถึงทั้งมิติทางวัฒนธรรม สังคม ภูมิทัศน์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถดำเนินการในประเด็นหลัก ๆ ดังนี้</p> <p>2.1) การออกแบบพื้นที่ให้เป็นเวทีเรียนรู้จากภูมินิเวศเดิม จัดทำลานกิจกรรมเรียนรู้กลางแจ้ง ริมน้ำ เช่น จุดเรียนรู้เรื่องการสัญจรทางน้ำ การประมงพื้นบ้าน การใช้น้ำในชีวิตประจำวันแบบโบราณ รวมถึงการจัดแสดงแบบจำลองทำน้ำโบราณหรือแพเรือน้ำ เพื่อสื่อถึงการใช้น้ำที่รุ่มน้ำในอดีต</p> <p>2.2) ฟื้นฟูภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ปลูกพืชพื้นถิ่นริมน้ำ เช่น หว่า ตาล ไม้ยืนต้น และพรรณไม้ริมน้ำ เพื่อคืนสมดุลระบบนิเวศเดิมและเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องพันธุ์ไม้ชุมชน รวมถึงการปรับภูมิทัศน์ให้เป็นสวนวัฒนธรรมชุมชน ที่ผสมผสานธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น ทางเดินไม้ไผ่ สะพานไม้แม่น้ำ ศาลาพักผ่อนหรือแพริมน้ำ เป็นต้น</p> <p>2.3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลพื้นที่ จัดตั้ง คณะกรรมการชุมชนดูแลพื้นที่ริมน้ำ และวางแผนกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น และสนับสนุนกิจกรรมอาสาสมัคร เช่น วันพายเรือเก็บผักตบหรือสัปดาห์ปลูกต้นไม้ริมน้ำ เพื่อปลูกฝังความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ</p> <p>2.4) สร้างระบบสื่อความรู้และการตีความมรดกวัฒนธรรม ติดตั้ง ป้ายข้อมูลเชิงตีความ เช่น เรื่องประวัติแม่น้ำน้อย วิถีชีวิตชาวบ้านริมน้ำ ภูมิปัญญาชุมชนเกี่ยวกับน้ำ และจัดทำ นิทรรศการถาวรกลางแจ้ง หรือ QR code ที่เชื่อมโยงกับคลังข้อมูลออนไลน์หรือเสียงบรรยายโดยคนในชุมชน หรืออาจจะเป็นการสร้างผลงานศิลปะที่สื่อถึงความเป็นชุมชน เช่น รูปวาดบนกำแพง เป็นต้น</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.35 (ต่อ)

หมายเลข	ข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุง
<p>2) พื้นที่ สาธารณะริม แม่น้ำน้อย</p>	<p>2.5) เปิดพื้นที่สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางเรือ (คลอง-แม่น้ำ) เช่น ล่องเรือชมชุมชนเก่า แวะจุด เล่าเรื่องริมฝั่งน้ำ รวมถึงจัดกิจกรรม เวิร์คชอปเล็ก ๆ เช่น สาธิตการทำช่อดัก ปลา ทำกระชัง หรือเล่าเรื่องแม่น้ำกับความเชื่อท้องถิ่น</p> <p>2.6) จัดโซนกิจกรรมของเด็กและครอบครัว มีลานสำหรับ การละเล่นพื้นบ้านริมแม่น้ำ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมแบบมี ส่วนร่วม ออกแบบ มุมเรียนรู้เรื่องสัตว์น้ำท้องถิ่น หรือระบบนิเวศน้ำจืดโดยใช้สื่อการเรียนรู้ แบบจับต้องได้</p> <p>2.7) ปรับปรุงพื้นทางเดิน รวมถึงไฟฟ้าแสงสว่าง ควรดำเนินการปรับปรุงพื้นทางเดินในพื้นที่ดังกล่าวให้มีความสวยงาม ปลอดภัย และสะอาด เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงของประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ตลอดจนควรจัดให้มีระบบแสงสว่างที่เพียงพอในเวลากลางคืน เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุและเพิ่มความปลอดภัยในพื้นที่โดยรวม</p>
<p>3) ศูนย์อาหาร ชุมชน</p>	<p>ศูนย์อาหารชุมชนเป็นจุดรวมตัวของนักท่องเที่ยว การออกแบบและปรับปรุงศูนย์ อาหารของชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงทั้ง ด้านกายภาพ ความสะดวกสบาย ประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม และสุขอนามัย โดย สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาได้ดังนี้</p> <p>3.1) การออกแบบพื้นที่ใช้งานให้เป็นมิตรกับทุกกลุ่ม (Universal Design) ปรับปรุงพื้นที่ให้มีทางเดินที่กว้าง ปลอดภัย และรองรับการเข้าถึงของผู้สูงอายุ และผู้ใช้รถเข็น โดยมีการจัดแบ่งโซนอาหาร การนั่งพัก และทางสัญจรอย่างเป็น ระเบียบ เพื่อความสะดวกในการใช้งาน</p> <p>3.2) ส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านการออกแบบ ใช้สื่อสร้างสรรค์ เช่น ป้ายเมนู ภาชนะตกแต่ง หรือโครงสร้างศาลา ที่สะท้อนภูมิ ปัญญาท้องถิ่นกำหนดพื้นที่จัดแสดงข้อมูลเรื่องอาหารพื้นถิ่น ความเป็นมาของ ขนมไทยหรืออาหารจานเด่นของตลาด เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกับการ บริโภค</p> <p>3.3) พัฒนาระบบสุขอนามัยและความสะอาด</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.35 (ต่อ)

หมายเลข	ข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุง
	<p>ออกแบบครัวและพื้นที่เตรียมอาหารให้ได้มาตรฐานสุขอนามัย มีระบบจัดการขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และจัดให้มีจุดล้างมือ ห้องน้ำสะอาด และป้ายรณรงค์ด้านสุขาภิบาลที่ชัดเจน</p> <p>3.4) พัฒนาระบบป้ายและข้อมูลหลายภาษา จัดทำป้ายเมนู ป้ายแนะนำพื้นที่ และข้อมูลอาหารพื้นถิ่นให้มีภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นเพิ่มเติม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ</p>
3) ศูนย์อาหารชุมชน	<p>3.5) เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำและจุดทิ้งขยะ ควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ และ ถังขยะ โดยศูนย์อาหารควรมุ่งพัฒนาให้เป็นส่วนหนึ่งของนิเวศพิพิธภัณฑสถานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากสิ่งเหล่านี้มีผลต่อ ประสิทธิภาพของผู้มาเยือน รวมถึงภาพลักษณ์ของชุมชนในด้านความพร้อมและการจัดการพื้นที่</p>
4) พื้นที่หน้าตลาด	<p>พื้นที่บริเวณหน้าตลาดชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันยังขาดพื้นที่ที่มีบทบาทในการให้บริการข้อมูลเบื้องต้นและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง อีกทั้งบริเวณดังกล่าวตั้งอยู่ในจุดที่สามารถเชื่อมต่อกับถนนสายหลักของเมืองได้อย่างสะดวก จึงเหมาะสมอย่างยิ่งในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถทำหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งในด้านกายภาพและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยเสนอแนะแนวทางการออกแบบปรับปรุง ดังนี้</p> <p>4.1) เพิ่มพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว มีแผนที่แสดงเส้นทางเดินชมชุมชนและจุดสำคัญต่างๆ เช่น ศาลเจ้า วัด อาคารเก่า ร้านขนม ป้ายข้อมูลหรือ QR code สำหรับให้ข้อมูลเพิ่มเติม รวมถึงจัดให้มีเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครในบางช่วงเวลา</p> <p>4.2) สื่อจัดแสดงขนาดเล็ก ตู้จัดแสดงหรือโปสเตอร์เกี่ยวกับประวัติชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนมไทยพื้นถิ่น หรืออาจจะมีโต๊ะหรือตู้จัดจำหน่ายของที่ระลึกท้องถิ่น เช่น ขนม, งานหัตถกรรม, หนังสือเรื่องเล่าชุมชน</p> <p>4.3) ระบบสื่อสารและความปลอดภัย</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.35 (ต่อ)

หมายเลข	ข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุง
4) พื้นที่หน้าตลาด	ป้ายแสดงจุดแจ้งเหตุหรือบอร์ดติดต่อกรณีฉุกเฉิน รวมถึงการมีแสงสว่างเพียงพอ โดยเฉพาะช่วงค่ำ ส่วนพื้นที่ควรจัดให้เดินได้สะดวก ปลอดภัย โดยเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ
5) เส้นทางที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	เส้นทางสัญจรที่เชื่อมต่อระหว่างบริเวณทางเข้าตลาดศาลเจ้าโรงทองกับวัดนางในธัมมิการาม เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยี่ยมชมชุมชน เนื่องจากเป็นเส้นทางหลักที่ใช้เข้าถึงพื้นที่ตลาด อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงกับแหล่ง
5) เส้นทางที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	<p>เรียนรู้ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ภายในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับปรุงเส้นทางดังกล่าวควรพิจารณาจากเกณฑ์สำคัญในสองมิติหลัก ดังนี้</p> <p>5.1) ด้านการรับรู้</p> <p>ควรมีการจัดทำระบบสื่อความหมายตลอดแนวเส้นทาง เพื่อให้ผู้มาเยือนสามารถรับรู้และเข้าใจเรื่องราว ความสำคัญ และมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ เช่น การติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายอธิบายประวัติความเป็นมาของสถานที่ หรือป้าย QR code สำหรับเข้าถึงข้อมูลดิจิทัล นอกจากนี้ การเลือกใช้วัสดุปูพื้นทางเดินที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป เช่น การใช้วัสดุจากธรรมชาติที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน หรือการออกแบบลวดลายบนพื้นทางเดิน อาจช่วยสร้างความโดดเด่นและทำให้เส้นทางนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว</p> <p>5.2) ด้านความปลอดภัย</p> <p>ควรมีการขยายความกว้างของทางเดินให้เพียงพอต่อการใช้งานของผู้คน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยกำหนดความกว้างของทางเดินอย่างน้อย 1.5-2 เมตร เพื่อให้สามารถเดินสวนกันได้อย่างสะดวกและปลอดภัย การออกแบบควรคำนึงถึงการใช้ของกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก และผู้พิการ รวมถึงการติดตั้งแสงสว่างที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มความปลอดภัยในช่วงเวลากลางคืน ซึ่งการพัฒนาเส้นทางดังกล่าวไม่เพียงแต่เพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงพื้นที่สำคัญของชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยว และส่งเสริมภาพลักษณ์ของตลาดศาลเจ้าโรงทองในฐานะพื้นที่มรดกชุมชนที่มีชีวิตและเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.35 (ต่อ)

หมายเลข	ข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุง
6) พื้นที่อาคาร บริการ นักท่องเที่ยว	การฟื้นฟูศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเดิมให้กลับมาใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่จะเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับชุมชนให้กลายเป็น "นิเวศพิพิธภัณฑท์ที่มีชีวิต" ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม ถ่ายทอดคุณค่า และใช้พื้นที่ร่วมกันอย่างยั่งยืน 6.1) ด้านการใช้ประโยชน์ จัดสรรพื้นที่ภายในให้หลากหลายและยืดหยุ่น ได้แก่ เคา์เตอร์ข้อมูลนักท่องเที่ยว

ที่มา ผู้วิจัย ,2568

4.5.3 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านกิจกรรม

การสื่อความหมายในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และทรัพยากรของชุมชนอย่างลึกซึ้ง สำหรับชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง การสื่อความหมายผ่านกิจกรรมดังกล่าวนับเป็นกลไกสำคัญของนิเวศพิพิธภัณฑท์ ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่มีคุณค่า

ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะผู้เล่าเรื่อง โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้จัดและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การสาธิตการทำขนมไทยพื้นถิ่น การบอกเล่าประวัติศาสตร์ศาลเจ้ากวนอู การนำชมนิเวศชุมชนโดยผู้อาวุโส ตลอดจนกิจกรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นทางน้ำ ทั้งนี้แนวทางดังกล่าวจะส่งเสริมให้พิพิธภัณฑท์มีลักษณะของเจ้าของร่วม ซึ่งทำให้ผู้ถ่ายทอดไม่เพียงนำเสนอข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังสื่อถึงคุณค่าทางจิตใจ ประสบการณ์ชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การทำขนมด้วยใบตอง การทดลองทำขนมพื้นถิ่นและค้าขายในบรรยากาศตลาดโบราณ หรือการประดิษฐ์เรือจำลองเพื่อใช้เป็นของที่ระลึก ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและความเชื่อของชุมชน ล้วนเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ผ่านการกระทำที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้งเช่นกัน

โดยผู้วิจัยขอเสนอแนะเพิ่มเติมให้มีการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกิจกรรมกับประเพณีหรือเทศกาลท้องถิ่น เช่น งานแห่หลวงพ่อนุ่มในช่วงเทศกาลตรุษจีน งานไหว้เจ้าที่กระจาดในเดือนสี่ ซึ่งประกอบด้วยการบูชาเทพเจ้า การแสดงจ๊ว เซ็ดสิงโต และแห่มังกร ตลอดจนนำเสนอเรื่องราวของวีรชนท้องถิ่นในงานระลึกถึงปู่ดอกปู่แก้ว ซึ่งเป็นเทศกาลที่สะท้อนความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และจากการที่ตลาดศาลเจ้าโรงทองเป็นชุมชนที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จึงควรส่งเสริมกิจกรรมที่เสริมสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมที่เปิดพื้นที่ให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้วัฒนธรรมจีนและไทยร่วมกัน เช่น การไหว้เจ้า การทำขนมเซ่ง การรับชมดนตรีพื้นบ้านจีน หรือการแสดงงิ้ว ซึ่งล้วนเป็นรูปแบบการสื่อความหมายเชิงสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายบนพื้นฐานของความเข้าใจและเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรมอีกด้วย

4.5.4 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านสัญญาณ (สื่อสังคมออนไลน์)

ในการพัฒนาสื่อออนไลน์สำหรับนิเวศพิพิธภัณฑสถานชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีแนวทางการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และกลยุทธ์การเผยแพร่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อความหมายและสร้างการมีส่วนร่วมจากนักท่องเที่ยว โดยสามารถจัดทำข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1) การผลิตสื่อในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดทำวิดีโอสั้นบนสื่อสังคมออนไลน์ที่กำลังเป็นที่นิยม เช่น TikTok, Reels หรือ YouTube Shorts นำเสนอเรื่องราว เช่น การทำขนมไทยท้องถิ่น การประดิษฐ์เรือจำลอง รวมถึงถ่ายทอดการไหว้ขอพรศาลเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยขอเสนอสื่อในรูปแบบสารคดีสั้นที่มีความยาว 3-5 นาที เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเจาะลึก เช่น ประวัติศาลเจ้า วิถีชีวิตชาวตลาด หรือเทศกาลสำคัญ พร้อมกับคำบรรยายเพื่อสร้างความประทับใจและกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงอารมณ

2) สร้างช่องทางสื่อสารหลักของชุมชน โดยผู้วิจัยขอเสนอแนะการสร้างช่องทางสื่อสารหลักของชุมชน โดยการจัดตั้ง Facebook Page และ YouTube Channel ของชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ข้อมูลสร้าง เว็บไซต์ของพิพิธภัณฑสถานชุมชน ที่รวบรวมเรื่องราว ข้อมูลกิจกรรม ตารางเทศกาล และช่องทางติดต่อ

3) วางกลยุทธ์การสื่อสารและการเผยแพร่ ผู้วิจัยขอเสนอแนะการวางกลยุทธ์การสื่อสารและการเผยแพร่ โดยวางแผนเนื้อหารายเดือนให้สอดคล้องกับกิจกรรมหรือเทศกาลของชุมชน โดยใช้เทคนิค SEO และ Hashtag เพื่อให้ค้นหาง่าย เช่น "#ตลาดศาลเจ้าโรงทอง" หรือ "#พิพิธภัณฑที่มีชีวิต" รวมถึงเชิญชวนนักท่องเที่ยวที่เคยมาเยือนร่วมรีวิว แชร์ภาพ หรือร่วมกิจกรรมออนไลน์ เช่น แคมเปญเล่าเรื่องชุมชนผ่านมุมมองของคุณ เป็นต้น

ภาพที่ 4.22 ตัวอย่างสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องในชุมชน
ที่มา ตลาดศาลเจ้าโรงทอง, 2568

4.5.4 ข้อเสนอแนะในการสื่อความหมายผ่านสัญญาณ (สื่อสังคมออนไลน์)

ในการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวผ่านนิเวศพิพิธภัณฑ์ ควรเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ใน 3 มิติหลัก ได้แก่ การพัฒนาจิตสำนึก (Awareness) ความซาบซึ้งใจ (Appreciation) และ ความเข้าใจ (Understanding) ต่อคุณค่าและบริบทของแหล่งท่องเที่ยว ประสบการณ์ทั้งสามด้านนี้จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อการสื่อความหมายได้รับการออกแบบและดำเนินการผ่านนวัตกรรมในรูปแบบหรือวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและพื้นที่นิเวศพิพิธภัณฑ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปผลและข้อเสนอแนะทางการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าอิสระในหัวข้อ “นิเวศพิพิธภัณฑ์ กรณีศึกษาชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง” มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและระบุพื้นที่ที่สะท้อนจิตสำนึกร่วมของชุมชนตามกรอบแนวคิดของนิเวศพิพิธภัณฑ์ รวมถึงองค์ประกอบของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ โดยดำเนินการภายใต้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมสมัยบนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

5.1 สรุปผลการดำเนินงานวิจัย

จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึกและการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีความหลากหลายทางด้านประชากรศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 91 ราย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางมรดกวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ทั้งในมิติของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกที่จับต้องไม่ได้ โดยสามารถจำแนกประเภทของมรดกวัฒนธรรม หรือพื้นที่จิตสำนึกร่วมของชุมชนออกเป็นหมวดหมู่ที่มีความหมายและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1) พื้นที่ตลาดเก่าร้อยปี ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยพื้นที่หลักที่สะท้อนการก่อตัวของชุมชน ได้แก่ ตลาดदानั่วซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของตลาดศาลเจ้าโรงทอง ตลอดจนตลาดโรงเจ ตลาดใต้ ตลาดกลาง และตลาดเหนือ ซึ่งเป็นบริเวณที่ยังคงหลงเหลืออาคารไม้เก่าแก่และวิถีชีวิตดั้งเดิมมากที่สุดในตลาด ถึงแม้จะได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์เพลิงไหม้ในอดีต

2) สถานที่สำคัญทางศาสนาและความเชื่อ ประกอบด้วยสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ทั้งในมิติของศาสนาพุทธ อาทิ วัดนางในธัมมิการาม และวัฒนธรรมจีน เช่น ศาลเจ้ากวนอู ศาลเจ้าพ่อโรงกระเบือ ศาลเจ้าแม่แก่นจันทร์ ศาลเจ้าตี่จูเอี้ยะ และโรงเจ ซึ่งล้วนเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม ความเชื่อ และกิจกรรมชุมชนที่มีความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3) ภูมิทัศน์พื้นที่ที่ริมน้ำและท่าเรือ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับธรรมชาติและลำน้ำ ประกอบด้วยพื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำน้อยและพิพิธภัณฑสถานท่าเรือพลังน้ำ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงการตั้งถิ่นฐาน การคมนาคมทางน้ำ และวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำมาแต่อดีต รวมถึงภูมิปัญญาการประดิษฐ์ท้องถิ่น

4) วัฒนธรรมอาหารและขนมโบราณ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองมีร้านขนมและอาหารพื้นถิ่นที่สืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านอาหารจากรุ่นสู่รุ่น อาทิ ร้านกาแฟโบราณกาเจ้า ร้านเกสรลำเลียกครุมาลี ร้านทรงนิมิต ร้านขนมไทยลูกจันทร์ และร้านขนมไทยพรรณน ซึ่งล้วนเป็นแหล่งเรียนรู้และอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านอาหารของท้องถิ่น

5) สถาปัตยกรรมที่หลงเหลือจากเหตุการณ์เพลิงไหม้ อาคารและโครงสร้างบางส่วนในชุมชนยังคงสะท้อนถึงอดีตที่รุ่งเรืองของพื้นที่ อาทิ อาคารเจริญรัชต์ซึ่งเคยใช้เป็นทั้งที่อยู่อาศัยและร้านขายของชำ อาคารพิพิธภัณฑสถานชุมชนเก่า อาคารไม้ดั้งเดิมบริเวณหน้าศาลเจ้า รวมถึงอาคารร้านต้นมะขามช่างทอง ซึ่งมีการอนุรักษ์ลำต้นมะขามเก่าที่เคยตั้งอยู่ในชุมชนไว้เป็นอนุสรณ์และเครื่องเตือนใจถึงความทรงจำร่วมของคนในพื้นที่

6) ประเพณีและเทศกาลสำคัญของชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมที่สะท้อนความเชื่อ อัตลักษณ์ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ งานแห่หลวงพ่อนุ่มในช่วงเทศกาลตรุษจีน งานแห่เจ้าทิ้งกระจาดในเดือนสี่ ประเพณีสงกรานต์ งานไหว้ปู่ดอปปู่แก้ว และเทศกาลลอยกระทงในช่วงปลายปี ซึ่งล้วนเป็นโอกาสสำคัญที่แสดงออกถึงความสามัคคี ความเชื่อทางจิตวิญญาณ และความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชุมชน

สรุปผลในการกำหนดพื้นที่ของนิเวศพิพิธภัณฑสถานโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่พบว่า แนวคิดของนิเวศพิพิธภัณฑสถานได้จำกัดอยู่เพียงการจัดแสดงวัตถุหรือองค์ประกอบทางวัฒนธรรมในพื้นที่แบบเปิดหรือปิดเท่านั้น หากแต่หมายถึงกระบวนการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของสมาชิกในชุมชนต่อเรื่องราว มรดก และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ด้วยเหตุนี้ “พื้นที่ใดก็ตามที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นพื้นที่แห่งจิตสำนึกร่วม หรือเป็นแหล่งมรดกที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมต่อชุมชน ย่อมเหมาะสมที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นองค์ประกอบหลักหรือแกนกลางของนิเวศพิพิธภัณฑสถาน” เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมอย่างมีชีวิตและยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนนิเวศพิพิธภัณฑสถานในชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง โดยจากผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 91 ราย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดแนวทางการพัฒนา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ย่านชุมชนเก่าตลาดศาลเจ้าโรงทองในฐานะนิเวศพิพิธภัณฑน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 62.9 เห็นว่าควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาในมิติเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังที่ต้องการให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นย่านที่มีชีวิตชีวา สามารถสร้างรายได้ กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น และยกระดับภาพลักษณ์ของชุมชนให้มีความโดดเด่นทั้งในระดับพื้นที่และระดับภูมิภาค ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 16.9 ให้ความสำคัญกับการบูรณาการมิติวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนถึงความห่วงใยในรากเหง้า ความผูกพันกับสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน ส่วนกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 11.2 ให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาที่เน้นการส่งเสริมธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยมุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการแปรรูปผลิตภัณฑ์หรือบริการอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ขณะที่ร้อยละ 9 เห็นว่าควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการด้านสังคม โดยใช้พิพิธภัณฑน์เป็นกลไกในการฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาสังคมหลังภาวะวิกฤตเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของพิพิธภัณฑน์ในฐานะเครื่องมือเชิงสังคมที่เชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ในส่วนของการสัมภาษณ์และการเก็บแบบสอบถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑน์ที่ชุมชนมีความต้องการ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 56.9 สนับสนุนแนวทางการขับเคลื่อนย่านชุมชนเก่าตลาดศาลเจ้าโรงทองในลักษณะของนิเวศพิพิธภัณฑน์ที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูมรดกท้องถิ่นควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว เพื่อให้พื้นที่แห่งนี้สามารถเป็นได้ทั้งศูนย์กลางทางวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และแหล่งรายได้ของชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว โดยแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับรูปแบบของนิเวศพิพิธภัณฑน์ประเภท “Development Eco-Museum” ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑน์เชิงนิเวศที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยว ควบคู่กับการเสริมสร้างอัตลักษณ์และการฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมของชุมชนในลักษณะที่มีพลวัต สร้างสรรค์ และสอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยในขณะเดียวกัน

5.2 การวิเคราะห์คุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑน์ ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เกณฑ์การประเมินคุณสมบัตินิเวศพิพิธภัณฑน์ หรือ MACDAB 21 ข้อซึ่งมีที่มาจากตัวอักษรสกุลของผู้คิดค้นทฤษฎีนิเวศพิพิธภัณฑน์ 4 คน ได้แก่ Maurizio Maggi, Gerage Corsane, Davis Peter, Nunzia Borrelli มารวมกัน (Davis, 2011) โดยคุณสมบัตินิเวศพิพิธภัณฑน์ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง มีดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.1 ตารางแสดงเกณฑ์การวิเคราะห์คุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ

ข้อ	เกณฑ์การประเมินคุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ	
1	มีการบริหารจัดการแบบเชื่อมโยงเครือข่ายในท้องถิ่น	✓
2	มีการทำประชาคมและได้รับความเห็นชอบจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอนุญาตให้สามารถดำเนินกิจการในพื้นที่ได้	
3	มีการวางแผนเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก อาทิ สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ฯลฯ	✓
4	มีการบริหารจัดการเพื่อสงวนรักษาทรัพยากรในพื้นที่มากกว่านำมาใช้เพื่อผลิตเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค	✓
5	มีการส่งเสริมให้คนพิการ จิตกร นักดนตรี ศิลปินพื้นบ้าน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	✓
6	มีกลุ่มอาสาสมัครในชุมชนอุทิศตนทำงานเพื่อท้องถิ่นและมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน	✓
7	มีอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าต่อชีวิตและจิตวิญญาณ	✓
8	มีการบูรณาการอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่หลากหลายได้อย่างเหมาะสม	✓
9	มีการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของคนในยุคปัจจุบันที่ยังคงใช้ชีวิตแบบเดิมอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการแบ่งพื้นที่และช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อให้เห็นความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงเหมือนพิพิธภัณฑโดยทั่วไป	✓
10	สถานที่ตั้งนิเวศพิพิธภัณฑต้องเป็นศูนย์กลางท้องถิ่น โดยสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงตัวอาคารหรือสถานที่อื่นๆในท้องถิ่น	✓
11	มีการส่งเสริมให้เกิดการสะสม อนุรักษ์ และสงวนรักษาทรัพยากรท้องถิ่นภายในชุมชน	✓
12	มีความสนใจศึกษามรดกท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวมทั้งรูปธรรมและนามธรรม	✓
13	มีการส่งเสริมให้เกิดการสงวนรักษาควบคู่กับการนำทรัพยากรมาใช้อย่างรู้คุณค่า	✓
14	มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทัศนคติเพื่ออนาคตที่ดีกว่า	✓
15	มีการบันทึกเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในอดีตและปัจจุบันที่มีการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม (รวมด้านชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง)	✓
16	มีการส่งเสริมให้นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกเข้ามาศึกษาวิจัย	✓
17	มีการบูรณาการวิชาการระหว่างศาสตร์หลากหลายสาขาในการพัฒนา	✓
18	มีการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างนิเวศและวัฒนธรรมควบคู่กัน	✓

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 5.1 (ต่อ) ตารางแสดงเกณฑ์การวิเคราะห์คุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ์

ข้อ	เกณฑ์การประเมินคุณสมบัติของนิเวศพิพิธภัณฑ์	
19	มีความพยายามอธิบาย 3 คู่ความสัมพันธ์ระหว่างเทคนิค (ภูมิปัญญา) กับตนเอง นิเวศกับวัฒนธรรม และอดีตกับปัจจุบัน	✓
20	มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม	✓
21	มีการประสานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (รายได้จากการท่องเที่ยว) ภายในเครือข่ายท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวม	✓

จากผลการวิเคราะห์คุณสมบัติตามเกณฑ์การประเมินนิเวศพิพิธภัณฑ์ พบว่า ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีระดับคะแนนอยู่ในช่วง 20–21 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในเกณฑ์ที่มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของนิเวศพิพิธภัณฑ์อย่างสมบูรณ์ โดยสามารถสรุปได้ว่าชุมชนแห่งนี้มีองค์ประกอบครบถ้วน ทั้งในด้าน มรดกนิเวศ (ecological heritage) มรดกวัฒนธรรม (cultural heritage) และ มรดกอุตสาหกรรม (industrial heritage) อันเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์อย่างยั่งยืนตั้งนั้น ชุมชนตลาดศาลเจ้าโรงทองจึงมีศักยภาพพร้อมในการต่อยอดสู่การเป็นนิเวศพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต (living eco-museum) ภายใต้แนวทางการจัดการที่ยึดตามบริบท ความต้องการ และทิศทางที่ชุมชนกำหนดได้อย่างเหมาะสมและมีส่วนร่วม

5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษา

ในการขยายผลการวิจัย ควรมีการนำผลการศึกษาที่ได้ไปต่อยอดเพื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นที่มีลักษณะและบริบทคล้ายคลึงกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษารูปแบบของนิเวศพิพิธภัณฑ์ในหลากหลายบริบท และนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมเฉพาะพื้นที่อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้การพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่นควรดำเนินควบคู่กับการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติม เช่น เรื่องเล่าท้องถิ่น ประวัติบุคคลสำคัญในชุมชน หรือข้อมูลเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญา ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการออกแบบสื่อการเรียนรู้และจัดแสดงภายในนิเวศพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้การสื่อความหมายมีความลึกซึ้งและสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมของพื้นที่ นอกจากนี้ควรมีการศึกษาการออกแบบกระบวนการสื่อความหมายที่ยึดโยงกับทฤษฎีการออกแบบย่านชุมชนเก่า เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์และบูรณาการภูมิทัศน์ทางกายภาพกับเนื้อหาทางวัฒนธรรมอย่างกลมกลืน และสมบูรณ และควรมีการศึกษาผลของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการสื่อความหมายผ่านนิเวศพิพิธภัณฑ์อย่าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป็นระบบ ทั้งในด้านอารมณ์ ความเข้าใจ และพฤติกรรม เพื่อประเมินประสิทธิภาพของแนวทางการจัดการ และนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องในอนาคต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

- ณิศรา กายราศ, อำนาจ เย็นสบาย, วิรุณ ตั้งเจริญ และผดุง พรหมมูล. (2559). การพัฒนารูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนกรณีศึกษาชุมชนตำบลบ้านข้างทุน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด. *Journal of Multidisciplinary in Social Sciences*, 13(1), 131–148
- สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์. (2017). กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์เชิงนิเวศชุมชนเผ่าพื้นเมืองปกากะญอ จังหวัดตาก. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 18(1), 132–139.
- กายราศ ณ. (2019). รูปแบบนิเวศพิพิธภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชนมุสลิม กรณีศึกษาชุมชนบ้านยายม่อม อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 20(2), 9–22.
- ประภาพร แสนยากุล.(2563).การสื่อความหมายจิตวิญญาณท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยวผ่านนิเวศพิพิธภัณฑ์ของประเทศไทย.มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ประภาพร แสนยากุล และเพชรศรี นนทศิริ. (2023). นวัตกรรมการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวผ่านนิเวศพิพิธภัณฑ์ . *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 17(1), 146–162.
- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *การสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: วี.ที.เค.พริ้นท์ติ้ง.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.(2555).*มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมประเภทย่านชุมชนเก่า*.กรุงเทพมหานคร.
- กรมศิลปากร. (2538). *แนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกโลกทางวัฒนธรรมของโลก*. กรุงเทพมหานคร: ประชาชน
- ธนาพร กังสวิวัฒน์.(2561).*แนวทางการจัดการพื้นที่และสภาพแวดล้อมทางกายภาพในพื้นที่ย่านเมืองเก่าเพื่อฟื้นฟูชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดนิเวศพิพิธภัณฑ์* กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านบุ กรุงเทพมหานคร.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- หวน พินธุพันธ์. (2514). *อ่างทองของเรา*. กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์.
- ทองโรจน์ ช. (2013). การวิจัยวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น. *Journal of Multidisciplinary in Social Sciences*, 7(1), 129–138.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Davis, Peter. (2007). **New Museologies and the Ecomuseum**. In The Ash-gate Research Reader in Heritage and Identity, Eds Pp. 397-414 .Brian Grahamand and Peter Howard. Alderhot:Ashgate.(2011). **Ecomuseums: A Sense of Place (2nd Edition)**. New York: Continuum.
- G. Corsanea; et al. (2007) **Ecomuseum Evaluation: Experience in Piemonte and Liguria .Italy**: International Journal of Heritage, 13;2,101-116,DOI: 10.1080/13527250601118936
- . ICOMOS. (2008). **Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites**. France: ICOMOS-16e AG/16th GA-Québec.
- Eun, S. B. (2013). **Eco-museum Project for Sustainable Rural Development**. Seoul: Bookkorea Press.
- Relph, E. (2008). **Reflections on Place and Placelessness**. Environmental and Architectural Phenomenology Newsletter, 7(3), 14-16.
- Shin, H. (2006). **A Study on the Peculiarities by Themes of Ecomuseums in Europe**. Hankuk Nongchon Konchuk Hakhway Nonmunjib, 8(2), 8-11.
- Yi, S. (2013). **The Model of Chinese Eco-museum: Benchmarking, Evaluation and Comparison with Australian Open-Air Museums (Doctoral dissertation)**. Melbourne: Deakin University.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	มินตรา จันเพชร
วัน เดือน ปีเกิด	10 มิถุนายน 2543 จังหวัดลพบุรี
ที่อยู่	99/352 ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Email	62020048@kmitl.ac.th
โทรศัพท์	097-067-6319
ประวัติการศึกษา	
2562-2567	สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต (สถ.บ.) สาขาวิชาสถาปัตยกรรมหลัก คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
2567-2568	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (สถ.ม.) สาขาวิชาสถาปัตยกรรมเขตร้อน คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้